

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

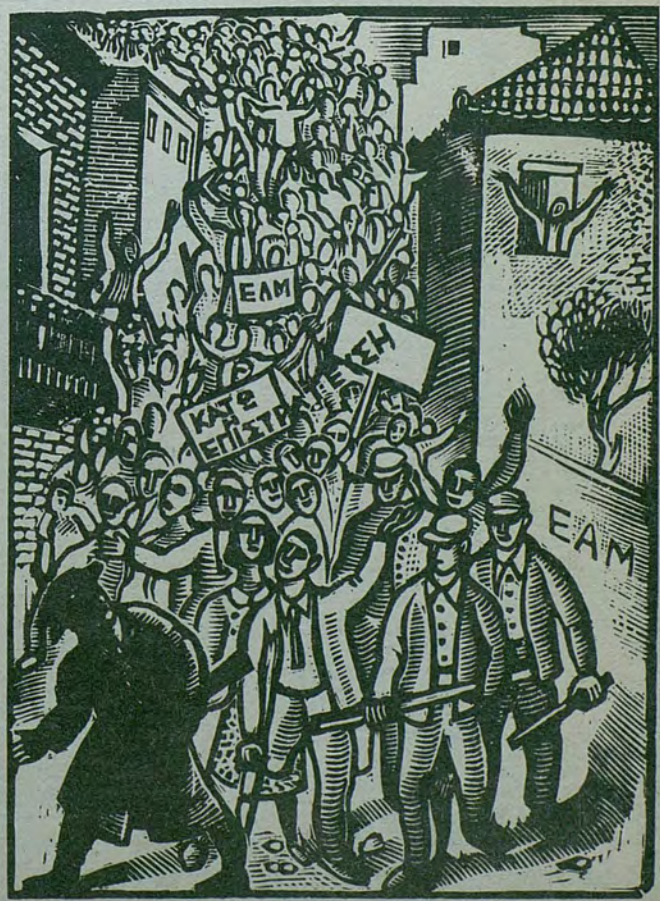
Ο ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
Μελετήματα για την 'Αντίσταση

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗ

Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ
μιλά στο ΑΝΤΙ

ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ

ΑΝΤΙΜΑΘΗΜΑΤΑ

άντι 18 περιεχόμενα

Νέα Τάξη... Καινούργια στοιχεία	7
'Ο Μακάριος μιλεί στο ANTI	8
Ο ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	9 - 34
Εισαγωγή	9
H. Fleischer: Πώς έβλεπε τὸ	
K.K.E. τὴν ἀντίσταση	11
H. Richter: Μιὰ προσπάθεια ἐπιστημονικῆς	
θεώρησης τῆς ἐθνικῆς μας ἀντίστασης	17
ΠΑΝΤ. ΠΑΝΤΕΛΟΥΡΗ: 'Ενα ἀποκαλυπτικὸ	
ντοκουμέντο γιὰ τὰ Καλάβρυτα	24
'Η ἔκθεση τοῦ ἐγκλήματος	25
N. ΓΚΟΡΝΕΣΚΥ: Βουλγάρικη ἀντίσταση	26
'Ενας μύθος-λάσπη τῆς Δεξιᾶς	27
Π. ΙΛΙΝ: 'Η ἀντίσταση τοῦ Ρώσικοῦ λαοῦ	28
ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΕΦΕΡΤΖΗ: Γιὰ νὰ καταλάβουμε	
σωστὰ τὸ φασισμό «ΜΑΣ»	30
ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ: Ἐπιτελεῖο γιὰ τὴν	
Φασιστοποίηση τῆς Νεολαίας	32

Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα του. Μόνο τὸ κύριο ἄρθρο καὶ τὰ σχόλια ἐκφράζουν τὴν γνώμη τοῦ περιοδικοῦ, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο κείμενο ποὺ εἶναι ἀνώνυμο ἢ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ ANTI.

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΜΕ: οἱ προτάσεις τῶν δυὸ ,	
κοινοτήτων στὴν Κύπρο	35
ΠΛΟΥΤΗ ΣΕΡΒΑ: Ν' ἀποφραχτοῦν τὰ ρήγματα	36
ΑΡΗ ΦΑΚΙΝΟΥ: Δυὸ ὄψεις τῆς	
σημερινῆς Γαλλίας	39
Τὰ ἀντιμαθήματα	43
N. ΚΟΤΖΙΑ: 'Απὸ τὴ διάσπαση τῆς	
ΕΦΕΕ στὸ ἐξωτερικὸ	45
Μικρὸ ἀφιέρωμα στὸν ποιητὴ	
τῆς θάλασσας: 'Αλεξ. Ἀργυρίου,	
K. Μαυρουδῆς, Δ. Χριστοδούλου	49
A.Θ. ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: Σχόλια	
καὶ κρίσεις γιὰ τὸ Θέατρο	52
ΜΟΥΣΙΚΗ: 'Ο Γ. Λεωτσάκος μιλά	
στὸν Χ. Ξανθουδάκη	53
A. Γ. ΞΥΔΗ: Εἰκαστικὸ χρονικὸ	54
Σ. ΣΚΟΥΡΤΕΛΛΗ: Γύρω ἀπ' τὴν	
«Πανελλήνια»	56
M. ΖΑΡΙΚΟΣ: 'Ενας φιγουρογράφος	
τοῦ Καραγκιόζη	57
T. ΓΚΡΙΤΣΗ - ΜΙΛΛΙΕΞ: Τὸ παιδικὸ βιβλίο	58

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἀπλή ἐξάμηνη δρ. 260, ἀεροπορικὴ δρ. 300, ἀπλή ἐτήσια δρ. 520, ἀεροπορικὴ δρ. 600. Γιὰ μαθητὲς - σπουδαστὲς ἐκπτώση 15% ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ: Εὐρώπη - Μεσογειακὲς χώρες δρ. 750. Νοτ. Ἀφρικὴ - Κεντρ. Ἀσία δρ. 850. Η.Π.Α. - Καναδὰ - Ἀνατ. Ἀσία δρ. 1.000. Αὐστράλια - Ὠκεανία δρ. 1.400 ● Εμβάσματα - Επιταγὲς ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 62, Τ.Τ. 601 - ΑΘΗΝΑΙ ● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ Δρ. 20

αντι

ΔΩΡΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ

- «ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ». Ἐνα συγκλονιστικὸ ντοκουμέντο ἀπὸ φωτογραφίες, στίχους, κείμενα καὶ ἀναθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν Α' ἐτήσια ἐκδήλωση-μνημόσυνο γιὰ τὰ γεγονότα καὶ τοὺς νεκροὺς τοῦ Πολυτεχνείου. Τιμὴ 250 δρχ.
- ΜΙΧΑΛΗ ΚΑΤΣΑΡΟΥ: «ΠΡΟΒΑ ΚΑΙ ΩΔΕΣ» (ποιήματα). Πρόκειται γιὰ τὴ μεγάλη «στροφὴ» τοῦ ποιητῆ τοῦ «Κατὰ Σαδδονκαίων». Γιὰ μιὰ καινούργια ἐποχὴ τοῦ ποιητῆ. Τιμὴ 70 δρχ.
- Σὲ πανόδετο πολυτελὴ τόμο κυκλοφοροῦν τὰ τεύχη τοῦ «ΑΝΤΙ» τῆς Β' Περιόδου (1-9 τοῦ 1974). Τιμὴ 200 δρχ.

κυκλοφοροῦν
«ΤΑ 18 ANTI - ΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΜΠΟΣΤ»
(ἡ ὑπὲρ δικτατορίας λόγος)

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιάς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκὴ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

ΣΗΜΑ
ΜΗΝΙΑΙΟ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΠΟΥ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
ΕΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑ
ΤΟΥ ΠΑΖΟΛΙΝΙ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ
ΝΙΚΗΣ ΚΑΝΑΓΚΙΝΗ
ΕΝΑ
ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΑΝΙΑΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ
21 ΑΠΡΙΛΗ

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ANTI, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ
Βιβλιοπωλεῖο «δέντρο», Χαρ. Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

Οι «Γέφυρες» κι ο κατήφορος

Δεν είμαστε από εκείνους που θα επικροτήσουν τους κούφιους υπερεπαναστατισμούς όσων τίποτα δεν κατάλαβαν από τις ευαισθησίες του κοινωνικού χώρου μέσα στον οποίο ζούν, ή από το σημερινό συσχετισμό δυνάμεων στη χώρα μας, καθώς και από τα θανάσιμα επικίνδυνα σχέδια των νοσταλγών της δικτατορίας και των ανθρώπων της C.I.A.

Ἀκριβῶς γι' αὐτό, βλέπουμε τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν περιγραφή καὶ ἐκτίμηση τῶν γεγονότων τῆς 21.4. ἀπὸ ὁλόκληρη, δυστυχῶς, τὴν κυβέρνησις καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία καὶ τὸν κ. Γκίκα, ποὺ χαρακτηρίσε δημόσια τὴν «ἐπαναστασίαν» ὡς «ἀδήριτον ἐθνικὴν ἀνάγκην».

Τὰ γεγονότα μιλοῦν μόνα τους:

1. Η Αστυνομία γνώριζε, όπως καταγγέλλεται, τὰ σχέδια τοῦ ΕΚΚΕ. Καὶ ὀφείλε, συνεπῶς, νὰ πάρει μέτρα γιὰ τὴ σχετικὰ ἀνώδυνη ἐξουδετέρωσή τους.

2.«Περιέργως», τὰ μέτρα αὐτὰ ἡ Αστυνομία δὲν τὰ πῆρε. (Δὲν συνέλαβαν ἕνα «πρωταίτιο»). Κι ἀντίθετα, μὲ πρόσημα τὰ ἀναμενόμενα ἐπεισόδια ἐξαπέλυσε μιὰ πρωτοφανοῦς βιαιοτήτας καὶ ἀγριότητας ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ συνόλου τῶν διαδηλωτῶν –ποὺ ἀγνοοῦσαν τί εἶχε συμβεῖ– ἀκόμη καὶ ἐναντίον μοναχικῶν πολιτῶν, σὲ μιὰ τεράστια ἐκταση τῆς πόλης.

3. Μετά από «στενό υπουργικό συμβούλιο», η κυβέρνηση έβγαλε μιὰ δεύτερη, πολύ πιό τραχιά, ανακοίνωση γιὰ τὰ ἐπεισόδια, ἀποκαλύπτοντας, ἔτσι, ἕνα πραγματικά ἀσχημο ἀντιλαϊκό πρόσωπο. Ἀφοῦ ὄχι μόνο κάλυπτε τὸν ὑπουργό της καὶ τὴν Ἀστυνομία του -ποὺ εἶχαν μόλις θυμίσει στὸ λαὸ πολὺ σκοτεινὲς μέρες- ἀλλὰ καὶ προχώρησε σὲ ἐξωφρενικὲς ἀποφάσεις: ἀπαγόρευσε, στὴν οὐσία, τίς δημόσιες συγκεντρώσεις, καθὼς καὶ αὐτὲς ἀκόμη τίς ἀπεργίες (ποὺ ὅπως πολὺ καλὰ ἐπρεπε νὰ ξέρι ὁ κ. Καραμανλὴς μετὰ τόσα χρόνια στὸ ἐξωτερικό, στὴ χώρα μας εἶναι ἐντυπωσιακὰ λίγες καὶ ἥπιες).

4. Περιφρονώντας την εύλογη ανησυχία λαού και αντιπολίτευσης, η κυβέρνηση δὲν δέχτηκε νὰ συζητηθεῖ τὸ θέμα στὴ Βουλὴ.

Σ' αὐτὰ τὰ γεγονότα, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλα, ποὺ προηγή-
θηκαν ἀπ' αὐτὰ ἢ τὰ ἀκολούθησαν. Καὶ ποὺ καταφανῶς δὲν εἶναι τυ-
χαῖα καὶ ἀσύνδετα:

1. Με προκλητικό κυνισμό, ο τέως αρχηγός του ΙΔΕΑ κ. Γκίκας Ζή-
τησε να απαλλάξουμε από το ψυχικό άγχος της ήθικης απομόνωσης
άστυνομικούς που κατηγορούνται ότι υπήρξαν βασανιστές. Και τόλ-
μησε να πει ότι η αστυνομία δεν μπόρεσε να κινηθεί εναντίον της «Νέας
Τάξης», γιατί ήταν πολύ άπασχολημένη με τις (ένοχλητικές;) εκλογές,
πορείες και συγκεντρώσεις, αλλά και γιατί άποδυναμώθηκε από την
κάθαρση – την ανύπαρκτη κάθαρση.

2. Ο ίδιος κύριος εξακολουθεί να αμφισβητεί την ύπαρξη της «Νέας Τάξης» και να μάς βεβαιώνει ότι δεν πρέπει να ανησυχούμε. Προφανώς γιατί δεν τον ανησυχούν ούτε τα μαχαίρωμα, ούτε η με χιπιερική αμφίεση προκλητική εμφάνιση των νεοφασιστών στην εθνική μας γιορτή, ούτε οι άγκυλωτοι σταυροί, τα νεοταξικά σύμβολα και τα φιλοχουντικά συνθήματα που γεμίζουν τους τοίχους, ούτε οι άπειλες εναντίον βιβλιοπωλών, ούτε... ούτε... Κι έφτασε μέχρι το σημείο να εγκαλεῖ δικαστή που δήλωσε εὐθαρσῶς ότι ἡ «Νέα Τάξη» ὑπάρχει.

3. Αφήνονται να κυκλοφορούν ελεύθεροι ανάμεσά μας ή να διαφεύγουν ανένόχλητοι στο εξωτερικό, άνθρωποι που καταγγέλθηκαν σαν φονιάδες των παιδιών του Πολυτεχνείου.

4. Ἡ κυβερνητικὴ πλειοψηφία δὲν δέχτηκε νὰ στερηθοῦν τὰ πολιτικά τους δικαιώματα οἱ βασιανιστές.

Δὲν προσθέτουμε ἄλλα. Αὐτὰ ἀρκοῦν γιὰ νὰ πείσουν καὶ τὸν πιὸ δυσκολόπιστο ὅτι σήμερα στὴν κυβέρνησις ἐπικρατοῦν οἱ διάφοροι «γεφυροποιοί». Ποῦ τὴν παρασύρουν σ' ἓναν ἐπικίνδυνον κατήφορο. Στὸ βάθος τοῦ ὁποίου διακρίνεται καθαρά τὸ σκιάχτρο ἐνὸς χουντισμοῦ χωρὶς χούφτα – ἤ, ἴσως, καὶ μὲ χούφτα. Ποῦ ἔξερουμε ποῦ ὁδηγεῖ. Ἄν ἡ κυβέρνησις τὸ ξέχασε, τίς θυμίζουμε: στὸν ἐξευτελισμὸ τῆς «Ἑλλάδας τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν», στοὺς χιτλερικὴς ἢ πενταγωνικῆς νοστορπίας βασιανιστές, στοὺς ἐν ψυχρῶ δολοφόνους ἀόπλων παιδιῶν, στὶς προδοσίαις – χθές τῆς Κύπρου, αὔριο ἴσως ἄλλου, σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς γῆς ποῦ διεκδικοῦν Ἀμερικανοί, Τούρκοι καὶ Κόμπανι. Κοντολογίς, σ' ἓνα βαθύ, σκοτεινὸ, αἰματηρὸ πηγάδι γιὰ ΟΛΟΥΣ τοὺς Ἕλληνες, σὲ κανοῦργια ἐθνικὴ συμφορά.

Καὶ τὴν προειδοποιούμε: ἂν δὲν γκρεμίσει τις «γέφυρες» ΑΜΕΣΩΣ, οἱ εὐθύνες τῆς θᾶ εἶναι βαρύτατες.

‘Ο ἐκδότης

Ένταση – άνησυχίες δυστοκία – αλλαγές

Ένταση και νευρική κατάσταση, αυτές τις μέρες, και στη Βουλή και γενικότερα, εξ αιτίας των γεγονότων της 21ης Απριλίου και των αντιλαϊκών και αντιδημοκρατικών προθέσεων που αποκάλυψε η κυβέρνηση με τη γνωστή ανακοίνωσή της για τα γεγονότα. Και στην ένταση και νευρική κατάσταση προστέθηκαν και πολλά ερωτηματικά και άνησυχίες με την απόφαση της κυβερνητικής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας να δώσει «συγκινητική» διάθεση κατανόησης απέναντι στους βασανιστές, όταν απέρριψε πρόταση της Αντιπολίτευσης να τους στερήσει τα πολιτικά τους δικαιώματα. Ή και με την πολιτικού χαρακτήρα –παρά το νομικιστικό επίχρισμά της– διαφαινόμενη πρόθεση να μπει στο αρχείο η δίωξη των υπουργών και άλλων στενών συνεργατών της δικτατορίας. Ή, τέλος, και με τη βίαιη και προκλητική αντιμετώπιση που εξαπόλυσαν οι χουντικοί, ένθαρρυνμένοι προφανώς από τη συμπεριφορά των «γεφυροποιών» της κυβέρνησης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει, εν τούτοις, η διαφαινόμενη διάθεση σοβαρού τμήματος της Αντιπολίτευσης να μην ταυτίσει απόλυτα τον πρωθυπουργό με τους «γεφυροποιούς» συναδέλφους του. Και επομένως, και η διάθεσή της να δώσει στον κ. Καραμανλή την ευκαιρία να αποδείξει στην πράξη, μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, ότι η τελευταία αντιλαϊκή και αντιδημοκρατική πολιτική της κυβέρνησης του επιβλήθηκε από τους κ.κ. Γκίκα, Αβέρωφ, Μπίτσιο (Ισως και Ράλλη) και τις δυνάμεις, εσωτερικές και ξένες, που τους υποστηρίζουν από το παρασκήνιο, άμεσα ή έμμεσα.

Μια τέτοια διάθεση φάνηκε και από όσα είπε, πριν από λίγες μέρες, σε συνεστιάση οπαδών του, ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ο οποίος υπαινίχθηκε ότι ο κ. Καραμανλής έχει κάνει μέχρις ώρας μερικά ενδιαφέροντα –αν και διστακτικά– ανοίγματα στην εξωτερική πολιτική και ότι υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος ανατροπής του από σκοτεινότερες, πολύ πιο αντιδραστικές δυνάμεις που ενδιαφέρονται να αναστείλουν κάθε δημοκρατικό άνοιγμα και να αποτρέψουν την προσπάθεια αποκόλλησης της χώρας από το Αμερικανικό και Νατοϊκό άρμα. Γεγονός που δικαιολογεί, υπαινίχθηκε, τη δική του ήπια στάση απέναντι στον κ. Καραμανλή.

Δυστοκία

Στο μεταξύ, τις τελευταίες αυτές μέρες συνεχίστηκαν οι εσωτερικές αναμετρήσεις μέσα στα κόμματα ανάμεσα σε κείνους που επιθυμούν την αναπροσαρμογή των πολιτικών φορέων στις ανάγκες της εποχής και σε κείνους που επιθυμούν διαίωξη του παλιού προσωποπαγούς χαρακτήρα των κομμάτων και του συστήματος των κομμάτων εκλογικής πελατείας.

Ενδεικτική είναι, στο προκείμενο, η απόφαση της πλειοψηφίας της Κ.Ο. της ΕΚ-ΝΔ να απορρίψει προτάσεις για τη μετονομασία του κόμματος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διαφανεί ένας κατά τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα σοσιαλδημοκρατικός προσανατολισμός του. Όπως είναι ενδεικτική και η δυστοκία με την οποία αυτό το κόμμα προχωρεί σε όλες τις οργανωτικές του αναζητήσεις, γεγονός που εντείνει τις εσωτερικές αντιθέσεις, τη δυσφορία για τη νευρική και ταυτόχρονα άχρωμη ήγερσία του κ. Μαύρου, καθώς και τις φυγόκεντρες δυνάμεις που αναπτύσσονται σ' αυτό με επιταχυνόμενο ρυθμό. Όπως έλεγε αυτές τις μέρες γνωστότατο στέλεχος του κόμματος, η υπερίσχυση των φυγόκεντρων δυνάμεων στην ΕΚ-ΝΔ ματαιώνεται ή αναβάλλεται μόνο εξ αιτίας της δυσκολίας με την οποία προχωρούν τα «ύπαρκτα» σχέδια του κ. Καραμανλή και του περιβάλλοντός του να απαλλάξουν τη «Νέα Δημοκρατία» από την παρουσία των κ.κ. Αβέρωφ, Γκίκα και μερικών άλλων ομοϊδεατών τους. «Όταν τα σχέδια αυτά ευδωθούν, τότε η ΕΚ-ΝΔ ή θα παύσει να υπάρχει ή θα απομείνει ισχνή ανάμνηση του έαυτού της».

Και στο ΠΑΣΟΚ

Αποκαλυπτικές των όξυτατων εσωτερικών αντιθέσεων που εξακολουθούν να υπάρχουν, εξ άλλου, και μέσα στο ΠΑΣΟΚ, θεωρούνται και οι τελευταίες οργανωτικές αποφάσεις του καινούργιου Εκτελεστικού Γραφείου που διόρισε ο Πρόεδρος του κινήματος, κ. Α. Παπανδρέου. Οι τοποθετήσεις που έγιναν στις διάφορες θέσεις-κλειδιά της οργάνωσης και ιδιαίτερα σε κείνες που έχουν σχέση με τους μαζικούς χώρους, δείχνουν φανερά την απόφαση του κ. Παπανδρέου και των στενών συνεργατών του να απομονώσουν και «έξοντώσουν» με κάθε μέσο όλους εκείνους που αντιτίθενται στον παραμερισμό των δημοκρατικών διαδικασιών από την εσωτερική ζωή του κινήματος και που επιμένουν οι αποφάσεις για τη χάραξη της πολιτικής γραμμής του κινήματος να παύσουν να λαμβάνονται ερήμην της Κ.Ε., αλλά και αυτού άκομης του Ε.Γ.ρ. Τέλος, σημειώνεται ότι οι τελευταίες αυτές τοποθετήσεις αποκαλύπτουν και μιαν άλλη ενδιαφέρουσα εξέλιξη: ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ φαίνεται να προχωρεί και σε ένα προσεκτικό, αλλά και συστηματικό υποβιβασμό μεγάλου αριθμού στελεχών της σκληρής και δογματικής ομάδας που τον περιέβαλε στην περίοδο προς το προσυνέδριο και στην αντικατάστασή τους από άλλα, μετριοπαθέστερα και κεντροαριστερών τάσεων στελέχη. Ιδιαίτερα αποκαλυπτική είναι, στο προκείμενο, η σύνθεση του διορισμένου Πειθαρχικού Συμβουλίου του κινήματος, τα τέσσερα από τα πέντε μέλη του οποίου είναι κεντροαριστερής τοποθέτησης και τα δύο παλαιοί αξιωματικοί.

ΕΔΑ και ΚΚΕ εσωτερικού

Τέλος, ενδιαφέρον έχουν και οι ζυμώσεις γύρω από την ΕΔΑ, αλλά και μέσα στο ΚΚΕ Έσωτερικού. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι στη σύνταξη της τελευταίας ανακοίνωσης για την ΕΔΑ έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στελέχη που δεν ανήκουν πια στην ΕΔΑ, αλλά είναι μέλη της διευρυμένης Κ.Ε. του ΚΚΕ Έσωτερικού. Επίσης, αναφέρεται ότι πολλές από τις αυτονόμες, μέχρις ώρας, ομάδες που συναπαρτίζουν ή θέλουν να συναπαρτίσουν την ΕΔΑ είναι αντίθετες, όπως βεβαιώνουν εκπρόσωποί τους, προς το πνεύμα αυτής της ανακοίνωσης, αφού, όπως τονίζουν, τους προσανατολισμούς της ΕΔΑ θα αποφασίσει το συνέδριό της, που ασφαλώς δεν θα αργήσει να πραγματοποιηθεί. Ακόμη, υπάρχουν θετικές πληροφορίες ότι δυσφορία έχει προκαλέσει στη βάση του ΚΚΕ Έσωτερικού η διεύρυνση της ΚΕ του κόμματος με τον τρόπο που πραγματοποιήθηκε, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο συγκλήθηκε και πραγματοποιήθηκε η διευρυμένη Όλομέλεια της ΚΕ που αποφάσισε τη σύγκληση του Συνεδρίου του Κόμματος.

Αντίλογος

Μωο62.

18 ANTI ΚΕΙΜΕΝΑ

ή υπό έρ διυζαυλορείας λόγος

Μια
καινούργια
επιμελημένη
και πλούσια
έκδοση

σκίτσων και κειμένων του Μπόστ από το περιοδικό μας

● Για τους φίλους του Μπόστ ● Το καλύτερο πασχαλιτικό δώρο.

Διατίθεται απ' όλα τα βιβλιοπωλεία: Τιμή 70 δρχ.
Κεντρική διάθεση: «ΠΑΕΙΑΣ» Πανεπιστημίου 34, τηλ. 3248630, 604086

αντι·θέσεις

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Δεν υπήρξε, λένε όσοι ξέρουν, πιό όμορφη στιγμή στην Πορτογαλία μετά τὸ κίνημα τοῦ Ἀπρίλη, ἀπ' ὅ,τι ἡ «κόκκινη Πρωτομαγιά τῆς Λισαβόνας», ἔξη μόλις μέρες μετά τὴν πτώση τοῦ Καετάνο. Ἐκατοντάδες χιλιάδες λαοῦ με κόκκινα γαρύφαλα στὰ χέρια τους διαδήλωσαν ὅλη τὴ μέρα τὴν ἀπόφασή τους νὰ ξεριζώσουν τὸ φασισμό ἀπὸ τὴ χώρα τους καὶ νὰ θεμελιώσουν τὴ δημοκρατία τοῦ εργαζόμενου λαοῦ.

Καὶ δὲν ὑπάρχει πιό χαρακτηριστικὴ στιγμή γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἐργατικὸ κίνημα ἀπ' αὐτὴ ποὺ βρίσκεται μπρὸς στὴν πρώτη μεταδικτατορικὴ Πρωτομαγιά.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς σκοποὺς τῆς ἐπιβολῆς τῆς δικτατορίας ἦταν ἡ ἐπιτάχυνση καὶ τὸ βάθαιμα τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς χώρας ἀπὸ τὰ μονοπώλια καὶ τὶς πολυεθνικὲς ἐπιχειρήσεις, πράγμα ποὺ ἀπαιτοῦσε τὴν ἀκόμα μεγαλύτερη ἐκμετάλλευση τοῦ εργαζόμενου λαοῦ καὶ προϋπόθετε, φυσικά, τὸ συνδικαλιστικὸ καὶ πολιτικὸ εὐνοχησμό τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Στὸ τελευταῖο αὐτὸ ἔργο ἡ δικτατορία δὲν δυσκολεύτηκε καὶ πολὺ, ἀφοῦ κληρονόμησε ἕναν ἔτοιμο μηχανισμό καταστολῆς καὶ διαβρωμένα ἀπὸ «ἐργατοπατέρες» σωματεία, ποὺ εἶχε στήσει ἡ δεξιά, με τὴ βοήθεια τῶν διάφορων Μπράουν, ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο καὶ μετὰ. Ἡ τελειοποίηση τοῦ «Συνδικαλιστικοῦ» τῆς Ἀσφάλειας, ἡ βία καὶ ἡ τρομοκρατία, οἱ διορισμένες διοικήσεις, ἡ πολύπλευρη προσπάθεια ἰδεολογικοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ (τηλεόραση κτλ.), δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς μαζικοῦ φορέα στὸν ἐργατικὸ χώρο, ἐνῶ τὰ πιὸ προχωρημένα στοιχεῖα του περνοῦσαν κατ' εὐθειαν σὲ πολιτικῆς μορφῆς δραστηριότητες (ἀντιστασιακὲς ὁργανώσεις καὶ κόμματα).

Σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση ἀποδιοργάνωσης βρῆκε τὴν ἐργατικὴ τάξη ἡ 23ῃ Ἰούλη. Μὲ ὀξυμένα καὶ συσσωρευμένα τὰ προβλήματα τῆς, χωρὶς νὰ ἔχει οὔτε φωνή, οὔτε κανάλια γιὰ νὰ διεκδικήσει τὰ αἰτήματά της καὶ νὰ μορφοποιήσει τοὺς ἀγῶνες.

Ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ, ἐκφραστὴς, μερικὰ τουλάχιστον, τῶν ἰδίων συμφερόντων ποὺ ὑπηρετοῦσε καὶ ἡ δικτατορία, ἐπιθυμῶντας νὰ ἐπιταχύνει τοὺς ρυθμοὺς ἀνάπτυξης, διατηρώντας ταυτόχρονα τὴν «κοινωνικὴ εἰρήνη», ἔδειξε ὅτι πρόθεσή της δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσει τοὺς ὅρους ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς αὐτόνομου καὶ αὐτοδύναμου συνδικαλιστικοῦ κινήματος, ἀλλὰ ἡ διατήρηση τοῦ παλαιοῦ συνδικαλιστικοῦ καθεστώτος καὶ ἡ μεταλλαγὴ του σὲ παράρτημα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς στὸν χώρο τῶν εργαζομένων (μεθόδευση ἀπὸ Ν.Δ. 42/14-9-74 μέχρι σήμερα).

Ἡ πρόθεση αὐτὴ τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ γιὰ ἕναν κρατικὸ συνδικαλισμὸ καὶ τὴ διαίωνιση τῆς ὁργανωτικῆς ἀμορφίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἀναποτελεσματικότητος τῆς ἐργατικῆς τάξης, γίνεται ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνη, ἀν ὑπολογιστοῦν:

α. ἡ παραταξιακὴ διαμάχη στοὺς κόλπους τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος,

β. ὅτι οὐδετεροποιοῦνται ἔτσι διπλὰ οἱ ἐργατικὲς βάσεις στὴν προσπάθεια ἀνάπτυξης νέων μορφῶν ἀγῶνα,

γ. ὑπάρχει πιθανότητα ἀποκοπῆς ἐνὸς τμήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀπὸ τὴ συνολικὴ προβληματικὴ, με τὴν παράταση αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν.

Γιὰ μᾶς, ὁ καλύτερος ἑορτασμός Πρωτομαγιάς, ἀντὶ γιὰ χωρὶς οὐσιαστικὸ περιεχόμενο ἡρωϊκοὺς καὶ μαχητικοὺς λόγους, θάπρεπε νά'ναι ἡ ἀπὸ μέρους ὅλων τῶν φορέων ἀνάληψη συστηματικοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ ριζικὴ ἀναδιάρθρωση τῶν συνδικαλιστικῶν δομῶν, χωρὶς νὰ παραμελεῖται, ταυτόχρονα, ἡ ἐνημέρωση καὶ διαπαιδαγώγηση τῆς

ἐργατικῆς τάξης γιὰ τὸ σύνολο τῶν προβλημάτων ποὺ τὴν ἀφοροῦν.

Μπορεῖ νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ δεχτοῦμε τὸ τίμημα τοῦ χαρακτήρα τῆς μεταβολῆς τῆς 23 Ἰουλίου – γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ σημερινὴ ἀντιπολίτευση δὲν ἔχει λίγες εὐθύνες – καὶ νὰ πληρώσουμε, μέχρις ὀρισμένου βαθμοῦ, τὸ κόστος τῶν ἐπιλογῶν μιᾶς συντηρητικῆς κυβέρνησης. Ἀλλὰ, ὅπως ὀφείλουμε, δὲν εἴμαστε διατεθειμένοι ν' ἀνεχθοῦμε κανενὸς εἶδους κοινοβουλευτικὸ αὐταρχισμό. Ἡ κυβέρνηση πρέπει νὰ τὸ καταλάβει αὐτὸ – καλὰ καὶ γρήγορα. Ὅπως τῆς ἐπιβάλλει καὶ τὸ δικὸ της συμφέρον ν' ἀφομοιώσει στὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας καὶ μερικὰ, τουλάχιστο, βασικὰ διδάγματα ἀπ' τὴν πρόσφατη ἱστορία.

Δυστυχῶς, ὅμως, μιὰ ἐπισώρευση γεγονότων καὶ δηλώσεων σχετικὰ με τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ δημόσια τάξη, τὸν τελευταῖο καιρὸ, μ' ἀποκορύφωμα τὰ ἐπεισόδια τῆς 21 Ἀπριλίου, ἀρχίζουν νὰ δημιουργοῦν σοβαρὲς ἀνησυχίες καὶ ἐπιφυλάξεις, γιὰ τὸ πῶς ἡ «νέα δημοκρατικὴ» κυβέρνηση ἀντιλαμβάνεται τὴ δημοκρατία.

ΕΜΠΑΙΓΜΟΣ

Ἡ ἀγανάκτηση γιὰ τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὰ σχέδια τῆς ἀστυνομίας ἐκφράζεται ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές. Οἱ πιὸ ἀμέτοχοι, ὑποβάλλουν ἀμείλιχτα ἐρωτηματικὰ καὶ καταθέτουν προσωπικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴ δράση προβοκατόρικων στοιχείων.

Ἡ Ἀθήνα πνίγεται χωρὶς λόγο στοὺς καπνοὺς καὶ τὰ δακρυγόνα. Ἐνα ἀνύποπτο πλῆθος γίνεται ἀντικείμενο βανδυσῶν ἐπιθέσεων τῶν «ὁργάνων τῆς τάξεως», ὅχι μόνο τῆς «κλασσικῆς», ἀλλὰ καὶ τῆς «νέας». Ἐπίσημα ὁμολογεῖται ὅτι ἡ κάθαρση δὲν ἔχει προχωρήσει, «γιατὶ θὰ ἀποδιοργάνωνε τὰ σώματα ἀσφαλείας».

Καὶ ἡ κυβέρνηση εἶπε, «ρῶτα τὸ μπάρμπα μου τὸν ψεύτη», καὶ ἔστειλε τοὺς δημοσιογράφους νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὸ ἀκριβὲς τῶν γεγονότων καὶ νὰ σχηματίσουν «σαφή» «κ' ἀντικειμενικὴ» εἰκόνα τῶν ἐπεισοδίων ἀπὸ τὴν... ἀστυνομία.

Ἄλλ' αὐτὸ λέγεται ἐμπαιγμός.

ΤΟΣΟ ΑΚΡΙΒΕΙΣ

Γιὰ τὶς δηλώσεις τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντῆ κ. Παπαγεωργίου δὲν ἔχουμε νὰ ποῦμε πολλὰ. Εἶναι τόσο ἀκριβεῖς ὅσο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν 150.000 μετασχόντων στὴν πορεία, γιὰ τὸν ὁποῖο μᾶς διαβεβαίωσε.

ΣΙΓΟΥΡΑ

Πολλοὶ μετὰ τὴν «ἀλλαγὴ» ἐδήλωσαν... «ἀντιστασιακοί». Καὶ ἡ Κυβέρνηση βρῆκε εὐκαιρία νὰ βάλει τὰ πράγματα στὴ θέση τους, νὰ ἀφαιρέσει μερικὰ διπλώματα καὶ νὰ ἀποφανθεῖ γιὰ τὸ ποῖος συνέβαλε στὴν πτώση τῆς χούντας. Ἔτσι, λοιπόν, σύμφωνα με τὴν κυβερνητικὴ ἀνακοίνωση τῆς 22 Ἀπριλίου, «αἱ ἀναρχικὰ αὐτὰ ἐκδηλώσεις θέτουν ἐν κινδύνῳ τὴν δημοκρατίαν, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησεν ὕστερα ἀπὸ τόσας περιπετείας ὁ τόπος καὶ βεβαίως ὅχι με τοὺς ἀνυπάρχοντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δικτατορίας ἀγῶνας τῶν ἀναρχικῶν».

Πολὺ φοβόμαστε ὅτι σύμφωνα με κάτι τέτοιες ἀπόψεις καὶ τὸ «Πολυτεχνεῖο» ἔργο τῶν ἀναρχικῶν ἦταν καὶ τὶς φυλακὲς ἀναρχικοὶ τὶς ἐγέμιζαν. Ἄν μάλιστα τὰ κριτήρια αὐτὰ τῆς ἀγωνιστικότητος καὶ τῆς ἀντίστασης καθορίζει ὁ κ. Γκίκας, τότε σίγουρα σὰ γνήσια ἀντιστασιακὴ πράξη θὰ θεωρεῖται ἡ ἐξύμνηση τοῦ χουντικοῦ συντάγματος.

ΕΝΔΟΔΕΞΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

«Έδω παπάς, εκεί παπάς, που 'ναι ο παπάς...» μοιάζει να λέει ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων στο επίσημο δελτίο του. Είναι παλιά και δοκιμασμένη μέθοδος της ακαδημαϊκής ή νεοκλασικής λεγόμενης οικονομικής, να προσπαθεί να θολώσει τα νερά, παίζοντας με τις λέξεις και επινοώντας σοφίσματα πού, μ' αυτόπρεσκεια, αποκαλεί όρισμούς. Όρίζοντας λοιπόν κι ο ΣΕΒ με δικά του λόγια την έννοια «μονοπώλια», ψάχνει φιλότιμα, αλλά και «μάταια», ν' ανακαλύψει τέτοια στόν ελληνικό χώρο. Κατόπιν αυτών δεν λέει τίποτα, φυσικά, για τούς τέσσερις-πέντε «μεγάλους» τής ελληνικής βιομηχανίας, πού όχι μόνο ελέγχουν ολόκληρους κλάδους, αλλά και φράζουν την είσοδο κάθε άλλου τρίτου στους κλάδους αυτούς. Έτσι εξηγείται γιατί δεν γίνονται δεκτές προτάσεις για ίδρυση νέων ταιμεντοβιομηχανιών, ή άλλων μονάδων κλωστοϋφαντουργίας: τὰ υπάρχοντα προνόμια δεν πρέπει να διαταραχθούν.

Καί ενώ ο «ένδοδεξιός» πόλεμος έντεινεται, με την έπιθεση του κυριότερου και συνδεμένου με τή χούντα κεφαλαίου, έναντιόν του Καραμανλή και των στενότερων συνεργατών του, σπεύδουν σέ βοήθεια του πρωθυπουργού τó γαλλικό και γερμανικό κεφάλαιο. Οί έπισκέψεις στην Έλλάδα εκπροσώπων κεφαλαιούχων και από τις δυο αυτές χώρες, δείχνουν πώς αυτοί δε φοβούνται και πολύ τὰ περί «κοινωνικοποιήσεως». Τό ενδιαφέρον, όμως, αυτό φανερώνει και τή διαφοροποίηση μεταξύ των Εύρωπαϊκών και Αμερικάνικων οικονομικών συμφερόντων, πού φαίνεται να διασπᾶ και τó ελληνικό κεφάλαιο, ανάλογα με τόν αντίστοιχο βαθμό και χώρο εξάρτησής του. Έτσι, λοιπόν, πολι-

τικοποιείται ο ανταγωνισμός στους κόλπους τής αστικής τάξης και αντικατοπτρίζεται στίς διεθνείς διασυνδέσεις πού επιδιώκονται.

REALPOLITIK

Μετά από δισταγμούς πού κράτησαν έναν περίπου χρόνο, ο Ζισκάρ ντ' Έσταίν μοιάζει να έπιστρέφει στους δρόμους τής Γκυλλικής έξωτερικής πολιτικής. Τό ενδιαφέρον των Γάλλων επανέρχεται, αν ποτέ είχε αποσυρθεί, στη δημιουργία άξονα για μία μεσογειακή πολιτική, άξονα στόν όποιο να μετέχουν χώρες κι από τις δυο άκτες τής Μεσογείου.

Μέσα σ' αυτά τὰ πλαίσια έγινε ή έπίσκεψη του κ. Καραμανλή στό Παρίσι και ή συνάντησή του με τόν ντ' Έσταίν, αλλά και ή προηγηθείσα περιοδεία του Γάλλου Προέδρου στό Άλγέρι, όπου και υποστήριξε τις θέσεις των Άδεσμεύτων. Παράλληλα, ή Λιβύη, ή μόνη άραβική χώρα πού είχε μέχρι τώρα υποστηρίξει τήν Τουρκία, κάλεσε τόν κ. Καραμανλή να έπισκεφθεί τήν Τρίπολη και προσέγγισε περισσότερο τή στάση των άλλων άραβικών χωρών στό Κυπριακό.

Οί Γάλλοι, ωστόσο, απέφυγαν να καταδικάσουν τήν Τουρκία, και υποστήριξαν τήν παραμονή τής Ελλάδας στό πολιτικό ΝΑΤΟ. Τὰ ανοίγματά τους, γενικά, πρὸς τήν Έλλάδα χαρακτηρίζονται από ένα ρεαλισμό και κάποια διστακτικότητα. Ταυτόχρονα, αύξησαν τήν προμήθεια πολεμικού υλικού στην Έλλάδα και εύχαριστήθηκαν από τήν απόφαση του κ. Καραμανλή να επιβάλει τή γαλλική σάν υποχρεωτική γλώσσα στό στρατό.

Τὰ βήματα των Γάλλων είναι προσεκτικά και μελετημένα. Έφαρμόζεται φαίνεται και έδω ή Realpolitik. Από ελληνικής, όμως, πλευράς τί γίνεται;

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΚΟΣΜΟ

Στίς 18 Άπριλίου έκλεισαν είκοσι χρόνια από τήν πρώτη Αφροασιατική, όπως ονομάστηκε τότε, διάσκεψη του Μπαντούγκ. Οί στόχοι πού έθεσε ή διάσκεψη εκείνη ήταν πολύ περιορισμένοι: άρνηση επιθέσεως, άμοιβαία άναγνώριση τής έθνικής κυριαρχίας, άρνηση παρέμβασης στά έσωτερικά άλλης χώρας, άμοιβαιότητα των οικονομικών πλεονεκτημάτων και ειρηνική συνύπαρξη. Σε περίοδο πλήρους κυριαρχίας του Ψυχρού Πολέμου, ο Τρίτος Κόσμος, όπως ονομάστηκε αργότερα, έκανε τὰ πρώτα διστακτικά βήματά του.

Είκοσι χρόνια αργότερα ή εικόνα του κόσμου έχει αλλάξει σημαντικά. Από τις μεγάλες προσωπικότητες του Μπαντούγκ ζουν μόνο ο Τίτο - πού έχει περιορίσει, βέβαια, τή δράση του - και ο Μακάριος, πού συμμετείχε τότε σάν προσκεκλημένος εκπρόσωπος του Κυπριακού λαού. Σχεδόν ολόκληρη ή Άφρική και ή Άσία έχουν άπελευθερωθεί από τόν άποικιακό - και σέ μικρότερο βαθμό από τó νεοαποικιακό - ζυγό και έχουν άποκτήσει συνείδηση τής δύναμής τους. Με άποτέλεσμα, ο Τρίτος Κόσμος να άποτελεί πιά ύπολογίσιμη δύναμη και ο διάλογός τους με τις άναπτυσσόμενες βιομηχανικές χώρες να μην είναι ο παλιός, γνωστός μονόλογος τής ύποτέλειας.

Στήν Έλλάδα δίνεται σήμερα μοναδική εύκαιρία να προχωρήσει σ' ένα «άνοιγμα» πρὸς τόν Τρίτο Κόσμο, με πρώτο σκαλοπάτι τούς Άραβες. Καί σέ τούτο μπορεί να άποδειχτεί χρήσιμο τó κύρος τής προσωπικότητας του Προέδρου τής Κυπριακής Δημοκρατίας. Όσο και να φαίνεται παράξενο, ο Τρίτος Κόσμος έχει, μετά τήν ένεργειακή κρίση, μεγαλύτερη δυνατότητα να άντισταθεί στίς ύπερδυνάμεις -μεγαλύτερη από όσην έχουν οί άλλες, μικρότερες, βιομηχανικές δυνάμεις. Τό μόνο, λοιπόν, πού χρειάζεται από μέρους μας είναι ή άποδοχή μίας τολμηρής και δημιουργικής πολιτικής πρὸς τόν Τρίτο Κόσμο και ή άπαλλαγή μας από τὰ συμπλέγματα τής δουλικότητας.

Κάτι που θα έπρεπε να ενδιαφέρει και τον κ. Γκίκα

Η "ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ" ΚΙ ΟΜΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ

ARISTOTELIS
ΑΣΠΕΤΗ ΜΙ
- QUI - SARDIA

Στο προηγούμενο τεύχος του το «ΑΝΤΙ» απεκάλυψε μερικές ενδιαφέρουσες συνδέσεις του κυκλώματος 'Ιταλών και 'Ελλήνων νεοφασιστών που συνεχίζονται προκλητικά και σήμερα.

Με βάση τα στοιχεία που δημοσιεύσαμε καλέσαμε την Κυβέρνηση να προχωρήσει αποφασιστικά στην αποκάλυψη των σκοτεινών δυνάμεων που καλύπτονται πίσω από τον μετωπικό τίτλο «Νέα Τάξη». 'Ωστόσο, τα στοιχεία μας δεν φαίνεται να έπείσαν ούτε τον κ. Γκίκα ούτε τις υπηρεσίες του, που, αντίθετα, συνεχίζουν τις καθουσιαστικές διαβεβαιώσεις τους.

Το «ΑΝΤΙ» συνεχίζει τη δημοσίευση και άλλων στοιχείων που δείχνουν ότι η ΝΕΑ ΤΑΞΗ είναι ύπαρκτη και ότι, ως ένα βαθμό, δεν είναι δυσεξηγήτη ή αδράνεια και η έλλειψη αποτελεσματικότητας των αρμοδίων υπηρεσιών.

Τα στοιχεία που δημοσιεύσαμε και δημοσιεύουμε σήμερα, αποτελούν στοιχεία ενός σατανικού δικτύου υπόπτων σχέσεων, που η αποκάλυψή τους άρχισε ήδη να προκαλεί αίσθηση. Οι σκοτεινές δυνάμεις της «Νέας Τάξης» στρέφονται - άς το έχει υπόψη της η κυβέρνηση - και εναντίον της.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΕΜΑ ΓΚΙΚΑ

Αποκαλύπτουμε μερικές χαρακτηριστικές περιπτώσεις που φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο ο κ. Γκίκας αντιμετωπίζει την υπόθεση των νεοφασιστών:

1. Το «ΑΝΤΙ» είχε γνωστοποιήσει στην κυβέρνηση, από τις αρχές 'Οκτωβρίου 1974, συντριπτικά στοιχεία για την παρουσία και δράση στην Ελλάδα του υπαρχηγού της «ORDINE NUOVO» 'Ελιο Μασσαγκράντε. Είχε, επίσης, αναφερθεί η εδώ παρουσία του Αρχηγού της «ORDINE NUOVO» Γκρατσιάνι. Κι όμως, ο Γκρατσιάνι διέφυγε ανενόχλητος και ο Μασσαγκράντε συνελήφθη μετά τριήμερο και μόνον ύστερα από ανοιχτή καταγγελία του «ΑΝΤΙ» στις 11 'Ιανουαρίου.

Σημείωση: 'Ο αξιωματικός που είχε αναλάβει την υπόθεση της «ORDINE NUOVO», καταγγέλθηκε από τον ίδιο το σπουδαστή 'Ηλιόπουλο, ότι τον πίεσε να κατασκευάσει την υπόθεση «'Ηλένιας», στην πρώτη έπετριο του Πολυτεχνείου.

2. 'Υπόθεση του επίδοξου φύρερ Δημητρίου Ναστούλη, που αποκάλυψε συνεργάτης εβδομαδιαίου περιοδικού. Παρ' όλο ότι καταγγέλθηκαν πολλές σκοτεινές συνδέσεις γύρω απ' τον Ναστούλη, ο Ναστούλης διέφυγε άνετα στην 'Ιταλία και μετά από εκεί στη Λιβύη.

Σημείωση: Την υπόθεση Ναστούλη είχε αναλάβει αξιωματικός που είχε τεθεί σε διαθεσιμότητα για βασανιστήρια και επανήλθε μετά τη λήξη της στις υπηρεσίες 'Ασφαλείας(!)

3. 'Υπόθεση των έπεισοδιών της 25ης Μαρτίου. Το «ΑΝΤΙ» κατήγγειλε και απέδειξε ότι τα έπεισοδια τα προκάλεσαν από κοινού 'Ελληνες νεοφασίστες με 'Ιταλούς όμοφρονές τους.

Σημείωση: 'Ο νεοφασίστας Pietro, συνεργάτης του Μασσαγκράντε και γκαρσόνι στην περιβόητη Verona, διέφυγε πριν λίγες μέρες στην 'Ελβετία. Γιατί;

4. Το «ΑΝΤΙ» καταγγέλλει ότι εδώ κι ένα μήνα περίπου υποδείχτηκε στον κ. Γκίκα, από σοβαρό και προοδευτικό πρόσωπο της «Νέας Δημοκρατίας», γνωστός βασανιστής της αστυνομίας σαν άνθρωπος με πολλές υποπτες επαφές σήμερα και σαν στέλεχος της μετωπικής οργάνωσης «Νέα τάξη».

Σημείωση: ο κ. Γκίκας δεν διερεύνησε τίποτα προς την κατεύθυνση αυτή, και οι επαφές του βασανιστή συνεχίζονται. 'Αν ο κ. Γκίκας έχει ξεχάσει το όνομά του, ευχάριστα να του το θυμίσουμε.

ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Παρουσιάζουμε μια δεύτερη σειρά στοιχείων, τα οποία οι συνεργάτες και φίλοι του «ΑΝΤΙ» συνέλεξαν και διασταύρωσαν με πολλή προσοχή. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν μικρό μέρος της έρευνάς μας. Οί λογής δικτυώσεις της «Νέας Τάξης» τις οποίες έχουμε διαπιστώσει, μάς κάνουν προσεκτικούς στις αναζητήσεις μας και μερικές ίσως να μην κατορθώσουμε να τις αποκάλυψουμε γιατί δεν διαθέτουμε κανένα ιδιαίτερο μηχανισμό έρευνας, πέρα από τη φιλότιμη ατομική πρωτοβουλία.

1. Το «ΑΝΤΙ» καταγγέλλει ότι η σύζυγος του υπαρχηγού της Ordine Nuovo 'Ελιο Μασσαγκράντε διανέμει με άλλους νεοφασίστες στη διεύθυνση Φωκίας 2, τηλ. 731.956. Στο «άντρο» αυτό, οι υπηρεσίες του κ. Γκίκα θα ανακαλύψουν πολλά ενδιαφέροντα πράγματα. 'Από τον κύκλο των 'Ιταλών και 'Ελλήνων νεοφασιστών, που πηγαioέρχονται ή έμειναν εκεί, θα μάθουν και για τους τόπους συνάντησής τους, για τα λογής σχέδιά τους και για τους 'Ελληνες «ισχυρούς» προστάτες τους.

2. 'Αποκαλύπτουμε μερικά στοιχεία για ξένους που είχαν στενές επαφές είτε με τους Γκρατσιάνι - Μασσαγκράντε, είτε μόνο με τον πρώτο. Δεν ξέρουν γι' αυτούς - όπως θα όφειλαν - οι υπηρεσίες του κ. Γκίκα; Οί τέσσερις είναι:

α. 'Ο 'Ιταλός Luciano Benardelli, ηλικίας 61 ετών. 'Ο αριθμός του διαβατηρίου του είναι 10649857/P. Συνδευόταν από τη γυναίκα του, της ίδιας περίπου ηλικίας. Έφυγαν για την 'Ιταλία, μέσω Πατρών, από το Σταθμό Πελοποννήσου, την ίδια ημέρα που το «ΑΝΤΙ» αποκάλυψε την ύπαρξη και δράση του Μασσαγκράντε.

β. 'Ο 'Ιταλός Giuseppe Mobilia, ηλικίας 24 ετών, στέλεχος νεοφασιστικής οργάνωσης στη χώρα του. 'Ο άρ. του διαβατηρίου του είναι: 8686561/P. Κι αυτός έφυγε έσπευσμένα την ημέρα που κατήγγειλε το «ΑΝΤΙ» τον Μασσαγκράντε.

γ. Τέλος, ο 'Ελβετός Fernand Adams, ηλικίας

Χειρόγραφο της γυναίκας του Μασσαγκράντε στον 'Αριστοτέλη Καλέντζη.

«'Αριστοτέλη, περίμενε με εδώ...» Πού, κ. Γκίκα;

38 ετών, που συναντήθηκε πολλές φορές με τον αρχηγό της Ordine Nuovo, κλ. Γκρατσιάνι, με το Μασσαγκράντε και με άλλους 'Ιταλούς και 'Ελληνες νεοφασίστες. 'Ο άρ. διαβατηρίου είναι: E 868926. Οί συναντήσεις τους έγιναν μετά το συνέδριο της «Μαύρης Διεθνούς» στη Λυών, παραμονές της Πρωτοχρονιάς.

3. 'Επειδή μαθαίνουμε ότι ο «μαύρος βομβιστής» 'Αντζελο 'Αντζελι πρόκειται να απελαθεί σύντομα, έφιστούμε την προσοχή της κυβέρνησης σε τρία βασικά σημεία:

α. 'Ο 'Αντζελο, μαχητικό μέλος των φασιστικών «ταγμάτων εφόδου», το 1974, μαζί με άλλα τρία πρόσωπα, συνέλαβε στο Μιλάνο και κράτησε αιχμάλωτο το διευθυντή ενός μεγάλου εμπορικού γραφείου μαζί με τη γκαίκα του και έναν υπάλληλο. Τους υποχρέωσε να ταξιδεύσουν στην 'Ελβετία για να εισπράξουν από τράπεζα και να του δώσουν ένα εκατομμύριο έλβετικά φράγκα.

β. 'Ο 'Αντζελο ήταν γκαρσόνι στη Βερόνα και στενός συνεργάτης των Γκρατσιάνι - Μασσαγκράντε.

γ. Οί 'Ιταλοί νεοφασίστες και κυρίως το δεύτερο «μεγάλο αφεντικό» στην 'Ελλάδα, ο Μασσαγκράντε, διατηρούσαν μεγάλες καταθέσεις -όπως καταγγείλαμε- στην Τράπεζα 'Αττικής του Στρατή Ανδρεάδη και συγκεκριμένα στο υποκατάστημα της οδού Πανεπιστημίου 19. Καλούμε για μια ακόμα φορά την κυβέρνηση να γνωστοποιήσει τα ποσά που ο Μασσαγκράντε είχε καταθέσει, και τους χορηγούς του από την 'Ελβετία. Πίσω από την υπόθεση αυτή, ίσως οι υπηρεσίες του κ. Γκίκα οδηγηθούν, αν τους μείνει χρόνος, και στην υπόθεση μιας πολύ ενδιαφέρουσας προσπάθειας αγοράς μεγάλων εκτάσεων, που προσπάθησαν να κάνουν οί 'Ιταλοί νεοφασίστες στα Καμένα Βούρλα και άλλου. 'Εμείς, πάντως, ξέρουμε πολλά παρασκήνια.

ΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙ

'Ο ύπουργός συγκοινωνιών κ. Βογιατζής ανακοίνωσε ότι δεν χορηγήθηκε άδεια σχολής άλεξιπτωτιστών στους Μασσαγκράντε - Καλέντζη. 'Εμείς ισχυριστήκαμε απλά ότι ο κ. Βογιατζής τους δέχτηκε σε ιδιαίτερη άκρoαση. Τόν καλούμε να αποκάλυψει ποιοί τον παρέσυραν να τους δεχτεί και να συζητήσει μαζί τους και τί του πρότειναν. 'Εμείς τους ξέρουμε. 'Ο κ. Βογιατζής φοβάται μήπως τους εκθέσει;

'Ο κ. Βογιατζής, έξ' άλλου, μπορεί να ανακοινώσει δυο άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία (έμεις τ'α ξέρουμε):

α. Ποιός αγόρασε πριν καιρό το ένα αυτόκινητο του Μασσαγκράντε και έναντι ποίου τιμήματος;

β. Σε ποιόν άνηκε η άδεια οδηγήσεως που είχε πλαστογραφήσει ο «μαύρος βομβιστής» 'Αντζελο 'Αντζελι και χρησιμοποιούσε μέχρι να συλληφθεί;

'Αλλά, θα επανέλθουμε. Και στο μεταξύ, εύχόμαστε «Καλό Πάσχα» στον τόσο ευαίσθητο κ. Γκίκα.

Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

Συνέντευξη της Α.Μ. του
Προέδρου της Δημοκρατίας
Ἀρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ
στη δημοσιογράφο
Τατιάνα Γκρίτση – Μιλλιέξ,
κατ' ἀποκλειστικότητα για
τὸ «ΑΝΤΙ»

ΕΡΩΤΗΣΗ. Μακαριότατε, γνωρίζετε ότι μένουμε πολλά χρόνια στην Κύπρο και παρακολουθήσαμε από κοντά τὸ θαῦμα τῆς ἀναγέννησης ἐνὸς νέου καὶ γιομάτου ἐνθουσιασμοῦ κρατῶνς ποὺ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ἀπόδειχνε πόσο εἶναι ἄξιο νὰ ζήσει ἐλεύθερο. Ἄν γιὰ ὅλο τὸν κόσμο ἦταν μιὰ ὁδὸνηρὴ ἐκπληξὴ αὐτὰ ποὺ συνέβησαν στὶς 16 Ἰουλίου, γιὰ μᾶς ἦταν διπλὴ ὁδὸνη καὶ θὰ μένει μιὰ ἀνοιχτὴ πληγὴ ὅσο τὸ Κυπριακὸ δὲν θὰ διευθετεῖται. Τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ Σᾶς ἔχουμε σὰν ἡγέτη καὶ μεῖς ὁ λαὸς Σας, τὸ γνωρίζετε. Θὰ ἤθελα λοιπὸν νὰ μᾶς λέγατε ποιά προοπτικὴ νομίζετε πὼς ὑπάρχει τώρα. Ποιά λύση βλέπετε σὰν δυνατὴ καὶ τί εἶδους ἀποκατάσταση τῶν πραγμάτων στὴν Κύπρο μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ. Εἶναι πολὺ δύσκολος ἡ πρόβλεψις τῶν ἐξελίξεων τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν ἐπαναρχίζουν αἱ συνομιλίες ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἰς Βιέννην. Θὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν συνομιλιῶν μὲ πνεῦμα καλῆς θελήσεως. Ὡς ἀντιλαμβάνομαι, ὁμως, ἀπὸ ὠρισμένες δηλώσεις Τούρκων ἐπισήμων, τὰ περιθώρια αἰσιοδοξίας διὰ μιάν συμφωνίαν δὲν εἶναι μεγάλα. Ἡ Τουρκία τηρεῖ ἀδιάλλακτον στάσιν ἔναντι τοῦ Κυπριακοῦ, ἐπιδιώκουσα τὴν ἐκ μέρους μᾶς ἔγκρισιν καὶ ἀποδοχὴν τετελεσμένων γεγονότων. Περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει, εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἀποδεχθῶμεν τὰ δημιουργηθέντα διὰ τῆς Τουρκικῆς ἐισβολῆς τετελεσμένα γεγονότα. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν σημαίνει διχοτόμησιν τῆς Κύπρου. Εἶναι δικαίωμα τῶν Τουρκοκυπρίων νὰ ζοῦν εἰς χωριστὰς περιοχάς, ἐὰν αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιθυμία των. Δὲν εἶναι ὁμως δικαίωμά των νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς οἰκίας καὶ περιουσίας αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἕλληνας Κυπρίους. Ἡ βία μετακινήσει καὶ ἀντάλλαξιν πληθυσμῶν ἀποτελεῖ πρᾶξιν ἀπάνθρωπον. Τὸ Κυπριακὸν πρόβλημα ἔχει πολλὰς πτυχάς. Ἡ γενικωτέρα, ὁμως, πτυχὴ του εἶναι ἡ ἐκρίζωσις χιλιάδων Ἑλληνοκυπρίων ἀπὸ τὰς ἐστίαις των. Ἐχὼ τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὰς συνομιλίας τῆς Βιέννης τὸ πρῶτον θέμα τὸ ὁποῖον

πρέπει νὰ συζητηθῇ, εἶναι ἡ ἄμεσος ἐπιστροφή τῶν προσφύγων εἰς τὰς ἐστίαις των. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου εἶναι σαφὴ τὰ ψηφίσματα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Καὶ τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἀπεδέχθη καὶ ἡ Τουρκία. Ἐὰν τὸ προσφυγικὸν πρόβλημα δὲν διευθετηθῇ, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι δυνατὴ οἰαδήποτε λύσις τοῦ Κυπριακοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΗ. Ποιά εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὴ διεθνή αὐτὴ πορεία τῶν γυναικῶν; Νομίζετε πὼς θὰ βοηθήσει στὸ νὰ γυρίσουν οἱ ἀποδιωχθέντες Ἑλληνοκύπριοι στὰ σπίτια τους;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ. Ἡ πορεία χιλιάδων γυναικῶν ξένων καὶ ἐντοπίων πρὸς τὴν τουρκοκρατούμενην Ἀμμόχωστον ἦτο ὄχι μόνον ἐπιβλητικὴ ἀλλὰ καὶ συγκλονιστικὴ ἐκδήλωσις. Ἐξέφραζε καὶ ἐσυμβόλιζε ἡ πορεία τὸ πανανθρώπινον αἶτημα δι' εἰρήνην, δικαιοσύνην καὶ σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Αἱ λαβοῦσαι μέρος εἰς τὴν πορείαν γυναῖκες ἐκ παρὰ πολλῶν χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου διεδήλωσαν διὰ τῆς σιωπηλῆς καὶ εἰρηρικῆς πορείας των τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πέσουν τὰ τεχνητὰ τείχη καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν τὰ συρματοπλέγματα τὰ ὁποῖα κρατοῦν διηρημένους τοὺς Ἑλληνοκυπρίους καὶ τοὺς Τουρκοκυπρίους καὶ χωρίζουν τοὺς κατοίκους τῆς Κύπρου εἰς βορείους καὶ νοτίους. Τὸ νόημα καὶ τὸ μήνυμα τῆς πορείας ἦσαν ἡ ἀδελφωσύνη, ἡ εἰρηρικὴ συνύπαρξις καὶ ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν λαῶν ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος ἢ θρησκείας. Ἦτο μιὰ ἐκδήλωσις ἐναντίον τοῦ πολέμου, τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ μίσους. Ἡ πορεία τῶν γυναικῶν ἀποτελεῖ συμβολὴν εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης ἐπὶ μιᾷ τραγικῇ πτυχῇ τοῦ κυπριακοῦ δράματος, τῆς τραγωδίας τῶν προσφύγων. Εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς ὅλας τὰς ἐκ διαφόρων χωρῶν γυναῖκας αἱ ὁποῖαι ἦλθον εἰς τὴν Κύπρον διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν πορείαν καὶ νὰ φέρουν τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης. Ὁ Κυπριακὸς ἑλληνισμὸς ἐδέχθη μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν τὸ μήνυμα τοῦτο...

ΟΤΑΝ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΡΙΦΤΗΚΕ

Στις 9 του Μάη κλείνουν τριάντα χρόνια από τὸν τερματισμὸ τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, πού, γιὰ τὴ γενιὰ πού ἀγωνίστηκε καὶ θυσιάστηκε σ' αὐτόν, θὰ μείνει στὴν ἱστορία καὶ στὴ μνήμη σὰν ὁ Μεγάλος Ἀντιφασιστικὸς Πόλεμος τῶν Λαῶν. Γιατὶ ὁδήγησε στὴ συντριβὴ τοῦ Χιτλερικοῦ ναζισμοῦ καὶ τοῦ Μουσολινικοῦ φασισμοῦ, τῶν κάθε λογῆς φασισμῶν τῆς ἀνατολικῆς καὶ νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, τοῦ γαπωνέζικου μιλιταρισμοῦ καὶ τοῦ σάπιου, στρατοκρατικοῦ φεουδαρχισμοῦ τοῦ Τσάγκ-Καί Σέκ. Γιατὶ, ἀκόμη, ἀνοίξε τὸ δρόμο γιὰ νὰ ξηλωθοῦν, ἔστω μὲ τὴ μορφὴ πού ξέραμε, οἱ ἀποικιακὲς αὐτοκρατορίες τῶν εὐρωπαϊκῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων. Καὶ γιατί, τέλος, γέννησε στοὺς λαοὺς τὴν ἐλπίδα γιὰ ἓναν κόσμο ἀπαλλαγμένο ὀριστικὰ ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ σκοταδιοῦ—μὴν ἐλπίδα πού τὴν πότισαν οἱ ἀνείπωτες καταστροφές, οἱ ἀπροσμέτρητοι πόνοι, οἱ θυσίες, τὸ αἷμα πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Ὡστόσο, διαφορετικὰ ἔβλεπαν τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ὁδοφράγματος. Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμή μετὰ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου, ἡ ἄλλη αὐτὴ πλευρὰ ἀνοίγε μὴν ἐποχὴ πού κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ γκρέμισμα τῶν ἐλπίδων — καὶ τῶν ὀνείρων — ἐκείνων πού θυσιάστηκαν: Ὁ Ψυχρὸς Πόλεμος, μὲ τὴ δική του ἀνελέητη καὶ θανάσιμα ἐπικίνδυνη λογικὴ καὶ πολιτικὴ πρακτικὴ, ὁ ξέφρενος ἀνταγωνισμὸς τῶν πυρηνικῶν ἐξοπλισμῶν, ὁ χωρισμὸς τοῦ κόσμου στὸ μαῦρο καὶ ἄσπρο τῆς διπολικότητος πού ἀνοίξε τὸ δρόμο σὲ ἀπροκάλυπτες, δυναμικὲς καὶ αἱματηρές ἐπεμβάσεις στὰ ἐσωτερικὰ τῶν λαῶν, πού τοὺς ἤθελαν ὑποταγμένους στὰ δικά τους στρατηγικά, οἰκονομικά καὶ πολιτικὰ συμφέροντα.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ λογικὴ, ἐγίνε ὅ,τι ἦταν δυνατόν ὄχι μόνο γιὰ νὰ παρασυρθοῦν σὲ ἀνοιχτὲς ἀναμετρήσεις καὶ νὰ ἐξοντωθοῦν ὑλικά οἱ λαϊκὲς δυνάμεις,

ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ κατασπιλωθοῦν οἱ ἀγωνιστικές τους παραδόσεις, οἱ ἀντιστασιακές τους ὁργανώσεις, οἱ ἴδιοι οἱ χτεσinoὶ ἀγωνιστὲς τῆς ἀντίστασης. Κλασικὸ παράδειγμα, ἡ τύχη τοῦ δικοῦ μας ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος, τῶν ὁργανώσεών του καὶ τῶν ἀγωνιστῶν του. Καὶ ἡ τεχνητὴ δημιουργία καὶ ἐπιβολὴ στὴ χώρα μας μιᾶς μιλιταριστικῆς, νεοφασιστικῆς καὶ ξενοκίνητης συμμορίας «μαθητευόμενων μάγων» τῆς δικτατορίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ξεπουλήματος, ποὺ τὴν πληρώσαμε μὲ τὴ δοκιμασία τῆς Ἑφταετίας καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴ καταστροφὴ στὴν Κύπρo.

Σήμερα, τιμώντας τὴ μνήμη ἐκείνων ποὺ θυσιάστηκαν στὸ μεγάλο αὐτὸ ἀντιφασιστικὸ πόλεμο τῶν λαῶν, δημοσιεύουμε μιὰ σειρὰ ἀποκαλυπτικὰ κείμενα:

1. Δυὸ ἀπόρρητα ἔγγραφα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς χιτλερικῆς Βέρμαχτ, ποὺ ἀνεφέρονται στὴν τραγωδία τῶν Καλαβρύτων καὶ τῶν γύρω χωριῶν καὶ δείχνουν ὅλη τὴν κτηνωδία τῆς λογικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ χιτλερικοῦ ναζισμοῦ.

2. Φωτογραφικὸ καὶ ἄλλο ὕλικὸ ποὺ ἐπιβεβαιώνει ποιοὶ πολέμησαν στὴν Κατοχὴ τὸ φασίστα Βούλγαρο κατακτητὴ καὶ γκρεμίζει ἓνα βρωμερὸ ὄπλο τῆς ἀντιδραστικῆς ὑπερεθνικοφροσύνης: τὸ συκοφαντικὸ ἐπίθετο τοῦ «Βούλγαρου» ἢ «ἐαμοβούλγαρου», ποὺ χρησιμοποιήθηκε κατὰ κόρο ἐναντίον κάθε προοδευτικοῦ καὶ κυρίως κάθε Ἀριστεροῦ ἀγωνιστῆ.

3. Δυὸ μελετήματα γερμανῶν ἱστορικῶν πού, συμπερασματολογώντας πάνω σὲ μιὰ μακρὰ ἱστορικὴ ἐπιστημονικὴ τους ἔρευνα, ἀπομυθοποιοῦν γεγονότα καὶ καταστάσεις σχετικὲς μὲ τὴν Ἑθνικὴ Ἀντίσταση, ποὺ ἡ στρέβλωσή τους διαιώνιζε τὸ ψεῦδος

καὶ τὴν καπηλεία καὶ δικαιολογοῦσε τὴν προσφυγὴ στὶς πιὸ ἀντιδημοκρατικὲς μεθόδους. Ἔστω καὶ ἀργά, ἔχει ἔρθει πιά ὁ καιρὸς νὰ ἀρχίσει τὸ ξεκαθάρισμα ἐνὸς ἡρωϊκοῦ καὶ τραγικοῦ μαζί παρελθόντος καὶ νὰ μπεῖ τέρμα στὶς ἀναθυμιάσεις ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴ θελημένη παραμόρφωση καὶ παραποίηση του. Ἡ ἴδια ἡ φιλοσοφικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ τοποθέτηση τῶν δυὸ γερμανῶν μελετητῶν, ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ μαρξιστὲς καὶ κομμουνιστὲς εἶναι, δίνουν στὰ μελετήματά τους μιὰ πολὺτιμη ἀποδεικτικὴ δύναμη ποὺ ἐλπίζουμε νὰ ἀποδειχτεῖ χρήσιμη καὶ σὲ κείνο τὸ κομμάτι τῆς δεξιᾶς ποὺ κάτι ἐπιτέλους διδάχτηκε ἀπὸ τὴν Ἑφταετία.

4. Δυὸ, «ἐπίσημες» αὐτές, μαρτυρίες ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ἀντίσταση στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση καὶ στὴ Βουλγαρία, σὰν ἓνα δείγμα τῆς ἔκτασης ποὺ πῆρε τότε ὁ λαϊκὸς ἀγώνας ἐναντίον τοῦ ἐπιδρομέα.

5. Τέλος, δυὸ ἀκόμη σημειώματα ποὺ ὑποδηλώνουν τὴν ἐπιβίωση, ἀλλὰ καὶ τὴν καταγωγὴ ἀκριβῶς τοῦ φασισμοῦ, ποὺ τόσο καλὰ γνώρισε μόλις χτὲς ἡ χώρα μας καὶ ποὺ οἱ βασικὲς νοοτροπίες καὶ μεθοδολογίες του ἔχουν τίς ρίζες τους σὲ κείνη τὴ μακρινὴ ἐποχὴ. Γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ φασισμοῦ, τὸ ξαναλέμε, δὲν ἄρκεσε, μὰ καὶ δὲν μπορούσε νὰ ἀρκέσει τὸ νικηφόρο τέρμα ἐκείνου τοῦ πολέμου. Τὸ μικρόβιό του βρίσκεται μέσα στοὺς μηχανισμοὺς καὶ στὴ φιλοσοφία ἐνὸς ὁλόκληρου συστήματος, μένει κρυμμένο βαθιά, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, καὶ πρέπει ὑπομονετικά, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνα, νὰ τὸ ἀποκαλύψουμε, συστηματικὰ νὰ τὸ πολεμήσουμε καὶ ἐξουδετερώσουμε προσαρμόζοντας ἀνάλογα καὶ τὴ δική μας τακτικὴ σὲ θέματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἀπομόνωσή του.

ΠΩΣ ΕΒΛΕΠΕ ΤΟ Κ.Κ.Ε. ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Του ιστορικού H. Fleischer

Είναι αναμφίβολα δύσκολο να σχηματίσει κανείς σήμερα γνώμη για την πραγματική στάση «της ηγεσίας του ΚΚΕ» απέναντι στ' αντάρτικο την πρώτη περίοδο της Κατοχής. Η επίσημη κομμουνιστική θέση δεν αφήνει την παραμικρή αμφιβολία πώς το κόμμα «από την πρώτη στιγμή και χωρίς ενδοιασμούς» διεκήρυττε την αναγκαιότητα του αντάρτικου. Η θέση αυτή κατά παράδοξο τρόπο υποβοηθεί μέχρι ένα σημείο την επίσημη αντικομμουνιστική προπαγάνδα, που διατυμπανίζει πώς οι κομμουνιστές σφετερίστηκαν άμέσως (δηλ. μετά τη γερμανική εισβολή στην ΕΣΣΔ) την ιδέα του ανταρτοπολέμου, για να αποκτήσουν – με το προσωπείο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα – αξιόλογες δυνάμεις για την εσωτερική μεταπολεμική αναμέτρηση.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι κομμουνιστές προκαλούσαν, τάχα, επίτηδες τ' αντίποινα του κατακτητή, για να αναγκαστεί ο άμαχος πληθυσμός να βγει στα βουνά, να «προλεταριοποιηθεί», κι έτσι να γίνει επεκτατικός στη λήψη του «μυλοσβεβίκου δηλητηρίου».

Υπάρχει όμως και μια άλλη θεωρία, που ανήκει σε πρόσωπα με πολύ διαφορετικές πολιτικές προελεύσεις, σαν του στενού συνεργάτη του Τίτο Τέμπο (Τέμπο-YUKMANOVIC), του αντιπροσώπου της προκατοχής «Παλιάς Κ.Ε.» του ΚΚΕ (Γιαν. Πετσόπουλου), του σοσιαλιστή και υπαρχηγού του ΕΔΕΣ Κ. Πυρομάγλου, του πρώην κομμουνιστή Όρεστη Μούντριχα και – στα χνάρια του – του χουντόφιλου κομμουνιστολόγου Κούσουλα, του Γάλλου δημοσιογράφου EYDES και, τελευταία, του Γερμανού RICHTER, που προσφέρει ένα μίγμα από τις απόψεις EYDES και Πυρομάγλου.

Όλοι που αναφέρονται παραπάνω (και για τον ένα ή άλλο λόγο δεν συμπαθούν την τότε ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος) ισχυρίζονται πώς αυτή δεν ήθελε να ξεκόψει από την προπολεμική συνταγή της κινητοποίησης των μαζών (άπεργίες, διαδηλώσεις κ.τ.λ.) και μόνο οι επιτυχίες των «καπεταναίων» (Άρης Βελουχιώτης, Όρεστης κ.ά.) ανάγκασαν το Π. Γ. να υιοθετήσει το αντάρτικο κίνημα.

Δυστυχώς η αλήθεια δεν είναι τόσο απλή όσο πιθανώς αφήνεται να πιστευτεί από τις παραπάνω θεωρίες. Γι' αυτό και η παρακάτω ανάλυση δεν αντιπροσωπεύει παρά μια προσπάθεια: θα μπορούσε όμως να ισχυριστεί κανείς ότι βασίζεται στις σχετικές δημοσιεύσεις – που μόνο μικρό τους μέρος μπορεί να αναφερθεί εδώ – στ' αρχεία και στις προσωπικές μαρτυρίες πρωταγωνιστών στα γεγονότα εκείνου του καιρού. Ιδιαίτερα όμως η προσπάθεια τούτη στηρίχτηκε στις πιο αξιόπιστες – αν και δυστυχώς δυσεύρετες και έλλιπες – πηγές: Τον παράνομο τύπο και τις αντιστασιακές προσοδύρες εκείνης της περιόδου, που τις περισσότερες αγνοεί ή «αναλυτική φιλολογία».

Εκείνοι που κατηγορούν το ΚΚΕ για την αρχική του «παθητική στάση», συνήθως ξε-

χούν πώς το κόμμα τους πρώτους μήνες δεν «είχε καμιά ηγεσία», όπως με μεγάλη ίκανοποίηση τονίζει μια έκθεση της Γερμανικής Ασφάλειας (SD) στις 4.7.41. Αντίθετα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πώς το ΚΚΕ είχε διάφορες «ηγεσίες», μίας και τα πρώτα ανώτατα στελέχη που είχαν εξοριστεί από το Μεταξά και μπόρεσαν να δραπετεύσουν βρήκαν στην Αθήνα πραγματικό «χάος» σχετικά με την όλη κομματική κατάσταση (Π. Ρούσσου, Η μεγάλη τετραετία, σ. 86).

Υπήρχαν οι παρακάτω αντιμαχόμενες «ηγεσίες»:

1. Η λεγόμενη «παλιά» ΚΕ, που ήταν κατά κάποιο τρόπο η συνέχεια της τελευταίας αίρετης ΚΕ (6ο συνέδριο, 1935) και που με τις αλληπάλληλες συλλήψεις – και προσλήψεις – (1936 - 1939) είχε αλλοιωθεί πολύ. Από το Νοέμβριο του '39 (σύλληψη Σιάντου, Πλουμπίδη) δεν περιείχε πιά εκλεγμένα μέλη.

2. Η «Προσωρινή Διοίκηση» του ΚΚΕ, που την καθοδηγούσε κρυφά ο ίδιος ο ύπουργός της Ασφάλειας Κ. Μανιάδης με τη βοήθεια διαφόρων άποιστών. Η Π.Δ. έβγαλε δικό της Ριζοσπάστη που κατηγορούσε το γνήσιο σαν «χαφιέδικο», μ' αποτέλεσμα πολλοί σύντροφοι να μην ξέρουν ποιος από τους δυο ήταν αυθεντικός. Πάντως, ο φυλακισμένος Ν. Ζαχαριάδης – όπως παραδέχτηκε ο ίδιος αργότερα – προτιμούσε για αρκετό καιρό την «πολιτική συνεργασία» με την Π.Δ. (ΚΚΕ - Επίσημα κείμενα, τόμος V, σελ. 23-31).

3. Διάφορες ομάδες, όπως η ανεξάρτητη Κομμουνιστική Οργάνωση Αθηνών, ή «Αλήθεια», ο «Δημοκράτης» – ένας κύκλος γύρω από το Δ. Γληνό – κ.ά., που είχαν ιδρυθεί σαν αποτέλεσμα της δυσπιστίας που επικρατούσε απέναντι στις δυο άλλωλούβριζόμενες «ηγεσίες».

Σε πολλές εξάλλου περιοχές (προπαντός στη Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία και Ήπειρο) δραούσαν ανεξάρτητες από το κέντρο οργανώσεις και «Γραφεία».

Πρώτες έλλειδες για μια καλύτερη εικόνα της κατάστασης γεννιούνται, όταν την 1.7.41 μία χούφτα από πρώην εξόριστα ηγετικά στελέχη συνέρχονται για την «6η ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ». Οι ίδιοι (Χρυσά Χατζηβασιλείου,

Χ. ΦΛΑΪΣΕΡ: Γεννήθηκε στη Βιέννη και σπούδασε φιλοσοφία, ιστορία και δημοσιογραφία στο πανεπιστήμιο του Δ. Βερολίνου. Μελετητής της νεότερης ελληνικής ιστορίας, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ταραγμένη, αλλά και καθοριστική περίοδο της Κατοχής, για την οποία σύντομα εκδίδει βιβλίο, με πλήθος αυθεντικά ντοκουμέντα, συνεντεύξεις, αναφορές σε ξένες πηγές, κ.λ.π.

Π. Καραγκίτσης - Σίμος, Π. Ρούσσος, Α. Τσίπας, Κ. Λαζαρίδης και Α. Τζήμας), αποτελούν και τη νέα ΚΕ, που εξαιτίας του κύρους των εξοριστών θα αναγνωριστεί μέσα στον Ιούλη από τους αντιμαχόμενους συντρόφους. Γραμματέας ορίζεται σύμφωνα με επιθυμία της «Ακροναυπλίας» ο Τσίπας, που σε λίγο εξοφανίζεται και θεωρείται επιπόλαιος αν όχι ύποπτος (Π. Ρούσσος σ. 180-181, 191-192). Με τέτοιες προϋποθέσεις καθυστερεί φυσικά η πραγματοποίηση της απόφασης «να μπει τέρμα» στην έλεεινη κομματική «κατάσταση αποσύνθεσης, σύγχυσης, του χαφιεδισμού και της διασποράς».

Η «6η Ολομέλεια» αποφασίζει επίσης: «Οργανώνοντας ακούραστα τον αγώνα για τα καθημερινά ζητήματα όλων των λαϊκών στρωμάτων και την ένοπλη (!) αντίσταση στους κατακτητές, το κόμμα και ο κάθε κομμουνιστής ξεχωριστά οφείλει να... οργανώνει τις δυνάμεις της λαϊκής εξέγερσης για την εθνική και κοινωνική απελευθέρωση της Ελλάδας» (ΚΚΕ Κείμενα V, σ. 62,64). Ταυτόχρονα ορίζεται ο Α. Τζήμας υπεύθυνος για την οργάνωση τ' αντάρτικου (Τζήμα, ανέκδοτα κείμενα, κ). Παρόμοια καθήκοντα ανέλαβε – όπως φαίνεται – για τις πόλεις ο Π. Ρούσσος (σ. 181) – μια θέση που φυσικά πρὸς το παρόν έχει μικρότερη αξία από το πόστο του γραμματέα της ΚΟΑ (Κομ. Οργ. Αθήνας) που αναλαμβάνει παράλληλα.

ΑΡΧΙΚΗ ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Δυο μέρες μετά τη συνεδρίαση της «6ης Ολομέλειας» απευθύνει ο Στάλιν το γνωστό του ραδιοφωνικό μήνυμα στους λαούς της Ευρώπης να σχηματίσουν παντού «τμήματα παρτιζάνων έφιππα και πεζά» και «ν' ανάψει ο παρτιζάνικος πόλεμος». Παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε κανείς να προσάψει πολλά στραβά στη σταλινική χροιάς κατοχική ηγεσία του ΚΚΕ, θα ήταν ασφαλώς τελειώς παράλογο ν' αποδίδεται ή δήθεν «χλιαρή» στάση της απέναντι στ' αντάρτικο στη σταλινική γραμμή της... Ιδιαίτερα άφρο οι προτροπές του Στάλιν, δημοσιεύονται στις πρώτες πολυγραφημένες ή χειρόγραφες αντιστασιακές

ἐφημερίδες... (Ἀρσενίου Λ., Ἡ Θεσσαλία στὴν ἀντίσταση σ. 94 - Τζήμα, συνομιλίες). Ὅμως οἱ τοπικεῖς ὁργανώσεις τοῦ ΚΚΕ καὶ τὸν προδρόμων τοῦ ΕΑΜ ἀποτέρων τοὺς «θερμαίνουσες» νεαροὺς ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιτεθοῦν «τώρα ἀμέσως» σὲ ξεμοναχιασμένους φαντάρους τοῦ καταχτητῆ ἢ νὰ ἀντανάξουν κανένα γεφύρι ἀφύλακτο (Ἀρσενίου, σ. 24, 27, 94-97, Τζήμα - σ.). Ἀκόμα κι ὅταν μιὰ ομάδα ἀξιωματικῶν πρὸς διαθέτῃ τεράστιες ποσότητες δυναμίτη προτείνει συνεργασία σὲ αμμοπότη κ.τ.λ. οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ εἶναι «συγκινημένοι», μὰ δὲν μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν προσφορά αὐτῇ, μιάς καὶ πρὶν ἀπὸ τ' ἀνέβασμα τῆς ἀντίστασης σὲ τόσο ὑψηλὸ ἐπίπεδο θὰ ᾤρεπε νὰ δημιουργηθοῦν οἱ ὁργανωμένες μαζικὲς βάσεις πού νὰ εἶναι σὲ θέση ν' ἐξουδετερώσουν τὰ ἀντίποινα τοῦ ἐχθροῦ (Ρούσσου, σ. 299).

Ταυτόχρονα πρέπει φυσικὰ ν' ἀντιμετωπιεῖται καὶ τὸ ζήτημα τῆς πείνας, πού ὅλο καὶ χειρότερα θερίζει τὴς μάζες τοῦ λαοῦ. Οἱ περισσότερες προκηρῆξεις πού κατόρθωσαν νὰ βρῶ ἀπὸ τὴν πρώτη χρονιά τῆς κατοχῆς ἔχουν συνθήματα ὡς «Διπλὸ συσσίτιον» κ.τ.λ.

Ἔτσι καὶ ἡ 7η Ὀλομέλεια τοῦ ΚΚΕ (ἀρχὲς Σεπτεμβρίου) ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐσω- καὶ ἐξω-κομματικὴ μαζικὴ δουλειά, τὴν πολιτικὴ καὶ συνδικαλιστικὴ ὁργάνωση τῶν ἐργαζομένων, τὴν «καλλιέργεια τῆς μαχητικότητας τῶν μαζῶν» - μὰ πού ὅλα ὅμως αὐτὰ προϋποθέτουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καλύτερη ἐκμετάλλευση τοῦ ἐπισιτισμοῦ.

Ἡ ἀπόφαση ὅμως τῆς 7ης Ὀλομέλειας δίνει ἐπίσης πρὸς τὰ πού πρέπει νὰ πάει ἡ «ὥριμη ἀντίσταση» τῆς καινούργιας ἐπαναστατικῆς κρίσης.

«Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερση πού ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς χώρες τῆς Εὐρώπης ποικίλλει σ' ἔνταση ἀπὸ χώρα σὲ χώρα», ἔφτασε σὲ μερικὲς χώρες στὶς «ἀπεργίες, σαμποτάζ, ὁμαδικὲς διαδηλώσεις κ.τ.λ.», μὰ μόνο στὴ Γιουγκοσλαβία οἱ «ἐπίπεδο τοῦ παρτιζάνικου πολέμου». Καὶ ὑπάρχουν «συμπτώματα... πὺς καὶ στὴν Ἑλλάδα ἐπιτελεῖται ὁ ἴδιος ἀντιφασιστικὸς ἀναβασιμὸς», π.χ. «ἡ συνέχιση τῆς ἐνοπλῆς πάλης τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ» (ΚΚΕ κείμενα V, σ. 76-81). Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 41 ἡ πρώτη ἐκδοσὶς τοῦ θεωρητικοῦ ὁργάνου τῆς ΚΕ ἔλαττει σὲ κύριο ἀρθρο τῆς (μᾶλλον τοῦ Κ. Καραγιώργη) τὴν προετοιμασίαν γιὰ «παρτιζάνικον πόλεμον». Καὶ ἄλλο ἀρθρο (τοῦ Π. Σίμου - Καραγιώργη) συνηγορεῖ γιὰ τὴν ἐξάπλωση «τῶν πατριωτικῶν ἀντάρτικων σωμάτων» παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν εὐνοϊκὲς προϋποθέσεις. («Λαϊκὴ Ἐπιθεώρηση», Ὁχτ. '41, σύμφωνα μὲ Π. Ρούσου, σ. 310. Ἡ ΛΕ βγήκε μόνο τὸ μῆνα ἐκεῖνο. Τὸ ἐπόμενο τεῦχος (Μάρς 42) τιτλοφορεῖται «Κομμουνιστικὴ Ἐπιθεώρηση» (ΚΟΜΕΠ), ὅπως πρὶν τὴ δικτατορία τοῦ Μεταξά).

Λίγες μέρες μετὰ (10.10.41) ἀπευθύνεται τὸ νεοίδρυθν ΕΑΜ γιὰ πρώτη φορὰ στὸ λαό.

Ἐχεῖ ἐκφραστεῖ ἡ ἀποψη πὺς μέσα στὸ ΕΑΜ τὰ μικρότερα κόμματα ΣΚΕ καὶ ΕΛΔ ἔδειχναν τότε μεγαλύτερο ζήλο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀντάρτικου (Κ. Πυρομάγλου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἐθν. Ἀντιστάσεως, τ. 5-6, σ. 25-26. Τὴν ἴδια θέσιν ὑποστηρίζει καὶ σὲ μακροσκελὲς γράμμα του πού εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ τὸ στείλει τὴν 5.6.74, ἀναφορικὰ μὲ ὁρισμένους ἀπορίες καὶ ἀντιρροήσεις μου. Τὴ γνώμη του πὺς τὸ ΠΓ «δὲν ἐπίστευε» στὸ ἀντάρτικο τὴ στηρίζει σὲ συζητήσεις μὲ δύο στελέχη τοῦ ΚΚΕ (Χατζῆς - Καραβούνης). Στὸ ἀναφερόμενο ἀρθρο του παραδέχεται ὅμως πὺς τὸ ΚΚΕ ἤθελε «ἐνοπλὸ ἀγῶνα τοῦ βουνοῦ» μὰ (σ' ἀντίθεση μὲ ΕΔΕΣ) ὑπὸ «ἐξάρτησιν καὶ καθοδήγησιν» ἀπὸ τὴν Ἀθήνα).

Δυστυχῶς δὲν μπορῶ ἐδῶ νὰ πῶ τίποτε τὸ συγκεκριμένο, ἀφοῦ δὲν κατόρθωσα νὰ βρῶ γραπτὰ κείμενα τῶν παραπάνω κομμάτων. Σὲ μιὰ ὅμως διαφοριστικὴ συνέντευξη, ἀνώτατο στέλεχος τῆς ΕΛΔ μοῦ ἀμφισβήτησε τὴν

ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΑ ΣΠΑΣΟΥΜΕ ΤΗ ΔΙΔΥΜΗ ΤΗΣ ΕΥΦΥΧΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΦΗΣΥΧΑΣΗΣ

Κείμενον ἀνθρον τῆς «ΠΡΑΒΝΤΑ»

Στὴν «Πράβντα» τῆς 9ης Ὀκτωβρίου δημοσιεύεται τὸ παρακάτω ἀρθρον ἐκτετατοῦ τῆς ἑξαπολιτοῦ τῆς νέας «Λαϊκῆς Ἐπιθεώρησης».

Ἡ «Πράβντα» τῆς 3.11.41 ἀνέγει ἀνεξέλιχτο ὁ πόλεμος τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ ἐναντίον τοῦ γερμανικοῦ ἔχθρου. Ὁ κόκκινος στρατός ἀποκρούσας τὶς ἀλλεπαλλήλες γερμανικὰς ἐπιθέσεις ἐπὶ τοῖς ἀποστρατηγμένοι τοῦ Χίτλερ τεραστίους ἀποφύξεις. Ὁ Χίτλερ ἐξ αὐτῶν αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ προβῇ σὲ μιὰ «μικρὴ ὁλοκαύση» ἢ «ἐπιθεώρηση» τῆς δυναμικότητος τοῦ κόκκινου στρατοῦ ἀπὸ πρῶτον τὸν ἀρχικὸν λαθραπαιδιόν. Καὶ πρῶτον. Μὲν στὴν ἐκτετατὴν αἰχμηρία ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τοῦ πολέμου, οἱ γερμανικαὶ ἀπώλειες ὑπερῶν τὰ 8 εκατομμύρια, δι' ἀνεκρῶν τραυματιῶν καὶ αἰχμαλώτων. Ἀπλῶς ὁ Χίτλερ εἶχε τόσες ἀπώλειες, ὅσες εἶχε μέσα σὲ δύο χρόνια κατὰ τὸν προηγούμενον ἡμεραλιστικὸν πόλεμον ὅλα τὰ μέτρα. Ὅτι λιγότερο σημαντικὰ, εἶναι καὶ οἱ ἀπώλειαι τοῦ οἰκουμενικοῦ ἔθνους.

Οἱ ἀπώλειαι τοῦ Χίτλερ καθήκοντ' αὐτῶν καὶ τὰ θύματα πού προκύπτει θάνατο ἀπὸν περσόντων, μέσα σὲ τὸν πόλεμον καὶ ἔξω τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν δημοσιεύεται μιὰ διακρίσιμη ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀνάλυσιν ὅλα τὰ στήματα τοῦ γερμανικοῦ πληθους, πρὸς τὴν προσηγορίαν.

Κλισε τῆς πρώτης σελίδας τοῦ δευτέρου ἑκτακτοῦ τεύχους τῆς «Λαϊκῆς Ἐπιθεώρησης» πού ἐκδόθηκε στὴν ἐποχὴ τῆς κατοχῆς.

ἀποψη αὐτῇ. Ἐξάλλου, οὔτε οἱ κατοπινὲς ἐξελίξεις τοῦ ἀντάρτικου, οὔτε τὸ μῆνυμα τῆς 10.10.41 φανερώωνν τέτοια ἐπίδραση ἀπὸ μέρους τῶν μικρότερων κομμάτων.

Ἀπὸ τὴ διακήρυξη τοῦ ΕΑΜ μόνο ἓνα κομμάτι μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, πού οὐσιαστικὰ ὅμως δὲν ξεπερνᾷ τὴς προηγούμενες ἀποφάσεις τοῦ ἴδιου τοῦ ΚΚΕ.

«... Ἡ Κρήτη, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ὅπου ἄρχισε κιόλας τὸ ξεκίνημα, μᾶς δείχνουν τὸ δρόμο... Μέρος μὲ τὴ μέρα, ὅρα μὲ τὴν ὥρα ἀς ἀνεβάσουμε τὴς μορφῆς τῆς πάλης μας» (ΚΚΕ - κείμενα V σ. 390).

ΠΡΩΤΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ

Ἀκριβῶς αὐτὸν τὸν καιρὸ ἀποδεικνύεται στὶς περιοχὲς πού ἀναφέρθηκαν ἡ ὁρθότητα τῶν μέχρι τώρα ἐπιφυλάξεων.

Ἡ Κρήτη ἔχει πληρώσει μ' ἀφθονο αἷμα γιὰ τὴν πραγματικὰ ἡρωικὴ ἀντίσταση τῆς ἐναντίας στοὺς ἐπιδρομικοὺς. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν γερμανικὴ ἀμνηστία (14.9.41) οἱ μικρὲς ἐνοπλῆς ομάδες πού εἶχαν καταφύγει στὰ βουνὰ ὡς τὴν ἀνοίξει τοῦ 43 ἐπαύσαν μᾶλλον κρυφτοῦν καὶ ὄχι πόλεμο, ὅπως κατηγορηματικὰ ἀναφέρουν τὰ γερμανικὰ στρατιωτικὰ ἀρχεῖα. Ἀκόμα ὁ Ἐμμ. Μπαντοῦβας προτείνει τότε στοὺς Γερμανοὺς κρυφὴ ἀνακωχή, ὅπως καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ 44.

Μὰ πράγματι τραγικὴ εἶναι ἡ κατάσταση στὸ βορρᾶ. Τὸ σχεδὸν ἀνεξάρτητο Γραφεῖο Μακεδονίας - Θράκης τοῦ ΚΚΕ εἶχε ἀποφασίσει ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 41 τὴν ἐναρξὴ ἐνοπλουν ἀγῶνα καὶ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ σχηματιστοῦν ἀντάρτικα τμήματα (Τζήμα-κ - Κωνσταντάρ. Ἀγῶνες καὶ διωγμοὶ σ. 53-54 κ.α.). Ἔτσι ξεκινοῦν σὲ λίγο οἱ ομάδες τῆς Νιγρίτας (Ἀθανάσιος Διάκος). Στὴ Δράμα, ὅμως, ὁ ἐκεῖ νεαρός, φιλόδοξος καὶ «σκληρὸς» γραμματέας «Ἀλέκος», παρερμηνεῖ τὴς ὁδηγίες καὶ σχεδιάζει γενικὴ λαϊκὴ ἐξέγερση...

Ἡ Βουλγαρικὴ ὅμως ΟΧΡΑΝΑ πληροφορεῖται τὴς προετοιμασίας καὶ ὅταν οἱ ἐπαναστάτες ἐπιτίθενται στὶς 28/29.9.41 αἰφνιδιάζονται ἀπὸ τὴν ἀστραπιαία καὶ καλὰ μελετημένη βουλγαρικὴ ἀντεπίθεση. Οἱ ἀντάρτες παθαίνουν πανωλεθρία, ὁ «Ἀλέκος» σκοτώνεται καὶ ὁ ἀμαχος πληθυσμὸς θηρεῖ τὸν τολμήστον 4-5000 θύματα (Κωνσταντάρ. σ. 40).

Λίγες μέρες ἀργότερα ἓνα στρατιωτικὸ γερ-

μανικὸ αὐτοκίνητο πέφτει σ' ἀντάρτικη ἐνέδρα δυτικὰ τοῦ Στρυμόνα. Ἡ διοικουσα 164 μεραρχία πεζικοῦ - σύμφωνη μὲ διαταγὴ τοῦ Φύρερ - ἀποφασίζει αὐστηρότατα ἀντίποινα.

Μὲ τὴ συμπαράσταση τῶν τοπικῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν (ὡς τὸν Γ. Ἐπιθεωρητὴ νομαρχιῶν Μακεδονίας Α. Χρυσόχοῦ, μὰ καὶ πολλοὺς κατοικοὺς) διεξάγεται στὰ γύρω χωριά «ἐπιχείρηση εἰρηνεύσεως». Πάνω ἀπὸ 400 ἄνδρες ἐκτελούνται, πολλὲς γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀναγκάζονται νὰ μετοικίσουν, ἐνῶ ἡ γερμανικὴ ἡγεσία ἐκφράζει δικαιολογημένα τὴν ἐκνοποίησιν τῆς γιὰ τὴν «πλήρη ἐπιτυχία».

Πράγματι ὁ πληθυσμὸς ἔχει κατατρομοκρατηθεῖ καὶ σπεύδει νὰ προσφέρει δειγμάτων νομιμοφροσύνης ἀπέναντι στὶς ἀρχὲς κατοχῆς. Πολλὰ χωριά ὁργανῶνν «ἀντισυμμοριακὲς φρουρὰς» πού συλλαμβάνουν κάθε «ὑποποτὸ» καὶ τὸν παραδίδουν στοὺς καταχτητῆς. Ἄλλες πάλι κοινότητες εὐχαριστοῦν μὲ ὑπομνήματα τοὺς Γερμανοὺς γιὰ τὴν «προστασία» ἀπὸ τοὺς «συμμοριεῖς».

Εἶναι σ' αὐτὸ τὸ διάστημα πού ὁ Δ. Ψαρρὸς ἀπογοητευμένος καὶ ἐξ αἰτίας τῆς γερμανικῆς «εἰρηνεύσεως» ἐγκαταλείπει πάλι τὴ Μακεδονία, ὅπου εἶχε προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἐνοπλὰ τμήματα σὲ συνεργασία μὲ τὸ ΚΚΕ («Ἐλευθερία», Μιὰ ἄλλη αἰτία οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς δύο παρατάξεις).

Ἀλλὰ καὶ οἱ ομάδες «Ἀνδρουτσῶς» καὶ «Διάκος» ἔχουν σχεδὸν διαλυθεῖ καὶ τὰ μικρὰ ἀπομεινάρια τοὺς δὲν παρουσιάζονται πουθενὰ ὡς τὸ Δεκέμβριον τοῦ 42. Γράφει ὁ μετέπειτα πολιτικὸς τοῦ 30ου Συντάγματος: «Χωρὶς καμμιὰ δράση. Καταθλιπτικὴ ἀτμόσφαιρα, κρυψάνες». Καὶ μόνο πρὸς τὸ τέλος τοῦ '43 ἀρχίζουν οἱ συγκρούσεις μὲ τοὺς Γερμανοὺς (Θ. Μητοπούλου, τὸ 30ο Σύνταγμα τοῦ ΕΛΑΣ, σ. 30, 36, 131, 132, 137-143).

Πουθενὰ στὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα τὸ ἀντάρτικο δὲν μένει πίσω τόσο, ὅσο στὴ Μακεδονία καὶ Θράκη. Ὁ ἀντίκτυπος εἶναι μεγάλος, ἐνῶ ἡ «ἐθνικὸφρων» παρατάξη δὲν παύει νὰ ὑπενθυμίζει στὸ λαὸ τὶς καταστροφὲς τοῦ '41 γιὰ τὶς ὁποῖες ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ κομμουνιστές...

Σὲ τοῦτο τὸ πρῶτο κατοχικὸ φθινόπωρο ἀκόμα καὶ ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς κατακτητῆς σημειώμεναι μιὰ ἐπιτυχία μὲ τοὺς ἀντάρτες! Ὅταν οἱ Ἰταλοὶ συλλαμβάνουν τὶς συγγενεῖς τῆς ἐπίσης ἀριστερῆς ομάδας τοῦ Ἀλμουρού, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἀνταρτῶν παραδίδεται καὶ παρὰ τὴν ὑπόσχεση ἀμνηστίας τουφεκίζεται (ἀπὸ τοὺς 45 οἱ 32), (Ἀρσενίου, σ. 88-90, Λαγδάς Π., «Ἀρς Βελουχιώτης», τόμος 2, σ. 33).

Ἡ συρροὴ τῶσων μοιραίων εἰδήσεων δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσῃ ἀνεπηρέαστη τὴν ΚΕ. Ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς στεριώμεναι ἡ πεποίθησις πὺς βιαστικὲς καὶ πρόωρες ἐνέργειες καταλήγουν σχεδὸν πάντα σὲ ἀποτυχία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κλονίζεται σοβαρὰ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ ἀπέναντι στοὺν ἐνοπλὸ ἀγῶνα. Ὑπάρχει κίνδυνος νὰ στερεῖται τὸ «νερό» γιὰ τ' ἀντάρτικα «ψάρια» (Μάσι!). Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ παραξενευεῖται κανεὶς πού μερικὰ στελέχη τοῦ ΚΚΕ, ἀμφιβάλλουν κατὰ καιροὺς γιὰ τὴ σκοπιμότητα καὶ τὴν ἐφεκτικότητα τῶν ἀντάρτικων.

Σ' ὅλες τὶς παρατάξεις φανερώωνται οἱ ἴδιοι διαταγμοί. Ἰδιαίτερα ἡ πλειοψηφία τῶν ἀνώτερων μονίμων ἀξιωματικῶν μὲ διάφορους «μπακαλιστικούς ὑπολογισμοὺς» ἀρνεῖται τὴ δυνατότητα ἐπιτυχίας ἐνὸς ἀγῶνα πού δὲν καταλαβαίνουν, μιάς καὶ στὴ σχολὴ Εὐελπίδων δὲν ἔχουν ἀκούσει οὔτε σχετικὴ λέξη... Ἀκόμα καὶ δημοκράτες «Βετεράνοι» (Μπακιρτζῆς, Σαράφης κ.α.) ἀποκρούουν σχετικὲς προτάσεις τοῦ ΚΚΕ (Π. Ρούσου, σ. 108, 303 - Τζήμα, σ.).

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες ἐξαίρεσεις πού ἀπὸ νωρὶς ἐνδιαφέρονται νὰ «ἐξανέστην» εἰς κλεφτουργία εἶναι ὁ Ν. Ζέρβας, πράγμα πού ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ ἀρκετοὺς πού μίλησαν

τότε μαζί του (Κ. Πυρομάγλου ΙΑΕΑ, τ. 1, σ. 33- 'Η. Τσιριμώκου: Του ύψους και του βάθους: «Ανεξάρτητος τύπος» 13.7.1960 - Π. Κανελλόπουλου, συνομιλίες). Βέβαια εκείνος έχει τις δικές του φιλοδοξίες...

Μά μέσα στον κρίσιμο μήνα του 'Οχτώβρη από την Κρήτη ο στρατηγός Μάντακας προσφέρει τις υπηρεσίες του, πράγμα που ένθουσιάζει τους ύποστηρικτές του «Νέου '21» ανάμεσα στα μέλη της ΚΕ.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

Αποφασίζεται άμεσα η συγκρότηση «Στρατιωτικού Κέντρου Αντίστασης» (ΣΚΑ) σάν καθοδηγητικού πυρήνα του ένοπλου αγώνα (Π. Ρούσου σ. 308-309).

Όνομαστικός αρχηγός του είναι από την Κρήτη ο στρατηγός Μάντακας, αλλά η ισχυρότερη προσωπικότητα του ΣΚΑ είναι ο απότακτος λοχαγός (ή ταγματάρχης) Θ. Μακρίδης, που θεωρείται από τους «γνωρίζοντες» σάν η μεγαλύτερη στρατιωτική ιδιοφυΐα της νεότερης Ελλάδας.

Όταν στο τέλος του Νοέμβρη '41 ο Γ. Σιάντος μετά την απόδρασή του εκλέγεται από την πλειοψηφία της ΚΕ γραμματέας και διαδέχεται τον ανύπαρκτο Τσίπα, η πλάστιγγα γέρνει πióτερο για μιá ενεργότερη αντιμετώπιση του ένοπλου αγώνα. Σέ λίγο ο Ριζοσπάστης (άρ. 6, 28-12-41) σέ άρθρο του τονίζει πώς η καινούργια φάση του πολέμου «επιβάλλει στο κόμμα μας την ανάγκη της άμεσης επιστράτευσης όλων των δυνάμεών του, όχι μόνο για την υπεράσπιση των καθημερινών απαιτήσεων της ζωής του λαού μας, αλλά και για τη μεγάλη μάχη της οριστικής απελευθέρωσης της χώρας μας από τον ξενικό ζυγό. Ο ανταρτοπόλεμος της Κρήτης και της Μακεδονίας, που γίνεται παράλληλα και αδελφωμένα με τον ανταρτοπόλεμο του σερβικού και βουλγαρικού λαού, μάς δείχνουν το δρόμο και χαρακτηρίζουν το πέρασμα του έθνικοαπελευθερωτικού αγώνα σ' ανώτερες μορφές πάλης...»!

Στο πρώτο δεκαήμερο του Γενάρη '42 συνέρεχεται η 8η Όλομέλεια της ΚΕ για νά εγκριθεί η προσωρινή ανάληψη της γραμματείας εκ μέρους του Σιάντου, που από πρίν είχε αποφασιστεί νά πάρει με την εισήγησή του θέση υπέρ του αντάρτικου (Π. Ρούσου, σ. 321 - Α. Τζήμα, σ/κ). Α' όσο ξέρω δεν υπάρχει πιά το κείμενο εκείνης της εισήγησης. Σύμφωνα με τον -όχι παρόντα- Γ. Πετσόπουλο έλεγε: «Με την κουνούρα δεν τρώει ο λαός ψωμί». Απ' αυτό ο Γ.Π. και άλλοι (όπως ο Κούσουλας) βγάζουν το συμπέρασμα ότι ο νέος γραμματέας άρνήθηκε την αναγκαιότητα του αντάρτικου (Γ.Π., Τά πραγματικά αΐτια της διαγραφής μου από το ΚΚΕ, σ. 37, 149 - 150).

Αλλά μιá τόσο σοβαρή κατηγορία δεν μπορεί νά στηριχτεί μόνο πάνω σέ μιá ξεκάφωτη φράση, που, όπως φαίνεται από τη μετέπειτα εισήγησή του στη 2η Παν/κή Συνδιάσκεψη στο τέλος του '42, ειπώθηκε μάλλον κάπως διαφορετικά. Αλλά ακόμα και μ' αυτή την έννοια, δεν στερείται καθόλου λογικής. Πώς θά άγανακτούσαν οι κριτικοί του κόμματος και του γραμματέα του, άν είχε τολμήσει ο Σιάντος νά πει τ' αντίθετο...

Οί «πουριτανοί» του αντάρτικου ξεχνούν, ότι ο Γενάρης του '42 έφερε την πιό μεγάλη πείνα, που έκανε ακόμα και αυτόν τον όχι τόσο ευαίσθητο Goebbels νά σημειώσει στο ήμερολόγιό του (σ. 43): «Έλαβα μιá αξιοσημείωτη έκθεση για την κατάσταση στην Ελλάδα. Έχει η πείνα έχει γίνει λαϊκή επιδημία. Στους δρόμους της Αθήνας οι άνθρωποι πεθαίνουν κατά χιλιάδες...».

Η πιό τρανή απόδειξη των έννοιών προθέσεων του Σιάντου για τ' αντάρτικο είναι το κείμενο της απόφασης που έπεξεργάστηκε ο ίδιος: «...Ο μεγαλειώδης ανταρτοπόλεμος της Κρήτης και ιδιαίτερα της Μακεδονίας δει-

χνουν πώς ο έθνικοαπελευθερωτικός αγώνας του ελληνικού λαού περνάει σ' ανώτερες μορφές πάλης...

Η οργάνωση ειδικών μαχητικών τμημάτων σέ όλα τα βασικά κέντρα της χώρας, ικανών ν' αντιμετώπισουν αποτελεσματικά την ένοπλη βία του κατακτητή, είναι αυτή τη στιγμή το βασικό μας καθήκον.

Ο έθνικοαπελευθερωτικός μας ανταρτοπόλεμος έχει πρωτεύουσα σημασία για την απελευθέρωση της χώρας από τον ξενικό ζυγό. Οί κομμουνιστές πρέπει νά οργανώσουν, νά μαζικοποιήσουν και νά επεκτείνουν το αντάρτικο κίνημα στην ύπαιθρο, νά περιφρουρήσουν τον έθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα του και νά καταπολεμήσουν αποφασιστικά κάθε τάση που θά οδηγούσε σέ αντιλαϊκούς σκοπούς, σέ ληστείες και πλιατσικολόγηματα (ΚΚΕ, κείμενα V, σ. 94, 98).

Έτσι οί κύβοι έχουν ριχτεί. Συζητείται όμως ακόμα το ζήτημα της ήγερσης. Οί αμφιβολίες, άν όχι η άρνηση, των περισσότερών αξιωματικών έχουν ήδη αναφερθεί. Ο Μάντακας πάλι δεν θέλει ν' αφήσει τον αντιστασιακό πυρήνα που έχει σχηματίσει στα κρητικά βουνά. Μιá ομάδα άριστερών αξιωματικών («Φίλοι του λαού») ζητάει τώρα έπαφή, μά είναι ακόμα υποπτη εξαιτίας της σύνδεσής της με τον «στρατηγό» Δ. Μάθεση, για τον οποίο δεν έχουν και σήμερα σταματήσει οί συζητήσεις μέσα στο κόμμα, άν ήταν δηλ. πρόεδρος του Μανιάδαχ ή όχι. Μά και ο Θ. Μακρίδης τουτο τουλάχιστο το διάστημα δεν σκέφτεται νά εγκαταλείψει την πρωτεύουσα. Θέλει νά οργανώσει πρώτα εκεί τα «μαχητικά τμήματα» που ζήτησε η 8η Όλομέλεια για νά δράσουν σάν «κόκκινη φρουρά», σέ αντίβαρο του κατακτητή. Για το λόγο αυτό ο έπιτελικός του Π.Γ. έμποδίζει για άρκετους μήνες τους λίγους νεαρούς αξιωματικούς που θέλουν νά βγούν στο βουνό. Κατά τη γνώμη του, οί «κλέπτες» θά έπρεπε νά γονιμοποιούν πρώτα το έδαφος και μετά θά 'ρθει και η ώρα των αξιωματικών (συνομιλίες Α. Τζήμα, 'Ορέστη, Φ. Γρηγοριάδη - Φ. Γρηγοριάδη, Τ' Αντάρτικο, Ι.σ. 142).

Δεν αφήνει όμως την παραμικρή αμφιβολία ο Θ. Μακρίδης πώς εκείνη η ώρα θά 'ρθει όπωσδήποτε. Έτσι από το Φλεβάρη του '42 αρχίζει τις παραδόσεις για τη φύση του ανταρτοπολέμου, ενώ δεν αποχωρίζεται το βιβλίο του περίφημου CLAUSEWITZ, στη γαλλική έκδοση, μάς και η ελληνική μετάφραση είχε θεωρήσει περιττό το αντίστοιχο κεφάλαιο... Έτσι αρχίζουν νά κοινούνται οί αντάρτες που δεν ήταν και στρατιωτικοί.

Λίγες μέρες μετά την 8η ολομέλεια φεύγει ο Κ. Γαμβέτας για τη Λάρισα με σκοπό νά υποπύσει τις αποφάσεις στη Θεσσαλία, όπου διαπιστώνει πώς όλες οί οργανώσεις έχουν άσχοληθεί ήδη με το πρόβλημα του αντάρτικου. Στην ανάληψη του πιό πρόσφορου μέρους για το «νέο άρματολίκι» ο καινούργιος γραμματέας του Θεσσαλικού γραφείου δεν αποφασίζει για τιά δασωμένα Χάσια ή την Πίνδο με το άπέραντο βάθος τους και τη σχετική σιγουριά από την έλλειψη δημόσιων δρόμων. Αντίθετα προτιμάει το σχετικά γυμνό 'Όλυμπο, που είναι και πιό προσεγμένο στο μηχανοκίνητο έχθρο. Έκτος αυτού η περιφέρειά του έχει γίνει φωλιά των «Λεγεωναρίων» του Διαμάντη, που με Ιταλική βοήθεια θέλει νά φτιάξει αυτόνομο «Βλάχικο πριγκιπάτο». Στην απόφασή του αυτή ο Γαμβέτας εφαρμόζει την κομματική άρχη για μαζικές βάσεις, μάς και στους πρόποδες του βουνού των θεών υπάρχουν τιά γερά οργανωτικά θεμέλια. Μόνο στην περιοχή της Έλασσόνας οί ήδη οργανωμένοι ξεπερνούν τους αντίστοιχους στην υπόλοιπη Θεσσαλία με αναλογικά δεκαπλάσιο πληθυσμό. Μάλλον το Φλεβάρη του '42 το άνώτερο στέλεχος Θεσσαλίας Νίκος Ευνός - άργότερα γνωστός με το ψευδώνυμο «Σμόλικας», καπετάνιος της 9ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ - παίρνει σχετική έντολή και ξεκινά

μόνο με καμιά δεκαριά αντάρτες ('Αρσενίου σ. 92 - 100).

Το καλοκαίρι έρχονται κι άλλοι, μά προτού νά «βροντήξει» ο Όλυμπος «άστράφτει» η Γκιώνα.

Ο ΑΡΗΣ

Έδώ θά κάνουμε μιá σύντομη αναδρομή για νά αναφερόμαστε στην «πρώτη ψυχή» της Ρούμελης, όπως ονόμαζε το 1944 ο Βάρναλης τον 'Αρη Βελουχιώτη. Ο Θανάσης Κλάρας είχε γεννηθεί το 1905 σέ καλό σπίτι της Λαμίας από μάνα το γένος Ζέρβα(!). Το 1919 γράφεται στο άνωτατο τμήμα της «Αβερώνφειας Μέσης Γεωργικής Σχολής». Πάιρνει το πτυχίο του και διορίζεται γεωπόνος. Παρ' όλη την άστική καταγωγή και εκπαίδευσή του, από νωρίς βρίσκει το δρόμο του στην άριστερά και το ΚΚΕ. Η «σταδιοδρομία» του είναι μιá άλυσίδα από διωγμούς, συλλήψεις και ισορίες. Αποκτάει φήμη ικανού μά «δύσκολου» συντρόφου. Έτσι όλοι εκπλήσσονται τον Ιούλη του '39 όταν κυκλοφορεί η έδηση πώς ο Θανάσης υπέγραψε «δήλωση μετάνοιας», το περιβόητο κείμενο «άποκηρύσσω την φθοροποίηση και έπάρατον κομμουνισμόν». Για τιά έλατηριά του υπάρχουν άφθονες έκδοχές. Από πολλές συνομιλίες με άνθρώπους του περιβάλλοντός του, άπεκόμισα την εντύπωση πώς μάλλον δεν έφταιγαν τόσο ο «πάγος και το ρετινιόλαδο» αλλά μιá -άργότερα άκριβοπληρωμένη- έμπνευση της στιγμής νά βγει μετά δύομια χρόνια «κρατικής περίθαλψης» για νά μπορέσει επιτέλους «νά δράσει». Τέτοια ευκαιρία όμως δεν δίνεται ούτε έξω από τη φυλακή, μάς και άπομονώνεται στην περιφέρεια του κόμματος (Π.Δ.). Όταν τον Μάιο του '41 γυρίζουν οί πρώτοι έξόριστοι από τη Φολέγανδρο και την Κίμωλο, ζητάει άμέσως έπαφή. Το σχετικό γράμμα του συζητείται στην 6η ολομέλεια, αλλά με μιá μοναδική εξαίρεση άρνούνται όλοι κατηγορηματικά κάθε συνεργασία με το «δηλώσιον», που δυσπιστούν στο πρόσωπό του. Πέρα από εκείνο το λόγισμα, όλοι τους σχεδόν έχουν «έρθει σ' αντίθεση μαζί του για διάφορους λόγους, πολιτικούς κ.τ.λ.» σιά πλαίσια της κομματικής ζωής. Μόνο ο 'Ανδρέας Τζήμας - που στις άναμνήσεις του στηρίζεται βασιικά αυτό το κομμάτι - συνηγορεί για μιá έπαφή, παρ' όλο πού κι αυτός παλιότερα (έξορία Γαυδο 33-34) είχε μάλλον τις πιό σοβαρές συγκρούσεις με τον Κλάρα. Ταυτόχρονα όμως

ΣΤΗΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ
ΣΤΕΦΑΝ ΣΑΡΑΦΗΣ

είχε γνωρίσει και εκτιμήσει τις ικανότητές του. Πάνω στην επιμονή του Τζήμα, ο Ρούσσος άπαντά ότι «αν τον συναντήσει αυτό θα γίνει με προσωπική του ευθύνη». (Σημειώνει ο Α.Τ.: Για πρώτη φορά άκουγα τον όρο αυτό στις κομματικές σχέσεις!)

Έτσι σύντομα γίνεται η πρώτη συνάντηση στη λεωφόρο 'Αλεξάνδρας. Ο Θανάσης ξηγεί τη στάση του, τα τελευταία χρόνια, δίνει πληροφορίες για το χαφιέδικο χαρακτήρα της Π.Δ. που «βρωμάει 'Ασφάλεια».

Πληροφορεί ακόμα τον Τζήμα ότι εργάζεται σαν τυπογράφος και πώς κατάφερε - κλέβοντας κάθε μέρα μερικά στοιχεία - να φτιάξει ένα μικρό τυπογραφείο, που το θέτει στη διάθεση του κόμματος. Πράγματι μ' αυτό τυπώνεται το πρώτο φύλλο του (νέου) Ριζοσπάστη (1.8.41).

Λίγες μέρες αργότερα λέει ο «στοιχειοθέτης» στον Τζήμα: «Γι' αυτή τη δουλειά θα βρείτε δυο τυπογράφους και θα σās την κάνουν καλύτερα από μένα. Έμένα δεν με γεμίζει. Δεν μπορείς να με στείλεις στο βουνό; Έκεί εγώ μπορώ να προσφέρω πολλά». Μά όταν ο Α. Τζήμας υποστηρίζει αυτή την πρόταση στην Κ.Ε. τον «υποδέχεται ψυχρολουσία». Παρόλο που αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα του ένοπλου αγώνα, «κανένας δεν ήταν σύμφωνος» να σταλεί ο ακόμα «υπόπτος».

Αλλά ο συνήγορός του δεν παραιτείται. Με την ιδιότητά του του γραμματέα της ΚΟΑ τον στέλνει στην Ρούμελη «για προμήθεια τροφίμων», στην πραγματικότητα όμως για να μελετήσει τις δυνατότητες του ανταρτοπολέμου (Τζήμα - κ). Τò αντίθετο ισχυρίζονται οι βιογραφίες του 'Αρη, πώς ο άπεισταλμένος είχε εντολή (όλης) της Κ.Ε. (Λαγδά Π., σ. 23 - 'Ελ. 'Ελλάδα 23.6.45).

Όταν ο Κλάρας γύρισε στην 'Αθήνα - με επιτυχία και στις δυο αποστολές του - ο Σιάντος είχε πιά αναλάβει γραμματέας. Στην πρώτη μετά την 8η ολομέλεια συνεργασία τους ο Τζήμας τον κατατοπίζει για τα διαπραχθέντα. Ο «Γέρος» εγκρίνει «χωρίς καμιά καθυστέρηση την άμεση αποστολή του Θ. Κλάρα γι' ανάπτυξη αντάρτικου αγώνα», αλλά μόνο στη Ρούμελη, όχι και στη Θεσσαλία, όπως είχε ελπίσει ο υποψήφιος (Τζήμα - κ/σ).

Ο Τζήμας πάλι, που στην 'Ολομέλεια ήταν υπεύθυνος για την 'Αττική και Ρούμελη, φέρνει μετά από μερικές εβδομάδες τον επίσης ανταρτοφίλο Α. Μούντριχα ('Ορέστη) σε επαφή με το Σιάντο, που συμφωνεί κατ' αρχήν με την αποστολή του στην 'Αττική και Βοιωτία (Συνομιλίες Τζήμα - 'Ορέστη). Αλλά τόσο η μία όσο και η άλλη αναβάλλονται συνεχώς. Οι αν-

τιροήσεις μερικών μελών της Κ.Ε. δεν μένουν χωρίς αποτέλεσμα.

Δεν άνηκει ο Κλάρας στους «διεφθαρμένους δηλωσείς» που καταδίκασε επίσης η απόφαση της 8ης 'Ολομέλειας; Στις «Μαγδαληνές» που τις ερμηνεύονταν τα πιστά στελέχη; Και το Μούντριχα δεν τον βραίνει πάλι η επαφή του με την «πεμπτοφαλαγγίτικη παλιά Κ.Ε.»; με τον τώως αρχηγό της, Β. Κλιστάκη, ακόμα διατηρεί στενούς δεσμούς... Στο μεταξύ - το Φλεβάρη - η Κ.Ε. του ΕΑΜ υιοθετεί την απόφαση της 8ης ολομέλειας για «καθημερινή μαζική πάλη και τ' ανέβασμά της σ' ανώτερες μορφές». Απαιτείται η «ένσχυση του υπάρχοντος έθνικου αντάρτικου κινήματος, η συγκρότηση ειδικών μαχητικών τμημάτων σ' όλα τα βασικά κέντρα της χώρας... σαν υπόθεση μεγάλης εθνικής σημασίας» (Δημοσιεύτηκε στην 'Ελ. 'Ελλάδα 20/4/42).

Τον ίδιο μήνα, το ΕΑΜ Νέων προτρέπει με Διακήρυξη του στον «πιο πλατύ ανταρτοπόλεμο με χιλιάδες Νέους αντάρτες στα εθνικά ανταρτοσώματα της Λευτεριάς».

Ταυτόχρονα (16.2.42) συγχροείται επίσημα η Κ.Ε. του ΕΛΑΣ με βάση το Σ.Κ.Α. (Π. Ρούσου. σ. 240, Τζήμα - σ/κ-α).

Μα παράλληλα και ο Κλάρας αποδεικνύει την ενεργητικότητά του για την οποία θ' αποκτήσει σύντομα μεγάλη φήμη. Πηγαίνει στους υπευθύνους, αναπτύσσει σχέδια, ξηγεί, παρακαλεί, επιμένει. 'Εδώ θα πρέπει ν' αναφερθεί και ένα άλλο γεγονός που πιθανώς να τον βοήθησε στην προσπάθειά του αυτή. Στις αρχές του 'Απριλίου φτάνει - μάλλον από το δικηγόρο Σεφεριάδη του Προμηθέα Β' - η πληροφορία, πώς μαζί με το σύνδεσμο των 'Αγγλων Γ. 'Αλεξάτο άρχισαν να συνεδριάζουν οι «σοσιαλδημοκρατικοί» συνταγματάρχες (Ψαρούς, Ζέρβας, Μπακιρτζής κ.ά.) για να μοιράσουν μεταξύ τους την 'Ηπειρωτική 'Ελλάδα σε ζώνες αντάρτικου. Τώρα η όριστική απόφαση επιταχύνεται. Πρέπει οι προετοιμασίες να μην πάνε χαμένες... Στά μέσα τ' 'Απρίλη ειδοποιείται ο Κλάρας πώς η ΚΕ του ΚΚΕ και του ΕΛΑΣ εγκρίνει την έξοδο του (Λαγδάς Π., σ. 36-37, 'Ελ. 'Ελλάδα 23.6.45, Τζήμας - σ). Τò Π.Γ. αποφασίζει «Τò εθνικοαπελευθερωτικό αντάρτικο κίνημα πρέπει να υποστηριχτεί δόλυνχα...» (Δελτίο της ΚΕ του ΚΚΕ 4.5.43. 'Από τα κείμενα του ΚΚΕ, σ. 104). Τα γεγονότα που ακολούθησαν είναι κάπως πιδ γνωστά. Τò ξεκίνημα των 15 πρώτων ανταρτών της Ρούμελης τὰ χαράματα της 22.5.42 από τη Σπερχειάδα. Με τò «θάνατο» του «δεύτερης ποιότητας» στελέχους Θανάσ. Κλάρα, γεννιέται ο θρύλος (και τò φόβητρο) του 'Αρη Βελουχιώτη.

Μα ακόμα και τώρα δεν έχει κατασιγάσει η επιφυλακτικότητα σε μερικά ανώτερα στελέχη που σχετίζεται με τò φορέα της αποστολής αλλά κατά μέρος αμφιβάλλουν αν πράγματι έχει έρθει ή ώρα για μιά τέτοια ύψηλης μορφής πάλη.

Θά ήταν πολύ επιτόλαιο να τούς κατηγορήσει κανείς συλλήβδην για στενή αντίληψη κ.τ.λ., μιάς και σ' αυτούς άνηκε ακόμα και ο Δ. Γληνός. Τόν 'Ιούλη του '42 δημοσιεύεται στην ΚΟΜΕΠ (σ. 6-13)- ανώνυμο-άρθρο του για την εξέλιξη του έθνικου αγώνα: 'Οργάνωση του λαού, παθητική αντίσταση, διαδηλώσεις, απεργίες κ.τ.λ., όταν έχουν περάσει αυτά τὰ στάδια, τότε έρχεται μιά καινούργια ανώτερη φάση... ενεργητική βίαιη αντίσταση ενάντια στον κατακτητή και τὰ κοπέλια του. 'Η μορφή αυτή της πάλης (ανταρτοπόλεμος, γενικό ξεσκήκωμα του λαού για ένοπλο αγώνα) για να πετύχει χρειάζεται και ο γενικός φρονιματισμός του λαού και η οργάνωσή του και η κινητοποίησή του για τις βασικές του διεδικήσεις. 'Οσο ανώτερη είναι μιά μορφή της μαζικής πάλης, τόσο πλατύτερη πρέπει να είναι η βάση της, η ενεργητική διάθεση και η ψυχική συμμετοχή του λαού ολόκερου στην άμυνα και

τò σοβαρότερο πρέπει να είναι η προετοιμασία της. Ξεμοναχισμένα άκαθοδήγητα ξεσπάσματα δεν φέρνουν σοβαρά αποτελέσματα...»

Ο Γληνός δεν σημειώνει πούθενά πώς η κατάσταση έχει ήδη ώριμα στο επίζητούμενο «άνωτερο» επίπεδο. Κι αν υπολογίσει κανείς πώς τò άρθρο μπορεί να έχει γραφτεί ένα μήνα νωρίτερα, οι σχετικές αποφάσεις είχαν παρθεί από καιρό, καθώς και τò ξεκίνημα του 'Αρη. Δυο μήνες αργότερα (Σεπτέμβρης) ο ίδιος δεν μιλάει πιά για «ξεσπάσματα»... Στο περίφημο βιβλιαράκι του «Τί είναι και τί θέλει τò ΕΑΜ» χαρακτηρίζει σαν τελευταίο στάδιο πάλι την «ενεργητική αντίσταση στη βία, η απάντηση στη βία με τή βία, ο ένοπλος αγώνας και η τελική ένοπλη εξέγερση!» (σ. 15). Και συνεχίζει: «Ένα μέρος όμως του αγώνα, ίσως τò πιο κρίσιμο, έχει ανάγκη από στρατιωτική οργάνωση». Από τώρα κιόλας στα βουνά της 'Ελλάδας αντάρτικα σώματα χτυπιούνται με τόν κατακτητή. 'Αργότερα ο ανταρτοπόλεμος θά φουντώσει... 'Αξιωματικοί, ύπαξιωματικοί και στρατιώτες έμπειροπόλεμοι, εδώ είναι τò χρέος σας. 'Αφήστε και σεις κάθε διαίρεση, κάθε συμφεροντολογικό ύπολογισμό, κάθε παλιά διαφωνία και μπήτε όλοι στις γραμμές του 'Ελληνικού Λαϊκού 'Απελευθερωτικού Στρατού (ΕΛΑΣ)...'Ολα τὰ παλληκάρια...θά συνταχτούνε από τώρα στις μαχητικές ομάδες του ΕΛΑΣ» (σ.21-23).

ΟΙ ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΟΙ

'Η μπροσούρα του Γληνού παρουσιάζει ενδιαφέρον και από άλλη άποψη. 'Αφού συστήνει και την «καταστροφή» των συγκοινωνιακών μέσων που εξυπηρετούν τόν έχθρο, και όλων των τεχνικών μέσων που έχει στη διάθεσή του (σ. 29). Τόν 'Ιούνη ακόμα, όταν για τò σαμποτάζ της σιδηροδρομικής γραμμής έκτελούνται οι πρώτοι 8 δημιοι - ανάμεσά τους ο αξιωματικός και ποιητής Μιχάλης 'Ακύλας (15.6.42), ο «Ριζοσπάστης» και διάφορα άλλα έντυπα καταδικάζουν γενικά τις δολιοφθορές και κατηγορούν τις Γκεστάπο, 'Οχράνα κ.τ.λ. για σκηνοθεσία, έτσι ώστε να υπάρχουν αφορμές γι' αντίποινα. Μά κι αν ακόμα ο Δ. Γληνός «έπιστημοποιεί» τή δολιοφθορά στις συγκοινωνιακές άρτηρίες, φαίνεται πώς δεν συμπεριλαμβάνει όλες τις «δυναμικές» ενέργειες ενάντια σ' άλλους στόχους, μιάς και τò ΕΑΜ και η ΚΟΑ κυκλοφορούν δυο μέρες μετά την ανατίναξη από την ΠΕΑΝ τού κυρίου της «εθνικοσοσιαλιστικής» ΕΣΠΟ προκηρύξεις που καταφέρονται σ' αυτή την «προβοκάτσια» τύπου Ράιχσταγκ... Στο άκουσμα όμως των εγκωμίων που πλέκει για τόν «πατριωτικό άθλο» ο ραδιοσταθμός της Μόσχας, εγκαταλείπεται φυσικά η αρχική στάση (Πετσόπουλος σ. 149-150 - Α.Πεπονί, προσωπική μαρτυρία).

Ο Π. Ρούσσος γράφει αργότερα (σ. 300) διπλωματικά και κάπως δικαιολογημένα, πώς τò ΚΚΕ «παρά τούς άρχικούς διαταγμούς λίγων συντρόφων της ΚΟΑ» είδε «με καλό μάτι» την ενέργεια εκείνη. 'Εδώ θα πρέπει να λάβει κανείς υπ' όψη τον πώς οι διαταγμοί όρείλονται κατά ένα μέρος τουλάχιστον στην επίγνωση ότι οι Γερμανοί έχουν στα χέρια τους πλούσιο «ύλικό» γι' αντίποινα, χάρις στο Γεώργιο Β' και την κυβέρνηση «Του» που πρίν απ' τή φυγή της άρνήθηκε ν' αφήσει ελεύθερους τις πολλές εκατοντάδες από εξέχοντες άριστερους (σχεδόν 2.000), που παραδόθηκαν στο έλεος τού κατακτητή! Μόλις τόν 'Ιούνη του '42 έχει αποδράσει η ομάδα του Γ. 'Ιωαννίδη, τò Φλεβάρη του '43 ο Ζεύγος και τόν Μπαρτζιώτα μαζί με άλλους 55 απελευθερώνει ο ΕΛΛΑΣ της 'Αθήνας τόν 'Απρίλη του '43 από Ιταλική φυλακή. Με τήν Ιταλική συνθηκολόγηση ελευθερώνονται οι Β. Νεφέλудης, Λ. 'Αποστόλου κ.τ.

Μιά παρέα με τόν Δ. Παρτσαλίδη κατορθώνει να δραπέτευσει από τὸ Χαϊδάρι μόλις ἓνα μῆνα πρὶν τουφεκιστὸν οἱ 200 κομμουνιστὲς ἀπ' ἐκεῖ...

Ἐδῶ ἄλλωστε φαίνεται πόσο μακάβρια εἶναι ἡ κατηγορία γὰρ συνειδητὴ κομμουνιστικὴ πρόκληση ἀντιποίνων. Ἀπὸ τοὺς δημηγῶνες ποὺ ἐκτελέστηκαν στὴν κατοχὴ (δὲν ἀναφέρομαι σὲ ἄμεσα ἀντίποινα ὅπως στὰ Κολάβρυτα, Δίστομο, Κομμένο κ.τ.λ.) ἡ μεγάλη πλειοψηφία ἀνήκει σύμφωνα με τὶς γερμανικὲς ἐκθέσεις στοὺς «συμμορίτες» καὶ «κομμουνιστὲς» ἢ σὲ ἀτυχεῖς ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς τέτοιοι ἀπὸ τοὺς καταχτητές.

Γιὰ τὸ μεγάλο σαμποτάζ τοῦ ΕΛΑΣ στὸ τούνελ τοῦ Κουρνόβου (1.6.43) οἱ Ἱταλοὶ ἐκτελοῦν πάνω ἀπὸ 100 κομμουνιστὲς τοῦ στρατοπέδου τῆς Λάρισας – οἱ 54 πρῶν Ἀκροναυπλιώτες. Γι' αὐτὸ καὶ παρὰ τὶς μεγάλες ἐπιτυχίες τοῦ ΕΛΑΣ (προπαντὸς τοῦ λόχου Μηχανικοῦ Ὀλύνου) σὲ βάρος τῶν γερμανικῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν ποτὲ δὲν υἱοθετοῦνται ἀπὸ τὶς ὁργανώσεις δόλοφρα τὰ σαμποτάζ καὶ δὲν χαίρουν τὴ δημοτικότητα τοῦ «γνήσιου» ἀντάρτικου. Καὶ εἶναι μερικὲς στιγμὲς ποὺ ξαναθυμῶνται τὴ θεωρία τῆς γερμανικῆς «προβοκάτσιας» («Ἀγωνιστὴς» Ἰωαννῖνων 23.11.43). Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν παρένθεση, ξαναρχοῦμε στὴν ἐποχὴ ποὺ ἀρχίσει νὰ κυκλοφορεῖ τὸ φυλλάδιο τοῦ Γληνοῦ, ποὺ ἀναπτύσσει μετὰ τὴν ἐνέργεια τῆ γραμμῆ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἀγῶνα.

Ἀκριβῶς ἐκεῖνες τὶς μέρες φάνηκε γιὰ μιὰ στιγμή ὁ κίνδυνος τῆς «ἡθικῆς ἀπομόνωσης» τοῦ ἀντάρτικου... Στὴν Ἀθήνα φτάνουν συγκεχυμένες εἰδήσεις ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο. Μιὰ ομάδα τοῦ ΕΛΑΣ μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀρη εἶχε σκοπόσει κοντὰ στὸ Δομοκὸ τὸν μεγαλοστράτηγα Μαραθῆ, ποὺ μετὰ τὴ συνεργασία τῶν Ἱταλῶν εἶχε γίνει πραγματικὸς βραχνῆς τῶν γύρω χωριῶν καὶ ποὺ ἡ τιμωρία τὸν χαιρέτισε μετὰ τὸν ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὸν ντόπιο πληθυσμό. Τὸ γεγονός αὐτὸ χαιρέτισε καὶ ἀπὸ τὸν ἀντιστασιακὸ τύπο – ἀκόμα καὶ τῆς δεξιᾶς – ποὺ τόνισε ὅτι οἱ συνεργάτες τοῦ ἐχθροῦ δὲν εἶναι πιά ἀσύδοτοι. («Ἑλλήν. Αἷμα, 15.8.42 – Μεγάλῃ Ἑλλάδι, Ὀκτ. 42, ἀρ. 12, – «Μάρχη» (τῆς «Ἐθνικῆς Δράσης») (26.11.42). Στὸ μεταξὺ εἶχε φθάσει στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ χίρρα τοῦ Μαραθῆ ποὺ ἀναστατώνει τὸν κόσμο μετὰ τὶς ἱκεσίες καὶ τὰ ἀνταλλάγματα τῆς γιὰ νὰ ἀφήσουν ἐλεύθερο τὸ γιό τῆς ποὺ τὸν κρατοῦσε γιὰ ὁμηρὸ ὁ ΕΛΑΣ. Ἡ ΚΕ εἰδοποιεῖ ἀμέσως τὸν Ἀρη ν' ἀφήσει ἐλεύθερο τὸ γιό τοῦ Μαραθῆ. Ὁ Ἀρης δέχεται ἄλλα ἀργότερα σκοτώνεται ὁ νεαρὸς γιὰ ἐκδίκηση ἀπέναντι στὴν ἐκτέλεση ἐνὸς ἀντάρτη ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς.

Σὰν ἐπακόλουθ, τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ἰδιαίτερα ὁ Καραντιώτης (μὰ καὶ ὁ Τσιριμώκος ἀργότερα), ξεσηκώνουν στὴν Ἀθήνα «μιὰ φοβερὴ ἐκστρατεία» ἐνάντια στὸ ΚΚΕ καὶ τὸν ΕΛΑΣ, ποὺ τοὺς κατηγοροῦν δημόσια, πῶς δὲν κάνουν ἐθνικοαπελευθερωτικὸ ἀγῶνα, ἀλλὰ πόλεμο ταξικῆς ἐπικράτησης.

«Οἱ κατηγορίες αὐτὲς ἐπηρέασαν ἀρνητικὰ πολλοὺς ποὺ ἀμφισβητοῦνταν ἀκόμα νὰ προσχωρήσουν στὸ ΕΑΜ... Ἡ πολιτικὴ ζημιὰ εἶταν μεγάλη» (Τζήμα – κ).

Ἀρκετὰ ἐπίσης στελέχη τοῦ ΚΚΕ προβληματίστηκαν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ, μὴς καὶ ἔλειπαν ἀκόμα οἱ διενκρινίσεις ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ Ἀρη. Ἰδιαίτερα ὁ Γληνός, ποὺ τὸ 1941 μαζί με τοὺς Λ. Ἀποστόλου καὶ Θ. Χατζῆ ἦταν ἀπὸ τοὺς πνευματικὸς πατέρες τοῦ ΕΑΜ, φοβάται τώρα πῶς οἱ νέες διαπραγματεύσεις του μετὰ τὸν πολιτικὸ κόσμο γιὰ μιὰ διεύρυνση τοῦ ΕΑΜ κινδυνεύουν νὰ ναυαγήσουν. Ἀλλὰ καὶ οἱ διαθέσεις τοῦ Σιάντου ἀλλάζουν. Παρὰ τὶς ἀντιρροήσεις τοῦ Τζήμα δίνει ἐντολὴ στὸν Β. Παπαδάκη (Τάσος Λευτεριάς) «νὰ κατεβάσει τὸν Κλάρα στὴν Ἀθήνα» γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσει. Καὶ δὲν φταίνει μόνο οἱ «ἐξτρεμισμοὶ» τοῦ Ἀρη, ποὺ ἐξέθεσαν τὴν πο-

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΝΤΑΚΑΣ
EMMANUEL MANTAKAS

ΕΥΦΡΑΤΗΣ ΜΠΑΚΙΡΙΔΗΣ
EUPHRATES BAKIRIDIS

Π. ΣΙΜΟΣ
P. SIMOS

λιτικὴ τοῦ ΚΚΕ, ἀλλὰ καὶ ἡ «τάση ἀνεξαρτησίας» του πρὸς τὶς ὁργανώσεις τῆς περιοχῆς, ποὺ προκαλοῦσαν τὸ φόβο στὸ Π. Γ. ὅτι ὁ Ἀρης θὰ μποροῦσε νὰ «προδώσει τὸ κόμμα ξανά» καὶ νὰ σηκώσει «παντιέρα» δική του... (Γράμμα Λευτεριάς, 8.4.75 – Τζήμα κ/σ).

Ὁ Λευτεριάς φτάνοντας στὰ μέσα τοῦ Νοέμβρου στὸ Ἀρχηγεῖο Ρούμελης ἐξετάζει τὴν ἐκεῖ κατάσταση καὶ ἀποφασίζει μετὰ δική του εὐθύνη νὰ μὴν ἀποσπᾶσει πρὸς τὸ παρὸν τὸν Ἀρη, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸν ἐνημερώνει ἀμέσως γιὰ τὴν ἐντολὴ ποὺ ἔχει. (Γράμμα Λευτεριάς 8.4.75).

Παράλληλα ὅμως, τὴν ἴδια ἐποχὴ ὑπάρχουν σπασμωδικὲς κινήσεις κομματικῶν ὁργάνων νὰ ἀντικαταστήσουν τὸν Ἀρη, μετὰ τὸν Ἀθῶ Ρουμελιώτη, «ποὺ ἦταν τότε ὑπαρχηγὸς στὴν Εὐρυτανία» (Φ. Γρηγοριάδης 1 σ. 116 – 117 κ.). Ἐπίσης τὸν Νοέμβρη ἀναγνωρίζεται ὀριστικὰ καὶ ὁ Ὁρέστης – ποὺ μετὰ τὸν πρωτοβουλία εἶχε στήσει στὸ μεταξὺ τὸ λημέρι του στὴν Ἀττικοβοιωτιᾷ – ποὺ εἶχε ἀρκετὲς σκοτούρες μετὰ τὴν πρώτη «ἀπογοήτευση» δὲν εἶχε καταστάλαξει ἡ ἡγεσία σὲ ὀριστικὲς ἀποφάσεις γιὰ τὴν μελλοντικὴ πορεία τοῦ ἀντάρτικου. Πάντως δὲν ὑπάρχει πιά καμιά ἀμφισβήτηση γιὰ τὴν ἴδια τὴ σκοπιμότητά του. Γίνονται συνεχῶς ἐκκλήσεις στὴ νεολαία «γιὰ τὸ χτύπημα τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν προαχθέντων τοὺς στίς πόλεις καὶ στὰ βουνά» (ΚΟΜΕΠ, Νοέμβ. 42, σ. 32). Ἀλλὰ καὶ στὴν πρώτη εἰσήγηση τοῦ Σιάντου στὴν Β' Πανελλαδικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ ΚΚΕ, τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ χρόνου, διαφαίνεται ἡ δυσαρέσκεια τοῦ «Γέρου» ποὺ κοριτσάκει τὴν κομματικὴ καθυστέρηση σὲ ὀρισμένους περιοχές. «Βέβαια... ἰδιαίτερα ἡ Ρούμελη, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη ἔχουν νὰ μᾶς παρουσιάσουν ἓνα θαυμάσιο ἀντάρτικο κίνημα ποὺ πρέπει νὰ γίνει ὑπόδειγμα... Μὰ δὲν τὸ ἀντάρτικο κίνημα δὲν συνοδεύεται μ' ἓνα ἀνάλογο μαζικὸ ἀγῶνα στὴν πόλη καὶ τὸ χωριὸ γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν ἀμεσῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς... δὲν εἶναι ἀρκετὸ, γιατί δὲν ἔχει πίσω του ὅλο τὸν ἄλλο λαὸ ποὺ ν' ἀγωνίζεται καὶ αὐτός». Γι' αὐτὴν τὴν ὁργανωτικὴ καθυστέρηση οἱ κύριες αἰτίες βρῖσκονται ἀποκλειστικὰ στίς κομματικὲς μᾶς ἀδυναμίες. Π.χ. στίς ἐπαρχίες μὰ καὶ στὴν πρωτεύουσα μερικὰ στελέχη λένε «τί θὰ κερδίσουμε τώρα μετὰ τὶς ἀπεργίες καὶ διαδηλώσεις... τώρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς πόμπας καὶ τῆς κομπούρας...» (μὰ) ἡ κομπούρα εἶσι στὰ κουτούρα καὶ γιὰ τὸ καπρίτσιο δὲ θὰ δώσει τίποτα στὴν πενιμασμένη κοιλιά τοῦ κόσμου χωρὶς ἓνα καλὰ ὁργανω-

μένο καὶ μαζικὸ λαϊκὸ ἀγῶνα γιὰ τὶς ἀμεσὲς ἀνάγκες! (ΚΟΜΕΠ, Φλεβάρης 43, σ. 23 – 24). Φυσικὰ αὐτὰ τὰ λόγια δὲν σημαίνουν ἀρνηση. Καὶ λίγες ὥρες ἀργότερα ὁ Α. Τζήμας εἶναι εἰσηγητὴς στὸ III θέμα: Ἀντάρτικο. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ζητᾶ νὰ βγοῦν στὸ βουνὸ ὅλα τὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ Π. Γ. ποὺ τοὺς δὲν ἐπιτρέπει ἡ ὑγεία τους, γιὰ νὰ στελεχωθοῦν τὸν ΕΛΑΣ (Τζήμα – κ). Ἡ πλειοψηφία θεωρεῖ τὴν πρόταση αὐτὴ πρόωγη καὶ ἡ ἀπόφαση ἀναφέρεται ἐλάχιστα στὸν «ἡρωικὸ ἀνταρτοπόλεμο» (ΚΟΜΕΠ, Γεν. 43, σ. 9-13). Ἡ συνδιάσκεψη στέλνει τὸν Κ. Καραγιώργη ν' ἀναλάβει Γραμματέας τοῦ Θεσσαλικοῦ Γραφείου, ὅπου εἶχαν ζητήσει ὑπεύθυνος «μὲ φρόντα»! Τὸν συνοδεύει ὁ λοχαγὸς Ι. Τρωιάνος, μέλος τῆς ΚΚΕ τοῦ ΕΛΑΣ. Μαζὶ ἰδρύουν τὸ στρατηγεῖο Θεσσαλίας καὶ σὲ λίγο θὰ βγάλουν τὸ «Φλάμπουρο», ποὺ στὴν πρώτη του ἐκδόση (20 – 4) δημοσιεύει τὸ γνωστὸ ἀρθρο τοῦ Καραγιώργη... «Ἡ θρυλικὴ λέξη ἀντάρτης βρῖσκεται σ' ὅλα τὰ στόματα... κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο κάθε κλαρί καὶ κλέφτης...». Πράγματι σὲ τρεῖς μῆνες οἱ Θεσσαλοὶ ἀντάρτες εἶχαν εικοσαπλασιασθεῖ καὶ φτάνουν τώρα τοὺς 6000 (Ἀρσένιος σ. 272). Μὰ οἱ ἀπώτερες φιλοδοξίες τοῦ Καραγιώργη δὲν ἐπαληθεύονται. Τὸ μέλλον τοῦ ΕΛΑΣ ἀποφασίζεται στὴν ἀπουσία του.

Ὅταν ὁ Ἀρης φτάνει στὴν Ἀθήνα τὸν Φλεβάρη τοῦ 43 ἔχουν περάσει μῆνες ἀπὸ τότε ποὺ τὸν κάλεσαν, ἀλλὰ ὁ Λευτεριάς σὲ ἐκθεσὴ του εἶχε ἐξηγήσει τοὺς λόγους τῆς καθυστέρησης (Γράμμα Τ. Λευτεριάς 8.4.1975) καὶ εἶσι ὁ θυμὸς τοῦ «Γέρου» κάπως «εἶχε ξεθυμᾶνει». Ἡ πρώτη συζήτηση εἶναι πολὺ αὐστηρὴ καὶ σοβαρὴ. Ὁ Ἀρης μπορεῖ ὅμως νὰ ἀναφέρει πραγματικὰ ἄθλοισ. Τὸ φονίτωμα τοῦ ἀντάρτικου σὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ τὸ κόμμα ποτὲ δὲν εἶχε γερεῖς βάσεις. Ἐπιτυχεῖς μάχες ἐνάντια στοὺς Ἱταλοὺς, τὸ Γοργοπόταμο, τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ τῆς Λαϊκῆς Αὐτοδιοίκησης. Ἐτοί ἀπομένει ἀνάμεσα στίς τρομερὲς κατηγορίες τοῦ Σιάντου ὅτι ἔμαθε ὅτι ὁ Ἀρης μιλάει γιὰ «Μπάριμπα Γιώργο». Μὰ δὲν ἀργότερα Σιάντος, Τζήμας καὶ Ἰωαννίδης συνεδριάζουν ἰδιαίτερα, ὁ τελευταῖος βάζει ζήτημα ἀντικατάστασής του. Ὅταν ὁ Τζήμας ἀντιτίθεται ἀποφασιστικὰ ὅτι «ὁ ὁργανωτικὸς γραμματέας» τοῦ λέει: «τότε θὰ πᾶς καὶ σὺ κοντὰ του... γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς τὴν ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς μας». Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ Ἰωαννίδης σχεδιάζει στὴν μεγάλῃ διαδήλωση τῆς 5 – 3 – 43 νὰ ἐμφανίσῃ τὸν Ἀρη μετὰ στολὴ καὶ ἔνοπλο! Μὰ ἀντιδρᾷ ὁ Τζήμας καὶ στίς 9 Μαρτίου συνοδεύει τὸν Ἀρη στὸ βουνὸ (Τζήμα κ). Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Τζήμα βάζει τὴ σφραγίδα τῆς ἐπισημότητος στὸ ἀντάρτικο. Στὴν Ἀθήνα ἐκδίδεται τὴν ἀνοιξὴ ἓνα βιβλιαράκι μετὰ γύρω στίς 56 σελίδες: «Ὁ ἀντάρτης τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ». Ἐξάγει τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνταρτοπολέμου «ὡς ἀκρόπολη τῆς ἀνεξαρτη-

οίας, παλλάδιο της εθνικής συνείδησης, και ταυτόχρονα σχολή εφαρμογής της Λαοκρατίας! (σ. 23) – «Ο συγγραφέας (Θ. Μακρίδης) της ενδιαφέρουσας αυτής προσοούρας δεν αφήνει αμφιβολίες: «Τό βουνό, τό κλαρί, γιά κάθε Έλληνα αγωνιστή πού νοιώθει την λαχράτα της δράσης, της εκδίκησης, της πάλης, είναι συνέχεια των εξωτερικών μετώπων... Είναι ο βωμός της λευτεριάς, στόν όποιο μπορεί κανείς απ' ευθείας νά προσφέρει θυσία αντί νά ρίχνεται σέ τυχοδιωκτικές Όδύσσειες πέρα από τις θάλασσες και νά κνηγιά χίμαιρες και γαλόνια κάτω από τόν Άφρικανικό ήλιο... Ό ασφαλέστερος και ευθύτερος δρόμος γιά την εθνική πάλη... οδηγεί ολόοια στό βουνό. Ό ανταρτοπόλεμος αποτελεί γιά όλους έκείνους πού έχουν ως άποστολή τόν άγώνα, κοιτήριο άυστηρό της ποιότητάς τους!» (σ. 32-33).

Σάν τί άλλο νά θέλουν οί «κριτικοί»; Τόν Μάιο του 43 ίδρύουν Τζήμας, Άρης και Σαράφης τόν Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ. Τούτο είναι και κομματικά όμοιογενές, μιάς και ό τελευταίος μπαίνει τέλη Ιουνίου στό ΚΚΕ, πράγμα πού κρατιέται όμως μυστικό. Τόν Ιούλη άναγνωρίζεται ό ΕΛΑΣ από τόν Στρατηγείο της Μ. Άνατολής σάν «συμμαχικός στρατός» και ό Σιάντος έρχεται γιά πρώτη φορά στό βουνό. Και τώρα μιά και άργότερα «δέν έκρυβε τόν ένθουσιασμό του γιά τόν ΕΛΑΣ, πού τόν θεωρούσε κάπως σάν δημιουργήμά του». Έξυμνει «αυτή την κοσμογονία μας... όμοια μέ τούς ήρωϊσμούς του 21». (Φ. Γρηγοριάδης IV, σ 339, 342 κ.ά). Τόν Όχτώβρη διαδέχεται τόν Τζήμα σάν πολιτικό καθοδηγητή του Γ.Σ. Ό Α' Γραμματέας του κόμματος έχει κατασταλάξει στό βουνό. Έδώ κλείνουμε τη χρονολογική αφήγηση. Έπεται μιά περίοδος γιά την όποία ή τότε ήγεσία του ΚΚΕ θά έπρεπε νά μέμφεται τόν έαυτό της γιά πολλά σημεία. Γι' αυτά θά αναφερθώ σ' έκταση στό βιβλίο μου.

Ίσως όμως χρωστάω άκόμα μιά συνοπτική έκτίμηση. Δέν μπορεί κανείς νά έντοπίσει μιά συλλήβδην θέση της «ήγεσίας», μιάς και έπί «σταλινισμού» άκόμα ύπήρχαν φυσικά αντι-

θέσεις και τάσεις. Για τό λόγο αυτό δέν έχει πολλή νόημα νά προσπαθεί κανείς νά βγάλει ένα κάποιο συμπέρασμα γιά τη «γραμμή» από τη γνώμη του ένός ή του άλλου στελέχους. Αυτή βγαίνει σχετικά ξεκάθαρα από τόν τύπο και τίς αποφάσεις. Τα κείμενα φανερώνουν πώς ό ένοπλος άγώνας του βουνού θεωρήθηκε πάντα σάν άνώτερη μορφή πάλης (δηλ. πριν από τη «γενική έξέγερση» στην ύπαιθρο και στίς πόλεις). Αυτό όμως σήμαινε, ότι δέν έπρεπε νά παραμελούνται τά παρακάτω στάδια.

«Τό βουνό», από πλευράς σπουδαιότητας και σημασίας, δέν θεωρείται σάν πεδίο δεύτερης κατηγορίας, αλλά μόνο χρονολογικά τοποθετείται – στην άρχή – σέ δεύτερη μοίρα. Και στό σημείο αυτό συμφωνώ.

Τό πιό άμεσο καθήκον του κόμματος (όπως ούσιαστικά και κάθε αντίστασιακής οργάνωσης) ήταν ή διατήρηση της φυσικής και ψυχικής άντοχής του λαού. Και έδώ έκανε τόν ΚΚΕ (ιδιαίτερα στά ΕΑ, ΕΕΑΜ, ΕΑΜ κ.τ.λ.) θαύματα, όπως άναγνωρίζουν και πολλοί παρατηρητές τού άλλου πολιτικού στρατοπέδου. Η θέση δηλ. του Σιάντου «περί κομπούρας» εϋσταθεί. Πέρα από αυτά, οί πολυαίμαχτες θυσίες του 41 δείχνουν τί κινδύνους ένείχαν οί πρόωροι αυτοί «παλληκαρισμοί». Ό ίδιος ό Τζήμας, πού στή διάρκεια της «χαμένης περιόδου» (Γενάρης – Άπρίλης 42) όλο συνηγορούσε γιά άμεση άποστολή του Άρη, κρίνει μεταπολεμικά πώς αυτή ή καθυστέρηση έσωσε τόν Άρη από άνυπέρβλητες δυσχέρειες, πάνω στίς όποιες θά σκόνταφε τό χειμώνα.

Τό λαϊκό γνωμικό «κάθε έμπόδιο γιά καλό» στην προκειμένη περίπτωση εφαρμόζεται άπόλυτα (Τζήμας – κ).

Πρέπει άκόμα νά τονιστεί ή άρνητική επίδραση του γεγονότος ότι οί δυό ύποψήφιοι καπεταναίοι (Άρης, Όρέστης) δέν είχαν την έμπιστοσύνη της Κ.Ε. Οί αίτίες όμως δέν έχουν σχέση μέ τό αντίρτικο – όπως μερικοί ισχυρίζονται – αλλά καθαρά μέ κομματικούς λόγους πού έχουν τίς ρίζες τους στην προκατοχική άκόμη περίοδο. Αυτή μάλλον ή δυσπιστία συν-

τέλεσε στό πραγματικό λάθος (όχι όμως μόνο του ΚΚΕ) ότι δηλαδή άφγούσαν νά βγούν στρατιωτικά και πολιτικά στέλεχη (ΕΑΜικά και άνεξάρτητα, όχι άποκλειστικά κομμουνιστικά!) γιά νά πλαισιώσουν τούς «κλέφτες».

Πριν τελειώσω θεωρώ σκόπιμη μιά άκόμα επεξηγήση. Ένα όχι μικρό κομμάτι αυτής της άνάλυσης βασίστηκε στίς γραπτές και προφορικές άναμνήσεις του Α. Τζήμα. Η έμπιστοσύνη μου σ' αυτόν δέν στηρίζεται άποκλειστικά μόνο στή φύλα μέ την όποία μέ τίμησε – παρά τίς ιδεολογικές μας άποστάσεις. Μά είναι πολύ σημαντικό πώς μέ τόν Γ. Σιάντο οί σχέσεις τους από τόν Ιούλη του 43 είχαν ψυχραθεί άρκετά. Και περίπου οί ίδιοι άνθρωποι πού ήταν τότε στό Π. Γ. δέν έδειχναν και ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν μετά από την έπιτυχή απόδρασή του από την μεταβαρκιζιανή έξορία (Ίκαρία) πλήρωνε την κριτική του στόν «άρχιστράτηγο» Ν. Ζαχαριάδη μέ διωγμούς και μερικά χρόνια σέ φρενολογική κλινική(!) στην Ούγγαρια.

Μέχρι τόν ξαφνικό θάνατό του, δέν λείπανε οί εναντίον του συκοφαντίες και ύπαινημοί από πλευράς «Κολιγαννικούς» τύπου. Κι αυτό φυσικά τόν πίκρανε περισσότερο από τό νά τόν άποκαλούν «έθνικόφρονες» τύπου Χρυσόδοου, πού είχαν οργιάσει κατά του έλληνισμού, «Τζήμωφ»... Μετά απ' όλα αυτά θά ήταν άρκετά εύνόητο άν είχε κατηγορήσει τόν «Γέρο» και γενικότερα την κατοχική ήγεσία του κόμματος γιά νά προβληθεί μέ τόν τρόπο αυτό σάν ό μόνος ύποστηρικτής του ένοπλου άγώνα στην κατοχή.

Πριν κλείσω αυτή μου την προσπάθεια θά ήθελα νά παρατηρήσω ότι αναπόφευκτα έχουν παραμείνει κενά και άνακριβείες πού ύποχρεώνουν τούς ανθρώπους πού συμμετείχαν στά γεγονότα νά αναφερθούν σ' αυτά. Θά χαρόμουνά δε ιδιαίτερα άν τό κείμενο αυτό «προκαλούσε» έναν διάλογο τουλάχιστο μέ μερικούς από αυτούς πού διατηρούν μέχρι σήμερα τη σιωπή τους.

H. Fleischer

Τά σχέδια είναι τού Δημήτρη Μεγαλίδη από τό «ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ», Άθήνα 1946

ΟΤΑΝ ΠΟΛΕΜΟΥΣΑΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

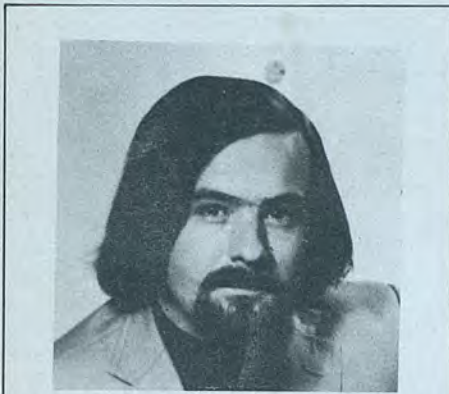
«Εαμοβούλγαροι», γιά την ελληνική «έθνικοφροσύνη», οί άντάρτες του ΕΛΑΣ. Όμως, αυτοί έχυσαν ποταμούς τό αίμα τους, πολεμώντας τό Βουλγαρικό Στρατό Κατοχής στή Μακεδονία και στή Θράκη. Κι αυτοί έχυσαν πάλι τό αίμα τους, έξοντιώνοντας τίς βουλγαρικές φασιστικές συμμορίες πού προσπαθούσαν μέ τό τρομοκρατικό τους όργιο νά εφαρμόσουν την άπόφαση του Βερολίνου και της Σόφιας γιά επέκταση της Βουλγαρικής κατοχής και σέ άλλα τμήματα της Μακεδονίας. Κι αυτοί, τέλος, την ώρα της Άπελευθέρωσης, έστησαν μπρός στό έκτελεστικό άπόσπασμα τούς άξιωματικούς της «Οχράνα» και τούς άλλους Βούλγαρους έγκλημα-

τίες πολέμου πού έδρασαν στά ελληνικά έδάφη. Μικρή μαρτυρία, οί δυό φωτογραφίες πού δανειζόμαστε από τό ύπό έκδοση βιβλίο του Στέργιου Μηλιούλη: «Πολίτης Β' κατηγορίας. (Μέ τούς άντάρτες της Άνατολικής Μακεδονίας)». Στην πρώτη, Βούλγαροι έγκληματίες πολέμου – άξιωματικοί της «Οχράνα» πού έδρασαν στην περιοχή της Καβάλας – μαζί μέ τόν παπά, λίγο πριν από την έκτέλεσή τους. Στη δεύτερη, τό έκτελεστικό άπόσπασμα του ΕΛΑΣ πού τούς περιμένει.

μετὰ τὶς τραυματικὲς ἐμπειρίες τῶν τελευταίων 40 χρόνων

ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ (1941 - 45)

Ι. Οἱ βαθιὲς ρίζες

τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Χάιντς Ρίχτερ

Ὁ Χάιντς Ρίχτερ γεννήθηκε τὸ 1939 καὶ σπούδασε Ἱστορία, Πολιτικὲς Ἐπιστῆμες καὶ Ἀγγλικὴ φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Χαϊδελβέργης. Τὸ 1967 ἔζησε 9 μῆνες στὴν Ἀθήνα μὲ ὑποτροφία, κάνοντας ἐρευνες σὲ διάφορα ἱνστιτούτα, συλλέγοντας ὕλικό καὶ παίρνοντας συνεντεύξεις ἀπὸ προσωπικότητες πού διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν πρόσφατη ἑλληνικὴ ἱστορία. Τὸ 1971 πήρε τὸ διδακτορικὸ τοῦ ἀπὸ τὴ σχολὴ τῆς Ἱστορίας-Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης γιὰ τὸ ἔργο του «Ἑλληνικὴ Ἱστορία 1936-1946».

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐκδόθηκε τὸ 1973 ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο EUROPAISCHER VERLEY τῆς Κολωνίας μὲ τὸν τίτλο, «Ἡ Ἑλλάδα ἀνάμεσα στὴν ἐπανάσταση καὶ στὴν ἀντεπανάσταση, 1936-1946». Ἐκτοτε δημοσίευσε διάφορες ἱστορικὲς μελέτες καὶ ἀρθρα. Ὁ Ρίχτερ εἶναι ἐνεργὸ μέλος τοῦ συνδικάτου τῶν Γερμανῶν διδασκάλων, καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος.

Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶναι μιὰ ἐκτενὴς περίληψη τῶν ἀποτελεσμάτων μιᾶς ἑπταετοῦς ἔρευνας πάνω στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ ἱστορία. Ὁ περιορισμένος χώρος δὲν ἐπιτρέπει φυσικὰ τὴ λεπτομερὴ περιγραφή τῶν διαφορῶν θέσεων καὶ τὴ λεπτομερὴ τους ἀπόδειξη. Αὐτὸ εἶναι ἔργο ἐνὸς βιβλίου πού θὰ ἐκδοθεῖ μέσα στὸ 1975 ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ἐξάντας», μὲ τίτλο «HEINZ RICHTER: Δύο ἐπαναστάσεις καὶ ἀντεπανάστασεις στὴν Ἑλλάδα: 1936-1946». Τὸ ἄρθρο πού δημοσιεύεται ἐδῶ εἶναι μὲν ἀπὸ ἀποψη περιεχόμενου μιὰ περίληψη τοῦ βιβλίου μου, ὁ σκοπὸς του, ὅμως, εἶναι ἐντελὸς διαφοροτικός, καὶ τοῦτο γιὰτὶ θέλει νὰ τονίσει ἰδιαίτερα ὁρισμένα σημεῖα:

ἱστορία θεωρεῖται πολιτικὴ, καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἀφήνουν στὰ χέρια τῶν δημοσιογράφων. Αὐτὴ ἢ «διακριτικὴ ἐπιφυλακτικότητα» ὑποστηρίχθηκε καὶ ἀπὸ τὶς διάφορες μεταπολεμικὲς κυβερνήσεις, οἱ ὁποῖες καὶ τὴ βοήθησαν σὲ περιπτώσεις ἀμφιβολιῶν μὲ ἀπαγορεύσεις δημοσιότητας. Ἔτσι μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ «συνωμοσία σιωπῆς» τοῦ ἑλληνικοῦ κατεστημένου. Οἱ λόγοι εἶναι πολιτικοί, τόσο ἐσωτερικῆς ὅσο καὶ ἐξωτερικῆς φύσης.

Τὸ ἑλληνικὸ μεταπολεμικὸ κράτος, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ προκατόχοί του, εἶναι κράτος «συναφιού - ὀπαδῶν - πολιτικῆς πελατείας», τόσο ἀπὸ ἐσωτερικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἄποψη. Ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1821 ἡ κοινοβουλευτικὴ ὀλιγαρχία τῆς Ἑλλάδας ἦταν ἡ πελατεία τῆς ἐκάστοτε προσατάτιδας δυνάμεις, κυρίως τῆς Μεγάλης Βρετανίας, πού μόλις τὸ 1946 παραχώρησε τὸ ρόλο τοῦ μαγαζάτορα στὶς ΗΠΑ, μὲ τὸ Δόγμα Τρούμαν. Τὴν ἐσωτερικὴ ἄποψη αὐτοῦ τοῦ συστήματος, «σινάφι-ὀπαδοί-πελατεία», θὰ ἐρευνήσουμε παρακάτω.

Τὸ ἀνώτατο πολιτικὸ ἀξίωμα αὐτῆς τῆς ὀλιγαρχίας ἦταν πάντοτε ὑπακοὴ ἄνευ ὄρων στὴν προσατάτιδα δύναμη, καὶ ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1920 καὶ μετὰ, ἀνελέητος ἀντικομμουνισμός. Ἀντικομμουνισμός σημαίνει ἐδῶ ἀντιδημοκρατικὴ συμπεριφορὰ, γιὰτὶ στὴν Ἑλλάδα ὁποῖος συλληθεῖ νὰ ἐκφράσει ἰδέες ὅχι ἄρεστες στὸ κατεστημένο, χαρακτηρίζεται σὰν κομμουνιστής, ἂν καὶ ὑπάρχουν μόνο λίγοι γνήσιοι κομμουνιστές.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς πραγματικότητας γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐπιστῆμη στὴν Ἑλλάδα ἦταν νὰ ἐκφράζονται μόνο γνώμες

ἀρεστὲς στὴν κυβέρνηση· ὑπεύθυνοι γιὰ ὅλες τὶς δυσκολίες στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία ἦταν οἱ κομμουνιστές.

Παρόμοια εἰκόνα παρουσίαζαν καὶ οἱ δυτικοὶ ἱστορικοὶ καὶ δημοσιογράφοι, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ψυχροῦ πολέμου, γιὰ λόγους σκοπιμότητας. Αὐτὸ τὸ γεγονός ὁδήγησε τοὺς Ἕλληνες ἐξόριστους ἱστορικοὺς σὲ ἄλλο ἄκρο, δηλαδὴ σὲ ὑμνολογίες χωρὶς ὅρια γιὰ τὸ ΚΚΕ. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο ἄκρα δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν καθόλου θέση. Ὁ συγγραφέας αὐτῆς τῆς μελέτης προσπάθησε νὰ βρεῖ ἀντικειμενικὴ ἐπιστημονικὴ θέση.

Ο Γ' ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΑ

Στὴν εικοσαετία 1920-1940 ἡ Ἑλλάδα συνταράχθηκε ὅπως οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χώρες, ἀπὸ πολιτικὲς κρίσεις. Τὰ φαινόμενα πού παρουσιάστηκαν ἦταν παρόμοια, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, μὲ ἐκεῖνα τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ προσεκτικὴ ὅμως ἀνάλυση ἀποδεικνύει καὶ θεμελιώδεις διαφορές.

Ὅπως εἶπαμε, στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία, ἀλλὰ κυριαρχοῦσε διαρκῶς μιὰ κοινοβουλευτικὴ ὀλιγαρχία, πού, κάτω ἀπὸ τὸ μανδύα τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ἔδινε τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς σὲ ἐκλογὲς καὶ προώπιζε τὰ ταξικὰ της συμφέροντα. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἦταν οὐδέτερος βασιλιάς κράτους, ὑπεράνω κομμάτων, ἀλλὰ ἀρχηγὸς μιᾶς παρατάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ κατεστημένου. Τὰ ἴδια τὰ κόμματα ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμη πολιτικὰ μικρομάγαζα τῶν ἐκάστοτε

Πρῶτα, θέλει νὰ προσφέρει στὸν ἀναγνώστη πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ ἱστορία, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιθυμῇ ὀπωσήποτε νὰ ἀσχοληθεῖ ἐπιστημονικὰ μὲ αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ὁρισμένες πληροφορίες. Δεύτερο, θέλει μὲ τὴν ἐκτενὴ περίληψη τῶν θέσῶν τῶν αὐτῶν νὰ προκαλέσει τὸν εἰδικευμένο ἱστορικὸ νὰ ἀσχοληθεῖ ἐπιτέλους ἐπιστημονικὰ μὲ τὸ πρόσφατο παρελθόν. Τρίτο, θέλει νὰ δείξει ὅτι οἱ ρίζες τῆς τελευταίας ἑπταετοῦς δικτατορίας φτάνουν βαθιά, μέχρις ἐκεῖνα τὰ χρόνια, καὶ ὅτι χωρὶς ἐσωτερικὴ ἐπεξεργασία ἐκείνης τῆς περιόδου - πού μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο μὲ ἀνοιχτή, ἂν καὶ ὀδυνηρή, συζήτηση - δὲν μποροῦν νὰ κατανοηθοῦν τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς Ἑλλάδας, καὶ δὲν μποροῦν νὰ βρεθοῦν καθαροὶς προοπτικὲς γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον.

Ὁ συγγραφέας θεωρεῖ καθήκον του νὰ βοηθήσει πάνω σ' αὐτὸ.

Ἐνῶ σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς χώρες ἄρχισαν μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο νὰ ἀσχολοῦνται ἐντατικά μὲ τὴ σύγχρονη ἱστορία, ἡ κατεστημένη ἑλληνικὴ «συντεχνία» τῶν ἱστορικῶν ἀρνιότανε συνεχῶς ν' ἀγγίξει τὸ «καυτὸ σίδερο». Στὴν Ἑλλάδα ἡ ἱστορία τελειώνει πρὶν ἀπὸ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμο. Ἡ σύγχρονη

Γερμανικά πολυβόλεια «υπό την σκιάν της 'Ακροπόλεως».

άρχηγών. Γνήσια έσωκομματική δημοκρατία, κομματικά συνέδρια και προγράμματα ήταν άγνωστα. Ταυτόχρονα, οι αρχηγοί των κομμάτων και ο βασιλιάς ήταν εξαρτημένοι από την προστάτιδα δύναμη – τότε τη Μ. Βρετανία. Μία πραγματικά ανεξάρτητη πολιτική ήταν και είναι, εξαιτίας των οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων της προστάτιδας δύναμης, αδύνατη. Ο τρίτος παράγοντας στην ελληνική έσωτερική πολιτική ήταν και είναι ο στρατός, ο οποίος, από την επανάσταση στο Γουδί (1909), ανακατεύεται στην πολιτική, έχοντας τάσεις για «προνουντισμένα». Ο στρατός στη δεκαετία 1920-30 ήταν βασιλόφρωνας και Γερμανόφιλος. Στά χρόνια της 1ης Δημοκρατίας δεν άλλαξαν και πολλά πράγματα.

Εναντία σ' αυτές τις κατεστημένες δυνάμεις αντιστέκονταν δύο ομάδες: το ΚΚΕ και μία ομάδα νέων φιλελεύθερων και σοσιαλδημοκρατών πολιτικών. Άλλα και στις δύο ομάδες έλειπε το λαϊκό υπόβαθρο, γιατί η Ελλάδα ήταν ακόμη αγροτική και μισοφεουδαρχική χώρα, ο λαός ήταν αποκλεισμένος από τη διαδικασία σχηματισμού δημοκρατικής θέλησης, και οι έκλογες δεν πρόσφεραν περιθώρια πραγματικής δημοκρατικής επιλογής. Ο Έλληνας ψηφοφόρος ψήφιζε πάντοτε μόνον έναντιόν του χειρότερου κακού. Η άλλαγή θα έρχότανε στη διάρκεια της κατοχής.

Το δημοψήφισμα της 3-11-1935 για την επιστροφή του Γεωργίου Β' ήταν φάρσα. Υπέρ της μοναρχίας ψήφισαν 97,8%! Η πραγματική τοποθέτηση του Λαού φάνηκε στις επόμενες εκλογές, στις 26-1-36, που δεν νοθεύτηκαν, γιατί κανείς δεν περίμενε ένα τέτοιο αποτέλεσμα. Ο τελικός καταμερισμός των έδρων ήταν: αντιβενιζελικά κόμματα 47,33 % (143 έδρες), βενιζελικά κόμματα 43,86 % (141 έδρες) και λαϊκό μέτωπο 5,76 % (15 έδρες). Στα ποσοστά των αντιβενιζελικών κομμάτων συμπεριλαμβάνονται και οι ψήφοι υπέρ του εξτρεμιστικού κόμματος της δεξιάς του κόμματος του Ι. Μεταξά (3,24 % = 7 έδρες).

Η ισορροπία των άστικών κομμάτων δυσκόλευε το σχηματισμό κυβέρνησης. Έτσι τα δύο κόμματα εξωτοτροπούσαν με το λαϊκό μέτωπο. Όταν οι διαπραγματεύσεις έφεραν ευνοϊκό αποτέλεσμα για το σχηματισμό κυβέρ-

νησης υπό τον Σοφούλη, επενέβη ο στρατός. Ο στρατηγός Παπάγος δήλωσε στο βασιλιά ότι ο στρατός δεν θα άνεχθεί κυβέρνηση υποστηριζόμενη από τους κομμουνιστές. Ο βασιλιάς εξέβασε σχηματισμό εξωκοινοβουλευτικής κυβέρνησης υπό τον Δεμερτζή, στην οποία ο στρατηγός Μεταξάς έγινε υπουργός 'Αμύνης. Όταν στις 13.4 πέθανε ο Δεμερτζής, ο Γεώργιος Β' χωρίς χρονοτριβή ονόμασε το Μεταξά πρωθυπουργό. Με ειδικό εξουσιοδοτικό νόμο, όπως ο Α. Χίτλερ, εξουσιοδοτήθηκε ο Μεταξάς από τη βουλή να κυβερνά με διατάγματα.

Κατά το παράδειγμα του Χίτλερ, ο Μεταξάς άρχισε άμεσα να βάζει σε εφαρμογή το πρόγραμμά του ισοπέδωσης των πάντων. Στο μεταξύ, οι αρχηγοί των άστικών κομμάτων είχαν πετύχει συμβιβαστική λύση την οποία πρότειναν στον βασιλιά, αλλά ο βασιλιάς δεν έδειξε πια ενδιαφέρον. Μία απεργία που μηχανεύτηκαν προβοκάτορες έδωσε στο Μεταξά τη δυνατότητα να επικαλεστεί το φάντασμα του κομμουνιστικού κινδύνου. Στις 4 Αυγούστου 1936 « ανέλαβε την αρχή ».

Αντίθετα με το Μουσολίνι, ο Μεταξάς δε θα μπορούσε να κάνει αυτό το πραξικόπημα χωρίς τη συγκατάθεση του βασιλιά. Ο Γεώργιος Β' δεν ήταν Βίκτωρ Έμμανουήλ και ο Μεταξάς δεν ήταν Μουσολίνι. Το κλειδί ήταν ο βασιλιάς και ο στρατός, και ο τελευταίος πειθαρχούσε χωρίς όρους στο βασιλιά.

Την ευθύνη για τη δικτατορία φέρει μόνος του ο Γεώργιος Β'. Με τη συγκατάθεσή του αυτή ο Γεώργιος Β', που είχε δώσει όρκο στο Σύνταγμα, έγινε επίορκος.

Η επίβολή της δικτατορίας δικαιολογήθηκε με την ανάγκη σωτηρίας της Ελλάδας από τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Αυτή η δικαιολογία δεν έστοχε ήθικα το 1936, όπως ανήθικο ήταν και το πραξικόπημα της χούντας, στις 21-4-1967. Επρόκειτο για καθαρή προπαγάνδα δικαιολόγησης του πραξικοπήματος. Ούτε το 1936 ούτε το 1967 υπήρχε κομμουνιστικός κίνδυνος.

Το νέο καθεστώς αναγνωρίστηκε από τον παράγοντα του εξωτερικού: από τη Μ. Βρετανία και τη χιτλερική Γερμανία. Ο Βρετανός πρεσβευτής έπαινούσε σε λόγους του τη νέα πορεία και ο Χίτλερ έστειλε το Σεπτέμβριο του '36 τον Γκάιμπελς για πρώτες επαφές. Η Μ. Βρετανία υποστήριζε το καθεστώς, γιατί ήταν

σίγουρη για την αγγλοφιλία του ενός δικτάτορα – του βασιλιά – ο Χίτλερ, από την άλλη πλευρά, υποστήριζε τον άλλο δικτάτορα, το Γερμανόφιλο Μεταξά.

Ο Μεταξάς αναδιόρθωσε το κράτος, έχοντας σαν πρότυπο τον ιταλικό φασισμό και το γερμανικό έθνικοσοσιαλισμό. Ο άρχηγος προπαγάνδας Νικολούδης προπαγάνδιζε το φασιστικό συνεχτικό σύστημα, τον αντικοινοβουλευτισμό, τον αντιπλουτοκρατισμό και τον ολοκληρωτισμό. Υιοθετήθηκαν τα φασιστικά έμβληματα και ο χαιρετισμός με υψωμένο χέρι. Η οργάνωση νεολαίας (ΕΟΝ) και τα τάγματα εργασίας αντιστοιχούσαν στα πρότυπα της χιτλερικής νεολαίας και στην υποχρεωτική προσφορά εργασίας. Επίσης, εισήχθησαν η προσωπολατρεία και το αξίωμα του άρχηγου (FUHRARPRINZIP). Η λογοκρισία και η παιδεία φρόντιζαν για την αναγκαία δογματική διαπαιδαγώγηση. Η αντιπολίτευση εξολοθρευόταν από τη μυστική αστυνομία, που είχε εκπαιδευτεί από την GESTAPO. Για να ονομάσουμε τον «Γ' Πολιτισμό» και καθαρά φασιστικό, μάς λείπει μόνο το στοιχείο του μαζικού λαϊκού κινήματος. Αυτό το γεγονός οδήγησε το Γερμανό πολιτειολόγο NOLTE στην πλάνη ότι το καθεστώς Μεταξά δεν ήταν φασιστικό. Ο NOLTE παράβλεπε το ιδιαίτερο ελληνικό φαινόμενο, ότι τα κόμματα είναι «πολιτικές πελατείες». Όπως φαίνεται και από το ήμερολόγιό του, ο Μεταξάς θεωρούσε το κίνημά του ως κοινωνικο-επαναστατικό που θα έπρεπε να αναζητήσει καινούργιους δρόμους. Θεωρούσε όλο το λαό ως πελατεία του, ως κόμμα του. Η βαθύτερη ανάλυση της δικτατορίας Μεταξά μάς δείχνει, λοιπόν, ότι ήταν σαφώς φασιστικό χαρακτήρα.

Τα παραδοσιακά κόμματα εξαθροώθηκαν είτε με την τρομοκρατία είτε συνταυτιζόμενα με τον αντικομμουνισμό του καθεστώτος, όταν δεν πρόσβευαν τον συμβιβασμό μαζί του ή την τήρηση στάσης αναμονής. Αντίσταση που έβαλαν μόνο μερικοί νεαροί δημοκράτες και οι κομμουνιστές. Αυτοί οι αντιφασίστες σχημάτισαν τους πυρήνες της μετέπειτα αντίστασης.

Η ΕΝΟΠΛΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο Μεταξάς ακολουθούσε έπισημολή, άμφι-ταλαντευόμενη εξωτερική πολιτική. Από το 1928 υπήρχε με την Ιταλία μία συνθήκη φιλίας, η οποία, όμως, παρέμενε χωρίς ουσιαστική σημασία, εξαιτίας των Ιταλικών επεκτατικών βλέψεων στη Βαλκανική. Ο Μεταξάς προσπάθησε να αντισταθμίσει την Ιταλική άπειλή, προσκολλούμενος στενά στη Γερμανία. Ταυτόχρονα, είχε, μέσω του βασιλιά, σύνδεσμο με τη Μ. Βρετανία, προσπαθώντας μ' αυτό τον τρόπο να διατηρεί μία ισορροπία μεταξύ της ιδεολογικής του συγγένειας με τη Γερμανία και της ορθολογικής εξασφάλισης των νώτων του με τη Μ. Βρετανία. Επίσημα, η Ελλάδα ήταν ουδέτερη. Αυτή η ουδετερότητα ήταν ευμένης, με διπλή έννοια: Ο Μεταξάς παραχώρησε και στους Βρετανούς και στους Γερμανούς στρατιωτικά προνόμια. Έλπιζε ακόμα ότι οι δυτικές δυνάμεις θα στρέφονταν από κοινού κατά του κομμουνισμού. Το αποτέλεσμα ήταν να θεωρείται και από τις δύο πλευρές ως έπισημολής παράγοντας. Καμιά από τις δυο δυνάμεις-προστάτες της έλλ. δικτατορίας, δεν τον υπολόγιζε για πλήρη σύμμαχο. Η μεταξική πολιτική ισορροπίας μπορούσε να είναι, λοιπόν, έπιτυχής μόνο όσο διάστημα δεν έπιρρετο σύγκρουση ανάμεσα στις δυτικές δυνάμεις και στο Χίτλερ. Αυτή την πολιτική ισορροπίας ο Μεταξάς τη διατήρησε ακόμη και μετά την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η άποτυχία αυτής της πολιτικής ισορροπίας φάνηκε το 1940, όταν ο Μουσολίνι, μετά

Ἡ μάχη γιὰ ἔλεγχο τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου: Ρίψη Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν.

τὴν εἴσοδο τῶν Ἱταλῶν στὸν πόλεμο, προσπαθοῦσε νὰ ἐπεκταθεῖ στὰ Βαλκάνια, παρὰ τὴ θέληση τοῦ Χίτλερ. Τὸν Αὐγουστο κλιμάκωσε τὴν ἔνταση μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς 15-8 ἰταλικὸ ὑποβρύχιο τορπίλιζε τὸ ἑλληνικὸ καταδρομικὸ ΕΛΛΗ στὸ λιμάνι τῆς Τήνου. Ὁ Μεταξᾶς ἀπευθύνθηκε στὸ Χίτλερ, καὶ ὁ Μουσολίνι, ὕστερα ἀπὸ γερμανικὴ πίεση, μείωσε τὴν ἔνταση. Τὸ γερμανικὸ διάβημα δὲν ἔγινε ἀπὸ συμπάθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ γιατί ὁ Χίτλερ ἠθέλε ἡσυχία στὰ Βαλκάνια. Παράλληλα, ὁμως, μὲ τὴ γερμανικὴ μεσολάβηση ὁ Μεταξᾶς δέχθηκε ἀκόμη μία βρετανικὴ ἐγγύηση, στὶς 5-9, πού ὁμως ἐξέθεσε ξανὰ τὴν Ἑλλάδα στὰ μάτια τοῦ Χίτλερ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ὁ χώρος πού ἐκινεῖτο ἡ ἑλληνικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, νὰ γίνεῖ στὸ ἐξῆς ἀκόμη στενότερος.

Ἡ μεταξικὴ πολιτικὴ ἰσορροπία μποροῦσε νὰ εἶναι πετυχημένη μόνο ὅσο ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι ἐναρμόνιζαν τὴν πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ δράση τους ἢ, τουλάχιστον, ὅσο ὁ Μουσολίνι δὲν ἀποτολμοῦσε ἰδιαίτερη δράση. Ὅμως αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη τὸ φθινόπωρο τοῦ 1940. Ὁ Ρίμπεντροπ πληροφόρησε, στὶς 19-9, τὸν Ἱταλὸ ὑπουργὸ ἐξωτερικῶν Τσιάνο γιὰ τὰ σχέδια νὰ ἀποσταλοῦν γερμανικὰ στρατεύματα στὴ Ρουμανία. Ὁ Τσιάνο, πού ἤξερε τὴν εὐαισθησία τοῦ Μουσολίνι ὅσον ἀφορὰ τὴ γερμανικὴ ἐπιρροή στὰ Βαλκάνια, ἀδραξέ τὴν εὐκαιρία νὰ ὑποκινήσει τὸν Ντούιτσε σὲ ἰδιαίτερες ἐπεκτατικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ δὲν μετέδωσε στὸ Μουσολίνι τὴν πληροφορία τοῦ Ρίμπεντροπ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πληροφηθεῖ γιὰ τὴ γερμανικὴ προέλαση στὴ Ρουμανία μόλις στὶς 8.10. Ὁ Τσιάνο εἶχε ὑπολογίσει πολὺ σωστά, γιατί ὁ Μουσολίνι ἐκφράστηκε μὲ μεγάλη ταραχή: «Ὁ Χίτλερ μὲ βάζει πάντοτε μπρὸς σὲ τετελεσμένα γεγονότα. Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ τὸν πληρώσω μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα: τὸ ὅτι θὰ μὲ πῶ στὴν Ἑλλάδα, θὰ τὸ πληροφηθεῖ ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες... θὰ πάψω νὰ εἶμαι Ἱταλὸς ἀν κανεῖς τὸ βρεῖ δύσκολο νὰ χτυπηθεῖ μὲ τοὺς Ἑλληνες...» (1) Ὁ Μουσολίνι προετοίμασε τὴν ἐπίθεσή του χωρὶς νὰ εἰδοποιήσει τὸ Χίτλερ καὶ μὲ ἀπίστευτα ἐπιπόλαιο τρόπο, χωρὶς προηγουμένον στὴν παγκόσμια πολεμικὴ ἱστορία, πράγμα πού λίγον καιρὸ ἀργότερα θὰ τὸ πληρώσει πολὺ ἀκριβὰ. Ὁ αἰφνιδισμὸς τοῦ Μουσολίνι πέτυχε. Ὁ Χίτλερ βρισκόταν κατὰ τὸ ἀποφασιστικὸ αὐτὸ διστάσιμα στὸ Μουτάρ καὶ στὸ Χεντάι τῆς Γαλλίας, γιὰ συνουμι-

λίες μὲ τοὺς Πetaίν καὶ Φράνκο. Ὁ Ρίμπεντροπ εἶχε πληροφηθεῖ ἀπὸ τὴ γερμανικὴ πρεσβεία στὴ Ρώμη γιὰ τὶς ἰταλικὲς πολεμικὲς προετοιμασίες, ἐμπόδιζε ὁμως τὴν ἀποστολὴ αὐτῶν τῶν πληροφοριῶν στὸ Χίτλερ, πού μόλις τὴν ἡμέρα τῆς ἐπίθεσης (28-10) πληροφηθῆκε τὰ σχέδια τοῦ Μουσολίνι καὶ γι' αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν συγκρατήσει πιά.

Ἡ μεταξικὴ πολιτικὴ εἶχε ἀποτύχει. Θὰ ἦταν πιά ὁποιοδήποτε ἀπαραίτητος ἓνας νέος προσανατολισμὸς τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ ὁ Μεταξᾶς ἐπέμενε πεισματικὰ στὴν πολιτικὴ ἰσορροπίας μεταξὺ Γερμανίας καὶ Μ. Βρετανίας. Τὸ «ὄχι» του στὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο δὲν ἦταν «ὄχι» στὸ φασισμό, ἦταν ἀρνησὶς στὸν ἰταλικὸ ἱμπεριαλισμό. Ὁ Μεταξᾶς παρέμεινε πιστὸς στὴν ἰδεολογία του μέχρι τὸ θάνατό του. Τὴ φασιστικὴ ἰδεολογία τὴν εἶχαν προδώσει ὁ Μουσολίνι καὶ ὁ Χίτλερ, αὐτὸς ὁ ἴδιος ποτέ. Αὐτὸ ἐξηγεῖ καὶ τὸ γιατί δὲν ἄλλαξε τὴν πολιτικὴ του καὶ δὲν ἐπέτρεψε π.χ. τὸν κοινοβουλευτισμὸ ἢ δὲν πῆγε μὲ τὴ Μ. Βρετανία. Τὸ «ὄχι» τοῦ Μεταξᾶ στὸν ἰταλικὸ ἐπεκτατισμὸ ἦταν πιθανὸν ἢ μοναδικὴ του προᾶξη πού βρῆκε τὴν πλήρη συγκατάθεση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἔτσι, ὁ πόλεμος στὴν Ἀλβα-

θέσεων νὰ πετάξουν τοὺς Ἱταλοὺς πέρα ἀπὸ τὰ ἄλβανικὰ σύνορα. Ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τῆς βρετανικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς (BMM) στοὺς Ἑλληνες ἀντάρτες, ταξίαρχος Ἐντὺ Μάϋερς εἶπε: «Στὸν Ἀλβανικὸ πόλεμο ἦταν μόνο ὁ Λαὸς τῆς Ἑλλάδος πού πολεμοῦσε, καὶ μάλιστα ὑπέροχα, παρὰ τὴ θέληση τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν. Ἡ θέληση τοῦ Λαοῦ ἐξανάγκασε τοὺς μόνιμους ἀνώτατους ἀξιωματικοὺς νὰ πολεμήσουν, γιὰ νὰ μὴν πέσουν τὰ μούτρα τους ἀπὸ τὴν ντροπὴ. Ὁ Λαὸς πολεμοῦσε καὶ μάλιστα ἀντεπιτέθηκε παρὰ τὴ θέληση τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν, πού περισσότερο ὑπάκουαν στὸ Μεταξᾶ παρὰ στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ πού ὄχι μόνο δὲν ἠθελαν, ἀλλὰ καὶ ἦταν ἀνίκανοι νὰ πολεμήσουν καὶ δὲν εἶχαν θάρρος νὰ καθοδηγήσουν τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ». (2)

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔκανε ἀντεπίθεση τὸν Νοέμβριο καὶ προέλασε βαθιὰ στὴν Ἀλβανία. Οἱ Ἅγιοι Σαράντα ἔπεσαν, ἡ Αὐλώνα κινδύνευε. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἡ μόνη ὀρθὴ στρατηγικὴ ἐνέργεια θὰ ἦταν νὰ ἐπιπέσουν μὲ ὅλες τοὺς τὶς δυνάμεις στὸ κλονιζόμενο μέτωπο μπροστὰ στὴν Αὐλώνα καὶ νὰ ρίξουν τοὺς Ἱταλοὺς στὴ

Ὁ Λευκὸς Πύργος τῆς Θεσσαλονίκης: Γερμανικὸ Παρατηρητῆριο πρὸς πρῶτες μέρες τῆς κατάληψης

νία δὲν ἦταν πόλεμος τοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ πόλεμος τοῦ Λαοῦ. πού ἔγινε παρὰ τὴ θέληση τοῦ καθεστώτος.

Ἀπροετοίμαστοι

Οἱ πολεμικὲς προετοιμασίες τοῦ μεταξικοῦ καθεστώτος ἦταν, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἔκθεση τοῦ Στρατηγοῦ Καθενιώτη, ἔλεινές. Τὸ ἑλληνικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο δὲν εἶχε ἐκπονήσει οὔτε ἓνα σχέδιο. Σὲ ἀνώτατα ἐπιτελικά στελέχη κυριαρχοῦσε ἡ ἡττοπάθεια. Τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο κατεχόταν ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ ἰδέα γιὰ ἡρωϊκὴ ἀντίσταση καὶ γρήγορη καὶ ἐνδοξὴ πῶση. Ἡ γενικὴ ἐπιστράτευση ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὸ Μεταξᾶ γιὰ πολιτικοὺς λόγους, ὕστερα ἀπὸ γερμανικὴ συμβουλή. Ἔτσι ἦταν ἀκόμη πιὸ ἐκπληκτικὸ τὸ ὅτι ἡ ἀρχικὴ ἰταλικὴ προέλαση πρὸς τὴ μοναδικὴ πλάγια δίοδο πρὸς τὴ Θεσσαλία—τὴ δίοδο Μετσόβου—ἀποκορύφθηκε ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, πού πέτυχαν ἐνῶ προχωροῦσαν καὶ χωρὶς σταθεροποίηση

θάλασσα. Ἀντὶ γι' αὐτὸ, ἡ πίεση τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μεταφέρθηκε στὴ δεξιὰ πτέρυγα, ὅπου κατέλαβαν μερικὲς κοιλάδες, πού ὁμως δὲν εἶχαν στρατηγικὴ ἀξία.

Ἡ ἐξήγηση γι' αὐτὴ τὴ στρατηγικὴ λαθεμένη ἀπόφαση τοῦ Μεταξᾶ εἶναι πολιτικὴ φύσης. Στὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου 1940, οἱ Ἱταλοὶ ἦταν στὰ πρόθυρα στρατιωτικῆς κατάρρευσης. Ὁ Μουσολίνι παρακαλοῦσε τὸ Χίτλερ ἀπεγνωσμένα γιὰ βοήθεια. Ἐπειδὴ ἡ ἀπευθείας ὑλικὴ βοήθεια ἦταν ἀδύνατη, ὁ Χίτλερ ἀρχισε πολιτικὴ ἀντεπίθεση: πρόσφερε στὸ Μεταξᾶ τὴ γερμανικὴ μεσολάβηση γιὰ τὸν τερματισμὸ τῆς σύγκρουσης. Ἡ Ἑλλάδα θὰ ἔπαιρνε τὰ καταληφθέντα ἄλβανικὰ ἐδάφη (Βόριο Ἡπείρο) καὶ φυσικὰ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσει ἡ ταπείνωση τῆς Ἱταλίας. Ἔτσι, ὁ Μεταξᾶς διέταξε τὴ διακοπὴ τῆς ἐπίθεσης κατὰ τὴν Αὐλώνας. Ὁ Τσώρτσιλ, πού εἶχε καταλάβει τὴ στρατηγικὴ σημασία τῆς Αὐλώνας, προσφέρθηκε νὰ διαθέσει στὸ Μεταξᾶ, εἰδικὰ γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Αὐλώνας, μιὰ εἰδικευμένη βρετανικὴ μονάδα. Ὁ Μεταξᾶς ἀρνήθηκε, ἀπὸ

Ο Χάρτης των Έπιχειρήσεων του στρατάρχη Λίστ.

φόβο μήπως προκαλέσει τους Γερμανούς. Η διακοπή της ελληνικής επίθεσης έδωσε στους Ιταλούς τη δυνατότητα να σταθεροποιήσουν τις γραμμές τους. Όταν κατορθώθηκε αυτό, σταμάτησε απότομα και η γερμανική μεσολάβηση. Ο Μεταξάς αναγκάστηκε να καταλάβει ότι μάταια είχε επέμβει στα επιτελικά σχέδια και είχε στερήσει τον ελληνικό στρατό από τη νίκη του. Η πολιτική ισορροπίας του Μεταξά είχε αποτύχει οριστικά.

Αυτή η πολιτική του Μεταξά είχε και άλλη επίδραση. Οι Βρετανοί δεν έμπιστευόνταν την πολιτική του, και παρ' όλες τις έγγραφες, μόνο μετά τις έπιτυχίες στην Αλβανία προσφέρθηκαν να δώσουν ενεργό βοήθεια. Ο Τσώρτσιλ σχεδίαζε, όπως και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, μέτωπο στη Βαλκανική. Η άρνηση του Μεταξά να δεχτεί βρετανική βοήθεια και η βρετανική επίθεση στη Β. Αφρική, καθώς και οι περιορισμένες υλικές δυνατότητες των Βρετανών, εμπόδισαν μιαν έγκαιρη επέμβαση της Αγγλίας στην Ελλάδα. Τον Ιανουάριο του 1941 άρχισαν οι Βρετανοί να πιέζουν το Μεταξά να δεχτεί τη βοήθειά τους. Οι λόγοι γι' αυτή τη νέα προσφορά είναι οι Αγγλο-αμερικανικές συνεννοήσεις για το πρόγραμμα «έκμισθώσεως και δανεισμού» και η προσπάθεια του Τσώρτσιλ να βγούν στον πόλεμο οι Αμερικανοί μέχρι την 1-5-41. Οι ελληνοβρετανικές συνεννοήσεις για αποστολή έκστρατευτικού σώματος μπηγαν στο σωστό δρόμο μετά το θάνατο του Μεταξά.

Ο θάνατος του Μεταξά έδινε την ευκαιρία στο Γεώργιο Β' να απαλλαγεί από τη βρομιά της δικτατορίας, αυτός όμως προτίμησε να διατηρήσει το αυταρχικό σύστημα και θεωρήθηκε από το λαό σαν ο κύριος εκπρόσωπος της δικτατορίας. Η νέα κατάσταση όμως έφερε μιá αλλαγή - συμφιλώση με τη Μ. Βρετανία.

Οι συνομιλίες μεταξύ Ελλήνων και Βρετανών για πιθανή βοήθεια έγιναν στο Φεβρουάριο. Ο Ήντεν, που διεξήγε τις διαπραγματεύσεις από βρετανικής πλευράς, είχε μόνο ένα σκοπό: οι Έλληνες έπρεπε να δεχτούν τη βρε-

τανική βοήθεια ακόμα και αν αυτή δεν μπορούσε να είναι μεγάλη. Ο Ήντεν, εν τούτοις, ήξερε ότι οι Έλληνες θα απέριπταν βρετανική βοήθεια περιορισμένης μόνο έκτασεως. Γι' αυτό διέταξε να αλλοιώσουν τους αριθμούς των στρατευμάτων που επρόκειτο να αποσταλούν. Δεν επρόκειτο για πραγματική βοήθεια, αλλά για την εντύπωση που θα έκανε το γεγονός της βοήθειας στις ΗΠΑ. Μία συμβολική βοήθεια δεν θα έπαρκοι, η Β. Αφρική δεν θα έπρεπε, επίσης, να απογυμνωθεί στρατιωτικά. Η τακτική του Ήντεν στις συνομιλίες είχε έπιτυχία: ο νέος Έλληνας πρωθυπουργός Κορυζής δέχτηκε τη βρετανική βοήθεια. Πόσο λίγο ενδιαφερόταν ο Ήντεν για αποτελεσματική βοήθεια φάνηκε από τη θέση που πήρε στα επιχειρησιακά σχέδια. Αποφασιστικές σημασίες ήταν το αν θα έπρεπε να προστατευθεί η Μακεδονία. Οι Βρετανοί θα ανέλμβαναν τις συζητήσεις με τους Γιουγκοσλάβους, που όμως δεν μετέδωσε στους Βρετανούς για ύποστηριξη των πλευρών. Ο Ήντεν πήρε άρνητική απάντηση από τους Γιουγκοσλάβους, που όμως δεν μετέδωσε στους Βρετανούς και Έλληνες ύπευθύνους στην Αθήνα, με αποτέλεσμα ο ελληνικός στρατός να σταθεί στη Μακεδονία και να μην οργανωθεί επαρκώς ή άμυνα στη γραμμή Αλιάκμονας (Δ. Μακεδονία). Αυτό τον Ήντεν λίγο τον ενδιέφερε. Ο στρατηγός Ουίλσον λέει γι' αυτήν τη συμπεριφορά: «Από αίσθητά στρατιωτική άποψη ή οπισθοχώρηση θα ήταν η μόνη σωστή απόφαση... Διακυβεύονταν, εν τούτοις, σημαντικά προβλήματα...» (3)

Οι Γερμανόφιλοι

Ως την έναρξη της γερμανικής επίθεσης πέρασε ακόμα ένας μήνας, και ο Χίτλερ άρχισε πάλι τις ύπονομεντικές ενέργειές του. Τα συνθήματά του βρήκαν απήχηση στον ελληνικό στρατό. Ο διοικητής της βορ. ελληνικής στρατιάς Τσολάκογλου διαπραγματευόταν κρυφά από την κυβέρνηση με το Γερμανό στρατιωτικό ακόλουθο: αν οι Γερμανοί έγγυηθούν το «στάτο-κρβ», ο στρατός θα διώξει τους Βρετανούς από τη χώρα. Ο Πλαστήρας, από την εξορία, χαρακτήρισε τη συμπεριφορά των στρατηγών «ως από μακρού προετοιμασμένη προδοσία». Η γερμανική επίθεση άρχισε τον Απρίλιο του 1941. Σε 3 εβδομάδες καταλήφθηκε η Ελλάδα και εκδιώχθηκαν οι Βρετανοί. Εκκλητικό είναι το γεγονός της ταχύτητας προέλασης των Γερμανών στις πλευρικές άμυντικές θέσεις των Ελλήνων στα βουνά και η απόλεια των στενών του Μεσόβου. Αυτή η καταστροφική για την ελληνική άμυνα απόλεια έξηγείται με την προδοσία του ύπουργου άμυνας Παπαδήμα: σε μιá διαταγή του για παροχή ηξυμένον δώρου Πάσχα πρόσθεσε και τις λέξεις «και άδειας». Αυτή η διαταγή στάλθηκε ειδικά στις μονάδες εκείνες που κρατούσαν θέσεις με αποφασιστική σημασία. Το άνοιγμα του μετώπου έκανε δυνατή τη γρήγορη γερμανική διείσδυση. Όταν ο πρωθυπουργός Κορυζής πληροφορήθηκε την προδοσία, αυτοκτόνησε.

Ο Γεώργιος Β' διόρισε νέο πρωθυπουργό τον Έμμ. Τσουδερό, αποφεύγοντας πάλι - αυτή τη φορά ύστερα από ρητή βρετανική απαίτηση - να δώσει πιό αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα στη διακυβέρνηση, και κατέφυγε στην Κρήτη με μιá κυβέρνηση αποτελούμενη κυρίως από φασίστες. Ο Κρητικός λαός επιφύλαξε στο βασιλιά δικτάτορα όχι και πολύ θερμή υποδοχή, γι' αυτό κι αυτός προτίμησε να το σκάσει στην Αίγυπτο πριν από την πλήρη κατάληψη του νησιού από τους Γερμανούς άλεξιπρωτίστες.

Ο Ουίλσον λέει για τη βρετανική έκστρατευτική αποστολή στην Ελλάδα: «Το 1941 στην Ελλάδα ήτανε μιá παραδοξολογία, άφου στον άγώνα μας κατά του ολοκληρωτισμού ύποστηρίζαμε μιá φασιστική κυβέρνηση

έναντιόν μιάς όμοιάς της. Απ' αυτό ξεκίνησαν κι οι περισσότερες δυσκολίες που παρουσιαστήκαν μελλοντικά για την ελληνική κυβέρνηση, γιατί, όπως θα λέγαμε στη στρατιωτική γλώσσα, «ξεκίνησε με το άριστερό πόδι».

ΕΞΟΡΙΑ - ΚΑΤΟΧΗ - ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Η γερμανική προέλαση και η κατοχή διάλυσαν την «ένότητα χώρου» στο ελληνικό δράμα. Από τώρα και στο εξής ύπάρχουν βασικά 4 θέατρα: Αθήνα, ελληνικά βουνά, Κάιρο και Λονδίνο. Στο Κάιρο και στην Αθήνα ύπάρχουν δύο ελληνικές κυβερνήσεις, στα βουνά αναπτύσσεται αντιστασιακό κίνημα και στο Λονδίνο παίρονται από τον Τσώρτσιλ και τον Γεώργιο Β' σημαντικότερες αποφάσεις. Αυτοί που κινούσαν τά νήματα στα τέσσαρα αυτά σημεία δεν είναι απομονωμένοι μεταξύ τους. Συνεργάζονται, εργάζονται παράλληλα και έναντιόν άλλήλων. Ύπάρχουν ιστορικά συμβάντα που άφορούν όλους. Θα πρέπει λοιπόν από την παρουσίασή τους να προεξέσουμε τις άλληλοεξαρτήσεις, τις ίδιες πράξεις και τις πράξεις από κοινού. Το πιό σημαντικό νέο στην κατάσταση είναι ότι στα βουνά φουντώνει ένα δημοκρατικό λαϊκό κίνημα από το όποιο μπορούσε να προέλθει ή ανανέωση του ελληνικού κράτους. Το αποτέλεσμα θα ήταν πολιτική και έθνική έλευθερία. Αυτό το αποτέλεσμα θα άπειλούσε τη θέση του ελληνικού

ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ για τά στρατεύματα κατοχής. Τα στοιχεία του ύπομνήματος:

I, II, III, IV: Σπίτια του Στρατιώτη.

5: Στρατιωτικός κινηματογράφος «Βικτώρια»

6: Στρατιωτικό Θέατρο

7.8.9: Οίκος άνοχής για στρατιώτες

10: Στρατιωτικός κινηματογράφος «Άστυ»

11: Λουτρά στην όδό Βερανζέρου.

κατεστημένοι και θα προκαλούσε τη σύγκρουση.

1941

Η εξόριστη ελληνική κυβέρνηση στο Κάιρο άπετελείτο ακόμη από τα ίδια πρόσωπα της δικτατορικής εποχής. Μόνο ο Τσουδερός δεν ήταν οπαδός του καθεστώτος. Πολιτικά ήταν τοποθετημένος στη βενιζελική φιλελεύθερη παράταξη, είχε όμως νοοτροπία ενός τυπικά νομιμόφροντα πολιτικού που ήξερε να τα καταφέρνει με τα παραδοσιακά πολιτικά φαινόμενα, αλλά ήταν ανίκανος να ανταπεξέλθει στις περίπλοκες και ισχυρές τάσεις ενός αφυπνιζόμενου λαού. Καταλάβαινε μόνο την παραδοσιακή πόλωση Δημοκρατία – Μοναρχία, οι νέες δυνάμεις γνήσιας δημοκρατίας και σοσιαλισμού του ήταν άγνωστες. Ο καιροσκοπισμός του μεταξύ παλαιών και νέων τάσεων τον οδήγησε αργότερα αναγκαστικά στην πτώση του.

Ο Γεώργιος Β' απομακρύνθηκε στο εξωτερικό ακόμη περισσότερο από την ελληνική πραγματικότητα. Προτίμησε να πάει στο Λονδίνο και να διατηρεί εκεί, πίσω από τις πλάτες της κυβέρνησης του, απ' ευθείας επαφή με τον Τσώρτσιλ. Η προσωπική του φιλία με τον Τσώρτσιλ του έδωσε το αίσθημα της ισχύος, ώστε να υπερνικήσει το δικτατορικό παρελθόν του και να αποκτήσει τη νοοτροπία ενός απογόνου μονάρχη του 18ου αιώνα. Στον 20ό αιώνα, όμως, αυτό θα έφερνε αναγκαστικά τη σύγκρουση. Εκτός απ' αυτό, η προσωπική του πολιτική ελάττωσε ακόμη περισσότερο τις δυνατότητες της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης, γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα η κυβέρνηση Τσουδερού να μην αντιπροσωπεύει ένα χρόνο αργότερα παρά μόνο τον εαυτό της. Όσο για τα μέλη της κυβέρνησης, είχαν για μόνο τους σκοπούς τη διάσωση του καθεστώτος. Ο ύπουργός ασφαλείας Μανιαδάκης προσπάθησε να επιβάλει στους Έλληνες της Αιγύπτου καθεστώς τρομοκρατίας. Ο ναύαρχος Σακελλαρίου, ένας από τους αντιπροέδρους της κυβέρνησης, που παρέμεινε στην Αίγυπτο – ο Τσουδερός και η κυβέρνηση έφυγαν για το Λονδίνο – είχε μυστικές επαφές με τα πιά αντιστασιακά στοιχεία στην Ελλάδα και έβγαζε διαταγές με τις οποίες μόνο φιλοβασιλικές προσωπικότητες φυγαδεύονταν από την κατεχόμενη Ελλάδα. Μόνον ύστερα από την απειλή του Τσουδερού ότι θα παραιτηθεί και από πιέσεις των βρετανικών συνδικάτων, η βρετανική κυβέρνηση κι ο Γεώργιος Β', το φθινόπωρο του 1941, απομάκρυναν τους κύριους εκπροσώπους της δικτατορίας από το υπουργικό συμβούλιο.

Για το πρόβλημα της κατάργησης της δικτατορίας ο Τσώρτσιλ κι ο Γεώργιος Β' βρήκαν μια απλουστευτική λύση: με απλό νόμο θεσπίστηκε η επάνοδος στη συνταγματική μοναρχία. Η επιτορκία του Γεωργίου Β' αγνοήθηκε, η συμμετοχή του στη δικτατορία παραβλέφτηκε και η ύπαρξη καθεστωτικού θέματος παρασιωπήθηκε. Η βρετανική κυβέρνηση είχε την ελπίδα ότι μετά τον πόλεμο η μοναρχία στην Ελλάδα θα ήταν πάλι ευπρόσδεκτη. Έτσι καθορίστηκε για αρκετό χρόνο η πορεία της ελληνικής και βρετανικής πολιτικής για την επάνοδο του βασιλιά.

«Πρέπει να είναι αγγλική»

Ο λόγος της βρετανικής υποστήριξης προς τον Γεώργιο Β' οφειλόταν κατά πρώτον στην προσωπική φιλία του Γεωργίου με τον Τσώρτσιλ και κατά δεύτερο σε κεφαλαιώδη θέματα της βρετανικής πολιτικής απέναντι στην Ελλάδα. Βασικά ίσχυαν ακόμη τα λόγια του Βρετανού πρεσβευτή το 1841: «Μια πραγματικά ανεξάρτητη Ελλάδα είναι άνοση». Η Ελλάδα είναι ή ρωσική ή αγγλική, και επειδή δεν επιτρέπεται να είναι ρωσική, πρέπει να είναι αγγλική».

Γερμανός στρατιώτης του Σώματος Καταδρομών κρατάει σκοπιά στον «Άγνωστο Στρατιώτη».

Πριν από την πτήση για την Κρήτη

Ο έγγυητής για τη συνέχιση της αγγλικής επιρροής ήταν ο Γεώργιος Β' και γι' αυτό ο Τσώρτσιλ και το Φόρεϊν Όφφισ έπέμειναν στην παλινδρόσωση του. Παράλληλα με το γεγονός αυτό, υπήρχε και το «Υπουργείο Διεξαγωγής Οικονομικού Πολέμου» του οποίου η μυστική ύπηρεσία (SOE) συνεργαζόταν με άλλο κύκλο ανθρώπων, της αντίστασης, σύμφωνα με την πολεμική ύπονομενική αποστολή που είχε, και γι' αυτό αναγκαστικά ακολουθούσε αντίθετη πολιτική. Ακόμη πιο περίπλοκη γινόταν η εικόνα της βρετανικής πολιτικής από την επιρροή κι άλλων στρατιωτικών και πολιτικών παραγόντων κι από τη σύγκρουση των βραχυπρόθεσμων με τα μακροπρόθεσμα βρετανικά σχέδια. Ένιαία βρετανική πολιτική για την Ελλάδα δεν υπήρχε.

Ο Χίτλερ άξιωσε μετά την κατάληψη της Ελλάδας τον σχηματισμό κυβέρνησης Κουφόλιγκ υπό τον πρώην διοικητή του στρατού βορείου Ελλάδος στρατηγό Τσολάκογλου. Το

γεγονός δυσαρέστησε τους Ιταλούς, που υπολόγιζαν σε μια εδαφική ενσωμάτωση της Ελλάδας στην αυτοκρατορία τους. Ο Τσολάκογλου και ένα μέρος της κυβέρνησής του προερχόταν από ήγεται στελέχη του προηγούμενου καθεστώτος, ένα άλλο δε μέρος ανήκε στην παλιά κωνσταντινική, γερμανόφιλη καμαρίλα. Τις πολιτικές τους προθέσεις διατύπωνε ο αρχηγός της χωροφυλακής στρατηγός Μανουσάκης:

«1. Ο κρατικός μηχανισμός του Μεταξά δέον όπως διατηρηθεί άθικτος και κατά την διάρκεια του πολέμου και μετά τον πόλεμο.

2. Διά να εξασφαλισθεί η έμπιστοσύνη των δυνάμεων κατοχής, μία παραχώρηση είναι αναγκαία: Θα πρέπει να αναθεματίσωμεν την μοναρχίαν, ούχι όμως και το καθεστώς της 4ης Αυγούστου. Κατ' αυτόν τον τρόπον θα δυναθώμεν να διαφυλάξωμεν την δύναμίν μας. Υπό την προστασίαν των στρατευμάτων κατοχής θα κερδίσωμεν εις ισχύν και θα είμεθα

Φιλικό γεύμα του γερμανού στρατάρχη Λίστ, αρχηγού των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, με τον στρατηγό Τσολακόγλου, μετά την υπογραφή του λεγόμενης «τρίτης συνθηκολόγησης».

προετοιμασμένοι δια πᾶν ἐνδεχόμενον κατὰ τὴν διάρκειαν ἢ μετὰ τὸν πόλεμον.

3. Ἐὰν ὁ Ἄξων κερδίσει τὸν πόλεμον, θὰ εἰ-
μεθα εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν καὶ θὰ παραμεί-
νωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Θὰ παραδώσωμεν δη-
λονότι τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν Ἄξωνα καὶ θὰ ἔχω-
μεν οὕτω προσφέρει εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ
Ἄξωνος μεγάλην ὑπηρεσίαν. Ὡς ἐκ τούτου θὰ
δυνάμεθα δικαίως νὰ ἀναμένωμεν ὡς ἀντιπα-
ροχὴν φιλίαν καὶ ἐμπιστοσύνην.

4. Ἐὰν κερδίσουν οἱ Ἀγγλοσάξωνες, θὰ
προσχωρήσωμεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ θὰ παρα-
δώσωμεν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν
τὴν κυβέρνησιν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν δύναται
νὰ ὑπολογίσῃ εἰς μεγάλην ὑποστήριξιν εἰς τὴν
χώραν, θὰ πρέπει νὰ στηριχθῇ εἰς ἡμᾶς. Ἐν
πάσῃ περιπτώσει δὲν θὰ μείνουν ἄπραγοι φί-
λοι μας, οἵτινες τὸν συνοδεύουν εἰς τὴν ἐξο-
ρίαν.

5. Εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπιδείξωμεν ἐθνικισμόν.
Θὰ ἰδρῶσωμεν τὰς οὕτω καλουμένας ἐθνικὰς
ὁργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐν οὐδεμίᾳ περι-
πτώσει θὰ προβῶσιν εἰς ἀμέσους ἐνεργείας
κατὰ τῶν δυνάμεων κατοχῆς· ἀντιθέτως, θὰ
εὗρουν προστασίαν εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν
Ἀθηναϊκῶν ὑπουργείων».

Ὁμοιότητες

Παρ' ὅλο πὺν ἡ κυβέρνησις τῶν Κουφολιγ-
νῶν ὑποστήριξε τὴν προπαγάνδα ἐναντίον τοῦ
Γεωργίου Β', ἀνέχτηκε τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἐπι-
τροπῆς ἐξῆς συναγματοάρχων, οἱ ὁποῖοι, μαζὶ
μὲ πρῶκτορες τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν, σχε-
δίαζαν μεθοδικὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Γεωργί-
ου Β'.

Ἄν ὁ Χίτλερ δὲν εἶχε ἀφίσει τοὺς Ἰταλοὺς
τὴν κατάληψιν τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς
Ἑλλάδας· καὶ μάλιστα ἀντίθετα ἀπὸ τὴ θέ-
λησιν τῆς ἀνάταξης διοικήσεως τῶν γερμανικῶν
ἐνόπλων δυνάμεων – πράγμα πὺν ἐθίξε τὴν ἐ-
θνικὴν ὑπερηφάνειαν τῆς ἐλληνικῆς ἀστικῆς τά-
ξεως–δὲν θὰ εἶχε διαπραχθῇ ἡ σύμπτωσις μετα-
ξὺ τῆς ἀρχοντίας τάξεως καὶ τῶν κατακτητῶν. Ἡ
ἐσφαλμένη ἰταλικὴ κατακτητικὴ πολιτικὴ δὴ-
γησε σὲ ἀπώλεια τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας τῆς
κυβέρνησεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ προκάλεσε τὴν
γέννησιν τῆς ἀντίστασης.

Ἡ κυβέρνησις, λοιπόν, τῆς ἐξορίας καὶ ἡ κυ-
βέρνησις τῶν Κουφολιγνῶν εἶχαν πολλὰ κοινὰ
στὴν ἀρχὴ τῆς κατοχῆς· καὶ οἱ δυὸ ἀποτελοῦν-
ταν ἀπὸ ἐκπροσώπους τοῦ καθεστώτος τῆς 4ης
Αὐγούστου. Καὶ οἱ δυὸ δούλευαν γιὰ τὴν ἀνα-
στήλωσιν τοῦ προπολεμικοῦ καθεστώτος. Καὶ

οἱ δυὸ εἶχαν προσκολληθῇ σὲ μιὰ μεγάλη δύ-
ναμι καὶ εἶχαν συνδέσει τὰ στενὰ ἐγωϊστικὰ
συμφέροντά τους μὲ τὰ ἱμπεριαλιστικὰ συμφέ-
ροντα τῆς ἀντίστοιχης προστατίδας δυνάμεως,
χωρὶς κοντὰ σ' αὐτὰ νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ γιὰ
τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἀποφασιστικὴ ἐπιτάχυνσις
στὴν γέννησιν τῆς ἐλληνικῆς ἀντίστασης ἔδωσε ἡ
καταστροφικὴ πείνα τοῦ χειμῶνα 1941-1942.
Μὲ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας, ἡ Μ. Βρετανία
ἐπέβαλε καὶ στὴν Ἑλλάδα τὸν ἀποκλεισμόν.
Αὐτὸ εἶχε καταστρεπτικὰς συνέπειες γιὰ τὴν
Ἑλλάδα, πὺν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἔκανε εἰσ-
αγωγὴν 500.000 τόνους σιτηρὰ τὸ χρῶνον. Τὸ
χειμῶνα τοῦ 1941 τετραπλασιάστηκε τὸ ποσο-
στὸ θνησιμότητος. Οἱ Βρετανοὶ ἐπιδίωκαν μὲ
τὸν ἀποκλεισμόν ἓνα διπλὸ στόχον: Πρῶτον,
ὁ ἀποκλεισμός εἶχε τὴν ἐννοίαν οἰκονομικῶν ἀν-
τιποίνων ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξωνα,
καὶ δεύτερον, ἐπιδιωκόταν νὰ προκληθῇ ἀντί-
στασις στὶς κατεχόμενες χώρες. Τὴν εὐθύνην γιὰ
τὸν ἀποκλεισμόν εἶχε ὁ Χιὺ Ντάλτον, ὑπουρ-
γὸς (ἐργατικὸς) τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας.

Τὰ μέτρα βοήθειας πὺν πάθθησαν ἀποδεί-
χθηκαν ἀπρόσφορα, λόγω τῆς ἀνικανότητος
τῶν Ἰταλῶν καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Γερμα-
νῶν. Ἡ Ἰταλία ἀναγνώρισε βέβαια τὴς ὑπο-
χρεώσεις τῆς σάν κύριας κατοχικῆς δυνάμεως,
δὲν μποροῦσε ὅμως νὰ βοηθήσῃ, γιὰτὶ καὶ ἡ
ἴδια ἀντιμετώπιζε ἑλλειψιν βασικῶν εἰδῶν δια-
τροφῆς.

Οἱ Βρετανοὶ ἦταν πρόθυμοι ἀπὸ τὴς ἀρχῆς
τοῦ 1942, καὶ ἀφοῦ ὁ ἀποκλεισμός εἶχε προ-
καλέσει ἱκανοποιητικὴν ἀντίστασιν, νὰ ἐπιτρέ-
ψουν τὴν ἀνάληψιν διεθνούς ἐκστρατείας βο-
ήθειας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδας. Ὁ Διεθνὴς Ἐρυ-
θρὸς Σταυρὸς συνέβαλε στὴ συνέχεσι κατὰ
τρόπον ἐξοχο, ὥστε νὰ ἐμποδιστῇ παρόμοια
καταστροφή.

Ἡ καταστροφικὴ πείνα τοῦ χειμῶνα 1941-
42 δὲν ἦταν ἡ ἀφορμὴ πὺν ἐξέθρεψε τὴν ἐλλη-
νικὴν ἀντίστασιν, ὡλλὰ ἐπιτάχυνε τὴν γέννησιν
τῆς. Ἡ ἀντίστασις δημιουργήθηκε αὐθόρμητα
μετὰ τὴν κατάληψιν. Παρ' ὅλο πὺν ἡ κατοχὴ
τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴς δυνάμεις τοῦ Ἄξωνα
ἐπέβαλε ἐξωτερικὰ συνθήκες σκληράς, ἐν
τούτοις ὁ Λαὸς ἀνέστη, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς
μανιαδακτικῆς τρομοκρατίας, τὴν ἐσωτερικὴν
τοῦ ἐλευθερίας· ἐτοὶ ἀρχισε ἡ συζήτησις γιὰ τὴν
ἀντίστασιν καὶ γιὰ τὴν μορφήν τοῦ μεταπολεμι-
κοῦ καθεστώτος. Ὁ ἐλληνικὸς ἀντιστασιακὸς
ἀγώνας δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι μόνον ἐθνικο-
ἀπελευθερωτικὸς. Θὰ ἔπρεπε πολὺν περισσό-
τερον νὰ εἶναι ἓνας ἀγώνας γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν

καὶ ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν
ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν ὡδηγοῦσε ἀναγκαστα-
στικὰ σὲ μιὰ σύγκρουσιν μὲ τὸ κατεστημένο
(ESTABLISHMENT) καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν
ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν σὲ μιὰ ἀντιπαράθεσιν μὲ
τὴν προστατίδα δύναμιν, Μ. Βρετανία.

Στὴ συζήτησιν γύρω ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν καὶ
τὴ μεταπολεμικὴ μορφήν τοῦ πολιτεύματος πῆ-
ραν μέρος μόνον οἱ δημοκρατικοὶ (REPUBLIC-
KANES) καὶ οἱ κομμουνιστῆς. Οἱ βασιλικοὶ
συνεργάσαντες (Σημ. Μετ.: μὲ τοὺς κατακτη-
τῆς) ἢ περιέμεναν ἄπραγοι τὴν ἐπιστροφήν τοῦ
βασιλέα καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὀλιγαρχι-
κῆς του προπολεμικῆς ἡγεμονίας. Οἱ δημοκρα-
τικοὶ ἦταν διασπασμένοι. Οἱ παλιῆς δυνάμεις
τάσσονταν βέβαια ὑπὲρ τῆς ἐγκαθίδρυσεως δη-
μοκρατίας μετὰ τὸν πόλεμον, ὅμως μιὰ ἐνοπλὴ
ἀντίστασις τοῦ Λαοῦ τοὺς φαινόταν ὑποπτῆ.
Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, τὸν ἐνοπλὸ ἀγῶνα κήρυξε ἡ
νέα γενιά τῶν δημοκρατῶν καὶ τὸν ΚΚΕ. Τὸ
ἀποτέλεσμα ἦταν μιὰ καθαρὰ δημοκρατικὴ
ἀντίστασις. Τὰ τρία σημαντικότερα ἀντιστασι-
ακὰ κινήματα, τὸ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, τὸ ΕΔΕΣ καὶ

Ἐπινίκεια παρέλασις πρὸ τοῦ στρατάρχη Λίστ.
4 Μαΐου 1941

τὸ ΕΚΚΑ δημιουργήθηκαν τὸ Σεπτέμβριον τοῦ
1941 στὴν Ἀθήνα. Ἀπὸ τὴς ἀρχῆς τοῦ καλο-
καιριοῦ τοῦ 1942 ἀρχισε ὁ ἐνοπλὸς ἀγώνας
σὰν ἐλληνικὴ βουνά. Τὸ μεγαλύτερον καὶ σπου-
δαιότερον ἀντιστασιακὸν κίνημα ἦταν τὸ ΕΑΜ.
Τὸ ΕΑΜ ἦταν ἓνας συνασπισμός ἀπὸ διαφο-
ρετικῆς πολιτικῆς ομάδες τῆς ἀριστερᾶς, ἀνά-
λογα μὲ τὴς ὑποδείξεις τῆς Κομμουντὸν ἀπὸ τὸ
1934 γιὰ τὴν ἴδρυσιν ἀπὸ τὸ ΚΚΕ ἐνὸς λαϊκοῦ
μετώπου. Ὑποστηρίχτηκε ἀργότερα (καὶ μέχρι
σήμερον), ὅτι τὸ ΕΑΜ ἦταν μιὰ καθαρὰ κομ-
μουνιστικὴ κίνησις. Ὁ ταξάρχος Μάυερς
ἐγραφε πάνω σ' αὐτὸ τότε: «πολλοὶ Ἕλληνες,
ἀνεξάρτητα ἀπὸ συμπάθειες, ἀντίθετα, μάλι-
στα, ἀντιπαθοῦντες τοὺς κομμουνιστῆς, ἐντά-
χθηκαν σὲν κομμουνιστικὸν ΕΑΜ ἀπὸ καθαρὰ
πατριωτικὸν λόγον. Προχωρῶν μάλιστα
πέρα πέρα, ὑποστηρίζοντας, ὅτι παρὰ τοὺς
πολλοὺς μῆνες κομμουνιστικῆς καθοδήγησεως
κάτω ἀπὸ τὸν ψευτομανδῦα ἐνὸς ἐθνικοῦ κι-
νήματος, 90% τῶν μελῶν τοῦ ΕΑΜ δὲν εἶναι
κομμουνιστῆς, οἱ ἡγέτες ὅμως εἶναι κατὰ 90%
(Σημ. Μετ.: κομμουνιστῆς). Ὁ ἀξιωματικὸς
πληροφοριῶν (IC) τοῦ νοτιοανατολικοῦ ἀνω-
τάτου στρατηγείου διετύπωνε τὸ παρακάτω
συμπέρασμα, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1943: «Ἀξιζεῖ

Γερμανικά στρατεύματα έξω από τη Λάρισα

νά σημειωθεί ότι στην Ελλάδα μεταξύ των ανταρτικών ομάδων, υπάρχουν λίγοι μόνο πραγματικοί κομμουνιστές. Αποφασιστικός παράγων είναι ο άρχηγός. Κομμουνιστικές ομάδες, λοιπόν, είναι αυτές που βρίσκονται κάτω από κομμουνιστική ηγεσία».

Η επιρροή του ΚΚΕ μεταβαλλόταν, και υπήρχαν μακρά χρονικά διαστήματα κατά τα οποία τα δημοκρατικά και φιλελεύθερα στοιχεία είχαν σαφή υπεροχή. Ο στόχος που επιδίωκαν το ΚΚΕ με το ΕΑΜ, δεν ήταν σε καμιά περίπτωση η προλεταριακή επανάσταση· από ανακοινώσεις του ΚΚΕ προκύπτει κατηγορηματικά ότι το ΚΚΕ ενδιαφερόταν για την εγκαθίδρυση μιας αστικο-δημοκρατικής κοινωνίας.

Το πρόγραμμα του ΕΔΕΣ ήταν ουσιαστικά ριζοσπαστικότερο. Ο ΕΔΕΣ τασσόταν με σαφήνεια υπέρ της δημοκρατίας και υπέρ της δημιουργίας ενός σοσιαλιστικού κράτους. Μειονεκτικά επενέργησε το γεγονός ότι ο Κομνηνός Πυρομάγλου, πολιτικός ηγέτης της κίνησης, ο οποίος είχε αποσταλεί στην Ελλάδα από τον εξόριστο στη Γαλλία Πλαστήρα, δεν μπόρεσε να βρεί κανένα κατάλληλο στρατιωτικό άρχηγό. Τελικά, αναγκάστηκε να τοποθετήσει στρατιωτικό άρχηγό τον μικροαστό

δοροτουνιστή και άρχηγό μισθοφόρων Ναπολέοντα Ζέρβα. Ο Ζέρβας διέφθειρε στην περίοδο που ακολούθησε το πολιτικό πρόγραμμα και κατηύθυνε αποφασιστικά το κίνημα, ανάλογα με τις προσωπικές φιλοδοξίες του. Γι' αυτό το λόγο ο ΕΔΕΣ δεν μπόρεσε – με εξαίρεση την Ήπειρο – να αποκτήσει λαϊκή βάση. Ο ΕΔΕΣ Αθηνών αποτελούνταν κατά το μεγαλύτερο μέρος από παλιούς φίλους του Πλαστήρα, του οποίου η πολιτική ενόραση ήταν σαφώς συντηρητική. Οι λίγοι άριστεροι φιλελεύθεροι, όπως ο Πυρομάγλου, δεν μπορούσαν να περάσουν πολύ τη γραμμή τους.

Στη θεμελιώδη όμως πολιτική τους αντίληψη οι άπλοοι αγωνιστές του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ δεν διέφεραν. Και οι δυο ήθελαν να απελευθερώσουν τη χώρα τους, καθώς και δημιουργήσουν για τη μεταπολεμική μορφή του πολιτεύματος. Η πίεση του ΕΔΕΣ προς τα δεξιά και ο άριστος εξτρεμισμός του ΕΑΜ παρέμεναν περιορισμένα στην εκάστοτε ηγεσία. Και το ΕΚΚΑ επίσης ήταν ένα δημοκρατικό άριστο φιλελεύθερο κίνημα. Πολιτικός του άρχηγος ήταν ο φιλελεύθερος Γεώργιος Καρτάλης. Την ηγεσία της στρατιωτικής οργάνωσης του ΕΚΚΑ, το 5/42 σύνταγμα, είχε ο συνταγματάρχης Δημ. Ψαρρός, ένας πεπεισμένος

δημοκράτης. Το σύνταγμα 5/42 συγκροτήθηκε πολύ άργα και μπλέχτηκε άμέσως στη διαμάχη μεταξύ του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ, γι' αυτό και δεν μπόρεσε να έδραιωθεί.

Χάιντς Ρίχτερ

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: 1942 - πρώτες επιτυχίες

(1) Ciano, Conte Galeazzo «Tagebücher 1939 – 1943» 2 (Bern, 1974) σ. 278

(2) Myers, Edmund Charles Wolf «Inside Greece» («Έκθεση του έτους 1943 που έθεσε ο ταξίαρχος Myers στη διάθεση του συγγραφέα»)

(3) Wilson of Libya, Στρατάρχης Marshal «Eight Years Overseas» (London, 1949) σ. 73

(4) Wilson δ. π. σ. 75

(5) Stavrianos, L.S. «GREECE: American Dilemma and Opportunity» (Chicago, 1952) σ. 1

(6) Πυρομάγλου Κομνηνός, La Résistance Gracque et les Alliés στο βιβλίο European Resistance Movements» (Oxford 1964) ΧΣ. 305

(7) Myers δ. π.

(8) OB Südost (Okdo H. Gr. E.) Abt. Ic/AO Nr. 3670/43 (αναφέρεται στην από 9 Απριλίου 1943 και πέρα κατάσταση στο Militärarchiv Freiburg: OB Südost (Okdo H. Gr. E.) Abt. Ic/AO (συμμορίες στην Ελλάδα) από 9-4-1943 – 22.9.1944 H 11 – 13A

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

“Ένα αποκαλυπτικό ντοκουμέντο

“Η διάσπαση του αντιστασιακού
κινήματος στόχος των έπιτελών
της Βέρμαχτ”

Του Παντελή Μ. Παντελούρη

Βερολίνο, Μάρτης.

Η αρχή της «συλλογικής τιμωρίας» αποτέλεσε τη βάση των προσαθειών της Βέρμαχτ για την αποδυνάμωση της αντίστασης στις χώρες κατοχής. Ήδη από το 1941 το Άνωτατο Άρχειο του Γερμανικού Στρατού είχε βγάλει μια διαταγή που έλεγε πως κάθε πράξη αντίστασης δεν θα 'πρεπε να αντιμετωπίζεται με ατομική τιμωρία του ενόχου, αλλά με συλλογικά αντίποινα. Η διαταγή αυτή βασιζόταν στην αυθαίρετη ερμηνεία που οι στρατηγοί του Χίτλερ είχαν δώσει στους περί πολέμου κανονισμούς της Χάγης και η οποία έλεγε πως μια δύναμη κατοχής έχει το δικαίωμα να εκτελεί όχι μόνο κάθε συλλαμβανόμενο παρτιζάνο, αλλά και πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που κατά τη γνώμη της συνεργάζονται άμεσα ή έμμεσα με ανταρτικές ομάδες ή για όποιους υπάρχει άπλως και μόνον ή υποψία υποστήριξης προς τους αντίρροτους. Η καταστροφική λ.χ. της πόλης των Καλαβρύτων το Δεκέμβριο του 43 και η σφαγή του άρρενος πληθυσμού της αποτελεί ένα από τα πιο φρικιαστικά παραδείγματα «συλλογικής τιμωρίας» στ' αντίποινα για πράξεις ανταρτών.

Η Βέρμαχτ πίστευε πως με τα αντίποινα σε βάρος του άμαχου πληθυσμού σε χώρες όπως η δική μας θα τρομοκρατούσε το λαό και θα τον κρατούσε μακριά από το ανταρτικό κίνημα. Μια διαταγή του Άρχειου της Βέρμαχτ το 1943 έλεγε πως «ο τρόμος μπροστά στα αντίποινα των γερμανικών δυνάμεων πρέπει να 'ναι μεγαλύτερος από τις απειλές των ανταρτών».

Κι όμως γρήγορα η πράξη ανάγκασε τη Βέρμαχτ ν' αναθεωρήσει την τακτική της. Η συλλογική τιμωρία του άμαχου πληθυσμού όχι μόνο δεν μπόρεσε να τρομοκρατήσει τους κατοίκους των κατεχόμενων εδαφών και να τους αποκόψει από

το αντιστασιακό κίνημα, αλλά αντίθετα δυνάμωσε το μίσος ενάντια στη δύναμη κατοχής και πυκνώσε τις γραμμές των παρτιζάνων. Η Βέρμαχτ αναδιοργανώθηκε στον τομέα αυτό. Συντάθηκαν «κέντρα» έπιτελικά για την καταπολέμηση των ανταρτικών ομάδων, ιδρύθηκαν μικρές και εύελικτες ομάδες καταδρομών και οργανώθηκε δίκτυο πληροφοριών ειδικά για τις κινήσεις των τμημάτων των παρτιζάνων.

Ξεχωριστή θέση κατέχει η συγκρότηση των «Ταγμάτων Ασφαλείας», που είχαν χαρακτήρα καθαρά αντιανταρτικό και αντικομμουνιστικό. Με τη δημιουργία των Ταγμάτων των Ευζώνων οι Γερμανοί δεν έπεδίωκαν μόνο την κάλυψη των κενών που παρουσίαζε από άποψη στρατιωτικής παρουσίας η Βέρμαχτ στην Ελλάδα, αλλά έθεταν σε εφαρμογή ένα καλά μελετημένο σχέδιο διάσπασης του πληθυσμού σε εθνικόφρονες και κομμουνιστές. Επρόκειτο για γερμανική εισαγωγή της βρετανικής αρχής του **DIVITE ET IMPERA** στον έλλαδικό χώρο.

Η σφαγή του ανδρικού πληθυσμού της πόλης των Καλαβρύτων στις 13 Δεκέμβριο 1943 και οι έπιπτώσεις της πάνω στον υπόλοιπο πληθυσμό αποτέλεσαν μια πρόσθετη απόδειξη της αποτυχίας της αρχής της «συλλογικής τιμωρίας». Οι ίδιοι οι Γερμανοί είδαν την «περίπτωση Καλάβρυτα» σαν ένα πολιτικό σφάλμα.

Στο απόρρητο έγγραφο του Στρατιωτικού Διοικητή Ελλάδας Στρατηγού Σπείντελ που δημοσιεύουμε - γραμμένο τρεις βδομάδες μετά το δράμα - γίνεται μια πρώτη ανάλυση των πολιτικών έπιπτώσεων της σφαγής και ρίχνεται φως τόσο στο ρόλο των «Ταγμάτων Ασφαλείας» όσο και στη διαιρετική πολιτική της Βέρμαχτ πάνω στον έλληνικό πληθυσμό.

Παντελής Μ. Παντελούρης

Μετάφραση του Έγγραφου

ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΕΠΙΤΕΛΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

8.1.1944

Προς τον

1. Κύριον Άνωτατον Στρατιωτικόν Διοικητήν της Όμάδος Ε' του Στρατεύματος.

2. Κύριον Στρατιωτικόν Διοικητήν Ν.Α.

3. Κύριον Άνωτατον Στρατιωτικόν Διοικητήν της Όμάδος F' του Στρατεύματος.

Άφορᾶ: Πολιτικές έπιπτώσεις των έπιχειρήσεων εναντίον των συμμοριών.

Συνημμένα: 5

Οι πολεμικές έπιχειρήσεις και οι έπιχειρήσεις αντιποίνων του στρατεύματος εις την Πελοπόννησον έγινοντο άφορμή ανταλλαγής έπιστο-

λών μεταξύ του Έλληνος Πρωθυπουργού και έμου, αι οποίαι αναφέρονται εις ουσιάδη θέματα (1). Διά συνημμένων αντιγράφων σας ενημερώνω σχετικώς.

Κατόπιν διεξοδικών διαβουλεύσεων μετά του έχοντος το πρόσταγμα εις την Πελοπόννησον Μεράρχου (2), ως και μετά του Άρχηγού του Έπιτελείου του 68ου Σώματος Στρατού (3), ύπερησπίσθη ως ήτο φυσικόν το στρατεύμα εις την προς τον Έλληνα Πρωθυπουργόν απάντησίν μου και έθεσα εκ μέρους μου άνταιτήματα.

Θεωρώ εν τούτοις τον έαυτόν μου ύποχρεωμένον να έπιστήσω την προσοχήν σας επί των πραγματικών έπιπτώσεων της περιπτώσεως ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ, ως ήδη εϋθέως έπραξα ενώπιον των ανωτέρω αξιωματικών. Αποτελεί γεγονός ότι «ή περίπτωση των ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ» συνεκλόνησε περισσότερο παντός άλλου ζητήματος επί έβδομάδας το σύνολον του έλληνικού πληθυσμού. Και ότι ή ψυχολογική έπίπτωσης εκ των μέτρων του στρατεύματος ήτο ή επαναπροσέγγις εθνικών και κομμουνιστικών κύκλων με συνέπεια τη δημιουργία ενός κοινού μετώπου εναντίον της γερμανικής Βέρμαχτ. Τούτο ύπέρχεν κατά τούτο θλιβερότερον καθ' όσον ή ύπ' έμου από χρόνου βάσει σχεδίου συντελουμένη διάσπασις και ρήξις μεταξύ εθνικών και κομμουνιστικών στοιχείων ώδήγησεν εις σημαντικές έπιτυχίας, αι οποίαι τώρα τίθενται εκ νέου εν άμφιβόλω. Θά ήθελα να ύπενθυμίσω μόνον την ύπ' έμου συν-

τελεσθείσας σύστασιν και χρησιμοποιήσιν των Ταγμάτων Εδζώνων και άλλων οργάνων ασφαλείας του Έλληνικού κράτους. Η άναμοχλευθείσα μεταξύ αυτών και των κομμουνιστών έχθρότης πρέπει συνεχώς να εμβραθύνεται. Αυτή επαναγεφυρώνεται όταν η γερμανική Βέρμαχτ καθίσταται «κοινός έχθρος» διά μέτρων τα οποία πλήττουν και τα δύο στρατόπεδα. Σκληρότατοι επιχειρήσεις εναντίον των ανταρτών άποτελούν αναγκαioτητα! Πρέπει όμως να προετοιμάζονται και να εκτελούνται μετά μεγίστης περιοκίφειας, εάν επιθυμούμε να επιτύχουν του σκοπού των, του εκφοβισμού του πληθυσμού, και ούχι να έχουν αντιθέτους επιπτώσεις, δηλ. να προκαλέσουν ηύξημένον μίσος εναντίον του γερμανικού στρατού και δι' αυτού ηύξημένην συρροήν προς τας συμμορίας.

Μίαν περαιτέρω δυσχεράσιν των προσπαθειών μου διά την προαγωγήν της διασπάσεως των Έλλήνων και την εμβάθυνσιν των αντιθέσεων, ούτως ώστε να προσελκύσωμεν διά του τρόπου αυτού τους εθνικούς κύκλους εις ενεργόν συνεργασίαν μετά της πλευράς μας, βλέπω πρό πάντων εις την καθ' ήμέραν χειροτερεύουσαν πειθαρχίαν εντός του στρατεύματος. Το κύρος του στρατεύματος λήπτει ακόμη περισσότερο! Πρό καιρού εξέθεσα προφορικώς επ' αυτού και υπέβαλα έγγραφα στοιχεία. Ως περαιτέρω άποδεικτικόν στοιχείον επισυνάπτω σήμερον άπόσπασμα άναφοράς της Στρατιωτικής Διοικήσεως Κορίνθου το οποίον όμιλεί άφ' έαυτού. Πρός τούτοις, ως 4ον συνημμένον άπόσπασμα άπό την ήμερησίαν άναφοράν της Στρατιωτικής Διοικήσεως Πόλεως Άθηνών, ως 5ον συνημμένον άπόσπασμα της περιφερειακής Κομμαντατούρας του Πειραιώς, άμφότεροι περιέχουσα γεγονότα μίας μοναδικής ήμέρας (4).

Άνεξαρτήτως των διά του έγγραφου «Στρ. Δ/της Ελλάδος, ΝΡ. V 50 Νο 23168/43 της 29.12.1943» αιτουμένων διαταγών προς τα στρατιωτικά τμήματα, θεωρώ ως άπολύτως αναγκαίας ύποδείξεις προς την άκόλουθον κατεύθυνσιν:

1. Σαφείς κατευθυντήριοι γραμμαι ως προς την εκτέλεσιν μέτρων αντιποίνων συμπεριλαμβανομένου και του καθορισμού των όμήρων ως και ένδεδειγμένη συμπεριφορά του στρατεύματος έν τη έννοία της διά την Ελλάδα διαταχθείσης πολιτικής γραμμής.

2. Πολιτιστικά άγαθά και πολιτιστικά άξία δέον όπως προφυλάσσονται έντός των όρίων του στρατιωτικώς επιτρεπτού, καθόσον η καταστροφή των τυγχάνει επιτηδείου εκμεταλλεύσεως υπό της αντιθέτου πλευράς εις βάρος της δυνάμεως κατοχής. (Ως προς το πυροποληθέν μοναστήριον πρόκειται περί του εθνικού ίερού ναού των Έλλήνων, εις τόν όποιον εύρίσκετο το άποκαλούμενον «λάβαρον της έλευθερίας» και έντός τούτου ένφυλάσσοντο άναντικατάστατα έργα τέχνης της προβυζαντινής). (5).

3. Μετά τόν τεματισμόν εκάστης επιχειρήσεως δέον όπως πάραντα διά της θέσεως εις ενεργείαν της προπαγάνδας καθίσταται εις τας όμματα του πληθυσμού το κομμουνιστικόν κίνημα ως ύπεύθυνον διά τας γεγονότα. Δηλώσεις καθυστερημένας πολύ, μόνον επιβαρυντικήν αντίδρασιν έχουν διά τόν γερμανικόν στρατόν, καθ' όσον εκλαμβάνονται ως εκδηλώσεις συγγνώμης. "Ινα ό Στρατιωτικός Διοικήτης θέτη παράντα δι' όλων των εις την διάθεσιν του μέσων (Τύπος, Προπαγάνδα, Ραδιόφωνον, Προκηρύξεις, διά ψιθύρων προπαγάνδα κ.τ.λ.) εις ενεργείαν την προπαγάνδα, πρέπει να ενημερούνται τάχιστα πρό της επιχειρήσεως επί των στόχων της και μετά την επιχείρησιν επί του άποτελέσματος της. Τούτο δέν έγινε μέχρι σήμερον. Διά «Έλλείπουσαν Προπαγάνδαν» θεωρείται όμως άυτομάτως ύπεύθυνος ό στρατιωτικός διοικήτης.

4. Αιπαίτησις όπως οι Διοικηταί Στρατιωτικών Τμημάτων έμειβαίνουν μετά μεγίστης σκληρότητος εις περιπτώσεις αυθαιρεσιών των τμημάτων των, δυνάμενων να βλάψουν σημαντικώς πολιτικήν και οικονομίαν εις τόν ελληνικόν χώρον.

υπογραφή: Σπάιντελ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Πρόκειται για έπιστολή του Ίωάννη Ράλλη προς τόν Στρατηγό Σπάιντελ άπό 19 Δεκ. 1943 και για άπάντησιν του Σπάιντελ άπό 29 Δεκ. 1943.

(2) Ο ύποστράτηγος φόν Λε Σουίρ, διοικήτης της 117 Μεραρχίας Πεζικού, έδωσε τη διαταγή για την καταστροφή των Καλαβρύτων. Πέθανε μετά το τέλος του πολέμου σε ρωσικό στρατόπεδο αχμαλώτων.

(3) Άρχηγός του 68ου Σώματος Στρατού ήταν ό Στρατηγός Χέλμουν Φέλμυ.

(4) Όλες οι άναφορές άναφέρουν σειρά έπεισοδίων ληστεύσεως διαβατών στους δρόμους της Άθήνας και του Πειραιώς ή μέσα σε κέντρα άπό γερμανούς στρατιώτες. Ταυτόχρονα άναφέρουν κλοπές προϊόντων άγροτών στην έπαρχία άπό έπωχούμενες ομάδες της Βέρμαχτ.

(5) Πρόκειται για την καταστροφή της Ίερās Μονής της Μεγίστης Λαύρας και την εκτέλεσιν 13 Μοναχών.

Παντελής Μ. Παντελούρης, δημοσιογράφος, γεννήθηκε το 1945 στην Άθήνα, σπούδασε νομικά και πολιτικές επιστήμες στα Πανεπιστήμια Άθηνών και Άντι-κού Βερολίνου, είναι μένιμος συνεργάτης της γερμανικής ραδιοφωνίας. Η δικτατορία του άφαίρεσε το διαβατήριό και του άπαγόρευσε την έξοδο το 1973. Είναι Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου Ξένου Τύπου στο Άντ. Βερολίνο.

fernsprech - fernschreiben - funksprech - blinkfsprech										
Nachr.-Stelle		Nr.	Bezeichnet							
an	Tag	Zeit	durch	Notiz						
Gen. Stb. LXVIII A.R.		1548								
Bemerkung: Hlaku/fue 378 Geheim.										
Angenommen oder aufgenommen										
an	Tag	Zeit	durch							
Hlaku/fue	31.12.	1548	Tuerner							
Abgang										
Tag: 31.12.										
Zeit: 1900										
Bezeichnete: Geheim										
Gen. Stb. LXVIII A.R.										
Is Nr. 777/43										
geh. Stb. Stb.										
117. Jz. Div. Abt. Ia Nr. 1595/43 geh.										
Setz. Abschlussmeldung ueber Suchmaschinenahmen beim "Internehmen" "Kalavrita".										
1.) Folg. Ortschaften (1:100 000) wurden zerstört:										
Roj, Kerpini, Bahnhof Kerpini, Ano Sachlaru, Kato Sachlaru, Suwardo, Wraehni, Kalavrita, Kloster Meg-Spilon, Kloster Lewran, J. Kirinski, Awles, Wiooka, Fteri, Klapetsuna, Tiruki, Wallitsa, Melissia, Kloster Ombli, Lapanauros, Masi, Kaseika, Pangrati, Morochowa, Derweni, Wiltos, Planaru, Puatten, 4										
Kaseika 1/.										
2.) 696 Griechen erschossen.										

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Με ειδική άδεια του Γερμανικού Γενικού Έπιτελείου, που έξασφάλισε για το ΑΝΤΙ ό ιστορικός Χ. Φλάϊσερ, δημοσιεύουμε τη φωτοτυπία -και την πιστή της μετάφραση- ενός συγκλονιστικού άπορρήτου έγγραφου: του τηλεγραφήματος με το οποίο ή 117 Γερμανική Μεραρχία Καταδρομών υπέβαλε, στις 31 Δεκεμβρίου 1943, στο Χιτλερικό Γενικό Έπιτελείο, στο Βερολίνο, την τελική της έκθεση για τη μαζική σφαγή των κατοίκων των Καλαβρύτων και των γύρω χωριών. Με τη στυγνότητά του, το έγγραφο αυτό δείχνει -και δέν χρειάζονται άλλα σχόλια - ολόκληρη την ψυχρή εγκληματικότητα των Χιτλερικών.

Η μετάφραση του άπορρήτου τηλεγραφήματος που στάλθηκε στις 31.12.1943, ώρα 19.00, με άριθμό 1548, προς το Γενικό Έπιτελείο της Βέρμαχτ, όπου και καταχωρήθηκε με τόν άριθμ. πρωτ. 777/43, είναι ή παρακάτω:

«Θέμα: τελική έκθεση για μέτρα εξίλασμού στην επιχείρηση «Καλάβρυτα»

Ι. Οι άκόλουθες κωμοπόλεις (1:100.000) κατεστράφησαν: Ρωγοί, Κερπινί, Σταθμός Κερπινής, Άνω Ζαχλωρού, Κάτω Ζαχλωρού, Σούβαρδο, Βράχνη, Καλάβρυτα, Μοναστήρι Μ. Σπηλαίου, Μοναστήρι Λαύρας, Άγία Κυριακή, Αύλες, Βισοκά, Φτέρη, Κλαπατσούνα, Πυργάκι, Βαλλίτσα, Μελίσσια, Μοναστήρι Όβλου, Λαπαναγοί, Μάζι, Μαζέικα, Παγκράτι, Μορόχοβα, Δερβένι, Πλανητέρου, Καλύβια Μαζέικων.

2. Εκτελέστηκαν 696 Έλληνες.

117η Μεραρχία Καταδρομών - τμήμα Ια, άριθμ. 1595/43 άπορρητον»

Γυναικείο απόσπασμα του Λ.Α.Ε.Σ.

Γερμανικό τραίνο άνατιναγμένο άπ' τ'ο Βουλγάρικο άντάρτικο

Με ταξικὸ κυρίως χαρακτήρα

Ο ΕΝΟΠΛΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

περίληψη άρθρου του Ν. Γκορνένσκου,
του "Σόφια - Πρές"

Άπο τὴ στιγμή πὸν ξέσπασσε ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ὡς τὴ φασιστικὴ εἰσβολὴ στὴ Σοβιετικὴ Ένω-
ση, ἡ ἀνάπτυξη τῶν ταξικοπολιτικῶν σχέσεων στὴ Βουλ-
γαρία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπα ἐντεινόμενη
ἀντίσταση τῶν λαϊκῶν μαζῶν στοὺς χιτλερικοὺς ἐμπρη-
στὲς τοῦ πολέμου καὶ στοὺς Βούλγαρους μοναρχοφασί-
στες. Ἡ ἀντίσταση διεξαγότανε κάτω ἀπὸ τὰ συνθήματα
τοῦ παράνομου Κ.Κ.Β. γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς εἰρήνης
καὶ τῆς δημοκρατίας, γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν βαλκανικῶν
λαῶν ἐνάντια στὸ φασισμό καὶ στὸν πόλεμο, γιὰ φιλία
καὶ ἀλληλοβοήθεια μετὰ τὴ φιλειρηνικὴ Σοβιετικὴ Ένωση.

Οἱ Βούλγαροι κυβερνήτες ὑπογράψανε τὸ Τριμερὲς Σύμφωνο ὅταν
ἡ Γερμανία συγκέντρωσε στὸ ρουμάνικο ἔδαφος 680 χιλιάδες ἄνδρες
στρατό. Τότε ἀποτόλμησαν νὰ προχωρήσουν ἐνάντια στὴ λαϊκὴ θέληση
καὶ στὶς 1.3.1941 ἔβαλαν τὴ Βουλγαρίαν κάτω ἀπὸ τὴ ναζιστικὴ ἐξάρ-
τηση.

Στὶς 22 τοῦ Ἰουνίου 1941 ἦδη ἡ Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Β. ἔβγαλε προκήρυξη,
ὅπου κάλεσε τὸ λαὸ σὲ ἀνειρήνευτο ἀγῶνα ἐνάντια στοὺς Γερμανοὺς
καταχτήτες, γιὰ λευτερίαν, λαϊκὴ ἐξουσία, διεθνιστικὴ ἀλληλεγγύη καὶ
φιλία μετὰ τὴ Σ.Ε. Στὶς 24 τοῦ Ἰουνίου 1941 ἡ Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Β. ἀποφάσισε
νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ διεξάγει τὸ Κόμμα ἐνοπλὸ λαϊκοαπελευθερωτικὸ
ἀγῶνα. Ὡς εἰδικὰ ὄργανα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς γραμμῆς συγ-
κροτήθηκαν στρατιωτικὲς ἐπιτροπές: στὴν Κ.Ε. Κόμματος - ἡ Κεντρικὴ
Στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ, καὶ στὶς Νομαρχιακὲς Ἐπιτροπές - Νομαρχι-
ακὲς Στρατιωτικὲς Ἐπιτροπές. Ὡς βασικὴ μορφή τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγῶνα
καθορίστηκαν οἱ ἐνέργειες παρτιζάνικων συγκροτημάτων καὶ τμημά-
των, οἱ ἀντιπερισπασμοὶ καὶ οἱ δολιοφθορές τῶν μαχητικῶν ὁμάδων.
Πάρθηκαν μέτρα γιὰ τὸ δυνάμωμα τῆς παράνομης ἀντιφασιστικῆς
δράσης μέσα στὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ, γιὰ τὴν ἐπαναστατικοποίησιν τῶν

μαζῶν τῶν στρατιωτῶν. Καταβάλλονταν προσπάθειες γιὰ τὴ σύμπηξη
μαχητικῆς συμμαχίας ὅλων τῶν ἀντιφασιστικῶν καὶ πατριωτικῶν δυ-
νάμεων. Τοῦτα τὰ καθήκοντα βρισκόνταν στὸ ἐπίκεντρο τῆς ὀργανωτι-
κῆς, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς μαζικῆς διαφωτιστικῆς καὶ μαχητικῆς δρα-
στηριότητος τοῦ Κ.Κ.Β. Μὲ σκοπὸ νὰ προσφέρει ἀδιάκοπα βοήθεια
στὸ Κόμμα, τὸ Γραφεῖο Ἐξωτερικοῦ τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Β. μετὰ ἐπικεφα-
λὴς τὸ Γκιόργκι Ντιμίτροφ, ἱδρύσε τοὺς Ραδιοφωνικοὺς Σταθμοὺς
«Χρῖστο Μπότεφ» καὶ «Ναρόντεν Γκλάς» («Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ»), ἀπὸ
τοὺς ὁποίους μετάδιδε καθημερινὰ τὶς ἀπαραίτητες πληροφορίες, ὁδη-
γίες καὶ συστάσεις στὸ Κόμμα καὶ σ' ὅλο τὸ Λαὸ.

Στὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 1941 ἰδρύθηκαν οἱ πρώτες παρτιζάνικες μονά-
δες στὶς περιοχὲς τοῦ Ραζλόγκ καὶ τοῦ Μπλαγκόεφγκραντ, τὸν Αὐγου-
στο στὴν περιοχή τοῦ Στανκέ Ντιμιτρόφ, στὶς 2 τοῦ Σεπτεμβρίου στὴν
περιοχὴ τοῦ Μπατάκ, στὶς ἀρχὲς τοῦ Νοέμβριου στὶς περιοχὲς τοῦ Πλόβ-
νιφ καὶ τοῦ Κάρλοβο, στὰ τέλη τοῦ 1941 στὴν περιοχή τῆς Βάρνας.
Ταυτόχρονα, παράνομοι κομμουνιστὲς συγκρότησαν ἐνοπλεις ὁμάδες
στὶς περιοχὲς τῶν πόλεων: Παναγιούριστε, Λόβετς, Τσιερβέν Μπρι-
άγκ, Βράτσας, Κούλας, Σλίβεν, Ἀσένοφγκραντ, Γιάμπολ, Γκάμπροβο,
Σεβλίεβο, Γκόρνα Ὁριάχοβιτσα καὶ ἄλλου.

Οἱ πρώτες μαχητικὲς ὁμάδες συγκροτήθηκαν στὴ Σόφια, στὸ Πλόβ-
νιφ, στὸ Ρούσε, στὴ Βάρνα καὶ σ' ἄλλες πόλεις, πού ἔκαναν μιὰ σειρὰ
δολιοφθορῶν καὶ ἀντιπερισπασμῶν. Στὶς 22 τοῦ Αὐγούστου 1941 μα-
χητικὴ ὁμάδα τῆς Βάρνας πυρπόλησε μιὰ ἀμαξοστοιχία μετὰ βυτιοφόρα
βαγόνια, τῶν χιτλερικῶν, γεμάτα βενζίνη. Μαχητικὲς ὁμάδες τοῦ
Πλόβνιφ, τοῦ Ἀσένοφγκραντ, τοῦ Μπρατσόγκοβο, τοῦ Μπατάκ καὶ
τῶν γύρω χωριῶν συγκρότησαν μικτὸ σῶμα δυνάμεις 70 ἀνδρῶν, πού
ἔκανε δύο ἐπιχειρήσεις, στὶς 15 καὶ στὶς 31 τοῦ Αὐγούστου, γιὰ νὰ
διαλύσει ἕνα στρατόπεδο συγκέντρωσης, νότια ἀπὸ τὴν πόλιν Ἀσένοφ-
γκραντ. Μαχητικὲς ὁμάδες πού δροῦσαν στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά,
στοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ στὰ ἐργοστάσια, καταστρέφανε
τὶς ἀποθήκες τροφίμων καὶ ζωοτροφῶν τοῦ χιτλερικοῦ στρατοῦ, χα-
λοῦσαν τὰ αὐτοκίνητα τῶν χιτλερικῶν, τὶς ἀμάμαξες καὶ τὶς σιδηρο-
δρομικὲς γραμμές. Διαρρήξανε ἀποθήκες ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ πολε-

μοφοδίων. Συγκέντρωσαν και προμήθευαν στους παρτιζάνους όπλα και πολεμοφόδια. Οι μαχητικές ομάδες δίνανε βαριά χτυπήματα στον εχθρό, μάλιστα και πολλά θύματα.

Το Κ.Κ.Β. προσπαθούσε άκούραστα να συμπήξει μαχητική συμμαχία των αντιφασιστικών δυνάμεων της χώρας. Σε μία σειρά εκπομπές του Ραδιοσταθμού «Χρίστο Μπότσεφ» το φθινόπωρο του 1941 τούτη η συμμαχία ονομαζόταν Πατριωτικό Μέτωπο (Π.Μ). Με πρωτοβουλία του Γιώργου Ντιμίτροφ τó Γραφείο Έξωτερικού της Κ.Ε. του Κ.Κ.Β. εκπόνησε τó Πρόγραμμα του Π.Μ. και στις 17.7.1942 τó έδωσε στη δημοσιότητα από τó ραδιοσταθμό «Χρίστο Μπότσεφ». Τούτο τó Πρόγραμμα αποτελούνταν από δώδεκα σημεία. Τα πρώτα πέντε σημεία περιείχαν τά αιτήματα: Να μην επιτραπεί ή συμμετοχή της Βουλγαρίας στον πόλεμο των χιτλερικών. Να σταματήσουν τά βουλγάρικα στρατεύματα νά παίζουν τó ρόλο χωροφύλακα στά Βαλκάνια. Να διαλυθεί ή συμμαχία με τή Γερμανία και γενικά τόν Άξονα. Να διωχτούν από τή Βουλγαρία τά χιτλερικά στρατεύματα και οι γκεσταπίτες. Να διακοπεί ή έξαγωγή τροφίμων και πρώτων ύλων γιά τή Γερμανία και τούς συμμάχους της. Να εξασφαλιστεί ή διατροφή του λαού. Να προστατευθούν τά έθνικά συμφέροντα της Βουλγαρίας μέσω συμφωνίας με τούς βάλκανικούς λαούς, μέσω στενής φιλίας και συνεργασίας με τή Σοβιετική Ένωση και με τίς χώρες του αντιχιτλερικού συνασπισμού.

Το Κ.Κ.Β. άρχισε νά συγκροτεί τó Π.Μ. μαζί με τήν άριστερή πτέρυγα της Άγροτικής Λαϊκής Ένωσης Βουλγαρίας, με τόν Πολιτικό Όμιλο «Ζβενό», με άριστερους εκπροσώπους των άλλων μη φασιστικών κομμάτων και κύλων, με ανεξάρτητους πολίτευτες και κοινωνικούς παράγοντες. Τα όργανα πρωτοβουλίας γιά τήν ίδρυση του Π.Μ. άρχισαν νά μετατρέπονται σε Έπιτροπές του Π.Μ. Ός τά τέλη του 1942, συγκροτήθηκαν πάνω από 136 Έπιτροπές του Π.Μ. Ένα μέρος απ' αυτές είχαν δικά τους δημοσιογραφικά όργανα, βγάζανε προκηρύξεις, δελτία ειδήσεων και άλλα έντυπα.

Παρά τά σκληρά πλήγματα ό άγώνας συνεχιζόταν. Ός τά τέλη του 1942 δημιουργήθηκαν δεκαοχτώ νέα παρτιζάνικα τμήματα και δυό συγκροτήματα. Οι παρτιζάνοι δίνανε μάχες γιά τήν κατάληψη οικι-

σμών με σκοπό νά κάνουν πολιτική δουλειά, νά επιβάλουν ποινές σε εχθρούς του λαού, νά εφοδιαστούν κ.λπ. Νέες μαχητικές ομάδες δημιουργήθηκαν σε δεκάδες πόλεις και σε εκατοντάδες χωριά. Πύκνωσαν οι ένοπλες επιθέσεις ενάντια σε χιτλερικούς και φασίστες. Σαμποτάρονταν μαζικά ή βιομηχανική και ή άγροτική παραγωγή, ή μεταφορά και ή επίταξη των τροφίμων, καταστρέφονταν μηχανές, μεταφορικά και τηλεπικοινωνιακά μέσα. Οι εργάτες έκαναν άπεργίες παρά τήν τρομοκρατία και τίς βαριές ποινές.

Τó Μάρτι και τόν Άπρίλιο του 1943 ή χώρα χωρίστηκε σε δώδεκα επαναστατικές επιχειρησιακές ζώνες, καθεμιά με τó δικό της Έπιτελείο. Οι δυνάμεις τους συνενώνονταν στον ένιαίο Λαϊκό Άπελευθερωτικό Έπαναστατικό Στρατό (Λ.Α.Ε.Σ.) μ' έπικεφαλής τó Γενικό του Έπιτελείο. Οι Έπιτροπές του Π.Μ. είχαν όριστεί ως όργανα της έν-οπλης έξέγερσης και σπέρματα της λαϊκοδημοκρατικής έξουσίας, ενώ τά τμήματα και οι μαχητικές ομάδες ως σπέρματα των σπουδαιότερων όργάνων της (των ένόπλων δυνάμεών της) - τού στρατού και της άστυνομίας.

Ός τά μέσα του 1943 δημιουργήθηκαν είκοσι παρτιζάνικα συγκροτήματα, δώδεκα τμήματα και εκατοντάδες μαχητικές ομάδες και έγιναν τολμηρές επιθετικές ενέργειες, καθώς και άλλες γιά τήν τιμωρία των εχθρών του λαού.

Ο αντιφασιστικός άγώνας στη Βουλγαρία πήρε νέα, ισχυρή ώθηση από τή νίκη του Σοβιετικού Στρατού στο Κούρσκ. Τόν Αύγουστο του 1943 ιδρύθηκε Έθνική Έπιτροπή του Π.Μ. στη Βουλγαρία. Ός τά τέλη του 1943 δημιουργήθηκαν άλλα έξι παρτιζάνικα συγκροτήματα και έφτά νέα τμήματα. Οι άνδρες ενός συνοριακού ύποτομέα συναδελφώθηκαν με τούς Γιουγκοσλάβους και τούς Έλληνες αντίρτες στον τομέα του Γευγελή και σχημάτισαν τó πρώτο βουλγάρικο παρτιζάνικο τάγμα «Χρίστο Μπότσεφ» από αυτόμολους στρατιώτες με διοικητή τόν Ντίτσιτο Πετρόφ. Οι Άγγλοι έστειλαν σούς Βούλγαρους παρτιζάνους δυό στρατιωτικές αποστολές, γιά νά άποκαταστήσουν έπαφή με τó Γενικό Έπιτελείο του βουλγάρικου Λ.Α.Ε.Σ.

Κάτω από τήν πίεση των έξωτερικών και των έσωτερικών γεγονό-

ΕΝΑΣ ΜΥΘΟΣ - ΛΑΣΠΗ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Άπό καταβολής Έλληνικού κράτους, οι «ύπερ-εθνικόφρονες», γιά νά έξοντάσουν πολιτικά τούς αντιπάλους τους, τούς άποκαλούσαν «Βουλγάρους». Δηλ. «προδότες». Κι όταν ή Άριστερά ξεσήκωσε τó λαό στην κατοχική Έθνική Άντίσταση και είχε καταδικάσει τó παιδικό της σφάλμα γιά τó Μακεδονικό, τó επίθετο έγινε «Έαμβούλγαροι». Δηλ. «δυό φορές προδότες».

Κι όμως, οι δεξιοί παρέδωσαν τή μεραρχία του Ρούπελ, σούς Γερμανοβουλγάρους, στον πρώτο παγκόσμιο. Οι ίδιοι κραύγαζαν «μικρά καί έντιμος Έλλάς» και «οίκαδε» στη Μικρασιατική περιπέτεια. Ο Μεταξάς ανακήρυττε διδάκτορα του «Αθήνησι» πανεπιστημίου Βούλγαρο άρχιφασίστα. Έθνικόφρονες έγγράφονταν σε «Βουλγαρικές Λέσχες» γιά νά 'χουν ένα καλό συσσίτιο, τήν ώρα που Άκροναυπλιώτες Μακεδόνες κρατούμενοι της Άριστεράς τουφεκίζονταν από τούς Γερμανούς γιατί άρνιόνταν νά ύπογράψουν δήλωση ότι είναι «Βούλγαροι».

Κι αυτά, ενώ τó ΕΑΜ, πρωταγωνιστής του άγώνα ενάντια σ' όλους τούς κατακτητές, έξόντωνε τίς βουλγαρικές φασιστικές συμμορίες στη Μακεδονία-Θράκη κι όργάνωνε στην Αθήνα μεγαλειώδεις λαϊκές διαδηλώσεις ενάντια στο Βούλγαρο κατακτητή (μικρό δείγμα τούτου του άγώνα κι ή κατοχική άφίσα που δημοσιεύουμε) πληρώνοντας με τó αίμα χιλιάδων άγωνιστών του τήν άπόφασή του νά παλαίψουμε γιά τήν έθνική μας λευτεριά.

Άς γκρεμιστεί, λοιπόν, κι αυτός ό «μύθος-λάσπη» της Δεξιάς. Γιά νά ξέρουμε τήν Ιστορία μας σωστά. Γιά νά ξέρουμε ποιοι είμαστε. Γιά νά βρούμε σωστά που πάμε.

των ή κυριαρχία των μοναρχοφασιστών κλονιζόταν όλοένα και περισσότερο. Οί κυβερνήτες πασχίζανε όλοένα και πιό άγρια να τσακίσουν τόν ένοπλο άγώνα. Προχώρησαν στην άδιάκριτη έξόντωση των οίκογενειών και των τροφοδοτών των παρτιζάνων, μαζί και των παιδιών τους. Στά τέλη του 1943 και στις άρχές του 1944 ενάντια στο Λ.Α.Ε.Σ. κινητοποιήθηκε στρατός και άστυνομία με συνολική δύναμη έκατό χιλιάδες άνδρες.

Παρτιζάνικα τμήματα και συγκροτήματα έδωσαν μνημειώδικες μάχες στις περιοχές των πόλεων Μπότεφγκραντ, Κιουστεντίλ, Ραζλόγκ, Νόβα Ζαγκόρα και Σλίβεν, στην κορυφή «Μπούζλουτζια» και στην τοποθεσία «Ράβνατα Γκορά», πάνω από την πόλη Γκάμπροβο, μιά διήμερη μάχη κοντά στο χωριό Μπαλβάν του Βελίκο Τίρνοβο (όπου τó παρτιζάνικο συγκρότημα του Γκάμπροβο και του Σεβλίεβο έσπασε τόν κλοιό του έχθρου, πού είχε αριθμητική δύναμη 80 φορές μεγαλύτερη). Ξεχωριστά παρτιζάνικα τμήματα και συγκροτήματα στις περιοχές του Όμουρτάγκ, του Τιργκόβιστε, του Λόβετς, της Κούλα, της Γκόρνα Τζουμαγιά και του Πάσαρτζικ έπαθαν ήττες. Μά οί βασιικές δυνάμεις του Λ.Α.Ε.Σ. πέρασαν σέ άντεπίθεση.

Οί νίκες του Σοβιετικού Στρατού, πού μονάδες τους έφθασαν τó Μάρτη του 1944 στα ρουμάνικα σύνορα και βγήκαν στις παρυφές της Βαλκανικής Χερσονήσου, προκάλεσαν άγωνιστική έξαρση των μαζών στη Βουλγαρία. Την άνοιξη του 1944 δημιουργήθηκαν άλλα δώδεκα συγκροτήματα. Στις 25 του Άπριλ σχηματίστηκε ή πρώτη βουλγάρικη παρτιζάνικη ταξιαρχία «Τσιαβντάκ». Στις άρχές του Μάη, δυτικά από την Τρίν, δημιουργήθηκαν ή Πρώτη και ή Δεύτερη Ταξιαρχία Σόφιας του Λ.Α.Ε.Σ., και στις 17 του Μάη ή Ταξιαρχία «Γκιόργκι Ντιμίτροφ», συγκροτημένη από αυτόμολους στρατιώτες. Πύκνωσαν οί τολμηρές και άποτελεσματικές παρτιζάνικες ενέργειες, οί επιθέσεις και οί άντιπερισπασμοί των μαχητικών ομάδων και οί δολιοφθορές των εργαζομένων. Τó καλοκαίρι του 1944 σχηματίστηκαν δεκάδες νέα τμήματα και συγκροτήματα. Τά πιό ισχυρά και δραστήρια άπ' αυτά άνασυγκροτήθηκαν σέ ταξιαρχίες: τρεις στην περιοχή του βουνού Σρέντα Γκορά, τρεις στη Ροδόπη και μιά στη ζώνη της πόλης Στάρα Ζαγκόρα. Στά τέλη του Αυγούστου σχηματίστηκε δυτικά από την πόλη Τρίν ή Πρώτη Μεραρχία Σόφιας του Λ.Α.Ε.Σ.. Ό Λ.Α.Ε.Σ. άποτελούνταν, στις παραμονές της λαϊκής νίκης, από μιά μεραρχία, έννιά ταξιαρχίες, τριάντα έφτά συγκροτήματα, κάμποσα άνεξάρτητα τμήματα, έκατοντάδες μαχητικές ομάδες και βοηθιούνταν από διακόσιες χιλιάδες και περισσότερους κρυφούς συνεργάτες.

Η νικηφόρα προέλαση του Σοβιετικού Στρατού πρós τις βαλκανικές χώρες και ή άπελευθέρωση της Ρουμανίας από τη φασιστική σκλαβιά προκάλεσαν νέο κύμα έπαναστατικής έξαρσης στη Βουλγαρία. Η Κ.Ε. του Κ.Κ.Β., ή Έθνική Έπιτροπή του Π.Μ. και τó Γενικό Έπιτελείο του Λ.Α.Ε.Σ. έδωσαν έντολή στις άντιφασιστικές δυνάμεις να κάνουν τις τελευταίες προετοιμασίες γιά την άποφασιστική μάχη. Οί μοναρχοφασίστες άναζήτησαν σωτηρία σέ διαπραγματεύσεις με τούς δυτικούς συμμάχους της Σοβιετικής Ένωσης. Γιά να μñν έπιτρέψουν στόν Κόκκινο Στρατό να καταδιώξει τά ναζιστικά στρατεύματα πάνω σέ βουλγάρικo έδαφος και γιά τη δημιουργία πολιτικού κυματοθραύστη ενάντια στην έπερχόμενη έπανάσταση, άνέβασαν στην Έξουσία έκπροσώπους της μη φασιστικής άντιπολίτευσης, πού παρέμενε έξω από τó Π.Μ. Στις 2 του Σεπτέμβρη ο Κ. Μουραβιέφ σχημάτισε Κυβέρνηση, κυρίως από πολιτικούς με φιλοδυτικό προσανατολισμό. Ό ίδιος προσπάθησε να διασπάσει τó Π.Μ., μñ άπότυχε. Τó Κ.Κ.Β. ξεσκέπασε την πολιτική του Μουραβιέφ και όργάνωσε μαζικές διαδηλώσεις, άπεργίες, συλλαλητήρια και άλλες εκδηλώσεις, γιά την κινητοποίηση των εργαζομένων και την ένταξη τους στόν άγώνα.

Άνεόχλητα από την Κυβέρνηση, τά χιτλερικά Έπιτελεία και τμήματα άναβάλλανε την άποχώρησή τους από τη Βουλγαρία, παρά τó ότι είχε άνακηρυχτεί ούδέτερη χώρα. Στις 5 του Σεπτέμβρη τó βράδυ ή Σοβιετική Ένωση κήρυξε πόλεμο ενάντια στην άντιδραστική και φασιστική Βουλγαρία. Την έπόμενη μέρα οί χιτλερικοί άρχισαν να άποχωρούν από τη Βουλγαρία, ώλλά έξακολουθούσαν να συμπεριφέρονται άπροσημάτιστα. Μιά στρατιωτική τους φάλαγγα, δύναμης 2.500 άνδρών, πάσχισε στις 6 του Σεπτέμβρη να άπελευθερώσει ένα γερμανικό στρατιωτικό τμήμα, πού είχε κρατηθεί στην πόλη Ιχτιμάν. Άντιμετώπισε, όμως, πυρά και τσακίστηκε από τά βουλγάρικα στρατιωτικά τμήματα, πού είχαν προετοιμαστεί και καθοδηγούνταν από την Έπιτροπή Πόλης του Κ.Κ.Β. Οί έπαναστατικές δυνάμεις σημείωσαν ύπεροχή άπέναντι στόν έχθρό. Οί κινητοποιήσεις τους και οί ενέργειες του Λ.Α.Ε.Σ. ήταν άκράτητες. Τή νύχτα ξεμερώνοντας 9 του Σεπτέμβρη καταφέρθηκε τó κύριο πλήγμα ενάντια στην κεντρική έξουσία στη Σόφια. Ός τó βράδυ της ίδιας μέρας ή λαϊκή έξέγερση νίκησε σ' όλη τη χώρα. Έγκαθιδρύθηκε ή λαϊκή δημοκρατική έξουσία του Π.Μ. Η νίκη, πού καταχτήθηκε με την άποφασιστική βοήθεια του Σοβιετικού Στρατού, έτοιμάστηκε και σφυρηλατήθηκε στην τρίχρονη άνιση μάχη, πού διεξαγόταν κάτω από την καθοδήγηση του Κ.Κ.Β. και κάτω από τη σημαία του Πατριωτικού Μετώπου.

ό Γκαϊμπελς όμολογεί:

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΠΟ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΠΑΡΤΙΖΑΝΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ ΑΠΟ ΒΔΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΔΟΜΑΔΑ

άρθρο του Π. ΙΛΙΝ-
του πρακτορείου "Νορόστιν"

Πλησιάζει ή τριακονταετία από τη Νίκη του Σοβιετικού λαού στο Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο. Η νίκη πάνω στη Χιτλερική Γερμανία είναι μιά άξέχαστη σελίδα στην ιστορία της σοβιετικής χώρας. Αυτή ή νίκη, πού έσωσε τούς λαούς από τόν κίνδυνο της φασιστικής σκλαβιάς, ήταν μιά λαμπρή μαρτυρία θριάμβου των δυνάμεων του Σοσιαλισμού, της Δημοκρατίας και της Προόδου ενάντια στις μαύρες δυνάμεις της όπισθοδρομησης και της άντίδρασης.

Αυτή άνέβασε σέ ποιοτικά νέο έπίπεδο και τούς άγώνες των εργαζομένων γιά την κοινωνική τους άπελευθέρωση και την έθνικοαπελευθερωτική πάλη των λαών και τó μαζικό δημοκρατικό κίνημα ενάντια στόν ιμπεριαλισμό. Νά γιατί ή τριακονταετία της μεγάλης Νίκης άναμφισβήτητα θά γίνει μιά από τις πιό σημαντικές, πιό συγκλονιστικές έπαιτίους γιά τó σοβιετικό λαό, γιά τούς φίλους του στο έξωτερικό, γιά όλους τούς ανθρώπους καλής θέλησης πάνω στη γή.

Ναρκοθέτηση σιδηροδρόμου κοντά στη Μόσχα. 1941

Κατά το Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο 1941-45, που επιβλήθηκε στο σοβιετικό λαό από τους Χιτλεροφασίστες, η Σοβιετική Ένωση επεδίωξε τους δίκαιους ανθρωπιστικούς σκοπούς: να υπερασπίσει τις ιστορικές κατακτήσεις του πρώτου στον κόσμο σοσιαλιστικού κράτους, να συντρίψει τους φασίστες κατακτητές, να βοηθήσει τους λαούς των άλλων χωρών στην απελευθέρωσή τους από το Χιτλερικό ζυγό, να δημιουργήσει πλοίο εθνικές συνθήκες για μια προοδευτική ανάπτυξη της ανθρωπότητας, για την εγκαθίδρυση μιάς σταθερής, δίκαιης και δημοκρατικής ειρήνης στη γη.

Η Σοβιετική Ένωση έφερε το μεγαλύτερο βάρος της πάλης κατά του Χιτλερισμού. Ο Σοβιετικός λαός, σαν ένας άνθρωπος, ξεσηκώθηκε για τον ιερό πόλεμο κατά του φασισμού, για την τιμή, την ελευθερία, για την ανεξαρτησία της σοσιαλιστικής πατρίδας. Το μέτωπο της ήρωϊκής πάλης ενάντια στους χιτλερικούς κατακτητές απλώνονταν κείνα τα δύσκολα χρόνια σ' ολόκληρη τη χώρα.

Τις πρώτες μέρες του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου, στις κατεχόμενες από τους φασίστες περιοχές, άρχισαν να σχηματίζονται ομάδες παρτιζάνων. Στο τέλος του 1941 στην προσωρινά κατεχόμενη σοβιετική γη δραούσαν περίπου 3.500 παρτιζάνικα απόσπασματα και ομάδες. «Ο κίνδυνος από μέρους των παρτιζάνων μεγαλώνει από βδομάδα σε βδομάδα... Οι παρτιζάνοι κυριαρχούν απόλυτα στις μεγάλες εκτάσεις της κατεχόμενης Ρωσίας...» Αυτή η όμοιογία ανήκει στο Γκαϊμπέλς. Ο πλησιέστερος συνεργάτης του Φύρερ την έγραψε στο προσωπικό του ημερολόγιο τις πρώτες κιόλας μέρες του πολέμου, όταν η πολεμική μηχανή της φασιστικής Γερμανίας προχωρούσε από τη δύση στην ανατολή, όταν ακόμα ο Χίτλερ - βέβαια, όχι τόσο αστραπιαία, όσο πρόβλεπε το σχέδιο του «άστραπιαίου πολέμου» (BLITZKRIEG) - ήταν σίγουρος για την έπιτυχία της προέλασής του.

Η μεγάλη έκταση του κινήματος των παρτιζάνων και η άποτελεσματικότητά του μετέτρεψαν το κίνημα αυτό σε παράγοντα στρατηγικής σημασίας, που συνέβαλε στην επιτάχυνση της καταστροφής του φασισμού.

Το Μάη του 1942 το Άνωτατο Αρχηγείο δημιούργησε το Κεντρικό Επιτελείο του Παρτιζάνικου Κινήματος. Η αριθμητική δύναμη του παρτιζάνικου στρατού ξεπέρασε το ένα εκατομμύριο ένοπλους μαχητές, που δραούσαν στις ομάδες και στην παρανομία. Όλοι αυτοί ήταν μια φοβερή δύναμη, που θανάσιμα φοβόντουσαν οι Γερμανοί φασίστες, που έλεγαν τους αντίρτες «μαύρος θάνατος». Οι φασίστες ήξεραν πολύ καλά τα όνόματα των πιο γνωστών μαχητών της παρανομίας και πολλές φορές είχαν όρισει μεγάλα ποσά σαν άμοιροι για όποιον θα βοηθούσε να τους συλλάβουν. Ο σοβιετικός λαός, επίσης, ήξερε πολύ καλά τα όνόματα των παρτιζάνων ηρώων: Σίντορ Κοβράκι, Άλεξέι Φέντορφ, Δημήτρι Μεντβένκοφ, Νικολάι Κουζνετσοφ, Κονσταντίν Ζαολόνωφ κ.ά. που έγιναν μυθικοί ήρωες του Παλλαϊκού Πολέμου.

Από τη μέση του 1942 οι φασίστες αναγκάζονταν να στέλνουν εν-

αντίον των παρτιζάνων τα 10 τοις εκατό του Γερμανικού Στρατού Ήερας που υπηρετούσαν στο Γερμανοσοβιετικό Μέτωπο. Τίποτα όμως δεν μπόρεσε να σταματήσει τους λαϊκούς εκδικητές στον ιερό τους αγώνα κατά των κατακτητών. Στο τέλος του 1943 ένα σημαντικό μέρος του κατεχόμενου από τους Χιτλερικούς σοβιετικού εδάφους, που ήταν ίσο με το σύνολο των εκτάσεων της Αγγλίας, της Δανίας και του Βελγίου, βρισκόταν κάτω από την πλήρη έλεγχο των παρτιζάνων.

Τα χτυπήματα των παρτιζάνων συντονίζονταν με τη δράση του σοβιετικού στρατού. Π.χ. στη μάχη του Κούρσκ, τον Ιούλιο του 1943, οι παρτιζάνοι κατάφεραν ισχυρό και συντονισμένο χτύπημα στις συγκοινωνίες του έχθρου. Οι παρτιζάνοι άχρηστευσαν μερικούς σημαντικούς σιδηροδρόμους στη Λευκορωσία και στην Ουκρανία και ανάγκασαν το Χιτλερικό Αρχηγείο να στέλνει τις άμαξοστοιχίες με έξοπλισμό, πυρομαχικά και στρατιώτες προς το μέτωπο από πλάγιο δρόμο. Το φθινόπωρο του 1943 όλες οι σιδηροδρομικές συγκοινωνίες στη Λευκορωσία είχαν παραλύσει από τους παρτιζάνους. Μόνο το 1943 οι παρτιζάνοι άνατίναξαν 11.000 περίπου έχθρικές άμαξοστοιχίες, κατέστρεψαν 22.000 αυτοκίνητα, άνατίναξαν 5.500 περίπου γέφυρες (από τις οποίες 900 ήταν σιδηροδρομικές).

Στα χρόνια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου οι σοβιετικοί λαϊκοί εκδικητές είχαν εξοντώσει, τραυματίσει ή αιχμαλωτίσει εκατοντάδες χιλιάδες χιτλερικούς και προδότες που τους βοηθούσαν. Μόνο οι παρτιζάνοι της περιοχής του Λένινγκραντ εξόντωσαν παραπάνω από 104.000 φασίστες στρατιώτες και αξιωματικούς, οι παρτιζάνοι της Ουκρανίας περίπου 465.000 φασίστες κατακτητές. Στη διάρκεια των τριών χρόνων από τον Ιούνιο του 1941 μέχρι τον Ιούνιο του '44 οι παρτιζάνοι της Λευκορωσίας μισό περίπου εκατομμύριο χιτλερικούς κατακτητές και προδότες. Στα χρόνια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου οι αντίρτες της Ουκρανίας εξόντωσαν 467 φρουρές και έπιτελεια του έχθρου, άνατίναξαν 5.000 άμαξοστοιχίες.

Εκατομμύρια σοβιετικών ανθρώπων, που βρίσκονταν στα προσωρινά κατεχόμενα από τον έχθρο έδαφη, πήραν δραστήριο μέρος στην έκμηδένιση των πολιτικών, οικονομικών και πολεμικών μέτρων, που έπαιρναν οι ξένοι κατακτητές. Τα χτυπήματα των παρτιζάνων έσπερναν πανικό στους κόλπους του έχθρου, μείωναν το ήθικόν των στρατευμάτων του φασιστικού συνασπισμού.

Οι παρτιζάνοι που άγωνίστηκαν στα μετόπισθεν του έχθρου έδειξαν πολύ θάρρος και γενναιότητα. Περισσότεροι από 184.000 παρτιζάνοι παρασημοφορήθηκαν, 127.000 πήραν μετάλλια «Στον Παρτιζάνο του Πατριωτικού Πολέμου». 234 από τους παρτιζάνους τιμήθηκαν με τα διάσημα του «Ηρώα της Σοβιετικής Ένωσης».

Πολλοί λαοί της Εύρώπης θυμούνται με ευγνωμοσύνη τα όνοματά των έθνικών τους ηρώων-σοβιετικών πολιτών, που δραπέτευσαν από την αιχμαλωσία και πήραν μέρος στα έθνικά τους κινήματα αντίστασης. Στην Ιταλία ο Ρώσος Φέντορ Πολετάγιεφ, που έδωσε τη ζωή του για τη λευτερία της Ιταλίας. Στα χώματα της Γιουγκοσλαβίας τάφηκε ο Άζερμπαϊτζάνος Μεχτί Κουσεϊν-Ζαντέ. Οι Γάλλοι τιμούν το όνομα του Ουκρανού Βασίλη Πόρικ, που πολέμησε μαζί με τους Γάλλους ανθρακωρύχους. Με το άνωτατο παράσημο της Γαλλίας-Πολεμικό Στανρόν με Άργυρο Άστέρα παρασημοφορήθηκαν μεταθανάτια τα τέκνα της Γεωργίας Ι.Ντιγκασιλί, Α.Ταμπάουα, Χατιασιλί και Α.Χούτσουα, που δραπέτευσαν από τη Χιτλερική αιχμαλωσία και πήραν μέρος στην απελευθέρωση της πόλης Καρμώ. Πολλοί σοβιετικοί πολέμησαν μαζί με τους Έλληνες για την ελευθερία της Ελλάδας - στα Χανιά και στη Θεσσαλονίκη βρίσκονται τάφοι σοβιετικών στρατιωτών, που έδωσαν τη ζωή τους στον κοινό αγώνα κατά του Χιτλερικού φασισμού κι έτσι στερέωσαν τους πατροπαράδοτους δεσμούς φιλίας μεταξύ των λαών της Σοβιετικής Ένωσης και της Ελλάδας.

Πέρασαν τριάντα χρόνια από τη λήξη του μεγάλου αυτού πολέμου κατά του φασισμού και του μιλιταρισμού. Ο Σοβιετικός λαός με τον ήρωϊκό του μόχθο έπυλυνε τις πληγές του πολέμου. Η λαϊκή οικονομία της ΕΣΣΔ ανέβηκε σε νέα ύψη, κτίστηκε στη χώρα μας μια ανεπτυγμένη σοσιαλιστική κοινωνία, συνεχώς αυξάνεται η ευημερία του Σοβιετικού λαού. Και σήμερα, όπως και πριν, το κυριότερο καθήκον της έξωτερικής πολιτικής της χώρας των Σοβιετών παραμένει η πάλη για την ειρήνη και την ασφάλεια των λαών. Η λενινιστική έξωτερική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης είναι μια δραστήρια πολιτική της ειρήνης και της φιλίας των λαών, της συσπειρώσεως των δυνάμεων που άγωνίζονται κατά του ιμπεριαλισμού, της αντίδρασης και του πολέμου. Αυτές οι βασικές κατευθύνσεις της σοβιετικής έξωτερικής πολιτικής βρέθηκαν τη λαμπρή τους έναρξηση στο ιστορικό πρόγραμμα ειρήνης που άποφασίστηκε από το 24ο συνέδριο του Κ.Κ.Σ.Ε. Κατά την έφαρμογή του προγράμματος αυτού η πολυετής, συνεπής και έντατα πάλη του Κ.Κ.Σ.Ε. και του Σοβιετικού κράτους, όλων των χωρών της σοσιαλιστικής κοινοπραξίας και όλων των προοδευτικών δυνάμεων για τη στερέωση της ειρήνης και της ασφάλειας, στεφανώθηκε, στο σημερινό του στάδιο, με σοβαρές έπιτυχίες. Ο Α.Ι.Μπρέζνιεφ στο λόγο του, στις 14.6.74, ύπογραμμισε ότι «το κυριότερο γεγονός είναι ότι κατορθώσαμε να στερεωθούν σοβαρά τα θεμέλια της ειρήνης και της ασφάλειας των λαών, να χαλαρωθεί ο κίνδυνος ενός πυρηνικού πολέμου. Ο Σοβιετικός λαός, όλοι οι λαοί του κόσμου, εκτιμούν αυτό το γεγονός σαν μια έπιτυχία πραγματικά ιστορικής σημασίας».

Π. Ίλιν (ΑΠΝ)

Χωρίς... σχόλια.

Ταύρος μαινόμενος...

Παναγιά μου... φύλαξε!

Άρτον και θεάματα...

για να καταλάβουμε σωστά το φασισμό «ΜΑΣ»

ΜΙΑ "ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ" ΣΕ ΔΥΟ ΑΛΛΗΛΟΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Του Γιώργου Σεφερτζή

Τὰ ὅσα ἀκολουθοῦν εἶναι κατὰ ἓνα τρόπο συνέχεια τοῦ ἀφιερώματος γιὰ τὴν 21ῃ Ἀπριλίου, στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ ANTI. Συνέχεια πὺν ἔρχεται ἀπ' τὴ μιὰ γιὰ νὰ συμπληρώσει, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ καὶ κατὰ τρόπο συμπερασματολογικὸ, τὶς ἀνεπάρκειες εἰδικὰ τοῦ σημειώματος γιὰ τὴν ἰδεολογία τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστώτος, πὺν ἦταν συνάρτηση καὶ τῆς χρονικῆς πίεσης. Καὶ πὺν ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, θέλει νὰ ἀνοίξει μιὰ γενικότερη, ἀλλὰ καὶ πὺν οὐσιαστικὴ, συζήτηση μ' ἀφορμὴ τὴν ὄγδοη ἐπέτειο τοῦ πραξικοπήματος, ὥστε ἡ σημασία τῶν ἐπετειῶν καὶ τῶν ἀφιερωμάτων νὰ μὴν ἐξαντλεῖται σὲ φιλολογικὲς παρελθοντολογίες.

Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, σκοπὸς τῆς συνέχειας αὐτῆς δὲν εἶναι νὰ «κλείσει» μὲ αὐτοϊκανοποίηση ἓνα θέμα. Ἀντίθετα, θέλει νὰ συνεχιστεῖ. Κι αὐτό, ἀφορᾷ τόσο τὰ συγκεκριμένα ἄτομα, ὅσο καὶ τοὺς πολιτικοὺς φορεῖς.

Στὸ σημείωμα τοῦ προηγούμενου τεύχους γιὰ τὴν κωμικοτραγικὴ κοσμοθεώρηση τῶν συνταγματαρχῶν καθορίστηκε κατ' ἀρχὴν ἡ ἔννοια τῆς ἰδεολογίας καὶ ἀκολουθήσαν δύο ἀναφορές. Ἡ πρώτη ἀφοροῦσε τὸ γερμανικὸ πρότυπο τῆς ἀνόδου καὶ τῆς ἐγκαθίδρυσης φασιστικοῦ καθεστώτος. Ἡ δευτέρη ἀναφερόταν στὸ ἰδεολογικὸ - πολιτιστικὸ ὑπόβαθρο τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος πὺν ἐπιβλήθηκε στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν ἐμφύλιον.

Σκοπὸς τῆς πρώτης ἀναφορᾶς ἦταν νὰ ὑπογραμμιστοῦν χοντρικὰ οἱ τυχόν διαφορὲς μετὰ τῶν δύο μοντέλων δικτατορικῆς ἐπιβολῆς. Ἡ περίπτωση τῆς προπολεμικῆς Γερμανίας ἀντιπροσωπεύει, βέβαια, μιὰν ἀκραία καὶ ἀρκετὰ πολὺπλοκη μορφή τοῦ φασιστικοῦ φαινομένου. Ἡ δομικὴ ἐξέλιξη τῆς ἴδιας τῆς κοινωνικῆς τῆς οικονομίας, ἡ πίεση γιὰ στρατιωτικὴ ἐπέκταση, «ἡ συγχώνευση τῆς ἀνατολικῆς βαρβαρότητας μὲ τὴ δυτικὴ βιομηχανία», οἱ ἐπιπτώσεις τῆς πρόσφατης ἥττας καὶ τῶν οικονομικῶν, ψυχολογικῶν καὶ πολιτικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, πρόσδωσαν στὸ γερμανικὸ ναζισμό μιὰ

ἄλλη διάσταση, ὕψὺ καὶ βάση γιὰ μιὰ ἀνάπτυξη πολὺ πὺν βαθιὰ καὶ ὁλοκληρωτικὴ. Ἀκόμα, θὰ λέγαμε, πὺν ἰδεολογικὴ μὲ τὴ φιλοσοφικὴ, κομματικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ μιὰ ταξικὴ ἔννοια. Ἀς μὴν ξεχνᾶμε, κι αὐτὴ εἶναι ἡ πὺν χτυπητὴ διαφορὰ, ὅτι ὁ γερμανικὸς φασισμὸς ἦταν κι ἓνας φασισμὸς μαζῶν.

Ἡ ἀπουσία παρομοίων παραγόντων στὴν Ἑλλάδα, οἱ διαφορετικὲς οικονομικὲς, κοινωνικὲς, πολιτικὲς καὶ διεθνεῖς συνθήκες, τέλος ἡ ἰδιομορφία τῆς χώρας σὰν ἐξαρτώμενης καὶ στρατηγικὰ καίριας, ἀφαιροῦν ἀπὸ ἓνα φασιστικὸ στὰ μέσα, τὶς μεθόδους καὶ τὴ νοοτροπία καθεστώτος τὴν ἰδεολογικὴ καθαρότητά του.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

Ἀλλὰ οἱ διαφορὲς αὐτὲς ἀποδείχνουν ἀκόμα τὸ ἱστορικὰ ξεπερασμένο, στὴν τρέχουσα φάση, τοῦ κλασικοῦ προτύπου τοῦ φασισμοῦ. Ἡ ἀνυπαρξία ἐπίσης φασιστικῆς ἰδεολογίας καὶ θεσμοποιημένης ὁλοκληρωτικῆς δομῆς καὶ φιλοσοφίας, εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ ρόλου πὺν ῥθε νὰ ἐπιτελέσει τὸ πραξικόπημα στὴν Ἑλλάδα, ἐνδεικτικὸ τῆς σύγχρονης ἀποστολῆς καὶ τοῦ νέου προσώπου τοῦ σημερινοῦ φασισμού.

Μεταξὺ τῶν δύο περιπτώσεων παραμένει πάντα ὁ κοινὸς παρανομαστής τῆς οὐσίας

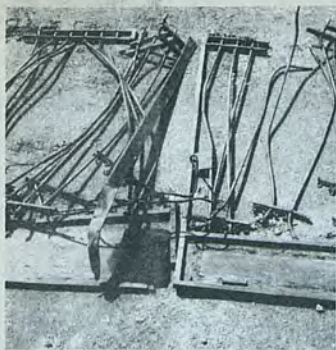
τους. Τὸ κοινὸ τους σημεῖο βρίσκεται στὴν καταγωγή τοῦ φασισμοῦ ἀπ' τὸ ἀδιέξοδο πὺν ὀδηγεῖται ἡ ἀρχαία τάξη, ἐξαιτίας τῆς ὀρίμανσης τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἀνάπτυξης τοῦ λαϊκοῦ κινήματος.

«Ὁ φασισμὸς σὰ μιὰ μορφή καπιταλιστικῆς ἐξέλιξης μπορεῖ νὰ θεωρεῖται ὅτι ἀντιπροσωπεύει μιὰν ὀξεία καὶ ποιοτικὰ νέα φάση τῆς διαρκούς κρίσης τῆς ἀργοπορημένης ἀστικῆς ἐπανάστασης». Χρόνια ἀδυναμία τῶν ἀστικῶν φιλελεύθερων δυνάμεων καὶ θεσμῶν, ἐπιρροὴ τῆς συντηρητικῆς παράδοσης, ἐσωτερικὲς κοινωνικὲς ἐντάσεις, πὺν γεννᾷ ἡ παραμορφωμένη ἀνάπτυξη καὶ καπιταλιστικὴ κρίση καί, τελικὰ, ἡ ἀπειλὴ μιᾶς «σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης», ὁ κοινὸς λεγόμενος «κομμουνιστικὸς κίνδυνος», εἶναι, σὲ πολὺν ἀδρὲς γραμμὲς, οἱ παράγοντες πὺν διμορφώνουν τὴ φασιστικὴ ἐμφάνιση. Τὸ πρότυπο, δηλαδή, ἴδιο στὶς βασικὲς του γραμμὲς, μεταφέρεται καὶ προσαρμόζεται σὲ διαφορετικὲς, ποιοτικὰ καὶ χωροχρονικὰ, συνθήκες.

Μὲ τὴ δευτέρη ἀναφορὰ περιγράφεται, πολὺ σύντομα, τὸ πολιτιστικὸ ἐποικοδόμημα πὺν στήθηκε μὲ τὴ βία τῶν νικητῶν δυνάμεων τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Σκοπὸς τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς εἶναι νὰ ὑπενθυμίσει πὺν στὸ βαθμὸ πὺν τὸ καθεστὸς χρειάζοταν κάποια ἰδεολογικὰ στηρίγματα καὶ δικαιολογίες ἀσυνάρτητης μεταφυσικῆς, τὶς ἀντολοῦσε ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ τοῦ σκοταδισμού, πὺν γέμισε στὴ μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα, τὸ ἴδιο κοινωνικὸ STATUS πὺν ἐπέβαλε καὶ τὴ δικτατορία.

Τὸ πραξικόπημα, ἄσχετα ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες καὶ τὰ «ἀποδεικτικά» στοιχεῖα, ἀνταποκρινόταν ἀπὸ κοινὸν στὰ στρατιωτικὰ οικονομικὰ συμπεράσματα τῶν ΗΠΑ καὶ τὰ κοινωνικοοικονομικὰ τῆς ἐλληνικῆς ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγαλοαστικῆς τάξης.

Μὲ τὴν ἐναρξὴ τῆς δεκαετίας τοῦ '60 ἡ Ἑλλάδα ἔμπαινε στὴ φάση τῆς ἐπιταχυνμένης ἐκβιομηχάνισης, μὲ ρυθμοὺς πὺν ἀποσκοποῦσαν στὴ γρήγορη ἐντάξη τῆς χώρας στὸ δυτικὸ καὶ

Όταν περνά ο φασισμός!

Εδώ... βαρκούλες αρμενίζουν!

Δεν ήταν βέβαια σάν την Τζιά.

Το χαμόγελο της... προδοσίας!

οί λαθεμένες έκτιμήσεις της αντιπολίτευσης κι οί συνέπειές τους χτές, σήμερα κι ίσως αύριο

δυτικοευρωπαϊκό καπιταλιστικό σύστημα. Αποκορύφωμα των επιδιώξεων αυτών είναι ή συμφωνία για πρόσδεση στην ΕΟΚ, πράγμα που θα εξασφάλιζε και την καπιταλιστική ανάπτυξη, σύμφωνα με τα συμφέροντα της εγχώριας ολιγαρχίας.

Με τη λαϊκή νίκη των εκλογών του 1963, ή εξουσία παραδόθηκε σ' ένα κόμμα που στην κατάλληλη στιγμή κινήθηκε για την εφαρμογή ενός κενυσιανής εμπνευσης οικονομικού προγράμματος. Οι νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις της ΕΚ ανησύχησαν το ξένο κεφάλαιο και την ολιγαρχία. Αλλά, καθώς φαίνεται, όχι μόνον αυτούς. Μεγάλα τμήματα κατώτερων αστικών στρωμάτων φοβήθηκαν πως θα έχαναν τον έλεγχο του συστήματος. Η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου απολύθηκε, αλλά το βασιλικό πραξικόπημα οδήγησε σε αδιέξοδο. Το αποτέλεσμα των εκλογών, που ορίστηκαν για το Μάη του '67, ήταν ήδη σαφές, ύστερα από τη λαϊκή άμυνα του '65 και '66.

Η χούντα ήρθε για να συνεχίσει την προηγούμενη οικονομική πολιτική ή ανάπτυξη, με τους ίδιους προσανατολισμούς, καταπνίγοντας τους κοινωνικούς κραδασμούς, και το λαϊκό κίνημα. Ο τέτοιος ρόλος της της επέβαλλε και την ιδεολογία της. Ερμήνευε, βέβαια, με το δικό της τρόπο, αλλά και διαφύλασσε θεωρητικά τα συστήματα διακυβέρνησης της δύσης και τις «αιώνιες ανθρώπινες αξίες της».

ΔΥΟ ΕΠΙΠΕΔΑ

Η δικτατορία έπαιξε ιδεολογικά σέ δυο επίπεδα. Στο πρώτο, ικανοποιούσε τις φιλοσοφικές όρμες των θεωρητικών της και πρῶτον αίσθάνονταν την ανάγκη να θεμελιώσουν ιδεολογικά τη θέση τους στο όργιο της έφταετίας ή να έκφωνήσουν πανηγυρικούς και άλλους, ανάλογα με την περίπτωση, λόγους. Γι' αυτούς, προσφέρθηκε ή θεωρία του «έλληνοχριστιανισμού». Ένα μίγμα, δηλαδή, του πιδό στείρου αντικομμουνισμού, μουνσειακού μεγαλοϊδεατισμού και θρησκευτικού μυστικισμού. Τόσο τα δόγματα όσο και ή πολιτική λειτουργία της έκκλησίας και της θρησκείας κλήθηκαν να συνεισφέρουν στον άφρονισμό του λαού. Αλλά κάτω τέτοιο ήταν καταδικασμένο εκ των προτέρων, σέ μια έκβιομηχανισμένη πιά και καταναλωτική προσανατολισμένη κοινωνία. Μόνο μερικούς «έθνικοφρονες» γεροντάκους και κάμποσες θρησκόληπτες γριούλες θα μπορούσε να ικανοποιεί.

Στο δεύτερο επίπεδο, που ήταν και αυτό

που τους έδιεφερε περισσότερο, ήθελαν και πέτυχαν, έφθονον πετύχαινε ή ή οικονομική τους πολιτική, να εισάγουν τον άμερικάνικο τρόπο ζωής. Να απολιτικοποιήσουν τις μάζες και να τις προσανατολίσουν στην κατανάλωση. Το άτομο έπρεπε να βρίσκεται σέ τέτοια κατάσταση, που, άφ' ενός, να θεωρεί την άπόλυτη ύπακοή του στο κράτος σάν το μόνο δρόμο να επιβιώσει, κι άφ' έτέρου, να προτιμά τη διατήρηση ή βελτίωση του καταναλωτικού του επιπέδου, αντί να ξεγεραθεί ενάντια στις καταπιεστικές συνθήκες, διακινδυνεύοντας τη βολή και την οικονομική του ύπαρξη. Απογοητευμένος και από τις πολιτικές δυνάμεις, ο λαός συμβίβαστηκε και πήρε την παθητική στάση. Όταν το άστειο της «καταναλωτικής» κοινωνίας τέλειωσε, ο Νοέμβρης του '73 ήταν γεγονός.

Με μια πολύ άδρρη περιγραφή της οικονομικής πολιτικής και στοχοθέτησης της δικτατορίας, δικαιολογείται ο τέτοιος ιδεολογικός προσανατολισμός του δεύτερου επιπέδου. Παρόλο το μένος των στρατιωτικών για τη φανυλότητα του παρελθόντος, οι κυβερνήσεις τους συνέχισαν με συνέπεια — αλλά και με μεγάλη άδεξιότητα — την πολιτική της έκβιομηχάνισης και καπιταλιστικής ανάπτυξης σέ πλαίσια που χάραξαν οι προκάτοχες τους κοινοβουλευτικές.

Με έπιτυχή βραχυχρόνια άποτελέσματα ακολουθείται μια άναπτυξιακή διαδικασία που ταυτίζεται με την αύξανόμενη εισαγωγή κεφαλαίου, δημιουργείται ενδοϊκό για επενδύσεις κλίμα. Προσοχίες για το μέλλον, προοπτικές μεγάλων κερδών, προνόμια για τις άλλοδαπες επιχειρήσεις, το έφοπλιστικό κεφάλαιο και την εγχώρια ολιγαρχία. Το τραπεζικό κεφάλαιο έλέγχει τη βιομηχανία και το έμπόριο. Το έφοπλιστικό επεκτείνεται διαρκώς σέ βιομηχανικούς κλάδους.

Το κράτος άρκείται στή δημιουργία και επέκταση της ύποδομής, στον έλεγχο του νομισματικού συστήματος και των πιστώσεων. Συγχρόνως, καταρτίζει βραχυχρόνια ή μακροχρόνια προγράμματα για την οικονομική πορεία και αυξάνει τον επενδυτικό του ρόλο.

Έτσι, το καθεστώς εκπληρώνει τη λειτουργία του, σέ σχέση με τα συμφέροντα που έξυπηρετεί, και στην προσπάθειά του να θεσμοποιήσει νεοκαπιταλιστικές μεθόδους, ακολουθεί την ανάλογη ιδεολογική τακτική. Έδώ ή καταναλωτική μανία μετράει περισσότερο και συμβιβάζεται λιγότερο με το άυστηρό έλληνοχριστιανικό πνεύμα. Ο αντικομμουνισμός άποκτά λιγότερη σημασία, χάριν του τουρισμού.

ΕΝΑ ΒΑΣΙΚΟ ΛΑΘΟΣ

Στην κριτική της ή άστική αντιπολίτευση προσπάθησε να άποδείξει πως ή χούντα με τα προγράμματά της δεν προωθούσε την ανάπτυξη της χώρας. Στο άποπροσανατολιστικό αυτό λάθος, έπесαν και όρισμένες κύριες προοδευτικές άντιστασιακές οργανώσεις και κόμματα. Λάθος που συνετέλεσε στην πολιτική και στρατηγική τους άνεπάρκεια και τις άποξένωσε περισσότερο από το λαό.

Η κριτική που μπορεί να άσκηθεί στην οικονομική πολιτική των στρατιωτικών, συνδέεται με τις σχέσεις τους με συγκεκριμένα συμφέροντα και γενικότερα με το κοινωνικοοικονομικό σύστημα που ύπηρετεί. Η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης και ή οικονομική κρίση, χωρίς βέβαια να 'ναι άσχετη με την άπειρία και άπερισκεψία των κρατούντων, άρχισε όταν έπιδεινώθηκε ή διεθνής κατάσταση και ξέσπασε ή κρίση του δολαρίου, το '72-'73.

Στο έπόμνο σημείωμα θα γίνει προσπάθεια να δώμε ποιές ήταν οι άντιφάσεις του στρατιωτικού καθεστώτος και ποιές οι άντιδράσεις στην πολιτική του των διαφόρων κοινωνικών κατηγοριών.

Κι αν επανερχόμαστε στο θέμα, είναι γιατί πιστεύουμε πως μια τέτοια συζήτηση δεν είναι χωρίς ούσια. Άνεξάρτητα από το τί έγινε στο έξωτερικό ή στους διάφορους στενούς κύκλους φλύαρων άντιστασιαζομένων, μια τέτοια συζήτηση δεν έχει γίνει ποτέ «είς έπήκοον» του έλληνικού λαού. Κι ακόμα άς μ'ήν ξεχνάμε πως ή δυσκολία ή ή θελημένη άνημπορία της αντιπολίτευσης να αναλύσει τους μηχανισμούς που επέβαλαν το πραξικόπημα και τη σκοπιμότητα που έξυπηρετούσε, της στοίχισαν πολύτιμο χρόνο, την οδήγησαν σέ άποπροσανατολισμένα συμπεράσματα και στέρησαν το λαό από την ένεργητική άντιστασιακή δράση. Μήπως λοιπόν πρέπει να γίνει σήμερα ένας άπολογισμός, τόσο για τα αίτια και την πολιτική της δικτατορίας, όσο και για τη δουλειά της άντίστασης στή διάρκεια της; Γιατί φαίνεται πως ή σημερινή άνεπάρκεια και κρίση της αντιπολίτευσης, δεν είναι παρά συνέχεια της άδυναμίας της να δει και να αναλύσει σωστά και υπεύθυνα τη συγκεκριμένη κάθε φορά κατάσταση.

Η λύση Καραμανλή δεν φαίνεται να 'ναι άμοιρη των δυνατοτήτων, αλλά και των έπιλογών της τότε άντίστασης και σημερινής αντιπολίτευσης.

Γ. Σεφερτζής

ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Τοῦ Ἀνδρέα Λεντάκη

Ἀπ' τὸν δεύτερο τόμο γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας παίρνω ἓνα ντοκουμέντο ποὺ ἀναλύει τὸν τρόπο ἐργασίας τῆς Διεύθυνσης Νεότητος ποὺ ἀνάφερα στὸ προηγούμενο τεῦχος.

Ἡ ἀνοδος τῆς Χούντας στὴν ἐξουσία σηματοδεύτηκε ἀπ' τὴ μιὰ μὲ τις συλλήψεις, τις ἐκτοπίσεις καὶ τὴν τρομοκρατία ποὺ ἐξαπέλυσε κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὴ διάλυση κομμάτων καὶ ὁργανώσεων. Στις 30 Ἀπριλίου 1967 ὁ «Ἐλεύθερος Κόσμος» (σ. 12) δημοσιεύει τὴν εἴδηση ὅτι «ἀπεφασίσθη ἡ διάλυσις τῆς ΕΔΑ, τῆς Νεολαίας Λαμπράκη, τῆς ΕΡΕΝ (Νεολαίας τῆς ΕΡΕ) καὶ τῆς ΕΔΗΝ» (Νεολαίας τοῦ Κέντρου). Λίγες μέρες ἀργότερα, ἡ ἴδια ἐφημερίδα (5.5.67, σ. 3-5) γράφει ὅτι «διὰ προκηρύξεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ ἀντιστατήγον κ. Ὀδυσσεὺς Ἀγγελῆ, διετάχθη ἡ χατάργησις καὶ διάλυσις 279 διαφόρων συλλόγων καὶ ὁργανώσεων» καὶ δημοσιεύει τὸν πλήρη κατάλογο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι ὁ Σύνδεσμος Νέων καὶ Φοιτητῶν γιὰ τὸν Πυρηνικὸ Ἀφοπλισμὸ Μπέρτραντ Ράσσελ, ἡ Δημοκρατικὴ Νεολαία Λαμπράκη (No 16), ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Ἑργαζομένων Νέων (No 19), ὁ Σύλλογος Ἑργαζομένων Φοιτητῶν-Σπουδαστῶν (No 52), ἡ ΔΑΣ 114 (No 53), ὁ ΟΤΣΕΕ, ἡ ΕΦΕΕ (No 55), καὶ γενικὰ ὅλοι οἱ φοιτητικοὶ καὶ τοπικοὶ σύλλογοι. Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (σ. 6) διαβάζουμε ὅτι καταργεῖται καὶ τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο.

Δυὸ μέρες ἀργότερα ὁ «Ἐλεύθερος Κόσμος» (7.5.67, σ.12) πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀγγελῆς ὑπόγραψε τὸ διάταγμα γιὰ τὴν ὀριστικὴν διάλυση τῆς Νεολαίας τῆς ΕΡΕ, τῆς Ε.Κ., τῶν Προοδευτικῶν (Μαρκεζίνη), τοῦ ΦΔΗΚ (Φιλελευθέρου Δημοκρατικοῦ Κέντρου, δηλ. τῶν ἀποστατῶν), τῆς Φιλελευθέρας Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως, τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος.

Μόνον ἡ ΕΚΟΦ παρέμεινε ἀνέπαφη, καὶ πολὺ φυσικὰ, ἂν καὶ τώρα πιά δίχως ἀντικείμενο καὶ σκοπὸ.

Ἀπ' τὸ ἀπόρρητο ἔγγραφο ποὺ δημοσιεύουμε, προκύπτουν ὀρισμένα ἄκρως ἐνδιαφέροντα πρᾶγματα.

1. Μόλις ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία ἡ Χούντα, ἔστησε συμβούλια - μαριονέτες ἀπὸ δικούς της ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν φιλοδοξίες ἀρχομανίας, ἀλλὰ κυρίως θέλαν νὰ φᾶνε λεφτὰ κι ἀπέβλεπαν κυρίως στὴν οἰκονομικὴ τακτοποίησίν τους καὶ στὸ ἐπαγγελματικὸ βόλεμά τους. Ὡς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1969, τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, ἰδιαίτερα τῆς ΕΦΕΕ, τὴν ἔδινε ὁ Ἀσλανίδης μέσω Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ (ΠΡΟ-ΠΟ), καθὼς καὶ διά-

φοροὶ μὴ κατονομαζόμενοι βιομήχανοι (ποιοί;). Τότε φαίνεται παρατηρήθηκαν ἀνωμαλίες οἰκονομικές, γιὰ τὸ καθένας προσπαθοῦσε νὰ χῶσει πιὸ βαθιὰ τὸ χέρι του στὸν μπεζαχτά. Γι' αὐτὸ ἄλλαξε ὁ καθοδηγητικὸς φορέας καὶ τὴν εὐθύνη ἀνάλαβε ἡ Διεύθυνση Νεότητος.

2. Πολὺ σύντομα, ἤδη τὸ 1968, τὴ Χούντα τὴν ἀπαρχολεῖ ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς Νεολαίας. Ἡ βασικὴ δύναμη τῆς ἀντίστασης ἦταν οἱ φοιτητὲς καὶ γενικὰ οἱ νέοι. Σκέφτεται πὼς καὶ στὸ μέλλον θὰ ἔχει ἰσχυροὺς πονοκεφάλους. Παράλληλα, πέρα ἀπ' τὴν ἀρνητικὴ πολιτικὴ, προβληματίζεται νὰ χαράξει μιὰν ἐντελῶς εἰδικὴ «θετικὴ» πολιτικὴ γιὰ τὸν ἀποπροσανατολισμὸ, τὴν ἀδρανοποίηση, ἀλλὰ καὶ τὸν προσεταιρισμὸ τῆς νέας γενιάς. Γι' αὐτὸ κατάληξε στὴ δημιουργία ἐνὸς ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΦΟΡΕΑ, ποὺ θὰ μελετᾷ, θὰ καθοδηγεῖ, θὰ ὁργανώνει καὶ θὰ συντονίζει ὅλη τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ πρὸς τὴ νεολαία, τις ὁργανώσεις καὶ τὰ ἐντὶπά της. Ἰδρύθηκε ἡ Διεύθυνσις Νεότητος παρὰ τὴ Γενικὴ Διευθύνει Κυβερνητικῆς Πολιτικῆς τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας. Τὸ ἄρθρο 3 τοῦ Α.Ν. 551/20.9.68 ὁρίζει ὅτι σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ φορέα ἦταν «ἡ ἐπισήμανσις καὶ ἐρευνα τῶν ἀφορώντων τὴν Νεότητα προβλημάτων, ἡ εἰσήγησις πρὸς λήψιν τῶν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτῶν ἐνδεικνυμένων μέτρων πρὸς τοὺς ἀρμοδίους Κυβερνητικοὺς παράγοντας, ὡς καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐφαρμογῆς τούτων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων φορέων».

3. Μὲ τὴν ἰδρύση τοῦ ἐνιαίου φορέα μελετιέται συστηματικὰ καὶ ἐνιαῖα τὸ θέμα κι ἐπιδιώκεται ἡ ἐπεξεργασία εἰδικῆς πολιτικῆς γιὰ τοὺς φοιτητὲς, τοὺς μαθητὲς, τὴν ἐργαζόμενη καὶ ἀγροτικὴ νεολαία, γιὰ τὴ ΧΑΝ, τὴ ΧΕΝ, τοὺς Προσκόπους, τις Ὀδηγούς. Τοὺς Ἀλκίμους τοὺς θέλει δική του φασιστικὴ Νεολαία καὶ διόρισε ὁργανωτὴ τὸν Πλεύρη, ἀρχηγὸ τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ Σύμβουλο τοῦ Λαδᾶ.

4. Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ στοιχεῖα ποὺ προκύπτει ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο (σημεῖο ζ) εἶναι ὅτι ἡ Χούντα κάλεσε εἰδικὸν Γερμανὸν Ψυχολόγον, εἰδικευμένον στὰ θέματα νεολαίας, γιὰ νὰ μελετήσουν τὸ ὅλο πρόβλημα καὶ νὰ εἰσηγηθοῦν μιὰ πολιτικὴ ποὺ νὰ ἐπεξεργάζεται τις μεθόδους καὶ τὸν τρόπο προσέγγισης τῶν νέων, βάσει τῶν ἰδιαίτερων χαρακτηριστικῶν, τῶν προβλημάτων, τῶν ἐνδιαφερόντων καὶ τῆς ψυχολογίας τους. Δίνουμε τὸ λόγο στὸ συγκλονιστικὸ αὐτὸ ἔγγραφο.

Ἀνδρέας Λεντάκης

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ
Αθήναι τη 5-1-1970

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Υπ' ὄψιν κ. ΠΡΩΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΘΕΜΑ: Ἀπολογισμὸς ἐπιτελεσθέντος ἔργου ὑπὸ Δ/νσεως Νεότη-
τος.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Νέου ἔτους ἡ Δ/νσις Νεότητος λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ ἐνημερώσῃ Ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος ὑπ' αὐτῆς ἔργου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήξαντος ἔτους, ὅπερ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχει ὡς κάτωθι:

Α' Ἑσωτερικὴ Ὁργάνωσις:

Ὡς νέα τελείως Δ/νσις ἡ ἡμετέρα ὑπηρεσία ἔχουσα δὲ ἐπὶ πλέον ἰδιάζον ἀντικείμενον ἀντιμετώπισεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἑσωτε-
ρικὰ προβλήματα ὀργανώσεως ἀλλὰ καὶ προσανατολισμοῦ, ἀφοῦ ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀμφιταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν ἀρμοδιοτή-
των αὐτῆς. Ἐπὶ πλέον τὸ ὀλιγομελὲς τοῦ προσωπικοῦ τῆς δὲν ἐπέτρεψε ταχεῖαν ἐπίλυσιν τῶν πρώτων ὀργανικῶν προβλημάτων.

Παρὰ ταῦτα καὶ ἐντὸς τῶν πρώτων μηνῶν ἐπελήφθη τῆς ὀργα-
νώσεως τοῦ ἀρχείου τῆς, τῆς συντάξεως εἰδικοῦ θεματολογίου ἐπὶ
θεμάτων ἀρμοδιότητος καὶ κυρίως ἤρχισαν τὰ πρώτα βήματα οὐ-
σιαστικῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν νέων καὶ τῶν
προβλημάτων τῶν.

Β' Φοιτηταὶ-Σπουδασταί:

Ἐν ἀρχῇ ἐγένοντο ἐπαφαὶ μετὰ τῶν μελῶν τῶν Διοικητικῶν
Συμβουλίων τῶν φοιτητικῶν συλλόγων, αἵτινες εἶχον καθαρῶς ἐν-
ημερωτικὸν χαρακτῆρα.

Κατὰ τὰς ἐπαφὰς αὐτὰς διεπιστώθη:

Ι. Πλήρης ἀδράνεια τῶν φοιτητικῶν συλλόγων καὶ ἐφαρμογὴ
καθαρῶς παθητικῆς πολιτικῆς - ἐνδιαφέρον μόνον διὰ νὰ μὴ
ὑπάρξῃ ἀντίδρασις.

ΙΙ. Διενέξεις μετὰ τῶν διαφόρων φοιτητικῶν ὁμάδων καὶ
συλλόγων.

ΙΙΙ. Ἀνυπαρξία ἐπαφῆς Συλλόγων καὶ μάζης φοιτητῶν.

ΙV. Πλήθος προβλημάτων σπουδῆς τῶν φοιτητῶν.

Μετὰ τὰς ὡς ἄνω διαπιστώσεις ἤρχισεν ἡ ἐπίμονος προσπάθεια
τῆς Δ/νσεως, διὰ τὴν ἐκ βάθρων ἀλλαγὴν τῆς καταστάσεως τῆς
ἐπικρατούσης ἐντὸς τοῦ φοιτητικοῦ χώρου καὶ συγκεκριμένως.

Ι. Παρεκινήθησαν αἱ Διοικήσεις τῶν συλλόγων νὰ ἐγκαταλεί-
ψουν τὴν ἀδράνειαν καὶ νὰ ἀρχίσουν νὰ προγραμματίζουν ἐκδη-
λώσεις, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύναντο νὰ προσεταίρισθουν τὴν μά-
ζαν τῶν φοιτητῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ τὴν καθοδηγήσουν. Οὕτω
διωργανώθησαν ὁμιλίες, φοιτητικαὶ ἐβδομάδες, συζητήσεις δημό-
σιαι ἐπὶ φοιτητικῶν θεμάτων, ἐκδρομαί, ψυχαγωγικαὶ ἐκδηλώσεις,
ἐορτασμοὶ ἐθνικῶν ἐπετείων.

ΙΙ. Διὰ μεθοδευμένης τακτικῆς οἱ διάφοροι σύλλογοι ἀπεκατέ-
στησαν σχέσεις μετὰ τῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ συνειργάσθησαν ἐπὶ
ποικίλων θεμάτων, αἱ διάφοροι δὲ ὁμάδες, αἵτινες ἐκ λόγων ἀντι-
ζηλιῶν κυρίως ἀλληλοσυνεκρούοντο προηγουμένως, ἐν συνεχείᾳ
ἠγνώθησαν καὶ ἐβοήθησαν τὸ ἔργον τῶν συλλόγων.

ΙΙΙ. Διὰ καθημερινῆς καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα περίπου ἐπισκέψεως τοῦ
φοιτητικοῦ χώρου ἀλλὰ καὶ διὰ προσωπικῆς ἐπαφῆς μετὰ ἀρμο-
δίων τόσο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὅσον καὶ τῶν Ἀνωτάτων
πνευματικῶν ἰδρυμάτων ἐγένετο συγκέντρωσις στοιχείων καὶ ἐν
συνεχείᾳ ὑπεβλήθη εἰσήγησις ἐπὶ τῶν προβλημάτων σπουδῆς, τὰ
ὅποια ἀντιμετώπιζον οἱ φοιτηταὶ (ἀνυπαρξία διδακτικοῦ καὶ βοηθη-

τικοῦ προσωπικοῦ- συμπεριφορὰ καθηγητῶν- ὠράριον διδασκα-
λίας- μὴ ὑπάρξις προσωπικοῦ εἰς γραμματείας- ἀνεπάρκεια καὶ
ἀκαταλληλότης χώρου διδασκαλίας- συγγράμματα κ.τ.λ.).

ΙV. Διὰ συσκέψεως μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν φοιτητῶν,
ἀρμοδίων τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ ὑπευθύνων
τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν ἐτέθη διὰ πρώτην ἴσως φορὰν ἐπὶ τάπητος
τὸ θέμα τοῦ φοιτητικοῦ συσσιτίου καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις ἐνιαίας
ἀντιμετωπίσεως τοῦτου.

VI. Διὰ συγκεκριμένων ἐνεργειῶν ἐτέθησαν αἱ βάσεις παγίας
ἀντιμετωπίσεως τοῦ οικονομικοῦ προβλήματος τῶν φοιτητικῶν
Συλλόγων. Μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1969 ἀκαταστασία πλήρης ἐπε-
κράτει εἰς τὸ θέμα τοῦτου. Οἱ σύλλογοι καὶ δὴ ἡ ΕΦΕΕ ἀφιέρωνον
μεγάλην καὶ ἴσως τὴν μόνην δραστηριότητα εἰς τὴν ἐξεύρεσιν πό-
ρων. Ἡ Γενικὴ Γραμματεία Ἀθλητισμοῦ, ἔτεροι ὑπηρεσίαι ἀλλὰ καὶ
διάφοροι Βιομήχανοι ἐνεφανίζοντο ὡς ἐνισχύοντες οικονομικῶς
τοὺς Συλλόγους μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρατηροῦνται οικονομικαὶ
ἀτασθαλῖαι.

Ἡ Δ/νσις Νεότητος ὅχι μόνον ἀνέλαβεν μόνην τὴν οικονομικὴν
ἐνίσχυσιν τούτων ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου, τὸν ὅποιον καθιέρωσε
τόσον εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Πάτρας, ὅσον καὶ εἰς Ἀθήνας συν-
έβαλεν εἰς τὴν ἐξυγίανσιν καὶ εἰς τὴν μὴ ὑπάρξιν δυνατότητος δη-
μιουργίας ἀνωμαλιῶν.

VIII. Διὰ πρωτοβουλίας τῆς Δ/νσεως Νεότητος ἐπελύθη ὀρι-
στικῶς τὸ θέμα τῆς ἐκδόσεως φοιτητικοῦ ἐντύπου. Μέχρι πρότι-
νος ἐξεδίδετο φοιτητικὸν περιοδικὸν τῇ εὐθύνῃ τῆς ΕΦΕΕ συνερ-
γαζομένης πρὸς τοῦτο μετ' ἄλλων ὑπηρεσιῶν. Κατὰ γενικὴν ὁμο-
λογίαν ἡ ἐκδοσις αὕτη δὲν ἦτο ἐπιτυχὴς ἀπὸ ἀπόψεως πραγματώ-
σεως τῶν στόχων. Κατόπιν τῆς ἡμετέρας προσπάθειας ἐντὸς τῶν
ἡμερῶν θὰ ἐκδοθῇ τὸ περιοδικὸν «Ο ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΠΑΛΜΟΣ» ὑπὸ
ὑπευθύνου δημοσιογράφου συντονίζοντος τὸ ὅλον ἔργον καὶ ἐμ-
φανίζοντος περιοδικὸν ἀξιώσεων, τὸ ὅποιον θὰ καθοδηγῇ ἰδεολο-
γικῶς τοὺς νέους ἀλλὰ συγχρόνως θὰ προβάλῃ καὶ τὰ προβλήματα
αὐτῶν.

ΙX. Διὰ τῆς καθοδηγήσεως τῆς ἡμετέρας ὑπηρεσίας καθιερώθη
ὑπὸ τῶν φοιτ. Συλλόγων ἐβδομάς ὑποδοχῆς πρωτοετῶν, ἥτις διὰ
τῶν κατ' αὐτὴν ἐκδηλώσεων (κοινὸς ἐκκλησιασμός- κοινὴ ὅσον τὸ
δυνατὸν ὀρκωμοσία- ἐκδοσις ἐνημερωτικῶν φυλλαδίων- κοινὴ ἐκ-
δρομὴ εἰς ἀρχαιολογικὸν χώρον- προβολαὶ ταινιῶν ἐθνικοῦ καὶ
ἠθικοδιδασκτικοῦ περιεχομένου -Μουσικὸν πρῶϊνόν- Ἐπιτροπὴ
ἐξυπηρετήσεως Πρωτοετῶν), ἐπετεύχθη ἡ προσέγγισις τῶν νέων
ἀγνῶν εἰσέτι φοιτητῶν μετὰ τῶν συλλόγων καὶ κατεβλήθη προσ-
πάθεια ἰδεολογικῆς καθοδηγήσεως αὐτῶν.

X. Τῇ ὑποδείξει τῆς ἡμετέρας ὑπηρεσίας οἱ φοιτητικοὶ σύλλο-
γοι ἤρχισαν προωθῶντες ὑπευθύνους κατ' ἔτη μετὰ προοπτικῆς
ἐπεκτάσεως τοῦ ἀριθμοῦ τούτων. Ἡ προσπάθεια αὕτη βεβαίως
δὲν ἀποβλέπει εἰς οἰανδήποτε μορφὴν ὀργανώσεως, ἀλλὰ ἀπο-
σκοπεῖ εἰς τὴν εὐρυθμότεραν λειτουργίαν τῶν συλλόγων πρὸς
ἐπίλυσιν ἑσωτερικῶν τῶν θεμάτων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀρι-
θμὸς ἄνω τῶν 500 φοιτητῶν μὴ μελῶν τῶν συλλόγων θὰ δραστηρι-
ποιηθῇ ἐντονώτερον.

Γ' Ἐξορμήσεις εἰς ὑπαιθρον χώραν:

Ἐντὸς τοῦ 1969 ἐπραγματοποιήθησαν ἐξορμήσεις τῶν φοιτη-
τῶν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν.

α) Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐγένοντο μίᾳς ἡμέρας ἐξορμήσεις εἰς
διάφορα χωρία τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Φθιώτιδος, μὲ σκοπὸν τὸν συν-
εορτασμὸν φοιτητῶν καὶ ἀγροτῶν τῆς ἐπετείου τῆς 21ης Ἀπρι-
λίου.

β) Κατὰ τὸ θέρος 1.000 περίπου φοιτηταὶ ἐπεσκέφθησαν 150
χωρία τῆς ὑπαίθρου παραμειναντες ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα εἰς ἑκα-
στον, ἐνθα ἤλθον εἰς προσέγγισιν μὲ τὰ προβλήματα αὐτῶν,
ὑπέδειξαν διαφόρους πρακτικὰς μεθόδους βελτιώσεως τῆς οἰκο-
νομίας, ὑγείας καὶ ἐν γένει τῶν ὄρων διαβιώσεως, παρέσχον τε-
χνικὴν βοήθειαν, συνέβαλον προσωπικῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μικρο-
ἔργων, συνεδέθησαν ψυχικῶς μετὰ τῶν χωρικῶν, μετέφερον τὸν
νεανικὸν τῶν ἐνθουσιασμὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐτόνωσαν τὸ ἠθικόν
τῶν.

Σημειωτέον ὅτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐγένοντο εἰδικὰ σεμινά-

ΘΟΥΡΙΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚὸ ὄργανο τοῦ 'ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ'
ἡ φωνὴ τῆς ἐργαζόμενης καὶ σπουδάζουσας νεολαίας

ρια διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν φοιτητῶν, οἵτινες ἔλαβον τελικῶς μέρος εἰς τὴν ἐξορμήσιν.

γ) Κατὰ τὰς ἐορτάς τῶν Χριστουγέννων ἐπραγματοποιήθησαν αἱ κάτωθι ἐξορμήσεις.

I. Εἰς ἀκριτικὰς περιοχὰς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως Κυπρίων, ἐπὶ ὀκταήμερον. Δι' αὐτῆς ἐπεδιώχθη ἡ ἀνάπτυξις δεσμοῦ μεταξὺ φοιτητῶν, φρουρῶν συνόρων καὶ κατοίκων ὡς καὶ ἡ προσέγγισις φοιτητῶν Κυπρίων μετὰ τῶν Ἑλλαδιτῶν φοιτητῶν-φρουρῶν καὶ κατοίκων.

II. Εἰς τὴν Κύπρον πρωτοβουλία τῆς ΕΦΕΕ ἐπὶ δεκαήμερον. Δι' αὐτῆς ἐπεδιώχθη ἡ ἀνάπτυξις σχέσεων μεταξὺ φοιτητῶν ἑλλαδιτῶν-Κυπρίων τῶν φοιτητῶν καὶ κατοίκων Κύπρου, ἡ προβολὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ φρονήματος τῶν Κυπρίων.

III. Εἰς διαφόρους ἀκριτικὰς περιοχὰς φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῆς ΑΣΟΕΕ, τοῦ Πολυτεχνείου καὶ τῆς Γεωπονικῆς.

δ) Διὰ τὴν καλυτέραν διοργανώσιν τῶν φοιτητικῶν ἐξορμήσεων κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη καθωδηγήθησαν οἱ Σύλλογοι, ὥστε διὰ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἐνὸς ἀντιπροσώπου τῶν νὰ δημιουργήσουν γραφεῖον φοιτητικῶν ἐξορμήσεων, ὅπερ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἐκάστου Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους θὰ ἀναλαμβάνη τὸν συντονισμὸν αὐτῶν.

Δ' Μελέται-Συγκεντρώσεις Στοιχείων:

(α) Ἐγένετο ὑπὸ τῆς Δ/νσεως Νεότητος Γενικὸν σχέδιον ἀντιμετώπισεως τῶν προβλημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Νεότητος, κατὰ τὸ ὅποιον τίθενται τόσον οἱ στόχοι καὶ αἱ προϋποθέσεις πραγμάτων αὐτῶν, ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τούτων ἀπὸ ἀπόψεως μελετῶν, διαφωτίσεως καὶ ὁργανώσεως.

(β) Ἐμελετήθησαν αἱ ὁργανώσεις τῶν ΧΑΝ Ἀθηνῶν, καὶ Θεσσαλονίκης καὶ ἐγένετο συγκεκριμένη εἰσηγήσις ἐπὶ τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου ἰδεολογικοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν μελῶν τῶν.

(γ) Συνεκεντρώθησαν στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ τρόπου ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας Προσκόπων - Ἀλκίμων καὶ Ὁδηγῶν.

(δ) Συνεκεντρώθησαν στοιχεῖα γενικῶς περὶ τῆς Ἀγροτικῆς

Νεολαίας, καὶ τῶν συλλόγων αὐτῆς ΝΣΑΝ καὶ ΕΟΛΝ ὡς καὶ τῆς ἐργαζομένης Νεολαίας καὶ τῶν Κέντρων ἐργαζομένου Νέου καὶ κοριτσιοῦ.

(ε) Ἐγένετο ἔρευνα ἐπὶ τῆς προσπάθειας, ἥτις καταβάλλεται σήμερον, διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν Νέων.

(στ) Ἡ Δ/νσις Νεότητος συμμετεῖχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων.

(ζ) Ἀνελήφθη ἡ ἐξέτασις τοῦ ὅλου θέματος τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ Γερμανῶν ψυχολογικοῦ Κέντρου εἰς Κρήτην. Ἐγένοντο συνεχεῖς ἐπαφαὶ μεταξὺ Γερμανῶν Ἐπιστημόνων - Ψυχολογικοῦ Κέντρου Ν. Ἑλλάδος καὶ παρεκάμφθησαν ὅλαι αἱ δυσχέρειαι. Τέλος μετεβιβάσθησαν ὅλη ἡ προεργασία καὶ ἡ αἴτησις ἀδείας εἰς Ὑπουργεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ὡς καθ' ὕλην ἀρμοδίου.

Διὰ τὴν περαιτέρω διαδικασίαν τῶν προβλημάτων τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν Νέων, στάδιον ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐμελλε νὰ διέλθῃ ὅπωςδήποτε ἡ Δ/νσις ὡς νέα, ἐγένοντο πλήθος εἰσηγήσεων ἐπὶ γυνῶν πλείστων προσώπων ἐπὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς Νεότητος ὡς καὶ συγκεντρώσεις ὕλικου ἐπὶ πολλῶν θεμάτων.

Τέλος ἐγένοντο εἰσηγήσεις διὰ τὴν ἐπίλυσιν ὠρισμένων προβλημάτων ἀπασχολούντων τοὺς νέους (ἀεροπορικὰ εἰσιτήρια διὰ Κυπρίους-στρατολογικῇ κατάστασις φοιτητῶν).

Ὁ Γενικὸς Διευθυντής

Στ. Σκανδάλης

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ: Στὸ προηγούμενο τεῦχος, στὸ ἄρθρο μου γιὰ τὶς Παρακρατικὰς Ὁργανώσεις, στὴ σελ. 21, ἀπὸ λάθος μπήκε σημείωμα γιὰ τὸ Μάκη Δραγάτη. Διευκρινίζω ὅτι ὁ Μ.Δ. δὲν ἦταν οὔτε μέλος τῆς ΕΚΟΦ οὔτε καὶ ὑποψήφιος τῆς ΕΔΕ. Ἀπλῶς ἦταν μέλος τῆς Νεολαίας τῆς ΕΡΕ (Φυσικομαθηματικὴ Σχολή) στὴν περίοδο 1955-56. Ὁ δαίμονας τοῦ τυπογραφείου θέλησε νὰ μπεῖ καὶ λάθος φωτογραφία.

Α. Α.

ΣΠΑΝΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΠΑΝΟΣ

Ἰπποκράτους 23, τηλ. 614.332

ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ

**ΤΟ ΠΡΟ ΠΟΛΛΟΥ
ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ**

**ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Α. ΛΕΝΤΑΚΗ
ΟΙ ΝΕΟΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ**

**ΤΙΜΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ
ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»
ΔΡΧ. 25
σελ. 128**

**PYLARINOS
STAMPS - COINS**

**ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ**

**ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577**

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΜΕ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ & ΤΟΥΡΚΩΝ

Κούρτ Βαλντχάιμ

Τò «ΑΝΤΙ» εξασφάλισε καὶ παραθέτει πιὸ κάτω τίς ἐπίσημες, θεμελιακὲς συνταγματικὲς θέσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἡ ἑλληνοκυπριακὴ καὶ ἡ τουρκοκυπριακὴ πλευρὰ προσῆλθαν στὴ διάσκεψη τῆς Βιέννης, κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ κ. Κούρτ Βαλντχάιμ. Ὅπως εἶχε προγραμματιστεῖ, ἡ διάσκεψη ἄρχισε στὶς 28 τ' Ἀπρίλη καὶ θὰ συνεχιστεῖ ὡς τίς 5 τοῦ Μάη.

Στὸν ἀναγνώστη μας δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ μελετήσῃ τίς βασικὲς ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἐγγράφων καὶ εὐχερέστερα νὰ παρακολουθήσῃ τίς συζητήσεις καὶ ἐξελίξεις κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων, ἐὰν καὶ ἐφόσον τὰ κείμενα τῶν συζητήσεων θὰ προσφερθοῦν στὴ δημοσιότητα.

Πάντως ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεση τῶν θέσεων εὐκόλα μπορεῖ ὁ καθένας νὰ ἀντιληφτεῖ δυὸ πράγματα. Πρῶτα, τὴ διαμετρικὴ ἀντίθεση ποὺ χωρίζει τίς ἀντιπαρατιθέμενες θέσεις. Καί, δεύτερο, τὴν πλήρη σαφήνεια καὶ ρεαλιστικότητα τῶν ἑλληνοκυπριακῶν θέσεων ἀπὸ τὴ μιά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀσάφεια, μὲ τὰ τόσα ἐσκεμμένα κενὰ ποὺ ἀφήνουν, τῶν τουρκοκυπριακῶν θέσεων.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Ὁ Ἑλληνοκύπριος ἀντιπρόσωπος στὶς Κυπριακὲς συνομιλίες πρότεινε ὅπως τὸ σύνταγμα τῆς δημοκρατίας τῆς Κύπρου βασίζεται πάνω στὶς ἀκόλουθες ἀρχές:

1. Ἡ Κύπρος πρέπει νὰ εἶναι μιὰ ἀνεξάρτητη κυρίαρχη δημοκρατία.
2. Τὸ σύνταγμα πρέπει νὰ ἀφορᾷ ἓνα δικαιοκρατικό πολυπεριφερειακὸ ὁμόσπονδο κράτος.
3. Οἱ περιοχὲς ποὺ θὰ διοικοῦνται ἀπὸ τοὺς Τουρκοκύπριους μποροῦν νὰ περιλάβουν μιὰ σημαντικὴ περιοχὴ στὸ βόρειο μέρος ποὺ θὰ ἐπεχτείνεται καὶ ἀπὸ τίς δυὸ πλευρὲς τῆς διεξόδου τῆς Λευκωσίας - Κυρηνείας πρὸς τὴ θάλασσα.
4. Ἀλλες περιοχὲς κάτω ἀπὸ τὴν τουρκοκυπριακὴ διοίκηση θὰ πρέπει νὰ σχηματιστοῦν ἐκεῖ καὶ ὅπου τὰ τουρκοκυπριακὰ χωριά εἶναι κυρίως συγκεντρωμένα.
5. Ἡ ὁλικὴ ἐχτασὴ τῶν περιοχῶν ποὺ θὰ 'ναι κάτω ἀπὸ τὴν τουρκοκυπριακὴ διοίκηση θὰ ἀνταποκρίνεται, περίπου, πρὸς τὴ σημερινὴ ἀναλογία τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου.
6. Ἄν παραστεῖ ἀνάγκη, γιὰ σκοποὺς διοικήσεως, μιᾶς οὐσιαστικῆς τουρκοκυπριακῆς πλειοψηφίας, ἡ δημοκρατία θὰ ἀναλάβῃ χρηματοδοτικὴ εὐθύνη τῶν ἐξόδων ἀνέγερσης κατοικιῶν γιὰ τοὺς Τουρκοκύπριους σὲ τουρκικὰ χωριά, ποὺ τελικὰ μπορεῖ νὰ θελήσουν νὰ ἀποκατασταθοῦν σὲ περιοχὲς ποὺ θὰ περιέλθουν κάτω ἀπὸ τὴν τουρκοκυπριακὴ διοίκηση.
7. Ἡ Κεντρικὴ κυβέρνησις τοῦ ὁμόσπονδου κράτους θὰ ἔχει οὐσιαστικὲς ἐξουσίες.
8. Ἡ νομικὴ θέση τῶν Ἑλληνοκυπρίων ποὺ θὰ ζοῦν σὲ περιοχὲς κάτω ἀπὸ τὴν τουρκοκυπριακὴ διοίκηση καὶ ἐκεῖνῃ τῶν Τουρκοκυπρίων ποὺ θὰ ζοῦν σὲ περιοχὲς κάτω ἀπὸ τὴν ἑλληνοκυπριακὴ διοίκηση, θὰ καθοριστεῖ καὶ θὰ κατοχυρωθεῖ.
9. Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα θὰ κατοχυρωθοῦν συνταγματικά. Σ' αὐτὰ θὰ συμπεριλαμβάνονται τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθέρου κίνησιν σ' ὁλόκληρὴ τὴ νήσο, τὰ ὑφιστάμενα δικαιώματα ἰδιοκτησίας καὶ τὸ δικαίωμα οἱ πολῖτες ν' ἀποχτήσουν, ἐξουσιάζουν, κατέχουν, χρησιμοποιοῦν καὶ ἀπολαμβάνουν ἰδιοκτησία σ' ὁποιαδήποτε περιοχὴ ἢ μέρος τῆς Κύπρου.

Οἱ πιὸ πάνω προτάσεις δὲν ἐπηρεάζουν τίς πρόνοιες τῆς ἀπόφασις 3212 τῆς Γενικῆς Συνέλευσις τῶν Ἐνωμένων

Ἐθνῶν καί, ἰδιαίτερα, ἐκεῖνες ποὺ ἀφοροῦν τὴ γρήγορη ἀπομάκρυνση ὅλων τῶν ξένων ἐνόπλων δυνάμεων ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ τὴν ἐπιστροφή ὅλων τῶν προσφύγων στὰ σπίτια τους. Αὐτὲς οἱ ἀποφάσεις πρέπει νὰ ἐφαρμοστοῦν.

Αὐτὲς οἱ προτάσεις δὲν πραγματεύονται τὰ ζητήματα τῶν ἐγγυήσεων, ποὺ πρέπει νὰ 'ναι ἀποτελεσματικὲς καὶ πλατιεῖς.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

1. Ἡ Κύπρος εἶναι μιὰ ἀνεξάρτητη καὶ κοσμικὴ δημοκρατία.
2. Θὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἓνα σύνταγμα γιὰ ἓνα δικονομικὸ καὶ διζωνικὸ ὁμόσπονδο κράτος.

3. Οἱ ὁμόσπονδοὶ νόμοι δὲν δύνανται νὰ 'ναι διακριτικοὶ ἐνάντια στὰ μέλη τοῦ τουρκικοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ὁμόσπονδων κρατῶν. Καὶ πρέπει νὰ γίνουν μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ μὴν ἐπιτρέπουσιν στὴ μιὰ ἐθνικὴ κοινότητα νὰ ὑπερισχύῃ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὸν οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα.

4. Ἐφόσον ἀπὸ τὴν πείρα ἀποδείχτηκε ἀνεφάρμοστη ἡ συμβίωση τῶν δύο ἐθνικῶν μειονοτήτων, μόνον ἐκεῖνες οἱ ἀπαραίτητες ἐξουσίες γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ὁμοσπονδίας θὰ ἀφεθοῦν στὴν ὁμόσπονδη δημοκρατία, ἔτσι ποὺ νὰ ὑποβοηθοῦν τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ κράτους. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐξουσίες θὰ πρέπει νὰ ἐμπιστευτοῦν στὰ ὁμόσπονδα κράτη.

5. Τὰ κοινὰ ἰδρύματα (INSTITUTIONS) πρέπει νὰ ὁργανωθοῦν σὲ ἴση βάση καὶ μὲ τέτοιο τρόπο ἔτσι ποὺ ἀποφασιστικὰ νὰ ἐμποδίζουν τὴν *DE JURE* καὶ *DE FACTO* ἐπικράτηση τῆς μιᾶς κοινότητας πᾶνω στὴν ἄλλη.

6. Ἡ ἐκτέλεση τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων δὲν πρέπει νὰ διεξάγεται ἐνάντια στὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ὁμόσπονδο κράτος, τὸ τουρκικὸ ἢ τὸ ἐλληνικὸ, ποὺ συμπεριλαμβάνονται στὴν ὁμόσπονδη δημοκρατία.

7. Ἐνα ὁμόσπονδο Δικαστήριό πρέπει, ἐπίσης, νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ, ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ δύο ὁμόσπονδα κράτη.

8. Οἱ πολῖτες τῆς ὁμόσπονδης δημοκρατίας ἔχουν τὸ δικαίωμα ἐλεύθερα νὰ ταξιδεύουν μέσα στὰ δύο ὁμόσπονδα κράτη ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ὁμοσπονδιακὴ δημοκρατία. Ἐπίσης οἱ πολῖτες τῶν ὁμόσπονδων κρατῶν εἶναι ἐλεύθεροὶ νὰ ταξιδεύουν καὶ νὰ μεταναστεύουν στὸ ἐξωτερικόν.

9. Τὰ βασικὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ οἱ ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν τῆς ὁμόσπονδης δημοκρατίας θὰ 'ναι δεόντως σεβαστά.

10. Ἡ ἐγκαθίδρυση καὶ οἱ ἐξουσίες τῆς μεταβατικῆς κυβέρνησης τῆς δημοκρατίας τῆς Κύπρου, ποὺ θὰ ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντα στὴ διάρκεια τῆς περιόδου ὡς τὴ μέρα ποὺ θὰ ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ ὁμόσπονδη δημοκρατία τῆς Κύπρου, θὰ ρυθμίζονται ἀπὸ μιὰ συμφωνία ποὺ θὰ γίνῃ ἀπὸ τὶς δύο ἐθνικὲς κοινότητες.

11. Οἱ ἐγγυήσεις ποὺ προνοοῦνται ἀπὸ τὴ Διεθνὴ Συμφωνία τοῦ 1960 καὶ ἔγκυρες εἶναι καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ θὰ 'ναι ἔγκυρες, στὴν ἴδια μορφή, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Ὁμόσπονδης Δημοκρατίας.

ὁ Πλουτῆς Σέρβας σχολιάζει τὴν Κυπριακὴ ἐπικαιρότητα

ΝΑ ΑΠΟΦΡΑΧΤΟΥΝ ΤΑ ΡΗΓΜΑΤΑ

ΝΑ ΕΠΑΓΡΥΠΝΕΙ Ο ΛΑΟΣ

Ὅταν τὸ τεῦχος ποὺ φιλοξενεῖ αὐτὸ τὸ ἄρθρο θὰ δοθεῖ στὴν κυκλοφορία, θὰ συνεχίζονται στὴ Βιέννη οἱ ἐνδοκυπριακὲς διαπραγματεύσεις (ποὺ καθορίστηκε ν' ἀρχίσουν στὶς 24 τ' Ἀπρίλη καὶ νὰ τελειώσουν στὶς 5 τοῦ Μάη) κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν κ. Βαλντχάϊμ. Εἶναι οἱ πρῶτες νέες μορφῆς, κορυφῆς, διαπραγματεύσεις. Τὶς προδιόγραψε τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας μὲ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφασή του τῆς 15ης τοῦ Μάρτη, ὕστερα ἀπὸ ἓνα φοβερό, περὶ πλοκο κοιλιοπόννημα, μὲ πολλαπλὲς τὶς ἀντιδράσεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ σκληροῦ μεσογειακοῦ ἄξονα Βάσιγκτον - Ἀγκυρας.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ πρέπει νὰ θυμᾶται τὰ τοτινὰ δραματικὰ γεγονότα. Οἱ Τουρκο-Ἀμερικανοὶ γιὰ νὰ ἐπιστεγάσουν τὰ τετελεσμένα, στὰ τέλη τοῦ Φλεβάρη, ἔχαν ἐξαγγεῖλει τὴν ὁργάνωση τοῦ τουρκοκυπριακοῦ κρατιδίου τους στὰ 40% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους. Ἡ κυπρι-

ακὴ κυβέρνηση ἀντέδρασε ἄμεσα, μὲ προσφυγὴ στὰ Ἐνωμένα Ἐθνη καὶ μὲ αἴτημα: Νὰ ἐφαρμοστοῦν, ἐπιτέλους, οἱ διαδοχικὲς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας (353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 365) καὶ ἡ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης 3212.

Στὴν πληθώρα ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνεχτέλεστων ἀποφάσεων ἐνὸς ἐξαμήνου ἔβλεπε ὁ καθένας, παράλληλα μὲ τὴν ἀγωνία ἐνὸς μικροῦ, βαρὶὰ ταλαιπωρημένου λαοῦ, τὴν καταρράκωση τοῦ κύρους καὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν. Καὶ ἀναρωτιόταν: πρὸς τί, ξανά στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας; Γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὰ ἴδια; Ὅμως, ἐκεῖ ποὺ βρεθήκαμε, ἄλλος δρόμος δὲν ὑπῆρχε. Ἀλλωστε, ἡ κυπριακὴ κυβέρνηση, δικαιολογιόταν νὰ τρέφει τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποια κράτη-μέλη τοῦ ΟΗΕ, καὶ προπαντὸς ἡ ὑπερδύναμη Σοβιετικὴ Ἐνωση, σεβόμενα ἑαυτὸν, θὰ ἐγείρονταν ἀπαιτώντας, ἐπιτέλους, σεβασμὸ πρὸς τὶς ἀποφάσεις τους.

Ἀπὸ τὶς 28 τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1974, ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνηση διακήρυττε:

«Εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃται ἀνεκτὴ περισσότερο μιὰ τέτοια κατάσταση. Πρέπει τὸ ταχύτερο νὰ τεθεῖ τέρμα στὶς παραβιάσεις τῆς ἀνεξαρτησίας, κυριαρχίας καὶ ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνηση θὰ ἐξακολουθήσει νὰ πιέζει σταθερὰ γι' αὐτό. Κανένας δὲν πρέπει νὰ ἔχει οὐκ ἀμφιβολίας γι' αὐτὴ τὴ στάση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Σοβαρὴ εὐθύνη πέφτει ἐπίσης στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ νὰ μείνουν στὸ χαρτί οἱ ἀποφά-

σεις που πήρε. 'Η Σοβιετική Ένωση θα προσπαθήσει να διασφαλίσει ώστε το Συμβούλιο Ασφαλείας να επιτελέσει ως το τέλος την αποστολή που του έχει ανατεθεί».

Και δυο μήνες αργότερα, στις 24 του Σεπτεμβρίου, ο Άντρέι Γκρομύκο, στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, υπογράμμισε:

«'Η Σοβιετική Ένωση υποχρεωτικά απαιτεί να τεθεί τέρμα στην εξωτερική επέμβαση στις υποθέσεις της Κύπρου... 'Η απαίτηση είναι να τηρηθεί ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ και να μην είναι άλλως λέξη κενή, όπως θέλουν να την καταστήσουν εκείνοι που φέρουν την ευθύνη για τα γεγονότα στην Κύπρο».

Και πόσα άλλα στοιχεία έλλειδας επακολούθησαν. 'Από την πλευρά των Ευρωπαίων, των σοσιαλιστικών χωρών, των αδέσμευτων, της Σοβιετικής Ένωσης. 'Ο Σοβιετικός αναπληρωτής υπουργός των εξωτερικών Γλιτσώφ δεν φείστηκε του πολυτίμου χρόνου του προκειμένου να ταξιδέψει άτυποπλοκάως στην Κύπρο και να γίνει αντικείμενο των πιθ θερμών παλλαϊκών εκδηλώσεων. Να γίνει ένα με το λαό, παραγωγίζοντας το διπλωματικό πρωτόκολλο. Να χειροκροτηθεί από το λαό και να χειροκροτήσει το λαό. Χειμαρρος οι υποσχέσεις προς τους άπαξ πάντες, ότι στο άκραιο και τάριαστα θα εκπέσει η Σοβιετική Κυβέρνηση το καθήκον της. Κι έπειτα, και αδιάλειπτα, συνεχίζεται το ούρα νομήρες: «'Ο Μακάριος στη Μόσχα», για να καταπτήσει αιγινιατικό το ρώτημα: «Γιατί δεν πήγε ο Μακάριος στη Μόσχα, εφόσον και ο ίδιος τόσο εκδηλα συνηγορούσε γι' αυτή την έλπίσκηνη;»

Τελικά, αποδείχτηκε πως το παιχνίδι άλλου, σε ύψηλο στεγανό επίπεδο, παίζονταν, παρά τις τόσες υποσχέσεις και τις τόσες προσδοκίες, έτσι που ο συγκαταλεγμένος Καραμανλής, ένα μήνα ύστερα από την όμοφωνη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, να ξαναγκαστεί να καταγγείλει σε συνέντευξή του προς τη «Μόντ» (14 του 'Απριλίου) τα ακόλουθα:

«Οι δυο υπερδυνάμεις, παρά τα ωραία λόγια, δε συνέβαλαν, όπως θα έπρεπε να είχαν κάμει, στην εξεύρεση μιάς δίκαιης λύσης του κυπριακού προβλήματος. 'Η αλήθεια είναι ότι, για διαφορετικούς λόγους, ή κάθε μία απ' αυτές είχε επικρίνει – με τρόπο απόλυτα πλατωνικό – το τετελεσμένο γεγονός που έββαλε η Τουρκία, καταφεύγοντας στη βία».

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟ

'Οπως σήδησε. 'Η Κυπριακή 'Αντιπροσωπεία αναχωρούσε, στις 15 του Μάρτη, από τη Νέα Υόρκη, κρατώντας στα χέρια της, παρά την αμερικανο-τουρκική αντίδραση, ένα νέο σοβαρό (λαμβανόμενων υπόψη των περιστάσεων) όπλο – την όμοφωνη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας όπως στο έξης οι ένοδοκυπριακές συνομιλίες διεξάγονται κάτω από την αιγίδα του Γ. Γ. του ΟΗΕ. 'Η αξία αυτού του όπλου, που επιτρέπει την απλόχερη διεθνοποίηση του κυπριακού προβλήματος, φάνηκε από την καλοπληρή αξιοθήρηνη στάση της τουρκικής πλευράς, που επέμενε, παρά την απόφαση, να μην προεδρεύει στις συνομιλίες ο Γ. Γ. του ΟΗΕ και να διεξαχθούν οι συνομιλίες αυτές σε πόλη όπου δεν υπάρχει Πρεσβεία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τελικά, η τουρκική πλευρά δεν τα κατάφερε να αποφύγει την παρουσία του Γ. Γ. του ΟΗΕ, παρ' όλο που κατόρθωσε να αναβάλει την έναρξη και να καθοριστεί η Βιέννη σαν τόπος των πρώτων συνομιλιών.

Στο μεταξύ ο σατανικός Κίσιινγκερ, μετά τα πρόσφατα ήχηρα ραπίσματα που δέχτηκε τόσο στην 'Απω όσο και στη Μέση 'Ανατολή, μηχανεύεται νέες περιτλώσεις, επιβάλλοντας στην 'Αγκυρα, παρά την αδιάκοπη κρίση που τη δέρνει, να προβάλλει έπιταχτικά το πρόβλημα του Αιγαίου σε πλήρη συνάρτηση με το Κυπριακό.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι νέες αμερικανο-τουρκικές δολοπλοκίες προσκόμισαν, στους έμφορητες, αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. 'Η αιγιοποίηση του Κυπριακού αποκάλυψε τα αμερικανικά σχέδια, όχι μόνο στο ελληνικό σύνολο, αλλά και στη γύρω περιοχή. 'Εδωσε πλάτος στους αντιαμερικανικούς παλμούς, συνενώνοντας και σφυρηλατώντας το πανελλήνιο έθνικό φιλότιμο. Και στα κάτω. Και στα πάνω. 'Εντυπωσιάζονται οι Ευρωπαίοι και οι 'Αφρικανο-ασιάτες μπροστά σε όσα πραγματοποιούνται με ταχύ ρυθμό από μια δεξιά ελληνική κυβέρνηση. 'Τ' ανοίγματα προς όλα τα μήκη και τα πλάτη είναι τόσο φανταχτερά, ώστε να θεωρούνται άπιστευτα. 'Αρχισαν πόδες τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Συνεχίστηκαν στην Αίγυπτο και τη Συρία. 'Ο Καραμανλής έπισπεύδει το ταξίδι του στο Παρίσι, και είναι προγραμματισμένο, σύντομα, το ταξίδι του στη Βόννη, ενώ προηγούμενα είχαν άπορηφθεί αποφασιστικά όλες οι επίμονες αμερικανικές προσκλήσεις για επίσκεψη στη Βάσιγκτον. 'Η Λιβύη αποστέλλει πρόσκληση που πρόθυμα γίνεται αποδεκτή. 'Αναγνωρίζεται από την 'Αθήνα η κυβέρνηση του 'Ανσί και δεν υπάρχει τίποτε που να μās κάνει να μην ελπίζουμε άνετα ότι σύντομα και άλλα ανοίγματα θα πραγματοποιηθούν. Δεξιοί και άριστοροι όφειλουν να προσέξουν αυτά τα ανοίγματα.

Είναι όλα αυτά φαινόμενα μιάς ιστορικής εθνικής ανάγκης, που θυμματοίζουν πεταλαιωμένους, στενάχωρους και άντεθνικούς, στη βάση τους, προσανατολισμούς. Και είναι, αυτά, αντίθετα απ' όσα προσδοκούσε η Βάσιγκτον από τον κ. Καραμανλή. Και, προς το παρόν

τουλάχιστο, όφειλουμε να θεωρούμε βάσιμο, επιβάλλοντας ταυτόχρονα στον έαυτό μας μεγίστην επαγρύπνηση, κείνο που πρόσφατα, πριν από την αναχώρησή του για το Παρίσι, ο Καραμανλής είχε διακηρύξει: ότι «δεν έπέστρεψα στην πατρίδα μου για να προσφέρω σ' αυτήν την ταπείνωση».

ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί πως όλο αυτό το άνοιγμα συντελείται σε περίοδο που η 'Αγκυρα καταβυθίζεται μέσα στην απομόνωση, που προς αυτήν την έσπρωξε το αμερικανικό Πεντάγωνο, ένα, ταυτόχρονα, αυτό το Πεντάγωνο, μαζί με την προστατευόμενη του 'Αγκυρα, σφυροκοπείται από το αμερικανικό Κογκρέσσο, με κύρια πηγή άντλησης δύναμης, τα αισθήματα του αμερικανικού λαού.

Και πρέπει να θεωρείται βέβαιο πως η 'Αγκυρα δεν αισθάνεται καθόλου ευτυχής μπροστά σ' αυτά τα φαινόμενα, εκτός αν ο παραλογισμός, που μ' αυτόν εξακολουθεί να εμφανίζεται, αποτελεί ευτυχία. Το στόμιασμα και η απομόνωση της απ' όλες τις δημοκρατικές και φιλελεύθερες χώρες πρέπει να 'ναι όδυνηρότερο. Κι αν πρόκειται να διεισδύσει κανείς βαθύτερα στο πρόβλημα, κάπου, μέσα στο ύγιες κομμάτι του εργαζόμενου τουρκικού λαού και των διανοούμενων στρωμάτων που αναπνέουν έξω από την πνιγερή σωβινιστική ατμόσφαιρα, θα πρέπει να ανακαλύψει τη διογκούμενη όργη ενάντια στον αμερικανόπνευστο παραλογισμό. Είναι αυτές οι δυνάμεις που, όσο μικρές και άσημαντες κι αν φαίνονται σήμερα, αποτελούν τις σπίβες που θα ανάψουν την πυρκαγιά για μιά νέα Τουρκία.

'Αν μέσα σ' αυτά τα φαινόμενα, που μās περιβάλλουν σ' αυτές τις κρίσιμες στιγμές και που αποτελούν νέα δεδομένα του χώρου που μέσα σ' αυτόν καλείται να κινηθεί η σύγχρονη 'Ελλάδα, υπάχκει κάτι το αντίξοο αντιφατικό, είναι η όλη στάση της σοβιετικής ήγεσίας. Είναι αυτό το αντίρροπο φαινόμενο που θλίβει όλους τους άμετάθετους μαρξιστές και τους άποστρεψι απ' όλα τα νοητά πλαίσια για να το δικαιολογήσουν. Είναι αυτό που ο 'Ηλίας 'Ηλιού το αίτιολογεί σαν «ανάγκη των ιδιαιζόντων συμφερόντων της Σοβιετικής Ένώσεως» και ο Καραμανλής ευχερότερα το έρμηνεύει, στον ανταποκριτή της «Μόντ», με το ότι «η ΕΣΣΔ δεν έχει κανένα λόγο να έμποδίζει την εξασθένιση της ανατολικής πτέρυγας του 'Ατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ), που προκάλεσε η είσοβή στη νήσο των 'Ενόπλων Δυνάμεων της 'Αγκυρας».

Σκληροί ήταν οι καιροί που περάσαμε. Σκληρότερες και φοικαλές οι ζημιές που πάθαμε στην Κύπρο. Όμως, εκείνος που με άνετη θωρία, με θάρρος και προοπτική θα κοιτάξει τα νέα δεδομένα, ενώ, ταυτόχρονα, με όξυνδέρεια και με αγωνιστική έτοιμότητα θα έπιμένει στην ένιαία θεώρηση των εθνικών μας προβλημάτων, όφειλε να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο χρόνος δεν πρόκειται να συνεχίσει την πορεία του ενάντια μας. Φτάνει μόνο να επικρατήσει η σύνεση, η επαγρύπνηση και η πεισματική έμμονή στο στρατηγικό στόχο.

Και εδώ ακριβώς είναι που καλούμαστε να προσέξουμε στα ρήγματα που παρουσιάζονται, συνεχώς επαναλαμβανόμενα, με μεγαλύτερους κινδύνους την κάθε φορά, στο έσωτερικό μας μέτωπο. 'Αναφορά δεν πρόκειται να γίνει εδώ για τα ρήγματα στον ελλαδικό χώρο. Δεν είναι του παρόντος. 'Αλλωστε, ικανοί γνώστες των ελληνικών πραγμάτων, από τις στήλες και του καθημερινού και του περιοδικού τύπου, έπισημαίνουν καθημερινά αυτά τα ρήγματα, κρούοντας συνεχώς τον κώδωνα του κινδύνου.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΡΗΓΜΑΤΑ

Θα αναφερθούμε μόνο στα ρήγματα του έσωτερικού κυπριακού μετώπου, που όσο κι αν αυτά έχουν έπισημανθεί από τους Κύπριους πατριώτες, η υπεύθυνη αρχή έπιμένει να μην καταφεύγει στην αντίκριση και την απόφραξη τους.

'Από φοβία, ή από άρρωσθημένο φιλελευθερισμό – 'Όπως θέλει άς το πει ο καθένας. Το ίδιο κάνει. Το αποτέλεσμα δεν αλλάζει, – φαίνεται ότι οι υπεύθυνοι κάτω στην Κύπρο δεν έχουν ακόμη καταλάβει ότι βρισκόμαστε σε κατάσταση πολέμου, με τους καταχτητές να διαφεντεύουν τα 40 % της κυπριακής γης και τα τεθωρακισμένα των 40 χιλιάδων Τούρκων στρατιωτών, όχι μόνο να φρουρούν το κάθε μέτρο των κατοχικών συνόρων, αλλά και έτοιμα να εισβάλουν ανά πάσαν στιγμή. Και εκεί που η κατάσταση είναι έμπλόκη, ένας είναι πάντα ο σκοπός, μία η γραμμή. Δυο γραμμές δεν χωρούν. Συνιστούν αυτές σύγχυση, άποπροσανατολισμό, καταστοργή, προδοσία.

Κι όμως, με περισσό φιλελευθερισμό, οι χουντικοί καταλυτές του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους έχουν ακόμη στην Κύπρο την πάσαν έλευθερίαν. Να κινούνται. Να εκφράζονται. Να οργανώνονται. Και παράνομα να δρούν, διατηρώντας ακόμα και τον όπλισμό τους. 'Εφημερίδες, με ύποπτα μέσα συντηρήσεως από γνωστούς και άγνωστους χρηματοδότες, δικαιούνται να γράφουν και να βρίζουν όσο θέλουν και όπως τους γουστάρει. Και το υπεύθυνο κράτος; Όυτε καν συμβουλευτική λογοκρισία δεν έπιθυμεί να έπιβάλει.

Με τους Τούρκους βρισκόμαστε άναγκαστικά σε έμπόλεμη κατάσταση (αυτοί, οι Τούρκοι, μās επέβαλαν τον πόλεμο) έστω κι αν στο παρόν στάδιο επικρατεί ένεχειρία. Όμως, ένιαίο στρατηγικό στόχο δεν

έχουμε. Ο καθένας ελεύθερα δύναται να έχει τον «πολεμικό του στρατηγικό στόχο». Έτσι, ο Μακάριος σκοπεύει σωστά ενάντια στα τετελεσμένα και για έναιο, κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος. Όμως, ο άρχηγός του μεγαλύτερου κόμματος, που καθοδηγεί την εργατική τάξη (στο πρόσφατο συνέδριο αυτής της εργατικής τάξης απέστειλε ο Μακάριος τον εγκάρδιο χαιρετισμό του, θεωρώντας το ρόλο της σαν «πρωτεύοντα εις την διεξαγωγήν του έθνικο-άπελευθερωτικού αγώνος»), δύναται, από τη μία, ανά πάσα στιγμή να εμφανίζει το Μακάριο ως τον αναμφισβήτητο εμπνευσμένο ηγέτη και, από την άλλη, να διδάσκει τη Β' ολομέλεια της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ, ότι δεν είναι επιτρεπτό να γίνονται σκέψεις για «πολύμορφον αγώνα με θυσίες» (πράγμα που το διακηρύττει ο Μακάριος). Κι ούτε να ρίχνονται συνθήματα για αντίσταση (όπως επιμένουν οι Λυσσαριδικοί). «Ο αγώνας είναι μόνον πολιτικός. Η άμυνα και η αντίδραση είναι παραδεχτή μόνον σε νέες τυχόν επιδρομικές ενέργειες των τουρκικών στρατευμάτων».

Αυτές είναι διαμετρικές αντιθέσεις σ' έναν πολιτικό κόσμο που αντιμετωπίζει έναιο έγχρο. Τέσσερα κόμματα συμμετέχουν στο πενταμελές Έθνικό Συμβούλιο. Και το καθένα, με δικό του στρατηγικό σκοπό. Και ο λαός τα μετροδενεί και δεν μπορεί να αντιληφθεί ποιά δρόμο πρέπει να ακολουθήσει για την πραγμάτωση του Μακαριακού συνθήματος: «Απαράδεχτα τα τετελεσμένα».

«ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ» ΤΟΥ ΚΛΗΡΙΔΗ

*Ατρωτος, πιστός φορέας της μόνης γραμμής, περιβεβλημένος μ' απόλυτη έμπιστοσύνη και έχτιμηση έπρεπε να 'ταν, άπαρχής μέχρι τέλους, ο Έλληνοκύπριος διαπραγματευτής στις διμερείς συνομιλίες. Όμως, πολλές φορές ο λαός τον αντίκρισε να αντιμάχεται την επίσημη γραμμή. Στη διάρκεια της πολεμικής περιόδου δυό φορές είχε ξεσπαθώσει. Πρώτα, τον περασμένο Νοέμβριο, στην «Γκαλερί Άργώ», κι ύστερα, στις αρχές του Άπριλη, στην «Πνευματική στέγη», ύπερασπίζοντας τη διζωνική. Κι όταν συνάντησε τη γενική κατακραυγή, τότε για μια ακόμη φορά πρόβαλε σαν ασπίδα την απειλή της παραίτησής του, γνωρίζοντας πόσο αδύνατη, κάτω από τις τωρινές συνθήκες, είναι η άποδοχή της, και ότι ο Καραμανλής, ο Μακάριος κι αυτός ακόμη ο Βαλντχάιμ θα 'σπευδαν να τον ίκετεύσουν να παραμείνει στη θέση του. Έτσι, ο Μακάριος, τρομοκρατημένος άπ' αυτό το άπειλητικό ρήγμα στην πιο κρίσιμη στιγμή (ρήγμα που από καιρό, άποφασιστικά, έπρεπε να 'χει φραχτεί), άναγκάζεται, αντίθετα από το λαϊκό αίσθημα, να διακηρύξει την «άπόλυτη έμπιστοσύνη κι έχτιμησή του προς τον Γλαύκο Κληρίδη», ενώ ο δεύτερος τη τάξει Άρχιερέας, ο Μητροπολί-

της Πάφου Χρυσόστομος (συγκαταλέγεται και αυτός μεταξύ των διαδόχων του Μακαρίου) εξακολουθεί, ακόμη, να βάλλει από άμβωνος ενάντια στον «ύποπτο Κληρίδη».

Αυτά τα άλόγιστα συμβαίνουν στο μαχόμενο Νησί, τη στιγμή που ο χαρτοφύλακας του κ. Κληρίδη έτοιμάζεται για τη Βιέννη, ενώ άξιόλογες γυναίκες διεθνούς προβολής άπ' όλες τις φιλελεύθερες χώρες κατέρχονται στην Κύπρο για να τιμήσουν τη μεγάλη πορεία των Κυπρίων γυναικών προς την Άμμόχωστο.

Υπάρχουν, δυστυχώς, και άλλα ρήγματα, τραγικά και φοβερά, που άφορούν την οικονομική επιβίωση του λαού, ενώ η άρχουσα τάξη διατηρεί πλήρη έλευθερία να συνεχίζει τις παλιές μεθόδους εκμετάλλευσης και πρόκλησης εναντι των εργαζομένων. Άλλά γι' αυτά άλλη φορά. Όμως, μια άπορία πρέπει, όπωσδήποτε, σ' αυτό το σημείο να διατυπωθεί. Γιατί, ως τα σήμερα, κανένας από τους πολλούς άπεσταλμένους των αθηναϊκών έφημερίδων δε δοκίμασε να διερευνήσει, πλάι στην πολεμική περιπέτεια και τα καταχθόνια ίμπεριαλιστικά σχέδια, αυτό το θεμελιακό πρόβλημα, για την τοποθέτηση της Κυπριακής οικονομίας πάνω στις βάσεις της επείγουσας βιοτικής έθνικής άνάγκης.

Έχουμε ύπ' όψη τις βασικές συνταγματικές θέσεις που, από κοινού, Άθήνα και Λευκωσία ενέκριναν και ύπέβαλαν στην τουρκική πλευρά στις 9 του Φλεβάρη, καθώς και τις αντίστοιχες τουρκικές θέσεις. Καθορίζουν αυτές με σάφήνεια τον προτεινόμενο χαρακτήρα που πρέπει να προσλάβει το πολυζωνικό όμόσπονδο κυπριακό κράτος. (Ένα μεγάλο τουρκικό καντόνι που θα ένώνει την τουρκική συνοικία της Λευκωσίας με την παραλιακή Κερύνεια, και άλλα μικρά, εκεί και όπου το τουρκικό στοιχείο πλειοψηφεί). Είναι άπ' αυτές τις βασικές θέσεις που 'χε παρατηρηθεί, άναπάντεχα, η άπόπειρα άποστασίας του Γλαύκου Κληρίδη.

Έχει, ήδη, άναλυθεί και με ίσχυρη επιχειρηματολογία ύποστηριχτεί πως οι θέσεις αυτές στη βάση τους πρέπει να παραμείνουν άμετάθετες. Τις ύποστηρίζει, προπαντός, μια βαθιά λογική.

Άπ' αυτές τις θέσεις, κανείς δεν έχει το δικαίωμα να άπομακρυνθεί. Ξέχωρα από τη λογική τους, ύποβαστάζονται σήμερα από τα νέα διεθνή δεδομένα, από το σύνολο του έντιμου πολιτικού κόσμου όλων των χωρών και προπαντός από τη γρανιτένια θέληση των μαχητών για λεφτεριά, που δεν θα παύσουν ν' άγωνίζονται για ένα πραγματικά άδελφικό όμόσπονδο και άκέραιο έλληνοτουρκικό κράτος.

Για την άπόφραξη όλων των ρηγμάτων και την πραγμάτωση των έγκριμένων θέσεων, όλες οι ύγιεις δυνάμεις άς συσπειρωθούν και άς έπαγρυπνούν.

Πλουτής Σέρβας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615.783

Νέες εκδόσεις

ΑΣΗΜΑΚΗ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Μέρες από τη ζωή μας

(Έμμερολόγιο φυλακής)

Β' έκδοση

ΑΣΗΜΑΚΗ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Ταξίδια με πολλούς άνέμους

(Σατιρικά ποιήματα)

Β' έκδοση

ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

Οί τρεις

Ποιήματα

ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

Ο διάβολος με το κηροπήγιο

Ποιήματα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΗΤΕΙΑ

ΜΑΝΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

ποίηση

ΘΗΤΕΙΑ

Το καλύτερο μουσικό έργο
της δεκαετίας

Ἐνῶ
ἀναπροσανα-
τολίζουμε
τὴν
ἐξωτερικὴ
πολιτικὴ
μας

ΟΨΕΙΣ
ΤΗΣ
ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ
ΓΑΛΛΙΑΣ

- ἐπιστρέφει
στὸ ΝΑΤΟ;
- ἡ Ἀριστερὰ
τούτῃ τὴν ὥρᾱ

Ἡ ἐμπειρία τῆς
Ἑφταετίας καὶ ἡ
προδοσία τῆς Κύπρου
γκρέμισαν πολλοὺς ἀπὸ
τοὺς μύθους τῆς
ἐλληνικῆς δεξιᾶς. Γι'
αὐτό, ἡ σημερινὴ
ἐπίσημη Ἑλλάδα – ποὺ
εἶναι πάντα μιὰ Ἑλλάδα
τῆς δεξιᾶς – ἀναζητᾷ
τρόπους καὶ δρόμους νὰ
βγεῖ ἀπὸ τὸ βαθὺ πηγάδι
ὅπου τὴν ἔριξε ἡ τυφλή,
μακροχρόνια, δουλικὴ
ὑποταγὴ στὸν
ἀμερικάνικο
ἱμπεριαλισμὸ καὶ στοὺς
στρατοκρατικοὺς
μηχανισμοὺς τοῦ ΝΑΤΟ.
Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς
τρόπους καὶ δρόμους
εἶναι καὶ ἡ ἀναζήτησις
καινούργιων διεθνῶν
στηριγμάτων πάνω στὰ
ὁποῖα θὰ μπορούσαμε ν'
«ἀκουμπήσουμε» γιὰ νὰ
προχωρήσουμε στὸν
ἀναπροσανατολισμὸ τῆς
ἐξωτερικῆς μας
πολιτικῆς. Κι ἐπειδὴ,
ὅπως φαίνεται, ἡ
κυβέρνησις Καραμανλῆ
θεωρεῖ σὰν
σημαντικότερο τέτοιο
στήριγμα τὴ Γαλλία τοῦ
Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν,
δίνουμε στὸ τεῦχος μας
αὐτὸ τρεῖς διαφορετικὲς
ὁψεις αὐτοῦ τοῦ
καινούργιου, πιθανοῦ,
σημερινοῦ ἢ αὐριανοῦ
«μεγάλου» συμμάχου
μας.

Ι. ΣΥΓΚΑΛΥΜΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΝΑΤΟ;

τοῦ Ἀρη Φακίνου

ΟΤΑΝ ἡ πρώτη μεταδικτα-
τορικὴ ἐλληνικὴ κυβέρνησις
ἀποφάσισε ν' ἀπομακρύνει τὴν
Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ νατοϊκὸ μαντρί,
ὁ θόρυβος τῶν δίκαιων χειρο-
κροτημάτων καὶ οἱ ἐνθουσι-
ασμοὶ τῆς στιγμῆς εἶχαν παρα-
σύρει ἀκόμα καὶ πολλοὺς ψύ-
χραιμους παρατηρητὲς σὲ ἐκτι-
μήσεις θεμελιωμένες περισ-
σότερο σὲ συναισθηματικὲς ἀν-
τιδράσεις, παρὰ σὲ μιὰν ἀντι-
κειμενικὴ καὶ ρεαλιστικὴ ἀνά-
λυσις τῆς κατάστασης.

Ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλες «σφαίρες»,
ὅπου ἡ ἀπαλλαγὴ, ἡ ἰσορροπία ἀπαλλαγῆς
ἀπὸ κάποιον «προστάτη» σημαίνει ἀναπό-
φευκτα στρόφι πρὸς κάποιον ἄλλον, πῶς «πο-
λιτισμένο», πῶς παραχωρεῖ καλύτερα «ποσο-
στά», πῶς διαθέτει πῶς καλοβαλμένη βιτρίνα,
ἀλλὰ πῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα μέλος
τῆς ἴδιας «συντεχνίας», ἡ ἐλληνικὴ «στρόφι»
πρὸς τὴν Εὐρώπῃ, καὶ κυρίως τὸ ἀπλωμα τῆς
παλάμης πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Γαλλίας,
στηρίχθηκαν – καὶ στηρίζονται – σὲ μιὰ του-
λάχιστο βασικὴ ἐκτίμησις, στὴν ὁρθότητα τῆς
ὁποίας εἶναι κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ πιστέ-
ψει. Πρόκειται γιὰ τὸ βαθμὸ τῆς γαλλικῆς
ἀνεξαρτησίας ἀπέναντι στὸν ἄξονα
Οὐάσιγκτον-Μπόν, ὅλῃ περισσότερο γιὰ τὶς
πραγματικὲς σημερινὲς σχέσεις τῆς Δημοκρα-
τίας τοῦ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν με τὸ ΝΑΤΟ καὶ
τὴν ἀμερικανικὴν κυβέρνησις, ὅπως διαμορφώ-
θηκαν μετὰ τὴν περίφημη δήλωσις τῆς Ὁτά-
βας, τὴν οὐσιαστικὴν στρόφι τοῦ πορτογαλι-
κοῦ λαϊκοῦ κινήματος πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ
τὴν ἐνεργειακὴ κρίσις. Τὶς σχέσεις αὐτὲς εἴμα-
στε ὑποχρεωμένοι νὰ τὶς ἀναλύσουμε προσ-
εχτικὰ, ἀν θέλουμε νὰ διακρίνουμε τὸ πρα-
γματικὸ περιεχόμενον τῶν γαλλοελληνικῶν φι-
λοφρονητικῶν ἐπισκέψεων. Στὰ χρόνια τῆς
δικτατορίας ἡ κατανάλωσις μύθων ἦταν ἀνα-
πόφευκτη. Καιρὸς νὰ βάλουμε στὰ δόντια τοῦ
λαοῦ μας καὶ λίγες πραγματικότητες.

Γαλλικὸς στόλος στ' ἀνοιχτὰ τῆς Λισαβόνας...

Δὲν εἶναι καὶ πολλὲς καιρὸς ποὺ ὁ γενικὸς
γραμματέας τοῦ ΝΑΤΟ, Τζόζεφ Λοῦνς (ναί,
αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ γνωστὸς καὶ μὴ ἐξαιρετέος)
ἔσπευσε νὰ ἐκφράσει τὴν «εὐαρέσκειά» του
πρὸς τὴ γαλλικὴν κυβέρνησις γιὰ μερικὲς
«πρόσφατες πρωτοβουλίες» τῆς στὰ πλαίσια
τῶν σχέσεων τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ΝΑΤΟ. Οἱ
πρωτοβουλίες αὐτές, γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν γρά-
φθηκαν καὶ πολλὰ πράγματα στὸν γαλλικὸ
τύπο, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ὑπαγωγὴ
τριῶν ὁλόκληρων μοιρῶν τοῦ γαλλικοῦ στό-
λου στὶς διαταγὲς τοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου
τῶν ναποικίων δυνάμεων. Μιὰ ἀπὸ τὶς πρώτες
ἀποστολὲς ποὺ ἀνατέθηκαν ἀπὸ τὸ ΝΑΤΟ
στὰ σκάφη τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ στόλου,
ἦταν ἡ συμμετοχὴ σὲ μεγάλα γυμνάσια τοῦ
νατοϊκοῦ στόλου ποὺ ἔγιναν στὰ ἀνοιχτὰ τῆς
Λισαβόνας. Τὴν ὥρᾱ ἀκριβῶς ποὺ ἡ γαλλικὴ
κυβέρνησις ἔσπευδε (ἦταν ἡ μόνη ἄλλωστε) νὰ
δηλώσει ὅτι μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστησις θὰ πα-

ραχωρούσε άσυλο στον στρατηγό Σπίνολα, έστειλε τον στόλο της στ' άνοιχτά της πορτογαλικής πρωτεύουσας για να σιγοντάρει τους Άμερικανούς στην έκφοβιστική τους έκστρατεία εναντίον του πορτογαλικού καθεστώτος.

Άς σημειωθεί ότι δεν επρόκειτο για συνθησιμένα, κλασικού τύπου, ναυτικά γυμνάσια. Σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές της Λισαβόνας, τα γυμνάσια αυτά περιλάμβαναν και μιάν έπιχείρηση αποκλεισμού των πορτογαλικών λιμανιών κατά τη διάρκεια υποθετικών «έσωτερικών ταραχών» που θα έθεταν σε κίνδυνο το «μηχανισμό έπιτήρησης μερικών δυτικών άκτών». Χωριό που φαίνεται...

Ο «σοβιετικός κίνδυνος»

Η φιλονατοϊκή στροφή της γαλλικής κυβέρνησης έγινε ιδιαίτερα αίσθητη μετά τη συνάντηση Φόρντ - Ζισκάρ ντ' Έσταιν στη Μαρτινίκα και, παρά τις αντίθετες και θορυβώδεις διαβεβαιώσεις του πρωθυπουργού Σιράκ, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της συζήτησης της πρότασης μορφής που υπέβαλε το ΓΚΚ στην Έθνοσυνέλευση (9/4/75) - κανένας πιά δεν φαίνεται ν' αμφιβάλλει σήμερα για το άληθινό περιεχόμενο της περιφημής άμυντικής ανεξαρτησίας της Γαλλίας, σε σχέση με το ΝΑΤΟ, όπως καθόλου δεν μοιάζει ν' αμφιβάλλει και ο πρώην ύπουργός των έξωτερικών του πρόεδρου Πομπιντού, Μισέλ Ζομπέρ, που δεν δίστασε να μιλήσει για «οριστική εγκατάλειψη της ντεγκωλικής έξωτερικής πολιτικής» και για «έπικίνδυνη, για την ανεξαρτησία της Γαλλίας αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης, άλλαγή της γαλλικής άμυντικής στρατηγικής».

Σπάνια ο γαλλικός λαός, όπως άλμονο και άλλοι ευρωπαίοι όμόφυοί του, έχει την ευκαιρία να πληροφορηθεί για τους πραγματικούς στρατηγικούς προσανατολισμούς της κυβέρνησης του στον τομέα της έθνικής άμυνας, να μάθει την άλήθεια για το συγκεκριμένο περιεχόμενο της έθνικής ανεξαρτησίας, πέρα από τις συνηθισμένες μεγαλοστομίες των κυβερνητικών εκπροσώπων και τα γουργουρίσματα των τηλεκατευθυνόμενων μαζικών ένδηματικών μέσων. Όμως, άργα ή γρήγορα, ή πραγματικότητα άρχίζει να διαφαίνεται και τα πρώτα άποτελέσματα του «παζαρέματος της Μαρτινίκας», όπως ονομάζεται σήμερα ή περίφημη εκείνη συνάντηση Φόρντ-Ζισκάρ ντ' Έσταιν, διαπιστώνονται. Έτσι, πριν λίγες μόλις εβδομάδες, ο στρατηγός Μορέν, άρχηγός του γενικού έπιτελείου στρατού, ο διοικητής του Κέντρου διεύθυνσης πυρηνικών έπιχειρήσεων του Ταβερνύ, όπως και ο άρχηγός του πυρηνικού στόλου που έχει για βάση την Βρέστη, δήλωσαν χωρίς περιστροφές και ύπεκφυγές σε μέλη της Έθνοσυνέλευσης, ότι ή γαλλική πυρηνική άμυντική στρατηγική, όπως είχε καταστρωθεί και άναπτυχθεί από τον πρόεδρο Ντεγκώλ, έχει εγκαταλειφθεί οριστικά, ότι το γαλλικό πυρηνικό δυναμικό έχει ύπαχθεί στον έλεγχο του ΝΑΤΟ και πως οι πύραυλοι του ύπηρεδου της ALBION είναι στραμμένοι προς τη Σοβιετική Ένωση και τις Άνατολικές χώρες. Άλλωστε, ο ίδιος ο πρόεδρος Ζισκάρ ντ' Έσταιν είχε δηλώσει στις 20 του περασμένου Δεκέμβρη ότι «το γαλλικό στρατιωτικό δυναμικό στρέφεται, ουσιαστικά, εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης».

Όπως ρητά αναφέρεται στη γνωστή κοινή δήλωση της Ότάβας, κάτω από την οποία ύπάρχει φαρδιά-πλατιά και ή ύπογραφή του γάλλου πρωθυπουργού Σιράκ, ή Γαλλία θα προσφέρει «την συμβολή της» στην «γενική ένίσχυση του στρατιωτικού δυναμικού του ΝΑΤΟ». Μέσα στο πλαίσιο αυτής άκριβώς της «συμβολής» και της «ένιςχυσης», πολιτικοί και στρατιωτικοί εκπρόσωποι του ΝΑΤΟ - άνάμεσα στους όποιους και άρκετοι Άμερικανοί - κατέφθασαν στο τέλος Γενάρη στη

Σκίτσα του Άλέξη Κυριασόπουλου

Γαλλία για να έπιθεωρήσουν τη μεγάλη πυρηνική βάση του ORANGE, καθώς και τη βάση έκτόξευσης πυραύλων στο Ταβερνύ. Αυτή ήταν ή πρώτη φάση της άνάπτυξης της «συνεργασίας άνάμεσα στη Γαλλία και το ΝΑΤΟ», όπως ύπογραμμίζει και το κοινό άνακοινωθέν που δημοσιεύθηκε μετά τη συνάντηση «κορυφής» στη Μαρτινίκα.

Το «ξέφτισμα» της ανεξάρτητης άμυνας

Πρώτη φάση, άλλά δυστυχώς άκολουθήθηκε και από άλλες πολλές. Όπως καταγγέθηκε από το βήμα της γαλλικής Έθνοσυνέλευσης, ή Γαλλία του Ζισκάρ ντ' Έσταιν εκπροσωπείται πλέον *μόνιμα* στο ΝΑΤΟ και ο έπικεφαλής της γαλλικής άντιπροσωπείας έχει βαθμό *πρεσβευτή*. Βέβαια, ή κυβέρνηση του Σιράκ έπικαλέσθηκε το γεγονός ότι το Συμβούλιο της Άτλαντικής Συμμαχίας δεν είναι στρατιωτικός όργανισμός, άλλά... πολιτικός, και στους κόλλους του έπικρατεί ή βασική άρχη της όμοφωνίας. Όμως, ή γαλλική κυβέρνηση παρέλειψε ν' άναφέρει, μέσα στις άλλες δικαιολογίες, και μιά περίπτωση όπου να έκμεταλλεύθηκε αυτήν άκριβώς την άρχη και να... διαφώνησε. Όπως έπίσης παρέλειψε να άναφέρει ότι στη γαλλική άντιπροσωπεία συμμετέχει και άνώτατος κυβερνητικός ύπάλληλος, ύπεύθυνος του Τμήματος Στρατηγικών Έξοπλισμών, που άποστολή του είναι να ένημερώνει τα μέλη του δεκαπενταμελούς όργανισμού έξοπλισμών της Συμμαχίας. Όργανισμός που δεν είναι, βέβαια, καθόλου πολιτικός (λές και ο «πολιτικός» θά μάς καθισούχαζε...) έφόσον άποστολή του είναι να συντονίζει τα συστήματα άμυντικών έξοπλισμών των χωρών-μελών της συμμαχίας.

Η Γαλλία διατηρεί έπίσης *μόνιμη στρατιωτική άντιπροσωπεία* στο Άνώτατο άρχηγείο των Άτλαντικών δυνάμεων στην Ευρώπη. Περιττό ν' άναφέρουμε ότι, για τη γαλλική κυβέρνηση, ή στρατιωτική αυτή άντιπροσωπεία έχει «καθαρά συντονιστικό ρόλο». Δηλαδή, τί μπορεί να «συντονίζουν» στρατιωτικοί (άνώτατοι άξιωματικοί), μέλη μιάς άντιπροσωπείας στο άρχηγείο του ΝΑΤΟ; Μήπως την... παραγωγή βούτυρου των χωρών-μελών; Και γιατί να μην ύπενθυμίσουμε ότι άρχηγός της σημερινής γαλλικής στρατιωτικής άντιπροσωπείας είναι ο στρατηγός CHESNAIS, άλλοτε ύπασπιστής και δεξί χέρι του πασίγνωστου «δήμου της Κορέας», Άμερικανού στρατηγού Ριτζόουαϊ;

Άλλά άν, για τη γαλλική κυβέρνηση, ή μόνη άντιπροσωπεία στο Άνώτατο άρχηγείο του ΝΑΤΟ έχει καθαρά «συντονιστικό χαρακτήρα» και άν ή ύπαγωγή της γαλλικής πυρ-

νηκής δύναμης (όπως άλλωστε και των «κλασικού» χαρακτήρα στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας) στην άμεση ή έμμεση έπιτήρηση του άνώτατου συντονιστικού «έργεφαλου» της Άτλαντικής Συμμαχίας, μπορούν να δικαιολογηθούν με λεκτικές ύπεκφυγές, ή κατάσταση άρχίζει να γίνεται κομμοτραγική άν άναφερθούμε στην άποκάλυψη ότι ή Γαλλία συμμετέχει ενεργά στο άτλαντικό σύστημα ήλεκτρονικής έπιτήρησης NADGE, σύστημα που συνδέεται, φυσικά, άμεσα με τα πυρηνικά όπλα κρούσης και άμυνας που διαθέτουν οι συμμετέχουσες χώρες ή, όπως στην περίπτωση των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ που δεν διαθέτουν δική τους πυρηνική δύναμη, με τις πυρηνικές άμερικανικές βάσεις που είναι εγκαταστημένες στο έδαφός τους. Προσπαθώντας να δικαιολογήσει τη συμμετοχή της Γαλλίας στον όργανισμό αυτό, ο πρωθυπουργός Σιράκ ίσχυρίσθηκε πως ή συμμετοχή αυτή είναι άπαραίτητη «για να έξασφαλισθεί ή άεροπορική προστασία και ή άσφάλεια της χώρας» σε περίπτωση πυρηνικής σύγκρουσης. Όμως, στο νεφελώδη αυτόν ίσχυρισμό ο Σιράκ παρέλειψε να προσθέσει δυο σημαντικά έπεξηγηματικά στοιχεία: α) «Ότι το γαλλικό δίκτυο ήλεκτρονικής έπιτήρησης, που άποτελεί, βέβαια, άνάπόσπαστο μέρος του μηχανισμού της άτόντομης γαλλικής πυρηνικής δύναμης κρούσης (δίκτυο που πλήρωσαν και έξακολουθούν να πληρώνουν πανάκριβα οι Γάλλοι φορολογούμενοι), βρίσκεται τώρα πιά ύπό την άμεση έξάρτηση των άμερικανικών βάσεων ήλεκτρονικού έλέγχου και δεν μπορεί να λειτουργήσει άτόνομα, δηλαδή για λογαριασμό της άμυνας της χώρας, άλλά μονάχα σαν έξάρτημα του κεντρικού νατοϊκού συστήματος ήλεκτρονικής έπιτήρησης. Κάπως πιά «λιανικά», αυτό σημαίνει ότι οι γαλλικοί πυρηνικοί πύραυλοι, όπως και ή γαλλική στρατηγική άεροπορία, δεν μπορούν να λειτουργήσουν, με τη σειρά τους, άτόνομα. β) «Ότι ο γνωστός στρατηγικός προσανατολισμός «προς όλες τις κατευθύνσεις», που άπετέλεσε το θεμέλιο της ντεγκωλικής άμυντικής πολιτικής, δεν έχει την παραμικρή έννοια από τη στιγμή που το δίκτυο ήλεκτρονικής έπιτήρησης βρίσκεται ύπό τον έλεγχο της άμερικανικής ύπερδύναμης».

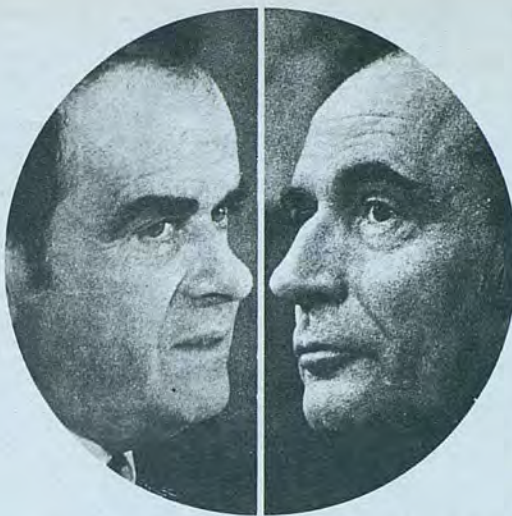
Άλλά ποιόν ίσχυρισμό προέβαλε ή γαλλική κυβέρνηση, για να δικαιολογήσει τη συμμετοχή του γαλλικού πολεμικού ναυτικού στα περίφημα «γυμνάσια» του ΝΑΤΟ στ' άνοιχτά της Λισαβόνας; Είναι φυσικό, έλπε στην Έθνοσυνέλευση ο πρωθυπουργός Σιράκ, το γαλλικό πολεμικό ναυτικό να λαβαίνει μέρος σε τέτοιον είδους γυμνάσια, τόσο στον Άτλαντικό, όσο και στη Μεσόγειο. Τα γυμνάσια αυτά, συνέχισε, άποφασίζονται σε κυβερνητικό έπίπεδο και σύμφωνα με *διμερείς συμφωνίες* άνάμεσα στις γαλλικές ναυτικές δυνάμεις και κείνες του ΝΑΤΟ ή μιάς άλλης *συμμαχικής δύναμης*. Φυσικά, αυτή ή «άλλη συμμαχική δύναμη» δεν είναι μήτε τό... Λουξεμβούργο, μήτε το Βέλγιο...

Κανένας πιά δεν αμφιβάλλει σήμερα για την άτλαντική στροφή της γαλλικής έξωτερικής πολιτικής, στροφή που άποδείχεται καθημερινά και έμπραχτα - και όχι μονάχα στον τομέα της έθνικής άμυνας - και που δεν μπορεί να κάλυφθεί από τα φραστικά πυροτεχνήματα του πιά, ούσιαστικά, φιλατλαντικού πρόεδρου που γνώρισε μέχρι σήμερα ή Γαλλία. Τη διαπίστωση αυτή, που μπορεί να φανεί «υπερβολική» σε όσους άρέσκονται να λιανοζυγίζουν τις κυβερνητικές δηλώσεις και να στηρίζουν τις άναλύσεις τους σε φραστικά φαντάσματα, άς την έχουμε ύπόψη μας κάθε φορά που άπλώνουμε το χέρι προς την «άνεξάρτητη» Ευρώπη.

II. ΕΝΩΜΕΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Τὸ χάσμα διευρύνεται

Τοῦ "Αρη Φακίνου

Αὐτὴ τὴ στιγμή, ὅλοι οἱ πολιτικοὶ παρατηρητὲς στὴ Γαλλία προβαίνουν σὲ μιὰ κοινὴ καὶ ἀναμφισβήτητη διαπίστωση: ἂν ἡ «βαλίτσα» τοῦ σχεδὸν καθημερινοῦ μικροκαβγά, ἀνάμεσα σὲ σοσιαλιστὲς καὶ κομμουνιστὲς, πάει ἀρκετὰ μακριά, ἡ γαλλικὴ Ἀριστερὰ δὲν πρόκειται νὰ ξαναβρεῖ στὶς κάλπες τὰ 13 ἑκατομμύρια ψηφοδέλτια ποὺ εἶχαν ἐκφράσει στὶς τελευταῖες προεδρικές ἐκλογὲς τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν μισῶν –πάρὰ 400 χιλιάδες– γάλλων ἐκλογέων.

Ἡ ἀνησυχία ὅσων, αὐτὴ τὴ στιγμή, ἀναλύουν καὶ παρακολουθοῦν τὴν ἐξέλιξη τοῦ «καβγά» στὸ στρατόπεδο τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς, χωρὶς κοντοθωρισμοὺς καὶ μικρομαγαζακικὲς παραταξιακὲς ἀντιλήψεις, γίνεται ἀκόμα μεγαλύτερη καθὼς μελετοῦν τὶς πρώτες στατιστικὲς ποὺ ἀρχίζουν νὰ δημοσιεύονται σχετικὰ μὲ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ τοποθέτηση, τὰ ἰδεολογικὰ ἢ ὅποια ἄλλα κίνητρα τῶν δεκατριῶν αὐτῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ ἀπαίτησαν, μὲ τὴν ψήφο τους, τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ κοινοῦ προγράμματος τῆς ἐνωμένης γαλλικῆς Ἀριστερᾶς. Σύμφωνα μὲ τὶς στατιστικὲς αὐτές, τουλάχιστον τέσσερα ἑκατομμύρια ψηφοφόροι τῆς Ἀριστερᾶς ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν λεγόμενων «ἀπλῶν ἀνθρώπων» (ἔτσι τοὺς χαρακτηρίζει, τὸν τελευταῖο αὐτὸν καιρὸ, ὁ γαλλικὸς τύπος), γιὰ τοὺς ὁποίους –εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία– τὰ ἰδεολογικὰ ἀνακλαστικὰ δὲν ὑπάρχουν ἢ, ἂν ὑπάρχουν, παραμερίζονται ἀπὸ ἄλλους συλλογισμοὺς, πολὺ πρὸς ἀπλούς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διατυπώνονται ἀπὸ τὰ κομματικὰ ἐπιτελεῖα, πρὸς «καθημερινούς», πρὸς πραγματιστικούς. Εἶναι βέβαιο αὐτὴ τὴ στιγμή, ὅτι στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς θ' ἀνῆκε ἡ παραλίγο νίκη τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς, ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς ἂν τὴν χρωστάει ἀσφαλῶς ὁ γαλλικὸς λαὸς ἂν, ὅπως προβλέπεται, ὁ πρόεδρος Ζισκάρ ντ' Ἑσταὶν ὠθήσει τὰ πράγματα σὲ βουλευτικὲς ἐκλογὲς περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνοιξῆς. Οἱ στατιστικὲς ὁδηγοῦν ἐπίσης καὶ σ' ἕνα ἄλλο ξεκάθαρο συμπέρασμα: χωρὶς τὴ συνδρομὴ τῶν ψήφων τῶν «ἀπλῶν ἀνθρώπων», ἡ γαλλικὴ Ἀριστερὰ –ὅπως καὶ ἄλλες, οἱ περισσότερες, ἀδελφές τῆς στὸν εὐ-

ρωπαϊκὸ χωρὸ– θὰ κλειστὴ ὀριστικὰ στὸ γκέτο τῆς ἀντιπολίτευσης, θὰ γεράσει μισοακουμπισμένη στὸ στασίδι τῆς διαμαρτυρίας, τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, τῆς σχετικῆς ἀνῶδυνας λογοτεχνοδομοσιογραφικῆς ἀμφισβήτησης καὶ τῶν συλλαλητηρίων.

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΛΟΓΟΜΑΧΙΕΣ

Ὁ ἡγὴς τῆς γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, Φρανσουά Μιτερὰν, ἔχει ἀσφαλῶς δίκιο ὅταν τονίζει πῶς ὁ συνεχιζόμενος καβγάς, ἀνάμεσα σὲ σοσιαλιστὲς καὶ κομμουνιστὲς, «εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνος καὶ, κατὰ συνέπεια, ἐξαιρετικὰ χρήσιμος γιὰ τὸν πρόεδρο Ζισκάρ ντ' Ἑσταὶν», ποὺ ἀπὸ τὴ μεριά του κάνει φυσικὰ ὅτι μπορεῖ –χρησιμοποιώντας ἀσύδοτα καὶ καθημερινὰ ὅλα σχεδὸν τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης– γιὰ νὰ ρίξει λάδι στὴ φωτιά τοῦ σοσιαλκομμουνιστικοῦ καβγά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὅμως, ὁ σοσιαλιστὴς ἡγὴς, σὲ πρόσφατὴ ἐμφάνισή του στὴν τηλεόραση, ἔρριξε καὶ κείνος τὸ δικό του λαδάκι, δηλώνοντας, ἀνάμεσα σ' ἄλλα, ὅτι «τὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα εἶναι σχηματισμὸς πολὺ δημοκρατικὸς» καὶ ὅτι «ἕνα δημοκρατικὸ κόμμα ἀντιπροσωπεύει ἕνα μεγάλο πλεονέκτημα, πράγμα ποὺ ὁ Ζωρζ Μαρσὲ –γενικὸς γραμματέας τοῦ ΚΚΓ– θὰ πρέπει νὰ σκεφθεῖ καλά».

Σχεδὸν στὸ σύνολό του, ὁ φιλελεύθερος καὶ ἀριστερὸς γαλλικὸς τύπος, σχολιάζοντας τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τῶν δηλώσεων τοῦ Μιτερὰν, διαπίστωσε τὸ κάπως παράξενο πλησίασμα τῆς βαθύτερης ἔννοιας τῆς φράσης τοῦ σοσιαλιστῆ ἡγέτη πρὸς τὴ δήλωσή του ὑπερπρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ ἐσωτερικῶν Πονιατοφσκι, ποὺ τὸν περασμένο Ὀκτώβριο εἶχε ὑπογράμμισει ὅτι «τὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα εἶναι δημοκρατικὸ, ἀλλὰ τὸ κομμουνιστικὸ εἶναι ὀλοκληρωτικὸ καὶ μὲ φασιστοφέρνοντα χαρακτηριστὰ». Βέβαια, ὁ Μιτερὰν δὲν χρησιμοποίησε τὸ ἴδιο βίαιος ὅρου μὲ τὸν Πονιατοφσκι –χαρακτηριστικούς, ἄλλωστε, ὅλων τῶν μισατολόγων καὶ ὅλων τῶν ὑπουργῶν ἀσυνόμευσης στὶς δυτικές δημοκρατίες– ἀλλὰ ἡ οὐσία στὸ βάθος, ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνουμε, εἶναι ἡ ἴδια.

ΟΙ ΠΙΖΕΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Τὸ κοινὸ πρόγραμμα τῆς ἐνωμένης γαλλικῆς Ἀριστερᾶς δὲν εἶναι καρπὸς ποὺ ὠρίμασε εὐκόλα. Τελεῖως ἀσχημάτιστος ἀκόμα τὴν ἐποχὴ τοῦ Μάη 1968, ἄρχισε οὐσιαστικὰ νὰ τραβᾷ τοὺς πρώτους θρεπτικούς του χυμοὺς ἀπὸ τὶς παρατάξεις ἐκείνες καὶ τὰ ρεύματα ποὺ, κατὰ βάση, «φρενάρισαν» τὸν ἐπταναστατικὸ ριζοσπαστισμὸ τῆς φοιτητικῆς ἐξέγερσης καὶ συγκράτη-

σαν, τὴν τελευταία στιγμή –μέσω τῶν συνδικάτων καὶ ἄλλων μηχανισμῶν– τὴ μεγάλη μάζα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποὺ ἦταν ἐτοιμὴ νὰ περάσει σὲ πρὸ προχωρημένη καὶ μαχητικὴ φάση τοῦ ἀγῶνα τῆς. Ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται παράδοξο, ἡ ἐνωση τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς ἐκείνησε, οὐσιαστικὰ, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, μὲ τὴ «συνάντηση» τῶν «ὀρθόδοξων» κομμουνιστῶν καὶ τῶν συντηρητικῶν σοσιαλιστῶν στὶς προσπάθειές τους νὰ συγκρατήσουν, ὅπως λέμε, τὰ πράγματα, κρίνοντας – σωστὰ ἢ σφαλῆρα – ὅτι δὲν εἶχε ἔρθει ἀκόμα ἡ στιγμή τῆς «ἐφόδου» γιὰ ἀνοδο στὴν ἐξουσία.

Ἦταν φυσικὸ, ἡ προστριβὴ τῆς τροχोπεδικῆς αὐτῆς κοινοπραξίας κομμουνιστῶν καὶ συντηρητικῶν σοσιαλιστῶν μὲ τὰ διάφορα ρεύματα τῶν GAUCHISTES, νὰ προκαλέσει τὶς πρώτες βασικὲς ἀνακατατάξεις στὸν χωρὸ τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς. Οἱ κομμουνιστὲς εἶδαν πολλὰ ἀπὸ τὰ πρὸ μαχητικὰ καὶ προχωρημένα πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς πραγματικῆς καὶ ὄχι βατικανικῆς ἀντίληψης τῆς μαρξιστικῆς ἰδεολογίας στελέχους τους, ν' ἀπομακρύνονται, νὰ διαχωρίζουν σὲ πολλὲς περιπτώσεις τὴ θέση τους καὶ νὰ δροῦν αὐτόνομα, ἐλευθεροσκοπευτικὰ. Ἀνάλογα φαινόμενα ἦταν φυσικὸ νὰ παρατηρηθοῦν καὶ μέσα στὶς μεγάλες λαϊκὲς μάζες. Τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα ἀρχισαν νὰ ξεκαθαρίζουν μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν ποὺ ἀνέδειξαν τὸν Πομπιντοῦ σὰν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ὁ γαλλικὸς λαὸς, στὶς ἐκλογὲς αὐτές, ἀρχισε νὰ διαπιστώνει ὅτι ἡ ἐκλογικὴ τουλάχιστον ἐνότητα τῆς Ἀριστερᾶς ἦταν μιὰ μεγάλη ἀναγκαιότητα γιὰ ν' ἀντιμετωπισθεῖ ἡ ἀναδιπλωση τῆς γαλλικῆς Δεξιᾶς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προσώποιό της, μὲ τὴ γνωστὴ μέθοδο τῶν κοινωνικῶν παραχωρήσεων καὶ τῶν ρηχῶν καινοτομιῶν γιὰ ἐντυπωσιασμό τῆς «γαλαρίας».

Τὸ κοινὸ πρόγραμμα τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς γεννήθηκε σὲ μιὰ στιγμή ποὺ τὰ συνθετικὰ τῆς στοιχεῖα ἦταν ἀρκετὰ ἐξισορροπημένα, δίχως ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει πῶς οἱ ἰδεολογικὲς τους ἀντιθέσεις εἶχαν διευθετηθεῖ ἢ, τουλάχιστο, χάσει τὴν ἀρχικὴ τους οὐδέτητα. Ἡ ἀληθινὰ ἱστορικὴ ἀνάγκη τῆς ἐκμετάλλευσης, ἀπὸ τὴ μιὰ τῆς ἐξαφάνισης ἀπὸ τὸ πολιτικὸ προσκήνιο μιᾶς προσωπικότητας-δόσοφρωτῆρα ὅπως ὁ στρατηγὸς Ντὲ Γκῶλ, κὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς ἀναταραχῆς καὶ τῆς φαγωμάρας ποὺ ἐξέσπασε στὸ ντεγκωλικὸ στρατόπεδο, ὠθήσε τὴ γαλλικὴ Ἀριστερὰ νὰ προχωρήσει στὸ ἔστω καὶ ἐκλογικὸ ξεπέρασμα τῶν διαφορῶν τῆς, ξεπέρασμα ποὺ, ἄλλωστε, ἐγινε καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν λαϊκῶν μαζῶν ποὺ εἶχαν ἀποδοθεῖ σὲ ἀγῶνες στὴ βάση καὶ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πρώτης φάσης τῆς προεκλογικῆς ἐκστρατείας στὶς τελευταῖες προεδρικές ἐκλογές, οἱ ἐκλογικοὶ ἐγκέφαλοι τοῦ δεξιοῦ στρατοπέδου ἀρχισαν νὰ διαπιστώνουν μὲ δυσάρεστη ἐκπληξη ὅτι τὰ διάφορα ἀντικομμουνιστικὰ συνθήματα ποὺ εἶχαν ἀποτελεῖ τὰ κατὰ καιροὺς προεκλογικὰ «ψωμοτύρια» τῆς Δεξιᾶς, ἢ ἐπεφταν στὸ κενὸ ἢ, σὲ κάθε περίπτωση, δὲν ἀρκοῦσαν πιά γιὰ νὰ χορτάσουν τὴ μεταρρυθμιστικὴ «πείνα» τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἡ δυσάρεστη ἐκπληξη μεταβλήθηκε σὲ πανικό, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ οἱ διάφορες σφυγμομετρήσεις ἀρχισαν νὰ δείχνουν πῶς ὅλοι σχεδὸν οἱ πυρῆνες τῶν ντεγκωλικῶν τῆς Ἀριστερᾶς φανέρωναν συμπτώματα δυσἀρέσκειας ἀπέναντι στὸ πολιτικὸ πρόγραμμα τῆς Δεξιᾶς ποὺ, κατὰ τὸ δεύτερο γύρο τῶν ἐκλογῶν, εἶχε συνασπισθεῖ γύρω ἀπὸ τὸν Ζισκάρ ντ' Ἑσταὶν. Εἰδικὰ στὸ θέμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, οἱ ἀριστεροὶ ντεγκωλικοὶ διαπίστωναν ὅτι ἐνδεχόμενη νίκη τοῦ Ζισκάρ ντ' Ἑσταὶν θὰ σήμαινε αἰ-

σθητή στροφή της γαλλικής εξωτερικής πολιτικής προς τον φιλατλαντισμό (σ' αυτή τους την πρόβλεψη δεν διαφεύσθηκαν), και, σε κάθε περίπτωση, εγκαταλείψει «με το μαλακό» της ντεγκωλικής ιδεολογίας.

Η ΔΙΕΛΚΥΣΤΙΝΔΑ ΓΚΚ ΚΑΙ ΣΚ

Σήμερα πιά ξέρουμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό ντεγκωλικών της 'Αριστεράς ψήφισε, στις τελευταίες εκλογές, για τον υποψήφιο της ενωμένης 'Αριστεράς, δηλαδή τον Φρανσουά Μιτεράν. Ξέρουμε όμως και κάτι άλλο: η εκλογική αυτή μετατόπιση κατέληξε σε όφελος κυρίως του σοσιαλιστικού κόμματος, εφόσον, σήμερα, στις τάξεις του κόμματος αυτού βρίσκουμε τους πιο μαχητικούς πυρήνες των ντεγκωλικών της 'Αριστεράς, και συγκεκριμένα την ντεγκωλική νεολαία.

Οι «προσλήψεις» αυτές έδωσαν στους ιθύνοντες έγκεινους του σοσιαλιστικού κόμματος την ιδέα ενός ευρύτατου ανοίγματος προς δύο κατευθύνσεις: α) Προς τις αρκετά πολυάριθμες μάζες των «άπλων ντεγκωλικών». β) Προς τις συντηρητικές πτέρυγες των ακροαριστερών μη κομμουνιστικών σχηματισμών. Σαν αποτέλεσμα των προσπαθειών προς την κατεύθυνση αυτών των τελευταίων, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τις ανακατατάξεις στον χώρο του Ένοποιημένου σοσιαλιστικού κόμματος (PSU) – πολιτικού σχηματισμού που ταλαντεύεται ανάμεσα στον ριζοσπαστικό παραδοσιακό γαλλικό σοσιαλισμό και τα κινήματα των GAUCHISTES, και που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα γεγονότα του Μάη 1968 – που κατέληξαν, πριν λίγους μήνες, στην προσχώρηση στον συνασπισμό της 'Αριστεράς, μέσω σοσιαλιστικού κόμματος, της μερίδας εκείνης του PSU που βρίσκεται υπό την επίδραση, για να μην πούμε την ηγεσία, του Μισέλ Ροκάρ, γνωστού οικονομολόγου και ικανότατου μαχητή της γαλλικής 'Αριστεράς.

Η προσχώρηση αυτή απέτελεσε, ουσιαστικά, το πρώτο πολιτικό γεγονός που οι κομμουνιστές θεώρησαν σαν «σήμα κινδύνου». Η αυξανόμενη δύναμη του σοσιαλιστικού κόμματος και η στατικότητα των κομμουνιστικών δυνάμεων δικαιοδογούσαν κάθε ανησυχία. Το ΓΚΚ δεν μπορούσε να παρακολουθεί, χωρίς να εκφράζει ανησυχίες, τη μονόπλευρη ανάπτυξη της ενωμένης 'Αριστεράς, δηλαδή του Σοσ. κόμματος, πιστεύοντας –και ίσως όχι τελείως άδικα ολόκληρα– ότι ένα υπερβολικά «καρδαμωμένο» σοσιαλιστικό κόμμα μπορεί να μεταβληθεί σ' έναν εξαιρετικά άσταθό σύμμαχο απέναντι σ' έναν τεχνοκρατικό δεξιό συνασπισμό που, υπό την εξυπνη ηγεσία του Ζισκάρ ντ' Έσταίν, απλώνει τ' απορροφητικά και άφομοιωτικά του πλοκάμια προς όλες τις δυνατές κατευθύνσεις.

Οι κομμουνιστικές ανησυχίες άρχισαν να γίνονται πιο έντονες ύστερα από μια σειρά δηλώσεων και άρθρων τόσο του Μισέλ Ροκάρ όσο και του γηραιού σοσιαλιστή Γκαστόν Ντεφέρ –τά άρθρα αυτού του τελευταίου δημοσιεύονται συνήθως σ' εφημερίδα της Μασσαλίας, της οποίας ο Ντεφέρ είναι δήμαρχος– σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης. Οι κομμουνιστές, και μαζί τους αρκετά άλλα ρεύματα της μη κομμουνιστικής άκρας 'Αριστεράς, διαπίστωσαν: α) Τη ύπαρξη μιας τάσης απομάκρυνσης από τη βασική οικονομική πολιτική του κοινού προγράμματος της ενωμένης 'Αριστεράς, απομάκρυνσης που, σε μερικά σημεία των νέων σοσιαλιστικών αναλύσεων, παίρνει τη μορφή «διαχείρισης της οικονομικής κρίσης» από την 'Αριστερά και όχι αντιμετώπισής της, όπως εδήλωσε χαρακτηριστικά ο γενικός γραμματέας του ΓΚΚ, Ζωρζ

Μαρσέ. β) Πώς η στάση των σοσιαλιστών απέναντι στην κυβερνητική οικονομική πολιτική αρχίζει να «μαλακώνει» και πώς έχει πέσει «σουρντίνα» στις διάφορες αντικυβερνητικές δηλώσεις.

Περιττό να τονισθεί ότι η κυβερνητική προπαγάνδα, σε όλα τα επίπεδα, και με τη βοήθεια των μαζικών μέσων ενημέρωσης, εκμεταλλεύεται με τον καλύτερο τρόπο τη διαμάχη της 'Αριστεράς, προσφέροντας σε τηλεθεατές, ακροατές κι αναγνώστες, όσο μπορεί πιο συχνά, και με πρωτοφανή μαζία «αντικειμενικότητας», τη σχετική είδηση-οργασμό.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Δεν πρέπει να νομισθεί ότι οι σοσιαλιστές είναι οι μόνοι υπεύθυνοι της σημερινής φαγώμαρας. Είναι γεγονός ότι και οι κομμουνιστές, από την πλευρά τους, έχουν αποδυθεί σε μιαν έγκορρατρία που ναι μεν αποκαλούν «έπιχειρήση γνωριμίας» με τις μάζες, αλλά που για τους εξωκομματικούς παρατηρητές αποτελεί «έπιχειρήση γοητείας» των πιο επιφυλακτικών ή συντηρητικών στρωμάτων τους. Τόσο για τους σοσιαλιστές, όσο και για τους κομμουνιστές, το περίφημο κοινό πρόγραμμα της ενωμένης 'Αριστεράς, το πρόγραμμα αυτό που της επέτρεψε, στις τελευταίες προεδρικές εκλογές, να πλησιάσει τόσο κοντά στη νίκη, αρχίζει να γίνεται ένα υπερπροσαρμοσμένο «σύνεργο δουλειάς» στα χέρια των επιτελικών των δύο κομμάτων που, σε πολλές περιπτώσεις, ή βιάση κατηγορεί ότι επιδίδονται περισσότερο στο επικίνδυνο σπάρ της εποχιακής άγρας εκλογικής πελατείας και λιγότερο στο στερέωμα των θεμελίων της πολιτικής για τον γαλλικό λαό άριστης συμμαχίας.

Αυτή την περίοδο, τόσο ο Φρανσουά Μιτεράν, όσο και ο Ζωρζ Μαρσέ, προσπαθούν ν' αντιμετωπίσουν με διαφορετικό τρόπο ο καθένας δυο μεγάλες αναγκαιότη-

τες: α) Την κατεύθυνση και τον έλεγχο των σκληρών κοινωνικών αγώνων που προβλέπονται για την άνοιξη, μέσα στο πλαίσιο της συνεχώς οξυνόμενης οικονομικής κρίσης και β) Την κατάκτηση της εξουσίας. Το ΚΚΓ φαίνεται να ρίχνει το βάρος του προς την κατεύθυνση του πρώτου στόχου. Σύμφωνα με μερικές αναλύσεις του γαλλικού τύπου, η ασθένεια του Μπρέζνιεφ από τη μία, και οι προβλέψεις σκλήρυνσης των σοβιετικών –δηλαδή αναθεώρηση της πολιτικής της ύφεσης– από την άλλη, αναγκάζουν, ή θα αναγκάσουν το ΚΚΓ να υιοθετήσει μια στήση ανάμνησης στο θέμα της κατάκτησης της εξουσίας και, παράλληλα, να επιχειρήσει επιστροφή «στις πηγές», δηλαδή να μεταβληθεί και πάλι σε δύναμη δέσωσης των κοινωνικών αγώνων (γιατί, κατά τη διάρκεια των απεργιακών μαχών των τελευταίων μηνών, το ΚΚΓ έτηρησε αρκετά συντηρητική στάση). Επίσης, περιμένοντας ένα νέο «καταστάλαγμα» των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων, οι γάλλοι κομμουνιστές προτιμούν να μεγαλώσουν κάπως την απόσταση που τους χωρίζει από τους σοσιαλιστές.

Είναι δύσκολο να εκτιμήσουμε τον βαθμό ορθότητας αυτών των συλλογισμών. Είναι πάντως βέβαια δύο πράγματα: α) Ότι πρώτος ο κυβερνητικός, και στη συνέχεια ο δεξιόφρων συντηρητικός τύπος, έσπευσαν να προβούν σε «προφύττες» σχετικά με τις ενδεχόμενες συνέπειες της επιδείνωσης των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων για την ιδεολογική ταυτότητα του ΚΚΓ και τη στάση του μέσα στο πλαίσιο της ενωμένης 'Αριστεράς. β) Ότι οι ιδεολογικές εξαρτήσεις του ΚΚΓ από τη Μόσχα είναι πολύ πιο σημαντικές μέσα στους έγκεινους των «ειδικών» κομμουνιστολόγων, παρά στην πραγματικότητα. Όπως και να 'χει το πράγμα, η ενδεχόμενη σκλήρυνση των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων θα πρέπει να έχει, για τους γάλλους κομμουνιστές, μικρότερη σημασία από μια δήλωση – εξαιρετικά ανησυχητική για το μέλλον της ενωμένης 'Αριστεράς– που έκανε στις 21 Ιανουαρίου ο Ζωρζ Σαρ, ένας από τους εθνικούς γραμματείς του σοσιαλιστικού κόμματος, σχετικά με τις ερωτοτροπίες του κεντροδεξιού και φιλατλαντικού υπουργού δικαιοσύνης, Λεκανούε, και του κόμματος του Φρανσουά Μιτεράν. Θα ήταν ένδειξη ελαφρότητας –δηλώνει ο Ζωρζ Σαρ– το να πει κανείς ότι πρόκειται, εκ μέρους του κ. Λεκανούε, για χίμαιρες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτό που φαίνεται σήμερα σαν παραλογισμός, μπορεί να γίνει, σε λίγα χρόνια, μια ρεαλιστική αντιμετώπιση της κατάστασης. Θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι τέτοιες δηλώσεις δεν προορίζονται να καθησυχάσουν τους φόβους που εκφράζουν κατά καιρούς οι κομμουνιστές.

Αυτή τη στιγμή, όλοι οι παρατηρητές συμφωνούν ότι το γαλλικό σοσιαλιστικό κόμμα μεταβάλλεται σιγά-σιγά σε κόμμα μάζας, δηλαδή σε κόμμα που θα θελήσει να διεκδικήσει, άργα ή γρήγορα, για λογαριασμό του την εξουσία. Αλλά άλλο να διεκδικεί και άλλο να κατακτά. Είναι βέβαιο ότι χωρίς τη συνδρομή των κομμουνιστών η εξουσία θα παραμείνει για την ενωμένη γαλλική 'Αριστερά ένα όνειρο. Αλλά φτάνει να ρίξει κανείς μια ματιά στον φιλελεύθερο γαλλικό τύπο για να διαπιστώσει ότι ο λαός έχει αρχίσει να βαριέται τις πολιτικές όνειρδες, από όποια μερίδα της αριστερής παράταξης και αν προέρχονται, και δεν παραχωρεί παρά μια τελευταία πίστωση χρόνου για το ξεπέρασμα αυτής της κατάστασης.

”Αρης Φακίνος

ἀφοῦ ἡ κάθαρση δὲν προχωροῦσε στὰ πανεπιστήμια

ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Οἱ φοιτητὲς αὐτοδιαχειρίζονται τὶς ἔδρες τῶν χουντικῶν
φέρνουν καινούργιον ἄερα
κι ἄλλο πνεῦμα στὸ ἀμφιθέατρο

Μετὰ τὴν πολιτικὴ ἀλλαγὴ τῆς 23ης τοῦ Ἰουλίου 1974 ἐκφράστηκε ἔντονα ἡ ἐπιταχτικὴ θέληση τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου γιὰ τιμωρία καὶ κάθαρση ὧσων συνεργάστηκαν μὲ τὴ χούντα.

Ἀλλὰ ἡ συνταχτικὴ πράξη γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητος στὰ Α.Ε.Ι. ἔδειξε τὶς πραγματικὲς διαθέσεις τῆς κυβέρνησης γιὰ ἀποχουντοποίηση. Ἀντὶ νὰ ψάξει γιὰ στοιχεῖα στὰ ἀρχεῖα τῶν διαφόρων κυβερνητικῶν ὑπηρεσιῶν, φρόντισε τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ νὰ μείνουν μὲ ἐπιμέλεια ἄθικτα καὶ ἀπαγορευμένα γιὰ τοὺς φοιτητὲς, τοὺς ὁποίους μετέτρεψε «σὲ ἀποτυχημένους ντέντεκτιβς».

Παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ μόνον ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ βρήκαμε, ἐπαληθεύτηκε ἡ ὑποψία μας πὼς τελικὰ, ἐκτὸς μεμονωμένων περιπτώσεων, κανένας πανεπιστημιακὸς δάσκαλος δὲ στάθηκε ὀρθίος, δὲν ἔδειξε ἴχνος αὐτοσεβασμοῦ καὶ ἀξιοπρέπειας. Στὶς χειρότερες περιπτώσεις στάθηκαν ἐνθουσιῶδεις ὕμνητὲς καὶ πρόθυμοι συνεργάτες τῆς τυραννίας (ὕπουργοι, σύμβουλοι κτλ.), ἐνῶ τὶς περισσότερες φορὲς – ἂν δὲν ἐβγαζαν λόγους ὑπὲρ τῆς «ἐθνοσωτήριας ἐπανάστασης» – μὲ τὴν τακτικὴ τῆς οὐδετερότητας φρόντισαν νὰ διατηρήσουν τὴ θεοσύλα τους. Ἡ δουλικότητα καὶ ἡ ὑποτέλεια πρὸς τὴ χούντα φαίνονται καθαρά ἀπ' τὰ χειροκροτήματα στὸν Παπαδόπουλο ποὺ τοὺς διόρισε καθηγητὲς – χωροφύλακες, ζητώντας τους νὰ παραιτηθοῦν, ἂν διαφωνοῦν, ἀπ' τὴν «ἐπὶ περγαμνῆς» ἀνακήρυξη τοῦ Πατακοῦ – ἀπὸ τὸν σημερινὸ κοσμήτορα Κοντολέοντα καὶ τὸν Κουρμούλη – σὲ «ἄνδρα ἐχέφρονά τε καὶ ...», ἀπ' τὴν ἀποδοκιμασία τῆς «ἀνθελληνικῆς» στάσης τοῦ Ἀγγλου καθηγητῆ ΜΙΡΑΝΔΑ (ποὺ εἶχε ὑπερασπιστεῖ τοὺς φοιτητὲς στὴν κατάληψη τῆς Νομικῆς), ἀπ' τὶς συμμετοχὲς τους, δίπλα στὸν Παπαδόπουλο, σὲ συνέδρια καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς προτάσεις τους (Δρανδάκης, Ἰακωβίδης) νὰ δημιουργηθοῦν «εἰδικὰ σώματα μέσα στὰ πανεπιστήμια γιὰ τὴν τήρηση τῆς τάξεως».

Αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα στοιχεῖα (χαφιεδισμοί, συνεργασίες μὲ τὴν ἀσφάλεια) ποὺ δὲν μποροῦν νὰ λεχθοῦν, γιατί, πρὸς τὸ παρόν, δὲν ἀποδεικνύονται, μᾶς ἐπεισαν τελειῶς γιὰ τὴ στάση τῶν καθηγητῶν μας στὰ χρόνια τῆς χούντας.

Κι ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς «χαμαιλέοντες», ἀλλάζοντας σήμερα χρώμα, φροντίζουν νὰ διακηρύσσουν τὴ δημοκρατικότητά τους, παρουσιάζοντας τὶς προσωπικὲς τους διαμάχες μὲ «γνωστούς» χουντικούς καθηγητὲς σὰν διαφωνία μὲ τὸ καθεστῶς.

Βέβαια ὅλοι αὐτοὶ οἱ δημοκράτες μᾶς ἀρνήθηκαν τὴ συνεργασία τους γιὰ νὰ ἀποχουντοποιήσουμε τὴ σχολὴ δίνοντάς μας στοιχεῖα γιὰ τοὺς χουντικούς συναδέλφους τους. Ἡ δικαιολογία ὅτι δὲν θέλουν νὰ γίνουν χαφιέδες (τῆς δημοκρατίας...) παρουσιάζεται ἀπ' ὅλους γιὰ νὰ καλύψει τὸ φόβο τους ὅτι, ἂν

γίνει ἡ ἀρχή, θὰ βγοῦν στὴ φόρα τ' ἀπλута πολλῶν.

Μὲ τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Ὑπ. Παιδείας – ὅτι ἡ ἀποχουντοποίηση στὰ Α.Ε.Ι. τέλειωσε καὶ ὅτι οἱ παραπομπὲς στὸ εἰδικὸ πειθαρχικὸ συμβούλιο ὁλοκληρώθηκαν μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας Μανάφη (εἶχαν ἤδη παραπεμφθεῖ οἱ ἀνοιχτὰ συνεργασθέντες Μπουμπουλίδης, Καρμύρης, Κουτσογιαννόπουλος, Ἡλιόπουλος καὶ Ἰακωβίδης) τὰ πράγματα στὴ σχολὴ δὲν ἄλλαξαν, γιατί γιὰ ἄλλους ἔξι καθηγητὲς (Δρανδάκης, Κωσταράς, Καρδαρά, Χριστοφιλοπούλου, Βουδούρης καὶ Κοκολάκης) εἶχαμε καταθέσει στοιχεῖα καὶ μάλιστα σπουδαιότερα ἀπ' αὐτὰ τοῦ Μανάφη. Ὅμως, ἔδιωξαν μόνον αὐτὸν γιατί, τὴν τελευταία στιγμὴ, βρέθηκε μόνος του ἔξω ἀπ' τὶς καινούργιες κλίκες τῆς σχολῆς.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἐπίσης ἐδῶ ὅτι χρειάστηκε γιὰ μερικὸς καθηγητὲς μὲ γερὸ μέσο (μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Κωσταράς) νὰ καταθέσουμε δύο καὶ τρεῖς φορὲς τὰ ἴδια στοιχεῖα, γιατί στὸ ὑπουργεῖο ἐξαφανίζονταν καὶ μάλιστα ἀντικαθίσταντο ἀπὸ ἄλλα εὐνοϊκά.

Ἐχοντας, λοιπόν, νὰ ἀντιμετωπίσουμε μιὰ τέτοια κατάσταση στὴ σχολὴ μας, ἀποφασίσαμε, στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς 19ης τοῦ Φλεβάρη, νὰ πάρουμε τὴν ἀποχουντοποίηση στὰ χέρια μας.

ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ-ΑΝΤΙΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἔτσι, ταυτόχρονα μὲ τὴν ἀποχή, ἀποφασίσαμε τὴν κατάληψη τῶν ἐδρῶν τῶν 6 αὐτῶν χουντικῶν καθηγητῶν καὶ τὴν αὐτοδιαχειρισί τους.

Μὲ τὴν αὐτοοργάνωσή μας αὐτὴ περάσαμε ἀπ' τὴν παθητικὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ μαθήματα, σὲ λύσεις πρὸ ἐνεργητικῆς καὶ ἀποφασιστικῆς, μὲ τὴν ὁργάνωση ἀντιμαθημάτων.

Ὁ ὁρὸς ἀντιμάθημα περιέχει βασικὰ (σύμφωνα μὲ χαρτὶ ποὺ κυκλοφόρησε) τὴν ἔννοια τῆς «ἀντίθεσης» σὲ τρία κύρια ἐπίπεδα:

1. Ἀντίθεση στὸ συγκεκριμένο φασίστα καθηγητὴ.

2. 'Αντίθεση στο αντιδραστικό περιεχόμενο σπουδών.
3. 'Αντίθεση στην από καθέδρας διδασκαλία.

Τὰ αντιμαθήματα γίνονται μέ:

A. Εισηγήσεις φοιτητών

B. Διαλέξεις από εξωπανεπιστημιακούς παράγοντες (μιάς και τὸ βοηθητικό διδακτικό προσωπικό-βαλμένο γιὰ τὰ καλὰ στὸ σύστημα-μὰς ἀρνήθηκε τὴ συνεργασία του).

Γ. Μικτὰ σεμινάρια φοιτητῶν-ἐπιστημόνων.

Τὸ περιεχόμενο τῶν ἀντιμαθημάτων καθορίζεται ἀπὸ τοὺς φοιτητές, καὶ ὁ διάλογος, ἡ κριτικὴ καὶ οἱ παρατηρήσεις ποὺ γίνονται, «σπᾶνε» τὰ πλαίσια τῶν μαθημάτων, ἔτσι ὅπως ἦταν γνωστὰ μέχρι σήμερα.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ λειτουργικότητά τους σὰν μέσο πίεσης καὶ σὰν καταλύτες τῶν καθιερωμένων δομῶν (τόσο ἀπὸ πλευρᾶς μορφῆς ὅσο καὶ περιεχομένου), τὰ ἀντιμαθήματα προσφέρονται καὶ σὰν λύση τὸ πρόβλημα τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ἰουνίου.

Γιατὶ ὅλοιο μας (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πίεση ποὺ ἀσχοῦμε, μὲ τὴν ἀποχὴ μας, στὶς πανεπιστημιακὲς ἀρχές) θὰ εἶναι οἱ εισηγήσεις-οἱ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἐργασίες ποὺ κινοῦν τὸ ἀντιμάθημα-πάνω στὶς ὁποῖες θὰ ἀπαιτήσουμε νὰ ἐξετασθοῦμε. Οἱ εισηγήσεις αὐτὲς πολυγραφοῦνται καὶ θὰ μοιράζονται ἔτσι ὥστε νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ φασιστικὰ βιβλία τῶν ἀντεπιστημίων καθηγητῶν. Βέβαια, ἡ μαζικότητα καὶ ἡ ἐνεργητικὴ πλαίσωση τῶν ἀντιμαθημάτων θὰ παίξουν σημαντικὸ ρόλο τὸν Ἰούνιο, ὁπότε, ἀνάλογα μὲ τὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων μεταξὺ φοιτητικοῦ κινήματος καὶ κυβέρνησης, θὰ ἐξαρτηθεῖ τὸ ὁλοκληρωτικὸ ξωπέταγμα τῶν φασιστῶν μὲ τὴν προσωρινὴ ἀνάληψη τῆς κηδεμονίας τῶν ἐδρῶν ἀπὸ ἄλλους καθηγητὲς ποὺ θὰ εἶναι καὶ οἱ ἐξεταστές.

ΕΥΘΙΩΝΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Οἱ μέχρι τώρα ἀντιδράσεις τῶν πανεπιστημιακῶν παραγόντων μᾶς δείχνουν τί ἔχουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε τὸν Ἰούνιο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὅμως, ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀντιμαθημάτων (παρ' ὅλα τὰ ἀδύνατά τους σημεία) μᾶς δίνει εὐθιῶνες προοπτικὲς γιὰ τὸ μέλλον.

Ἐξάλλου, πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι τὰ δυὸ ἀπὸ τὰ τρία σκέλη τοῦ ἀντιμαθηματος ἔχουν ἤδη πετύχει, μὲ τὸ νὰ γίνονται προοδευτικὰ μαθήματα μέσα στὸ πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας (προπύργιο τῆς ἀντιδραστικῆς ιδεολογίας ποὺ ὀπλιζε μὲ «προγονοπληξία» τοὺς αὐριανοὺς δασκάλους, χωροφύλακες τῆς ἀστικῆς καταπίεσης).

Ὁ μύθος τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, ποὺ ἀπὸ «καθέδρας» μοιράζει γνώσεις, σὲ λίγο θ' ἀνήκει στὸ παρελθόν. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς (ἕνας τέτοιος ποὺ ἐπιβάλλουν τὰ ἀντιμαθήματα) ἀνοίγει νέες μορφὲς πάλης γιὰ τὸ προοδευτικὸ φοιτητικὸ κίνημα, τὸ ὁποῖο ἔχει τίς δυνάμεις νὰ βγεῖ νικητὴς ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀναμέτρηση.

Συλλαμβάνοντας τὸ νόημα τῆς προσπάθειάς μας, ἀπ' τὴν ἀρχή, οἱ πανεπιστημιακοὶ παράγοντες-ἄλλοτε μὲ ἀνοικτὰ χτυπήματα ποὺ ξεσκέπαζαν «τὴ δημοκρατικότητά» τους (πολλὲς φορὲς θύμισαν χούντα) καὶ ἄλλοτε μὲ πλάγια μέσα (θυσιάζοντας τὸ δάκτυλο γιὰ νὰ σώσουν τὸ χέρι) προσπάθησαν νὰ καταπνίξουν τ' ἀντιμαθήματα.

Πιὸ συγκεκριμένα: τὰ πρῶτα ἀντιμαθήματα ἀρχισαν νὰ γίνονται στὴν ψυχολογία, τὸ σπουδαστήριο τῆς ὁποίας εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ ἕνα πλῆθος πρωτοετῶν οἱ ὁποῖοι προηγουμένως ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο τὸ φασίστα ὑφηγητὴ Κωσταρᾶ.

Στὶς 22 τοῦ Μάρτη εἶχε ὀριστεῖ νὰ γίνῃ εἰσήγηση ἀπὸ τὸν κοινωνιολόγο-ψυχολόγο Δημ. Ποταμιάνο, μὲ θέμα κριτικὴ στὸ βιβλίο τοῦ Κωσταρᾶ. Ἡ εἰσήγηση αὕτη θὰ γινόταν στὰ πλαίσια ἐλευθέρων συζητήσεων, καὶ ὅχι ἀντιμαθηματος, μιάς καὶ εἶχε ὀριστεῖ (σὲ μιὰ ἐμπαιχτικὴ προσπάθεια καθηνοχασμοῦ) ἡ ὑφηγήτρια Κισσάβου σὰν ἀντικαταστάτρια τῆς ἔδρας.

Τὴν ἴδια μέρα, λοιπόν, βρήκαμε στὸ Πανεπιστήμιο ἀνακοινώσεις ποὺ μᾶς πληροφοροῦσαν ὅτι ἀπαγορευόταν ἡ «χρῆσις τῶν αἰθουσῶν δι' ὁμιλίας προσώπων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ πανεπιστημίου». Βλέποντας, ὅμως, ὅτι δὲν ἤμαστε διατεθειμένοι νὰ ὑποταχτοῦμε, ἔβγαλαν μιὰ προχειρογραμμένη (πάνω σὲ χασαλοχάρτο) ἀνακοίνωση ὅτι «ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ ἀργεῖ, λόγω τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς, ἀπὸ σήμερον» καὶ παράλληλα οἱ κλητῆρες ἀρχισαν νὰ κλειδώνουν τὰ

ἀμφιθέατρα. Βέβαια, ἡ «ἀργία» ἦταν μόνο γιὰ ἕνα κτίριο, γιατί στὸ διπλανό, τὰ γαλλικὰ τμήματα ἔκαναν μάθημα... Σημειώτεον ὅτι ἡ ἀπόφαση αἰφνιδίασε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς καθηγητές, ποὺ ἔχαν ἔρθει νὰ κάνουν μάθημα.

Τελικὰ, ἡ ἐλευθέρη συζήτηση, γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς «ψυχολογίας» ποὺ διδάσκεται στὸ πανεπιστήμιο, γιὰ τὸ ρόλο τῆς ψυχανάλυσης στὴ σημερινὴ κοινωνία κ.λπ. ἔγινε μὲ τὴ συμμετοχὴ 350 φοιτητῶν.

Ἡ συζήτηση διακόπηκε προσωρινὰ ἀπὸ τὸν κοσμήτορα καὶ ἄλλον ἕνα καθηγητὴ, ποὺ μᾶς ὑπενθύμισαν ὅτι ἡ πράξη μας γίνεται «κατὰ παράβασιν τῶν κανονισμῶν» γιὰ πολλοὺς λόγους (τοὺς εἶχαμε μάθει ἐπὶ χούντας) καὶ γιατί «παραβιάζεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ σχέση διδάσκοντος-διδασκόμενου». Ὁ κοσμήτορας εἶχε συλλάβει τὴν ἔννοια τοῦ ἀντιμαθηματος σὲ ὅλο της τὸ μέγεθος καί, φυσικὰ, ἡ ἀντίδρασή του ἦταν ἀνάλογη. Παρόμοιες ἀντιδράσεις ὅχι μόνον δὲν πτόησαν τοὺς φοιτητές, ἀλλὰ ἐνθάρρυναν καὶ ὁσους εἶχαν ἀντιρροήσεις, γιατί ἡ ἀξία καὶ ἡ λειτουργικότητα τοῦ ἀντιμαθηματος φαίνεται καθαρά.

Τὰ ἀντιμαθήματα στὴν ψυχολογία, συνεχίζονται ἀπὸ τότε κανονικά καὶ πρὶν λίγο ἀνακοινώθηκε ὅτι ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας (B') Μουτσόπουλος θὰ ἐξετάσει τὸν Ἰούνιο τὴν ὕλη τῶν ἀντιμαθημάτων... Ἀναγνωρίζεται ἔτσι (μὲ πλάγιο τρόπο) ἡ ἀξία τῶν ἀντιμαθημάτων ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ὅτι πρόβλημα Κωσταρᾶ ὑφίσταται, ἀπ' τὴν ἄλλη (καὶ κατὰ συνέπεια ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ εἰδικοῦ πειθαρχικοῦ συμβουλίου ἦταν ἐλλειπής).

Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη μας ΝΙΚΗ.

Παράλληλα ἀντιμαθήματα γίνονται καὶ στὴν Α' ἔδρα Φιλοσοφίας, στὸν ἐπικουρικὸ καθηγητὴ Βουδούρη, μὲ περιεχόμενο τοὺς προσωκρατικοὺς φιλοσόφους. Ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ μιὰ πρώτη εἰσήγηση μὲ εἰδικὸ ἐξωπανεπιστημιακό. Γιὰ τὴν περὶπτωση αὕτη προσφέρθηκε ὁ μουσικὸς καὶ ἀρχιτέκτονας Γιάννης Ξενάκης, ποὺ στὴν πορεία τῆς δημιουργίας του εἶχε ἔρθει σὲ ἐπαφὴ ἰδιαίτερα μὲ τὴν προσωκρατικὴ σκέψη. Ἐτσι μὲ θέμα «προσωκρατικοὶ καὶ μουσικὴ πράξη» ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τοὺς προσωκρατικούς δὲ θὰ γινόταν μέσα ἀπὸ μιὰ ἀκαδημαϊκὴ παρουσίαση ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἐμπειρία ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ, θέλοντας νὰ ἀνατρέφει ἕνα παραδομένο τρόπο στὴν τέχνη, ἀνακαλύπτει τὴν προσωκρατικὴ σκέψη σὲ σημεῖο ξεκινήματος γιὰ μιὰ προσπάθεια. Τὸ ἀντιμάθημα αὐτὸ προσέλκυσε πολὺ κόσμο καὶ ἔτσι χρησίμεψε σὰν πλατὶα προπαγάνδισις τῆς προσπάθειάς μας. Οἱ πανεπιστημιακὲς ἀρχὲς μπροστὰ στὴν παγκόσμια φήμη τοῦ Γ. Ξενάκη δὲν τόλμησαν νὰ ἀντιδράσουν.

Τὰ ἀντιμαθήματα συνεχίζονται καί, μετὰ τὴν κατάσχεση τῶν βιβλίων τοῦ Βουδούρη ἀπὸ τοὺς φοιτητές, πολυγράφονται μὲ σκοπὸ νὰ μοιραστοῦν.

Ἀντιμαθήματα καὶ στὴν ἔδρα τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φοιτητικὴ ἐπιτροπὴ μίλησε τὴν Τρίτη, 15/4, στὰ πλαίσια μιᾶς σειρᾶς ἀντιμαθημάτων, ὁ κ. Ἀνδρ. Λεντάκης. Τὸ θέμα ἀναφερόταν στὸν ἐννοιολογικὸ καθορισμὸ τῆς λέξης «χρησται» στὴν Ἰλιάδα. Μὲ ἀφορμὴ τὴ διαφωνία τῶν φιλολόγων πάνω στὴν ἐρμηνεία τῆς λέξης, ὁ κ. Λεντάκης ἀνέπτυξε μιὰ πρωτότυπὴ ἐπιχειρηματολογία, μὲ ἄμεσες προεκτάσεις στοὺς κληρονομικοὺς θεσμοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὑποστηρίζοντας ὅτι «χρησται» εἶναι οἱ κοντινότεροι συγγενεῖς, ἀναφέρθηκε στὸ κληρονομικὸ δίκαιο ἄλλων λαῶν (Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι κ.τ.λ.), στὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔπους, στὶς μαρτυρίες ἄλλων συγγραφέων καὶ στὸ ἀττικὸ δίκαιο. Προσχέξῃ τοῦ θέματος, μιὰ νέα προσέγγισις τῆς Ὀδύσσειας, σὲ σχέση μὲ τὸ ὁμηρικὸ ζήτημα.

Σειρὰ μαθημάτων στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἔχει προγραμματιστεῖ μὲ τοὺς Μαρωνίτη, Κακριδῆ, Χατζῆ καὶ ἄλλους.

Ἄλλο ἀντιμάθημα γίνεται στὴν ἔδρα τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας τοῦ χουντικοῦ καθηγητῆ Δρανδάκη. Ἐχουν ἤδη γίνῃ ἀντιμαθήματα ἀπὸ ἐπιτροπὲς φοιτητῶν, ἐνὼ παράλληλα γίνονται ξεναγήσεις σὲ βυζαντινοὺς χώρους ἀπὸ ἐξωπανεπιστημιακοὺς ἀρχαιολόγους.

Τὸ 5ο ἀντιμάθημα γίνεται στὴν ἔδρα τῆς ὑφηγητρίας Χρ. Καρδαρά, στὴν ἀρχαία ἱστορία, ἐνὼ ἄλλο ἀντιμάθημα στὴν ἔδρα Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων ἔχει γίνῃ μὲ θέμα τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση.

Γιὰ τὴ Βυζαντινὴ ἱστορία, τέλος, ἔχει ἐτοιμαστεῖ σειρὰ ἀντιμαθημάτων.

Ὁμάδα Πρωτοβουλίας

Γύρω από τη διάσπαση της ΕΦΕΕ στο εξωτερικό

ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ (ΚΚΕ)

‘Ο Ν. Κοτζιάς απαντᾷ στον Γιάν. Ἀνδρικόπουλο

Το κείμενο που ακολουθεί, αποτελεί μὴν ἀπάντηση στὸ ἄρθρο τοῦ Γ. Ἀνδρικόπουλου ποὺ τόσο δημαγωγικὰ μπήκε στὸ περιοδικό σας κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «πὼς διασπάστηκε ἡ ΕΦΕΕ στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας». Δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀπαντήσω στὸν χυδαῖο ἀντικομμουνιστικὸ λιβέλλο τοῦ «ἀγωνιστῆ ποὺ ἐξῆσε τὰ πράγματα ἐκ τῶν ἔσω», ἂν δὲν μοῦ ἦταν ξεκάθαρος ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο γράφτηκε.

Οἱ λόγοι, ὅπως δείχνουν καὶ οἱ τελευταίες ἐνέργειες τοῦ «Ρ. Φ.», ἦσαν δύο:

α. Νὰ σπιλώσουν τὴ Διεθνή Ἑνωση Φοιτητῶν, γιὰ νὰ ἐμποδιεῖ ἡ ἐπανελάξη τῆς ὑπὸ δημιουργίαν νέας δημοκρατικῆς ΕΦΕΕ, καὶ β. ἐπ’ εὐκαιρία νὰ «κτυπηθεῖ» τὸ κόμμα τῆς ἐργατίας, τὸ ΚΚΕ. Δηλαδή, αὐτὸ ποὺ λέει στὴ γλώσσα του ὁ λαὸς μας, «μ’ ἓνα σμπάρο δύο τρυγόνια».

Ἐχοντας ἄμεση ἐμπειρία, τόσο γιὰ τὸν διαλυτικὸ, διασπαστικὸ ρόλο τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀνδρικόπουλου ἀπὸ συναντήσεις μας στὴν Στουτγάρδη καὶ στὸ Λονδίνο, ὅσο καὶ τῆς δεξιᾶς ἀναθεωρητικῆς ομάδας σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, ἔρχομαι, σὰν ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου Γκῆσεν στὸ συνέδριο τῆς Κοπεγχάγης καὶ σὰν γραμματέας γιὰ δύο χρόνια, μέχρι τὸ Φλεβάρη φέτος, ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς ὁμοσπονδίας τῶν φοιτητικῶν συλλόγων Δυτικῆς Γερμανίας καὶ Δυτικοῦ Βερολίνου, νὰ ἀποκαταστήσω τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ζιαδραματίστηκαν καὶ ποὺ ἀναφέρεται ὁ κ. Ἀνδρικόπουλος στὴν περίοδο ποὺ ἐξετάζει.

Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ διευκρινίσουμε ὅτι ἡ ΟΕΦΣΔΓ + ΔΒ ἦταν τὸ μόνο ἐκλεγμένο καὶ ἀπὸ ὅλο τὸ ἐλληνικὸ φοιτητικὸ κίνημα ἀναγνωρισμένο δευτεροβάθμιο φοιτητικὸ συνδικαλιστικὸ ὄργανο, στὴν ἐπταετία τῆς χούντας. Πρὶν ἀρχίσω, ἀλλὰ μιὰ διευκρίνιση: γράφετε δημαγωγικὰ ὅτι δημοσιεύετε τὸ ἄρθρο τοῦ Ἀνδρικόπουλου ὥστε νὰ βοηθήσετε στὸ ξεπέραςμα τῆς κρίσης (ποιᾶς;) ἀπὸ τὴν βάση, «ὥστε, τελικὰ, ὁ προβληματισμός ποὺ ὁδήγησε στὴ διάσπαση νὰ πάψει νὰ ἀφορᾷ μόνον τὰ ὑψηλότερα κλιμάκια τοῦ κινήματος». Ἡ ἀλήθεια, ὅμως, εἶναι ὅτι οἱ αἰτίες αὐτὲς ποτὲ δὲν φτάνουν σὲ ὅποια-δήποτε «ὑψηλότερα κλιμάκια» (ποιὰ ἐννοεῖτε, οὔτε αὐτὸ μᾶς τὸ διευκρινίζετε) γιατί, μὲ τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου, δημοσιεύτηκαν στὸν ἐλληνικὸ δημοκρατικὸ τύπο τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ διαφορὲς ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς διάσπασης, καὶ μάλιστα ἐγινε σὲ ὅλους τοὺς συλλόγους τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡ ἀνάλυση τῶν ἀπόψεων ποὺ ἐκφράστηκαν γύρω ἀπὸ τὸ συνέδριο καὶ αὐτὴ ἦταν ἡ πραγματικὴ βάση τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος τῶν ἐλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποὺ ἴσως, βέβαια, δὲν χωρᾷ στὸ ἀφηρημένο καὶ δογματικὸ σχῆμα τοῦ «ΑΝΤΙ» γύρω ἀπὸ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὰ «ὑψηλὰ» καὶ τὰ «χαμηλὰ, τὴν βάση».

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Ἀλλὰ ἂς ἐρθομε στὰ ἱστορικὰ. Κατ’ ἀρχὴν ἡ διένεξη Γ.Α - ΔΣΦ δὲν πρέπει νὰ ἀνά-

γεται σὲ διένεξη μεταξὺ ἐλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινήματος καὶ Ι.Υ.Σ. (σελ. 36), γιατί λίγη σεμνότητα, μαζί μὲ τὴν ἀντίληψη ὅτι τὸ ἐλληνικὸ φοιτητικὸ κίνημα δὲν εἶχε καιρὸ νὰ ἀπασχοληθεῖ μέσα ἀπὸ τὶς φυλακὲς καὶ τὴν παρανομία μὲ τέτοια ζητήματα, θάκανε καλὸ. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ ἐξέκινε ἡ διένεξη τοῦ Γ.Α (καὶ ὅταν λέμε Γ.Α γιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐννοοῦμε τὸ ὀνομαζόμενο «ΚΚΕ ἐς.») μὲ τὴν Δ.Ε.Φ.; Ποιὸ εἶναι τὸ ἱστορικὸ;

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς φασιστικῆς δικτατορίας στὴν χώρα μας, πραγματοποιήθηκε στὸ Παρίσι τὸ συνέδριο τῶν ἐλλήνων φοιτητῶν ἐξωτερικοῦ, ποὺ ἦταν ἓνα πραγματικὰ, μὲσα στὶς δυνατότητες ποὺ ὑπῆρχαν, ἀντιπροσωπευτικὸ σῶμα. Τὸ συνέδριο ἐξέλεξε τὴν «συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ἐλληνικῶν φοιτητικῶν συλλόγων τοῦ ἐξωτερικοῦ» καὶ ὑπογράμμισε μὲ ἀπόφαση καὶ ρητὰ ὅτι «οἱ ἐλλήνες φοιτηταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν μποροῦν νὰ ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἐλληνικὸ φοιτητικὸ κίνημα στὸ διεθνὴ χώρο». Ὅμως (ἐπακόλουθο τῆς πολιτικῆς τοῦ ΚΚΕ ἐς.) ἡ συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ («Σ.Ε.») μετὰ τὴν διάσπαση τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος καὶ τὸ πέρασμά της στὰ χέρια τοῦ ΚΚΕ ἐς., ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, πέρασε στὴν ἀδράνεια καὶ κατὰ συνέπειαν στὴν ἀφάνεια. Γι’ αὐτὸ, τὸ μόνον ποὺ ἔκανε καὶ ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ καταχωρήσει στὴ «δράση» της, ἦταν μετὰ ἓνα χρόνον ὑπαρξης, ὅτ’ ἀπὸ τοῦ 1968, ἐντελῶς αὐθαίρετα, καὶ ἐνάντια στὶς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τοῦ Παρισιῦ, νὰ μετονομασεῖ σὲ «ΕΦΕΕ - ἐξωτερικοῦ» καὶ καπηλευόμενὴ αὐτοὺς τοὺς τίτλους νὰ ἀρχίσει νὰ παίρνει μέρος στὶς συνεδριάσεις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΔΕΦ (Ι.Υ.Σ.) καὶ σὲ διεθνὴ σεμινάρια, ἀδιανοήτως τελειῶς γιὰ τὸ ἐλληνικὸ φοιτητικὸ κίνημα. Ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι καὶ σήμερ’ ἀκόμη ὁ Γ.Α ἐπιμένει ὅτι ἡ λύση τῶν προβλημάτων μας, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, «ἐκφραζόταν ἀναγκαστικὰ στὴν διεθνὴ δράση τῆς ΕΦΕΕ» (σελ. 37) καὶ πουθενὰ ἄλλοι (!!!).

Ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀναθεωρητικὴν ομάδα δὲν ἔφταναν αὐτὰ. Χρειαζόταν καὶ μιὰ τυπικὴ κάλυψη τοῦ τίτλου ΕΦΕΕ. Γιὰ τὴν ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, συγκαλεῖ τὸ «συνέδριο» - παρωδία τῆς Λούντ. Σ’ αὐτὸ, ἀντίθετα μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Παρισιῦ, προσκαλοῦνται μερικὸι «ἡμέτεροι» σύλλογοι ἢ στέλνονται ἀκόμη καὶ προσωπικὲς προσκλήσεις. Κι ἐστὶ, «χωρὶς διαφορῶς», παρασκευάζεται καὶ τυπικὰ πιά ἡ «ΕΦΕΕ ἐξωτερικοῦ». Σὲ αὐτὸ τὸ συνέδριο ἐκλέχτηκε καὶ ὁ συν. Γ. Ἀνδρικόπουλος.

Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος ἐκλογῆς του. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Γ.Α στηρίχθηκε στοὺς ψήφους τοῦ συλλόγου τοῦ Λονδίνου, ὁ ὁποῖος μόνος του, μὲ τὶς ψήφους ποὺ εἶχε στὸ συνέδριο, ἀποτελοῦσε ἤδη τὴ «σχετικὴ πλειοψηφία».

Τί εἶχε, ὅμως, πραγματικὰ συμβεῖ; Ὁ σύλλογος τοῦ Λονδίνου, ὅπως ὁμολόγησε στὴν Κοπεγχάγη ὁ ἴδιος ὁ Γ.Α, ὑποτίθετο ὅτι ἐκπροσωποῦσε 400 περίπου φοιτητές. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου τοῦ Λονδίνου δὲν ξεπερνοῦσαν τοὺς 40. 1400 ἦσαν οἱ σπουδαστὲς τοῦ Λονδίνου, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν συμμετεῖχαν στὸν σύλλογο. Στὰ συνέδρια, ὅμως, οἱ σύλλογοι (δηλ. οἱ ἐκλεγμένοι ἀντιπρόσωποι) ἐκπροσωποῦσαν, σύμφωνα μὲ τοὺς κανονισμούς, μόνον τὰ μέλη τους. Φυσικὰ μόνον ἐμεῖς οἱ κακοὶ «μὴ ἀναμενέτες» δὲν θέλαμε νὰ πιστέψουμε ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα «μικρὸ ἀθέλητο λάθος τοῦ Γιάννη», ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ τὴν παράταξη τοῦ Γ.Α στὴν Κοπεγχάγη. Ἐνῆ ἄλλο παράδειγμα ποὺ ἔχω ἄμεση ἀντίληψη, ἀποτελεῖ ὁ τρόπος ποὺ συμμετείχε ἡ ΟΕΦΣΔΓ + ΔΒ σ’ αὐτὸ τὸ συνέδριο τῆς Λούντ. Ἐστὶ, ἐνῶ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ κληθοῦν οἱ σύλλογοι τῆς Γερμανίας καὶ τουλάχιστον νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἀντιπροσώπους τους, δὲν κατέστηκε οὔτε ἓνας, στὸ δὲ συνέδριο εἶχε πάει ὁ τότε ταμίας τῆς ὁμοσπονδίας (στέλεχος, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τοῦ «ΚΚΕ ἐς.») χωρὶς νὰ τὸ ξέρει κανεὶς. Ὁ ἴδιος μάλιστα στὸ συνέδριο τῆς ὁμοσπονδίας, στὶς 30-31/12/1970, ὅταν τοῦ εἰπώθηκε ὅτι πῶς πῆγε, ἔξω ἀπὸ κάθε διαδικασία, στὴ Λούντ, ἀπάντησε ὅτι «πῆρα τὴν σφραγίδα καὶ πῆγα».

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΝΑΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ἀγνωστὴ ὥς τότε στὴν πλατεῖα μάζα τῶν ἐλλήνων φοιτητῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ «ΕΦΕΕ ἐξ.» παρέμεινε στὴν οὐσία τῆς ἀγνωστῆ καὶ μέχρι τὸ τέλος τῆς ὑπαρξῆς της. Ἀντίθετα ὅμως πρὸς τὴν δράση της, ἦσαν τὰ ἐξοδὰ της. Ἐστὶ, μέλη της ταξιδεύουν ἀνὰ τὸν κόσμον, ξεδεύοντας σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα πάνω ἀπὸ 2.000 δολ., ποσὸ ποὺ ἡ Ι.Υ.Σ. ἔδινε γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ ἐλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινήματος.

Ἀλλὰ στὸ ἐλληνικὸ φοιτητικὸ κίνημα ἀρχίζουν τώρα νὰ ἀκούγονται φωνὲς ἐνάντια στὴν ἀνύπαρκτη οὐσιαστικὰ «ΕΦΕΕ ἐξ.» καὶ νὰ ἐμφανίζονται τάσεις ποὺ ζητοῦσαν ἓνα νέο, πραγματικὰ ἀντιπροσωπευτικὸ, συνέδριο. Ἡ ἀναθεωρητικὴ ομάδα, μὴν μπορώντας νὰ ἀγνοήσει αὐτὲς τὶς προσπάθειες, ἀρχίζει καὶ πάλι νὰ προετοιμάζει ἓνα «συνέδριο» κομμένο καὶ ραμμένο στὰ μέτρα της. Ἀλλὰ πρὶν φτάσει ἡ ἀναθ. ομάδα στὸ «συνέδριο», ἔπρεπε νὰ «δράσει», γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἔχει στὸ «συνέδριο» νά..... δεῖξει καὶ κάτι. Ἐστὶ καὶ ἂν δὲν τὴν πῆραν οἱ ἐλληνικοὶ σύλλογοι τῆς Εὐρώπης εἰδηση (ἐκτός ἀπὸ μιὰ μειοψηφία τους). Ἐστὶ, ἡ δήλωση τοῦ Γ.Α, ὅτι σκοποῦν τοῦ ἦταν, μὲσω αὐτῆς τῆς ἐκδήλωσης, «ἡ ὁργάνωση καὶ μαζικοποίηση τοῦ ἐλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινή-

ματος στο εξωτερικό» (σελ. 33), είναι ψέμα, γιατί η βασική του άποψη εκείνη την εποχή ήταν (όπως προσωπικά μου δήλωσε στο Λονδίνο και είπε στην όμιλή του, στο συνέδριο της ΟΕΦΣΔΓ + ΔΒ στις 30-31/12/70) να γίνουν οι σύλλογοι «αντιστασιακοί», να μην προσπαθούν να μαζικοποιηθούν, και μάλιστα στην Στουτγάρδη προσπαθούσε να μας πείσει να διαλύσουμε την όμοσπονδία των φοιτητικών συλλόγων, που κατά την γνώμη του «ήταν άχρηστη, άφου οι σύλλογοι θα ασχολιόντουσαν μόνο με την τοποθέτηση βομβών».

Έτσι θα πρέπει εδώ να σημειώσω ότι κανείς δεν ήταν ενάντια σε μια καμπάνια που θα προσέφερε πραγματικά βοήθεια στο δημοκρατικό κίνημα της πατρίδας μας. Άλλα ή καμπάνια δεν είχε αυτή την κατεύθυνση. Η καμπάνια αυτή οργανωνόταν α) ταυτόχρονα με την τρίμηνη καμπάνια του συμβουλίου των αντιδικτατορικών επιτροπών και ενάντια σ' αυτή, β) λίγες μόνο μέρες πριν από την σύγκληση του νέου φοιτητικού «συνεδρίου», γ) είχε έντονη μονόπλευρη φοιτητική χροιά υπέρ της αναθεωρητικής ομάδας και δ) είχε σαν πρόγραμμα (που ποτέ δεν εκπληρώθηκε) άτοπες εκδηλώσεις, όπως τοποθετήσεις βομβών ανά την ύφλη. Ο διασπαστικός της χαρακτήρας, εξ άλλου, φάνηκε καθαρά στις σκανδιναβικές χώρες, όπου τελικά και έγινε η καμπάνια, όπου έγιναν απεγνωσμένες προσπάθειες από τους εκεί αντιπροσώπους των αναθεωρητών, να προσκληθούν σαν όμιλητές μόνο στελέχη της διασπαστικής ομάδας και κανείς άλλος.

Πριν έρθουμε και αναφερθούμε όμως στο συνέδριο, θα πρέπει, έστω και σύντομα, να εξετάσουμε την κατάσταση στην οποία βρισκόταν το ελληνικό φοιτητικό κίνημα του εξωτερικού εκείνη την εποχή. Ύστερα από τις μαχητικές εκδηλώσεις του 1967 στη δυτική Ευρώπη, αυξήθηκε η πίεση των πρακτόρων της χούντας (που εξακολουθούν να μένουν ατιμώρητοι), με την δημιουργία φασιστικών συλλόγων, με τα πρώτα κρούσματα ακύρωσης των διαβατηρίων, με την διακοπή των στρατιωτικών αναβολών και του συναλλάγματος, και, χωρίς συντονισμό, το φοιτητικό κίνημα είχε αρχίσει να ύποχωρεί. Ταυτόχρονα, οι φοιτητικοί σύλλογοι, αντί να μετατραπούν σε πόλο συγκέντρωσης και συσπείρωσης των αντιφασιστών ελληνών φοιτητών, κομματικοποιούνται και μετατρέπονται σε «λέσχες» συζητήσεων. Οι περισσότεροι σύλλογοι έχουν ένα περιορισμένο αριθμό μελών και αντιπροσωπεύουν ένα ελάχιστο ποσοστό του συνόλου. Οι καινούργιοι φοιτητές που έρχονται από την Ελλάδα δεν πληαίαν τους δημοκρατικούς συλλόγους ή όταν προσχωρούσαν σε αυτούς δεν μένανε για πολύ.

ΤΟ ΣΓΕΦΕ

Εκείνη ακριβώς την εποχή παρουσιάζεται η πρώτη μεγάλη συνδικαλιστική παράταξη, το ΣΓΕΦΕ (συντονιστικό γραφείο ελληνών φοιτητών εξωτερικού) που επεξεργάζεται ένα καινούργιο πρόγραμμα για τη δράση των ελληνών φοιτητών του εξωτερικού. Πρόγραμμα που αργότερα θα το άσπαστεί η πλειοψηφία των ελληνών φοιτητών. Σ' αυτό τονιζόταν ότι η πάλη και ο αγώνας ενάντια στη χούντα, για την ανάπτυξη της αλληλεγγύης προς το λαό μας, για τη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης, περνάει μέσα από τον αγώνα για τη λύση των προβλημάτων που καθημερινά αντιμετωπίζουν οι φοιτητές και η σωστή σύνδεση αυτού του αγώνα με τον γενικότερο αντιφασιστικό αγώνα του λαϊκού μας κινήματος. Τονιζόταν δε συγχρόνως, ότι είναι ανάγκη να συγκαλη-

θεί ένα πραγματικά αντιπροσωπευτικό συνέδριο. Αντί γι' αυτό, όμως, πραγματοποιήθηκε οργανωμένο από την διασπαστική ομάδα το «συνέδριο» της Κοπεγχάγης, που αποτέλεσε στην ουσία, όχι την επίσημοποίηση της διάσπασης όπως άφηνε να φανεί το άρθρο σας, αλλά το ξεσπάσμα των διασπαστών μπροστά στα μάτια των άλλων φοιτητών του εξωτερικού, όσο και διενθώς.

Άλλα ως αναφερθούμε λίγο διεξοδικότερα. Και πρώτα απ' όλα στον τρόπο που οργανώθηκε «το συνέδριο». Κλήθηκαν σ' αυτό και πάλι όρισμένοι σύλλογοι. Αγνοήθηκαν τελείως οι σύλλογοι των σοσιαλιστικών χωρών. Γιατί όπως δήλωσε ο Γ.Α και ο αντιπρόεδρος του συλλόγου του Παρισιού, στο συνέδριο της Στουτγάρδης στις 31/12/70, οι ελληνες φοιτητές της Βουλγαρίας και Ουγγαρίας «δεν είναι έλληνες», της δε Σοβιετικής Ένωσης «είναι μερικά προβατάκια της Τασκένδης» και δεν χρειάζεται να καλεσθούν. Τελικά, βέβαια, οι σύλλογοι αυτοί ήρθαν με δική τους πρωτοβουλία, «απρόσκλητοι», στο «συνέδριο» της Κοπεγχάγης, για να καταγγείλουν αυτή την τακτική. Απρόσκλητοι βέβαια είχαν μείνει και άλλοι σύλλογοι, που ή το κατηγορούν αυτό το συνέδριο ή απέφευγαν να μην πάνε, λόγω του αντιδημοκρατικού του χαρακτήρα. Τέτοιοι σύλλογοι ήταν: οι ελληνικοί φοιτητικοί σύλλογοι του Άαχεν, της Μπολωνίας, της Φλωρεντίας, Πάρμας, Παλέρμου, Κολωνίας κ.ά. Έτσι τελικά σε αυτό το «πέρα ως πέρα αντιπροσωπευτικό συνέδριο» παρευρίσκονταν στην έναρξή του 27 σύλλογοι με 71 ψήφους, από τους 51 συλλόγους με 162 ψήφους που δρούσαν αντιφασιστικά - δημοκρατικά στην Ευρώπη.

Άλλα δεν ήταν μόνο αυτό. Στους 27 συλλόγους περιλαμβανόντουσαν και «σύλλογοι-φαντάσματα», όπως της Τεργέστης που ήταν ανύπαρκτος, της Κοπεγχάγης, της Ρουμανίας κλπ. Με τους δυο τελευταίους, οι αντιπρόσωποι του συνεδρίου «έζησαν» ιδιαίτερα χαριτωμένες στιγμές. Έτσι ο Γ.Α διαβεβαίωσε τους συνέδρους για την πλούσια δράση του «συλλόγου» της Κοπεγχάγης. Το βράδυ όρισμένοι συνάδελφοι συναντήθηκαν με ελληνες εργάτες - μέλη της αντιδημοκρατικής επιτροπής Δανίας, τους οποίους ρώτησαν για την δράση του συλλόγου Κοπεγχάγης. Οι συμπαιρώτες μας άκουσαν με μεγάλη έκπληξη για την ύπαρξη ενός τέτοιου συλλόγου, και βεβαίωσαν για την ανυπαρξία του. Την επομένη μέρα ζητήθηκε από την πλευρά μας, μια και είχαμε καταγγείλει σαν μη αντιπροσωπευτικό το «συνέδριο», να διαπιστωθεί από τους συνέδρους το σωστό ή μη της καταγγελίας μας γύρω από την ύπαρξη ή μη του συλλόγου της Κοπεγχάγης, πράγμα που ήταν εύκολο μια και βρισκόμασταν σ' αυτή την πόλη. Έτσι ζητήθηκε από τον «αντιπρόσωπο» του «συλλόγου» της Κοπεγχάγης να καταθέσει στο προεδρείο τα πρακτικά του συλλόγου και το καταστατικό του. Το «κλούι» του συνεδρίου ήταν όταν ο αντιπρόσωπος της Κοπεγχάγης δήλωσε ανικανότητα να παρουσιάσει μέσα στην Κοπ. τα ντοκουμέντα ύπαρξης και δράσης του συλλόγου, γιατί τότε στείλει στην Έλλάδα!!! (έπι χούντας!!!). Βέβαια ο δημοκρατικός μας συνάδελφος, δεν τ' άρε στείλει στην Έλλάδα, το θέμα ήταν απλό, δεν υπήρχε σύλλογος Κοπεγχάγης. Το άλλο «χαριτωμένο» επεισόδιο ήταν με τον αντιπρόσωπο από τη Ρουμανία. Όταν μάθαμε ότι έφτασε, βγήκαμε από την αίθουσα εγώ και άλλος ένας συνάδελφος να τον προυπαντήσουμε, μια και ο σύλλογος της Ρουμανίας επηρεαζόταν από το ΣΓΕΦΕ. Στο διπλανό από την αίθουσα των συνεδριάσεων έγινε η ακόλουθη συζήτηση: Εγώ: καλώς

ήρθες. Αντιπρόσωπος συλλόγου Ρουμανίας: Τά κάναμε όπως μάς είπατε. Εγώ: Δεν καταλαβαίνω. Ο άλλος: Έπειδή δεν μπορούσαμε να πάρουμε την πλειοψηφία του συλλόγου, και είχαμε μόνον 29 στους 160, αποχωρήσαμε από τον σύλλογο, και κάναμε πριν δυο μέρες καινούργιο για ναρθούμε. Εγώ: Μα δεν καταλαβαίνω, γιατί διασπάσατε τον σύλλογο; Ο άλλος: Μα έτσι δεν είπατε να κάνουν, αν δεν μπορούσαμε να πάρουμε την πλειοψηφία από τους κολιγιαννικούς; Όλα ήταν καθαρά, οι αναθεωρητές είχαν διασπάσει το σύλλογο της Ρουμανίας μόνο και μόνο για να μπορούσαν να πάρουν τις ψήφους. Και στη Ρουμανία, βέβαια, όπως άλλου, είχαν σταλθεί από τον Γ.Α οι προσκλήσεις άτομικά και όχι στους συλλόγους (π.χ. το ίδιο έγινε και στο Γκράτς).

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ

Και άλλα πολλά τέτοια παραδείγματα μπορεί να αναφέρει κανείς. Έτσι την «πετρα του σκανδάλου» δεν την αποτέλεσε το ΚΚΕ, όπως γράφει, με αρκετό θράσος, θα μπορούσε κανείς να πει, ο Γ.Α (σελ. 40), αλλά ο ίδιος και ολόκληρη η αναθεωρητική ομάδα. Και ούτε είναι αλήθεια ότι αποχώρησαν μόνον 4 σύλλογοι «τραγουδώντας στ' άρματα», γιατί, όπως θα δούμε, απέχωρησαν πιο πολλοί σύλλογοι (τυπικά απέχωρησαν), οι οποίοι όμως έμειναν και παρακολούθησαν το συνέδριο, στην προσπάθεια να πείσουν, ότι έπρεπε να συγκληθεί πραγματικά αντιπροσωπευτικό συνέδριο από μια επιτροπή που θα αποτελούσαν από τους μεγαλύτερους συλλόγους της κάθε χώρας, στη δυτική Ευρώπη, και έναν από τις σοσιαλιστικές χώρες. Έτσι έγινε καταγγελία ότι το συνέδριο δεν ήταν αντιπροσωπευτικό. Ύστερα από τις καταγγελίες αποχώρησαν από το συνέδριο οι φοιτητικοί σύλλογοι: της Σοβιετικής Ένωσης, Βουλγαρίας, Ουγγαρίας, Μολωνίας, Άαχεν, Πάρμας, Παλέρμου, Φλωρεντίας, Μόσχας και δυο από τους τέσσερις αντιπροσώπους του συλλόγου του Παρισιού. Στην εκλογή της καινούργιας διοίκησης της «ΕΦΕΕ ΕΞ.» πήραν μέρος αντιπρόσωποι με 24 μόνον, πολύ διαβλητές όπως δείξαμε, ψήφους στο σύνολο των 71 ψήφων των αντιπροσώπων που παρέστησαν. Το οικτρό αυτό αποτέλεσμα δείχνει παραστατικά την καταδική και την απομόνωση εκείνη την εποχή των πραγματικών διασπαστών του ελληνικού φοιτητικού κινήματος και τη γύμνια του όργανου που ανέδειξαν. Οι αντιπρόσωποι των πολυμελέστερων φοιτητικών συλλόγων κατάγγειλαν το νόθο αυτό συνέδριο. Η ΙΥΣ, που παραβρέθηκε στο «συνέδριο» αυτό, αρνήθηκε, σωστά, να αναγνωρίσει μια οποιαδήποτε οργάνωση σαν εκπρόσωπο των ελληνών φοιτητών του εξωτερικού.

Το ΣΓΕΦΕ δεν υπήρξε ποτέ εκπρόσωπος στην ΙΥΣ, ούτε έγινε μέλος της. Άπλως σαν παρατηρητής προσάβησε να ενημερώσει το διεθνές φοιτητικό κίνημα γύρω από τις εξελίξεις στη χώρα μας. Τον ίδιο ρόλο θα μπορούσε να παίξει και το όργανο που «εκλέχτηκε» στην Κοπεγχάγη, αλλά οι συνάδελφοι Γ.Α και Αποστολόπουλος απέχωρησαν από την Πράγα, όταν δεν τους ανεγνώρισαν σαν «μοναδικό εκπρόσωπο» των ελληνών φοιτητών. Και σαν αποκορύφωμα της ιστορίας ήρθε η τυπική και ουσιαστική εξαφάνιση των ανθρώπων αυτών από τη στιγμή που χάσαν την «διεθνή αναγνώριση». Όσο για το ελληνικό φοιτητικό κίνημα, αυτό άρχισε σιγά σιγά να βρίσκει μετά το συνέδριο το δρόμο του, να ανεβάζει τους αγώνες του με την μαζικοποίησή του.

**Πίσω από αυτό το σήμα
υπάρχει ο σεβασμός στον άνθρωπο**

Και πρώτα - πρώτα ή συμβολή μας στην απασχόληση. Στα τελευταία 20 χρόνια οι 54 εργατοϋπάλληλοι της Ίζόλα, έγιναν 3300 στον "Όμιλο των Εταιρειών που δημιούργησε η Ίζόλα." Όλοι μαζί συνεργάζονται για ένα βιομηχανικό συγκρότημα που συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

150 έπιστημονικά στελέχη, των Θετικών και Θεωρητικών Έπιστημών, κατευθύνουν με την πείρα και τις γνώσεις τους την κοινή προσπάθεια για την συνεχή και σταθερή βελτίωση της ποιότητας σ' όλες τις φάσεις: στην παραγωγή, στην πώληση, στην παροχή υπηρεσιών.

Μεγάλες δυνατότητες εξέλιξως προσφέρονται σ' όλα τα στελέχη. Τεχνικοί και διοικητικοί υπάλληλοι έφθασαν μέσα σέ λίγα χρόνια σέ θέσεις διευθυντών με άποφοριστικές άρμοδιότητες.

Στήν δεκαετία 1964 - 1974 έγιναν επενδύσεις που ξεπερνούν τά δέκα έκκατ. δρχ.: στους εκπαιδευτικούς τομείς, σέ ύποτροφίες, σέ έπιμορφωτικά σεμινάρια, σέ ένημερωτικά ταξίδια στο έξωτερικό.

Πέρα άπ' τούς μισθούς και τά ήμερομίσθια τών συνεργατών της, που σχετικές έρευνες τά έμφανίζουν άπό τά ύψηλότερα, ή Ίζόλα μεριμνά με δικές της δαπάνες για τήν άσφάλιση τού προσωπικού της σέ άσφαλιστική έταιρεία.

Διαθέτει σημαντικό μέρος άπό τά καθαρά της κέρδη για διανομή στο προσωπικό και κάνει μετόχους τούς εργαζόμενους. Βραβεύει τς νέες ιδέες και τς καινοτομίες που προτείνουν οί εργαζόμενοι.

Πριν τελειώσω, θάθελα ν' αναφερθώ στα εξής επί μέρους θέματα, που αναφέρονται από τον συνάδελφο Γ.Α.:

α) Ο σύλλογος της Τσεχοσλοβακίας, δηλ. ο συλ. των ελλήνων φοιτητών της Πράγας, βασικά, «ζει και βασιλεύει» εδώ και πολλά χρόνια, παρά τις αντίθετες φαντασιώσεις του συν. Γ.Α.

β) Τόν σύλλογο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας δεν τον διέλυσε η ΔΕΦ, αλλά το πρωτοδικείο, επειδή το διοικητικό του συμβούλιο δεν καλούσε στις γενικές συνελεύσεις όλα τα μέλη του, όπως ορίζουν οι νόμοι της σοσιαλιστικής κοινωνίας της Λ.Δ.Γ. Παρόλες τις συστάσεις των λαϊκο-γερμανικών αρχών, το Δ.Σ εξακολουθούσε να μην παίρνει υπόψη του τις δημοκρατικές διαδικασίες, εξαναγκάζοντας τις αρχές της Λ.Δ.Γ να πάρουν τα μέτρα που αναφέρει ο Γ.Α.

γ) Θάθελα να τονίσω ότι, αντίθετα με εντυπώσεις που θέλει να αφήσει ο συνάδελφος Γ.Α, ανάμεσα στα μέλη της ΙΟΥ συμπεριλαμβάνονται όλες οι ΕΦΕ της Λατινικής Αμερικής που έχουν εκλεγεί δημοκρατικά, καθώς και η ΕΦΕ της Ιαπωνίας και της Κούβας, ενώ οι ΕΦΕ Αγγλίας με την σημερινή της μορφή και η ΕΦΕ Νορβηγίας συνεργάζονται στενά μαζί της (με την ΙΟΥ).

δ) Όσο για την περιβόητη πιά έκδήλωση

για την «καταδίκη των επεμβάσεων στις υποθέσεις των μικρών χωρών που ακολουθούν οι μεγάλες δυνάμεις» (σελ. 40) στην Ελλάδα και στην Τσεχοσλοβακία που διοργανώθηκε από τον Γ.Α., πράγματι καταγγέλλεται ότι αντικειμενικά έπαιξε σε αυτήν την περίπτωση το ρόλο του πράκτορα με την πολιτική της έννοια. Έτσι την επομένη της διαδήλωσης στις 29 Νοέμβρη 1970 αποκάλυπταν οι εφημερίδες του Λονδίνου ότι για την έκδήλωση αυτή ο Γ.Α χρηματοδοτήθηκε από την C.I.A., ο δε Γ.Α όμολόγησε στο συνέδριο της Στουτγάρδης το γεγονός αυτό, συγχρόνως όμως διευκρίνισε ότι δεν είχε υπόψη του από που προερχόντουσαν αυτά τα χρήματα. Δεν είναι λοιπόν η ΔΕΦ (ΙΟΥ) που τον κατηγορήσε πρώτα, αλλά ο φιλελεύθερος αγγλικός τύπος.

ε) Ακόμα και το υπό της αναθεωρητικής ομάδος ελεγχόμενο «συνέδριο» της Κοπεγχάγης καταδίκασε ΟΜΟΦΩΝΑ την πολιτική της γραμματείας της «ΕΦΕ Εξ.» προς την ΕΦΕ Ισραήλ.

στ) Όσο για την αντίθεση του Γ.Α και της ομάδος του τότε προς την Σοβ. πολιτική για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια, χωρίς να επεκταθώ, θάθελα να σημειώσω ότι στην κατηγορία ότι αυτή θα «απέβλεπε στη διαιώνιση της σημερινής πολιτικής και κοινωνικής διάρθρωσης της Πορτογαλίας» (σελ. 40)

δόθηκε από τους Πορτογάλους κομμουνιστές (που ο Γ.Α τους θεωρούσε «δογματικούς» κλπ.) μία πολύ ζωντανή απάντηση.

Πιστεύω ότι το άρθρο που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό σας δεν έχει κανένα άλλο σκοπό από τη συκοφάντηση τμήματος του ελληνικού προοδευτικού φοιτητικού κινήματος και της ΙΟΥ, της ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ δημοκρατικής φοιτητικής οργάνωσης σε διεθνές επίπεδο που διαθέτει δε και τεράστιο κύρος. Έξ άλλου δε αυτή η προσπάθεια, όπως έδειξα, δεν είναι καινούργια. Στην Κοπεγχάγη έφτασε μέχρι της έσκεμμένα «λαθεμένης» μετάφρασης του λόγου του αντιπροσώπου της ΔΕΦ. Και θάθελα να τονίσω ότι η δημοκρατική ΕΦΕ ποτέ δεν αποχώρησε από τη ΙΟΥ, από τις γραμμές του παγκοσμίου φοιτητικού κινήματος που έκφρασής του είναι η ΙΟΥ. Αυτό πιστεύω ότι το καταλαβαίνουν όλοι οι Έλληνες φοιτητές και σύντομα θα το αποδείξουν. Όσο για τέτοια άρθρα σαν του Γ.Α, έλεγε ο Λένιν («Απαντα τόμ. 20 σελ. 297 έλλ. έκδ.») ότι «στο παζάρι συμβαίνει συχνά να φωνάζει, και να όρκίζεται περισσότερο από όλους εκείνος που θέλει να πουλήσει ένα πολύ σάπιο έμπόρευμα».

Νίκος Κοτζιάς

ΣΤΡΟΦΗ

Νέες προσφορές

ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ

- Νέο και πλήρες παράρτημα ΔΙΣΚΟΥ
- Ξεχωριστό Γαλλικό Βιβλιοπωλείο Πολιτικών και Κοιν. Έπιστημών
- ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ Πολιτικής, Κουλτούρας, Κοιν. Έπιστημών
- Χώρος μελέτης και ενημέρωσης
- Χώρος διαλόγου
- Εκπτώσεις στους Φοιτητές
- Όλα τα Έλληνικά βιβλία

ΣΤΡΟΦΗ

- Έκθέσεις Βιβλίων
- Χαρακτικών
- Πολλαπλών

ΣΤΡΟΦΗ

Κολοκοτρώνη 3 (Στοά) Αθήνα 125
Τηλ. 3229122

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση στην
σε όλα τα πολιτικά, οικονομικά
και κοινωνικά προβλήματα
- Τα προβλήματα της ελληνικής
Αριστεράς και του παγκόσμιου
προοδευτικού κινήματος
- Πνευματική και
καλλιτεχνική ζωή
- Οι πιο έγκυρες απόψεις

ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

ΔΡΑΧ. 160

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΟΛΚΛΟΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗΣ
ΕΜΒΑΤΗΡΙΑ ΚΛΠ.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΙΣΚΟΙ ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗ

΄ΣΥΛΛΟΓΗ, ΣΚΟΥΦΑ - ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ 9
ΤΗΛ. 619686

ΜΙΚΡΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Του 'Αλέξ. 'Αργυρίου

Τὸ ὅτι τὰ «Μαραμπού», ὅταν πρωτοβγήκαν τὸ 1933, ἐντυπωσίασαν ἓνα τόσο δύσκολο καὶ βασικὰ ἀρνητικὸ κριτικὸ, τὸν Φῶτο Πολίτη, ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες αἰτίες γιὰ νὰ προσεχτεῖ τὸ βιβλίο, ἀλλὰ ὁ βαθμὸς ποὺ ἐκτιμήθηκε ὀφειλόταν στὸ ὅτι ἡ ποίησή του ἦταν ἤδη κάτι διαφορετικὸ, ἐνῶ ἐν μέρει ἀκολουθοῦσε ἓνα κλίμα ποὺ προϋπήρχε καὶ ποὺ ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ φαινόταν ὅτι ἄκμαζε. Τὰ ταξίδια, τὰ ξένα λιμάνια, ἡ κοσμοπολίτικη ζωὴ, ἦταν ἤδη γνωστὰ στὸ ποιητικὸ μας στερέωμα. Μὲ τὶς Νοσταλγίες τοῦ Ὁυράνης (ποὺ θεωρήθηκε δάσκαλος τοῦ Καββαδία—μὲ πιὸ δικαιοσύνη καὶ ἀκριβεία θὰ λέγαμε: συγγένευε μὲ ἓνα τμῆμα τῆς δουλειᾶς του), τὰ εἶχε ψηλαφίσει. 'Εξ ἄλλου λίγο πρὶν ἢ καὶ ταυτόχρονα μὲ τὸν Καββαδία παρουσιάστηκαν μὲ ἀνάλογους τόνους καὶ οἱ ποιητὲς Κ. Ἑμμανουήλ, 'Ορ. Λάσκος, 'Αλέξ. Μπάρας. Πάντως μπορεῖ κανεὶς καὶ νὰ ὑποθέσει ὅτι ὁ Καββαδίας (ποὺ δὲν ἔδειξε νὰ εἶναι ἀσπούδαχτος) τὸ κλίμα αὐτό, τὸ γνόριζε ἀπὸ πρῶτο χέρι. Κάποιες ἐκφραστικὲς συμπτώσεις μπορεῖ νὰ σημαίνουν ὅτι ἤξερε τὸν Henry Levet (1874-1906) καὶ τοὺς ἐπόμενους γάλλους κοσμοπολίτες ποιητὲς Valery-Larbaud, Blaise Cendrars, Paul Morand, κ.λπ. 'Αλλὰ ἐνῶ τὰ 19 ποιήματα τῶν «Μαραμπού», τυπώνονται ὅταν ὁ Καββαδίας εἶναι 23 χρόνων (δηλαδή εἶναι ἔργο τῶν πρώτων χρόνων τῆς νιότης του, ὅταν οἱ ἐπιρροὲς ἀπὸ ἀγαπητὲς ἀναγνώσεις εἶναι φυσικὲς καὶ νόμιμες), ἡ ποίησή του τελικὰ δὲν εἶναι δεῦτερο χέρι. Πιθανῶς γιὰ τὸν μερικὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐβλεπαν ὡς ἐπιβάτες τὰ (μεθυσμένα ἢ μὴ) καράβια, ἐκεῖνος τὰ ἀντιμετώπιζε ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ πληρώματος. Στὰ φορητὰ κυρίως καράβια ποὺ δοῦλενε ἀπὸ τὰ 19 χρόνια (κι ὄχι στὰ ἐξωραϊσμένα ἀπὸ τοὺς τουρίστες ἐπιβατικά) ἡ ζωὴ εἶναι ἀνάγκη, ἐπάγγελμα καὶ θαλασσοπνέξιμο. Καὶ ἐπειδὴ τὰ φορητὰ εἶναι ποὺ παραμένουν ἀρκετὸ διάστημα στὰ λιμάνια (γιὰ φόρτωμα καὶ ξεφόρτωμα), ἀναπτύσσονται οὐσιαστικὲς σχέσεις τοῦ πληρώματος μὲ τὴ ζωὴ τοῦ λιμανιοῦ. 'Επὶ πλέον στὰ φορητὰ, ἐπειδὴ εἶναι βραδυκίνητα καὶ τὰ ταξίδια τους διαρκοῦν πολὺ, ἡ ζωὴ μέσα σ' αὐτὰ καταλήγει νὰ ἔχει τὴ μορφή μιᾶς ἰδιόμορφης πολιτείας. 'Όλα αὐτὰ γιὰ τὸν Καββαδία ἀποτελοῦσαν (καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ πιά τῆς ζωῆς) ὕλικ ἀπὸ πρῶτο χέρι. Πίσω ἀπὸ τὰ περιγραφικὰ (σχεδὸν στιχοποιημένους ἱστορίες καὶ φιλοσοφικὲς) ἀποτιμήσεις) αὐτὰ ποιήματα, δηλωνόταν ἓνα ἀνθρώπινο πρόσωπο ποὺ ἀνάνευε τὶς δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν λιμανιῶν. 'Ο ἐξομολογητικὸς τὸν τόνος εἶχε πραγματικὰ ἐρείσματα. (Βέβαια, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ εἰλικρίνεια μπορεῖ νὰ μὴ

στοιχειοθετοῦν τὸν ποιητὴ, ἀλλὰ, ὅταν «εἶναι» τὸν κατοχυρώνουν). Μπορεῖ νὰ ὑποδυόταν τὸ «παράξενο παιδάκι γερασμένο» καὶ νὰ ἔμοιαζε πὼς βλέπει ἀπὸ τὸ ὕψος «μιάς νιότης βασιλεμένης», ἀλλὰ τὰ βαθύτερά του κοιτάσματα ἦταν γνήσια.

Στὸν κύκλο τῶν «Μαραμπού» προστέθηκαν ἀργότερα ἄλλα 3 ποιήματα. 'Ενα ἀπὸ τὰ τρία (τὸ «Καφάρ») ἀνήκει μορφολογικὰ ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὰ στὸν ἐπόμενο κύκλο, τὸ «Πούσι», ποὺ τυπώθηκε τὸ 1947. Στὰ 14 ποιήματα ποὺ περιέχονται ἐδῶ, πρέπει νὰ προστεθεῖ κι ἓνα ἀκόμη ποὺ τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς (ἀρχὴ τοῦ ἐμφύλιου πολέμου) δὲν ἐπέτρεπε νὰ περιληφθεῖ (ὅμως παραλείπεται καὶ ἀπὸ τὶς ἐπόμενες ἐκδόσεις). Πρόκειται γιὰ τὸ «'Αντίσταση» ποὺ εἶχε δημοσιευτεῖ στὸ περιοδ. «'Ελεύθερα Γράμματα» (ἀρ. 14, τὶς 10-8-1945). Νὰ τὸ τελευταῖο τοῦ τετραστίχου:

*Κι ἀπὲ Δεκέμβρη στὴν 'Αθήνα καὶ Φωτιά.
Τοῦτο τῆς γῆς τὸ θαλασσόδαρτο ἀγκωνάρι
λικνίζει κάτου ἀπὸ τὸ Δρὺ καὶ τὴν 'Ιτιά
τὸ Διάκιο, τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τὸν 'Αρη.*

Τὰ ποιήματα, ἔργα μιᾶς δεκαετίας ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ '37, εἶναι γραμμένα κάτω ἀπὸ δύο νέους παράγοντες: τὴν ὠριμότητα τοῦ ποιητῆ καὶ τὴν ἐπικράτηση στὰ γράμματά μας τῆς νέας ποιητικῆς γλώσσας.

'Ας σημειώσουμε πρῶτα μερικὰ μορφολογικὰ στοιχεῖα:

Στὰ «Μαραμπού» τὰ πολυσύλλαβα τετραστίχα (δύο ἐξαίρεσεις) ὁμοιοκαταληκτοῦσαν στὸν δεύτερο καὶ τέταρτο στίχο μόνο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο στίχοι εἶχαν ἀπλῶς τονικὴ σύμπτωση. 'Η ἀπουσία τῶν δύο ὁμοιοκαταληξιῶν, δὴλωνε σιωπηρὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ποιητῆ νὰ κάνει ἀδέσμευτη χρῆση τοῦ ὕλικού του, ποὺ ἀπὸ νεανικὸ πληθωρισμὸ τὸν κατέκλυζε. Περιέργως, στὸ «Πούσι» (ὅπως καὶ στὸ «Καφάρ» ποὺ ἀναφέραμε πρὶν) ἀκολουθεῖται ἀπόλυτα ἡ πιὸ σφιχτὴ παραδοσιακὴ μετρικὴ. Ρίμες πλεκτὲς (αβαβ), ἡ σταυρωτὲς (αββα), ἀποκλειστικά, τὴ μόνη ἐλευθερία ποὺ ἔχουν εἶναι νὰ υπάγουν κάποτε στὸ ἴδιο ποίημα ἐναλλασσόμενες χωρὶς νόμο. Καὶ εἶναι περίεργο, ὅταν ἄλλῃ ἢ ἄλλῃ ποιητικὴ πρωτοπορία ποὺ ἀναζητᾷ τὸ καινούργιο (στὴν ὅποια οὐσιαστικὰ ἀνήκει) καταλήγει στὸν ἐλεύθερο στίχο, ἐκεῖνος νὰ ὑποχωρεῖ στὸν πιὸ ἄσφογο μετρικὸ στίχο. Βέβαια, τέτοια θέματα εἶναι ζητήματα αἰσθητικῶν προτιμήσεων. 'Η ἔλξη ὅμως τοῦ νεότροπου τὸν ὀδηγεῖ μ' ἓνα εἰσφάνταστο τρόπο, νὰ καταστρατηγήσει ἀπὸ μιὰ πλευρὰ, νὰ πλουτίσει

από μια άλλη τὸ πρόβλημα τῆς πεπατημένης ὁμοιοκαταληξίας, περ-
νώντας στὸ ποιητικὸ τοῦ λεξιλογίου λέξεις-σήματα. Οἱ ἀληθινὰ εὐρημα-
τικὲς αὐτὲς λύσεις (ποὺ πρέπει νὰ τίς κοιτάξεις μέσα στὸν κορμὸ τοῦ
ποιήματος) ἐνισχύουν ἐπὶ πλέον τὸ ἐξωτερικὸ στοιχείο τῶν ποιημάτων
μὲ τὴν -λόγω ρίμας- ἰσχυρὴ προβολὴ τῶν λέξεων αὐτῶν. Ἐτοί ἡ δέ-
σμευση τῆς φόρμας, καταλήγει νὰ ὑπηρετεῖ τὴν οὐσία.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μεθόδου τοῦ ὕλικου παρατηροῦμε τὰ ἀκό-
λουθα. Στὰ «Μαραμποῦ» τὸ ποίημα ἀκολουθεῖ ὁμαλὰ τὴν ἀνάπτυξη
τοῦ θέματός του. Ὁ χρόνος τῆς διήγησης εἶναι καὶ χρόνος τῆς ἐξέλιξης,
μὲ ἐλάχιστες διακοπὲς «πρὸς ἑαυτὸν». Ἀντίθετα στὸ «Πούσι» ἔχει βα-
σικὰ καταρρηθεῖ τὸ ἱστορικὸ στοιχείο τῆς ἀφήγησης, ἡ μᾶλλον ἡ ἴδια ἡ
ἀφήγηση, ὅπως τὴν ἐννοοῦμε κανονικά, δὲν ὑπάρχει. Ὁ μύθος σχεδι-
άζεται σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάπλαση τῆς μνήμης, δηλαδὴ μὲ ἄλλα καὶ
ἀλλήλοκαλύπτοντες παρόντος-παρελθόντος, μὲ ἐπινοήσεις τῆς φαντασίας,
ποὺ ἐνώνει πραγματικὰ περιστατικὰ μὲ ὑποθέσεις. Τὸ ποίημα κορμώ-
νεται διαθεσιακά. Αὐτὴ ἡ τελικὰ ἐλλειπτικὴ γραφὴ, ὅπου τὰ κενὰ αὐ-
ξάνουν τὴν ἐμβέλεια τοῦ ποιήματος, εἶναι τὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα
προσεγγίζει σημαντικὰ τὴ νέα ποίηση.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποστηρίξει ὅτι ἐνὸς στὰ «Μαραμποῦ» ὑπάρχει
κάποιος μελοδραματισμός, (μιάς ἀνάλογης κατηγορίας μὲ ἐκεῖνον ποὺ
ὑπακούουν αἰφνης οἱ ἱστορίες τοῦ Σαρλῶ, μαζί μὲ τὸν ὑπόγειο πεσιμι-
σμό τους), καὶ χάρις στὸν ὁποῖο τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀγαπήθηκαν ἀπὸ
ἕνα εὐρύτερο κοινὸ, στὸ «Πούσι», ἔχει ἐξοριστεῖ σχεδὸν ὁλοκληρω-
τικά. Καὶ στὰ δυὸ αὐτὰ ποιητικὰ σύνολα, ὁ κόσμος ποὺ περιγράφεται
εἶναι ὁ ἴδιος, ὁχι ὅμως ἴδια μορφοποιημένος. Στὰ νεανικὰ ποιήματα
λειτουργεῖ πῶς ποὺ τὸ γεγονός καθ' ἑαυτὸ, μὲ τὸ συγκινησιακὸ του
φορτῖο. Στὰ ὄριμα ποιήματα ἡ ὑπαινικτικὴ ἔκφραση ἀπατοῦσε ἰσχυρὰ
δηλωτικὰ σημεῖα γιὰ νὰ ὑπηρετηθεῖ καὶ νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ οὐσία, κι αὐτὸ
ἔχει κατορθωθεῖ σὲ ἀξιόλογο ποσοστὸ. Ὅταν ἀλλάξουν οἱ συνθήκες
ζωῆς, ὅσα ἔργα στηρίζονται στὸ συγκινησιακὸ στοιχείο, ἀτονοῦν γιὰτὶ
χάνουν τὰ σημεῖα τῆς ἀναφορᾶς τους. Ἡ ἐλλειπτικὴ γραφὴ στὸ
«Πούσι» ἀποφορτίζει τὸ γεγονός ἀπὸ τὴ ρητὴ τοῦ ἀκριβείας, δίνοντάς
του διάσταση διστορικὴ, καὶ ἡ ἀπόδοσή του ξεπερνᾷ τὰ συγκεκριμένα
πλαῖσια ἀπ' ὅπου ἐπήγαγε. Ἰσχύει αὐτὸ καὶ γιὰ τὰ 15 ποιήματα; Πι-
στεῖν ὡς ἰσχύει γιὰ μερικὰ τουλάχιστον.

Τὸ πεζογράφημα «Βάρδια» (γράφτηκε '51-'52 καὶ τυπώθηκε '54)
βασίζεται στὸν ἴδιο μὲ τὸν ποιητικὸ κόσμο τοῦ συγγραφέα. Καὶ φυσικὰ
ἐδῶ, λόγω εἰδους, τὸ ἀφηγηματικὸ στοιχείο ἀναπτύσσεται μὲ ὅλη τὴν
ἀνεστῆ. Τὸ κείμενο γραμμένο πάνω σ' ἕνα σκελετὸ (ἀφηγήσεις
ἱστοριῶν διαφόρων τύπων τοῦ πληρώματος ἐνὸς καραβιοῦ, στὴ διάρ-
κεια ἐνὸς ταξιδιοῦ) δὲν φαίνεται νὰ τὸν ἔχει καὶ πολλὴ ἀνάγκη. Οἱ
ἱστορίες παρατίθενται χωρὶς νὰ ὑπάρχει μετὰ τὸν συνδετικὴ ὕλη.
Ἦρως δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον ἀνθρώπινες συμπεριφορές. Τὸ κοινὸ
τους στοιχείο εἶναι ποὺ μορφώθηκαν μέσα στὶς ἰδιαίτερες (ὁχι ὅμως
καὶ ὁμοιομορφες) συνθήκες τῆς ζωῆς τῶν ναυτικῶν καὶ τῆς ἐκφράζουν.
Περιστατικὰ ποὺ ἡ αἰκμηρὴ τους κόψη δὲν τραυματίζει τὸ ἀνθρώπινον
τους περιβλήμα. Ἡ ἀπόστασή τους ἀπὸ τὸν κανόνα, τὸ ἀπίθανόν τους,
ἐπειδὴ κλιμακώνεται μὲ συνεχεῖς δόσεις καθημερινότητας, ἔρχεται
ὁμαλὰ καὶ πειστικῶς. Ὁ ἀναγνώστης τὸ ἀποδέχεται.

Τὸ πρῶτο μισὸ τῆς «Βάρδιας» συγγενεῖ μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἀντί-
ληψη τῶν «Μαραμποῦ». Οἱ ἱστορίες εἶναι καθαρὲς, ρητές. Ἡ πραγμα-
τικότητά εἶναι κατηγορηματικὴ. Τὸ δευτέρω τῆς μισὸ πλησιάζει τὴν αἰ-
σθητικὴ τοῦ «Πούσι». Τὸ γεγονός πλέκεται μὲ τὴν παραίσησή του.
Τὸ περιγραμμά τους χάνεται μέσα σὲ μιὰ ὄνειρικὴ γραφὴ, ἐνῶ ὁ πυρή-
νας τοῦ πραγματικοῦ συντηρεῖται καὶ δὲν ἀποσύρονται οἱ ἀνθρώπινες
συμβάσεις. Ἀφαιρώντας ὅμως κάποια ἀπὸ τὰ στηρίγματα τοῦ ρεαλι-
σμοῦ καὶ ἐνῶ οἱ βαθμοὶ τῆς ἐλευθερίας μεγαλώνουν, τὸ ποιητικὸ ἀνα-
δεικνύει νέες ἑδρες ἀπὸ τὴν πρισματικὴ ὄψη τῶν πραγμάτων. Ὁ κό-
σμος μοιάζει καὶ εἶναι: φαινόμενο φανταστικὸ ἢ ζωὴ ἀκαταλόγηστη.
Ὑστερα ἀπὸ μιὰ ἐκθεση γεγονότων, ὅ,τι χάνεται - ἀν χάνεται - ἀπὸ
τὴν τυπικὴ ἱστορία, κερδίζεται μὲ τὴν αὐξηση τῶν διαστάσεων της. Ἀν
τελικὰ ἡ ποιητικὴ στόφα τοῦ Καββαδία ὑπονόμεισε τὸν πεζογράφο, τὸ
ἀποτέλεσμα καταλήγει νὰ εἶναι ἱκανοποιητικὸ, ἄσχετα μὲ τὸ γραμμα-
τολογικὸ εἶδος ποὺ ἀνήκει τὸ ἔργο.

Ἄν ὅμως τὸ ἐξωτικὸ στοιχείο καὶ ὁ κοσμοπολιτισμὸς ἦταν κάτι
καινούργιο τὸ 1933, σήμερὰ σ' ἕνα κόσμο ποὺ «ἐγίνεσαν ἀδειανὴ φυλ-
λάδα» στὶς «Μαρχιζες» δὲ θὰ πούλανε μόνον «καλλυντικὰ τοῦ Coty»
ἀλλὰ καὶ ἀντισυλληπτικὰ. Τί φέρνει, λοιπόν, ἡ ποίησή τοῦ Καββαδία
στοὺς νέους τῆς ἀναγνώστες; Γιατὶ εἶναι πιστοποιημένο ὅτι ἔχει ἀντα-
πόκριση. Ἀνάμεσα στὴ δευτέρω ἐκδόσιν τοῦ 1961 «Γαλαξίας» καὶ τὴν
τελευταία (9η «Κέδρος») μεσολάβησαν 14 χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν
πουληθεῖ, ὁμολογημένα, τουλάχιστον 10 μὲ 12 χιλιάδες ἀντίτυπα. Πό-
σοι ἔλληνες ποιητὲς ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τέτοια τεκμήρια ἀναγνωσιμώ-
τητας; Νὰ εἶναι ἐπειδὴ τὰ ποιήματα τοῦ Καββαδία εἶναι πῶς εὐανά-
γνωστα; (ποὺ δὲν εἶναι ὅλα, μὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι δὲν ὀφείλουν τὴν
ἀξία τους στὸ πρῶτο τους στρώμα, τὸ εὐανάγνωστο). Νὰ 'ναι ἐπειδὴ ὁ
Καββαδίας εἶναι ἕνας «μύθος»; (Ἀλλὰ μὲ ποῖα διαδικασία ἀνύπαρ-
κτης προπαγάνδας καὶ ἀκόμη πῶς ἀνυπαρκτὴς διαφήμισης;) Γιατὶ ὅμως
καὶ νεώτατοι ποιητὲς (ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης τοῦ «Ἀντί» σὲ δι-
πλανὲς στήλες) ποὺ εἶναι οἰκειωμένοι μὲ τὸν ποιητικὸ λόγο καὶ ποὺ ὡς
εἰδικοὶ δὲ θὰ ἐπεφταν θύματα ἐνὸς «μύθου» (σήμερὰ μάλιστα) καὶ ποὺ
βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ τοῦ Καββαδία, εἶναι τόσο θετικοὶ
ἀπέναντι στὸ ἔργο του;

Μήπως ἀφοῦ (κι ἐφόσον) δὲν εἶναι τὸ ἐξωτικὸ στοιχείο ποὺ συντη-

Τὰ χέρια τοῦ ποιητῆ

ρεῖ τὴν ποίησή του, εἶναι γιὰτὶ ἀνακαλεῖται ἕνα εἰδυλιακὸ παρελθόν
ποὺ ἔχει ἐκλείψει, τὸ ὁποῖο νοσταλγεῖται ἀπὸ τοὺς παλιούς καὶ ἀνα-
γνωρίζεται ἀπὸ τοὺς νεωτέρους;

Τέτοιας ὁμῶς κατηγορίας ἀπορίες ὁδηγοῦν μοιραῖα στὸ συμπέρα-
σμα ὅτι ὑπάρχουν βιώσιμα στοιχεῖα στὴν ποίησιν τοῦ Νίκου Καββαδία,
ὅτι στὴν οὐσία, μέσα στὸ ἔργο του, ὑπάρχει φυσικὰ ἕνας ἄνθρωπος
ἀλλὰ προπαντὸς ἕνας ποιητὴς -δηλαδὴ μιὰ ἔκφραση ἀποτελεσματικῆς-
ποὺ κατοχυρώνει καὶ ὑπερασπίζει ἕναν κόσμο, τοῦ ὁποῖου δὲν μᾶς πα-
ραδόθηκε ἡ ψευδὴς του εἰκόνα, ἀν θεωροῦμε (ὅπως ὀφείλομε στὸ ποι-
ητικὸ πεδίο) ὅτι οἱ πράξεις, τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἐπιθυμίες, ἔχουν μέσα
στὴν προοπτικὴ τους τὴν ἴδια σημασία.

Ἀλέξ. Ἀργυρίου

Μιλοῦν γιὰ τὸν Ν. Καββαδία: ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ: Γεννήθηκε τὸ 1948 στὴν Τήνη. Τὸ 1971 ἐξέδωσε
τὴ συλλογὴ «Λόγοι δύο» καὶ τὸ 1975 τὸ «Ἀκροτελείου». Εἶναι τελειό-
φοιτος τῆς Νομικῆς.

Μὲ τὸν Βάρναλη, ποὺ «ὑπερθεμάτισε» ὅμως σὲ ἀντοχὴ ὁργανικῇ, ὁ
Ν. Καββαδίας στάθηκε ὁ ἔσχατος ποὺ στὸ πρόσωπό του, τόσο ἀπόλυτα
ταυτίστηκε ἡ ζωὴ μὲ κάθε νῆμα καὶ κραδασμὸ τοῦ ἔργου του. Ὁ τελευ-
ταῖος μῖς σπάνιας οἰκογένειας ποὺ ἡ προσφορά της δὲν ἦταν παρὰ ἡ
ἀμεσώτατη ἀντανάκλαση τῆς θαυμαστῆς ζωῆς της. Κι αὐτὸ γιὰτὶ
ὑπῆρξε ἕνας γνήσιος ἀναγωγέας τῆς κάθε στιγμῆς του, σὲ πεντακάθαρη
ποίηση, ὅταν -ἀλλοίμονο- σήμερὰ αὐτὴ δὲν εἶναι, παρὰ τὸ πάρεργον
γιὰ τοὺς περισσώτερους, ποὺ ἐμπίστεύονται σὲ τὸ χαρτί, τὸ ἐπιμε-
λῶς ἀποκρυμμένο στὴν κοινωνικὴ «σύνεση» ALTER EGO.

Ὁ θάνατός του ἔρχεται νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴ βαθιὰ κρίση τῆς αὐθεν-
τικότητας σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς καὶ τὴ σπανιότητα τῆς ἐσωτερικότε-
ρης συνέπειας ποὺ σημαδεύει τὴν πορεία ἐνὸς ἔργου.

«Ἀπόηχος καὶ ἐπιρροὲς ἀπὸ τῆς Νοσταλγίας τοῦ Οὐδράνη σέρνει ὁ
Καββαδίας» ἔγραφε κάπου ὁ Δικταῖος ἀπερίσκεπτα. Ἄν μὴ τι ἄλλο ὁ
ποιητὴς τοῦ Μαραμποῦ δὲν εἶναι ὁ ἐνάρετος ταξιδευτὴς τοῦ βαγονιοῦ
τῆς Α' θέσεως. Μὰ οὔτε τοὺς Γάλλους «ἀμαρτωλοὺς» θὰ μπορούσε κα-
νεῖς μὲ εὐκολία νὰ ἰσχυριστῇ πὼς ἀγγίζει, παρορώντας τὴν ἰδιόμορφη
«διαφθορά» τοῦ Καββαδία, τὴ φερμένη κατ' εὐθείαν ἀπὸ μιὰ ματιὰ
ἀγαθὴ, παιδική, κι ἀνεξέλικτη.

Δὲν ἔδωσε τίποτε νέο μορφικὰ. Μένει συνεχιστὴς μῖς παραδό-
σεως. Ἀλλὰ μέσα στὸν πολυσύλλαβο στίχο του, κομίζει ἕναν καρπὸ
σπάνιας ποιητικῆς αἰσθήσεως, δεμένης στὴ γοητεία τοῦ μακρινοῦ καὶ
τοῦ ἐξωτικοῦ. Ἡ νοσταλγία του, ἡ ρέμβη, ἡ φαντασία -λεπτότερες
ἀπὸ τὴν γοητεία τῶν χώρων- λικνίστηκαν σὲ διαστάσεις μὲ ποιότη-
τες μοναδικὰ μουσικῆς. Αὐτὸς ὁ μεγάλος ράθυμος στίχος, μᾶς ἔφερε
συμφιλωμένα τὴν ὑποβολὴ καὶ τὴν ἀβρότητα, τὴ γοητεία καὶ τὸ ἐλε-
γεῖο, τὴν ἀμεσότητα καὶ τὸ ὄνειρικό. Τὴ βαθιὰ αἰσθητικὴ τοῦ μυστικοῦ
καὶ φιλαπόδημου.

Δὲν θυμάμαι πότες εἶχε πεί, πὼς ἡ ἀναχώρηση, τὸ ταξίδι, εἶναι μι-
σὸς θάνατος. Τὸ πλοῖο ποὺ σβήνει καπνίζοντας, ὁ νέγρος θερμαστής
ποὺ ἀργοπεθαίνει, ὁ Νέγκελ Χάρμπορ ποὺ ἔχασε γιὰ πάντα τὰ νησιὰ
Λοφουτέν, τὸ γεγονός ποὺ φεύγει σὲ μνήμη, ὅλοι αὐτοὶ οἱ θάνατοι εἶ-
ναι κῆταρο καὶ ἀφετηρία τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς του.

Κώστας Μαυρουδῆς

ΔΗΜΗΤΡΑ Χ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΑ Χ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Γεννήθηκε τὸ 1953 στὴν Ἀθήνα καὶ σπουδάζει Νομικά. Τὸ 1974 ἐξέδωσε «Τὰ ἄλογα τοῦ Μυροβλήτου» (ποίηση).

«Ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω», πραγμάτωσε καὶ καρπώθηκε τὴν οὐσιαστικὴ ἀποδημία ὁ Νίκος Καββαδίας. Ἄν ὁ ποιητὴς εἶναι πάντα ἓνα δίβουλο πρόσωπο, ἀτεγκτα προορισμένο νὰ θρυμματιστεῖ ἀπὸ τὸ χρόνο, ἴσως εἶναι κληρὸς λυτρωτικὸς ὁ κληρὸς τῆς πραγματοποιημένης ἀναχώρησης καὶ ποθεῖνὸ πρόσχημα βίου τὸ πρόσχημα τῆς συνεχοῦς φυγῆς, πὺ ἀξιώθηκε ὁ ἄνθρωπος Καββαδίας.

Ὁ Νάγκελ Χάρμπορ, ὁ νορβηγὸς ἀπόμαχος στὸ Κολόμπο, πὺ βρῖσκει τὸν θάνατο καθὼς τὸ «Fjord Folden» μπαρκάρει γιὰ τὰ Λοφούτεν, ὁ Γουίλνυ ἀπὸ τὸ Ντζιμπουτί, πὺ ἐγκαταλείπεται στὸν πυρετὸ του, κάπου στὴ Μέση Ἀνατολή, οἱ ξεπεσμένοι ἐγγλέζοι καπετάνιοι, πὺ σκοτώνονται μὲ μαχαίρια τοῦ Σιέφελντ ἀφήνοντας τὸ τομάρι τους πάνω στὰ τσουβάλια τοῦ Πένναγκ, ἡ λεπτέπληκτη Αἰγυπτία πὺ ἀπαλύνει τὴ λύπη τῆς μὲ γαλλικοὺς στίχους, γιὰ νὰ εἰσπράξει κάποτε ἄλλοτε τὰ δώδεκα φράγκα τῆς αἰσχρῆς δουλειᾶς τῆς, ὁ γλυκύτατος μικρὸς ἔβραϊος στὴ Σεβίλια, βαρύτατη ἁμαρτία κάποιου μελλοθάνατου δόκιμου, ὅλα τὰ «καταραμένα» πρόσωπα, ὅλα τὰ φθαρμένα χρώματα τοῦ Μαράμπον μπορεῖ ποτὲ νὰ μὴ σταθοῦν γιὰ τὴν ποιήσῃ μας πρόσωπα καταλυτικά, χρώματα διαβιβρώσκοντα. Ἀλλὰ πραγματώνουν καὶ γιὰ λογαριασμό μας τὰ σάλτο πρὸς τὴν παιδικὴ φαντασμαγορία, ὅπου ὁ πόθος τῆς περιήγησης καὶ τῆς φυγῆς παίρνει ὀνόματα ἐξωτικά καὶ σχήματα «πολύπλαγκτων» περιπετειῶν. Ἐνα ἀγέρι ἀωρότητας, παιδικῆς κατάπληξης καὶ θάμβους περνᾷ πίσω ἀπὸ τὸ πούσι καὶ τοὺς καπνοὺς τῆς ὕσσης ἀποκαθαίροντας τὰ «κολασμένα» τοπία μὲ τὸν ἀγνότατο ἐνθουσιασμὸ μιᾶς καθαρῆς καρδιάς, πὺ ζεῖ τὴν εὐλογία τῆς ὁδοιπορίας.

Τὸ λόγιο κεφάλι, πὺ δὲν θὰ βρῖσκε αὐτὴ καὶ μόνη τὴν περγαμνὴν ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἐλαφρύνει τὸ χῶμα πὺ σκεπάζει τὸ Νίκο Καββαδία, ἄς συλλογιστεῖ πὺς ὁ ποιητὴς μᾶς ἐκόμισε τὴ μοναδική, ἴσως, λυρικὴ ἐκφραση τῆς ναυτικῆς μας παράδοσης ἢ, τουλάχιστον, τῆς ψυχογραφίας τοῦ ναυτικοῦ «ἀπὸ τὰ μέσα», μὲ βεβαιωμένη αὐθεντικότητα καὶ εὐλιχρύνει. Καὶ γιὰ ὅσους θὰ φοβοῦνταν διὰ τὴν ψυχογραφία αὐτὴ κινδυνεύει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι περισσότερο χῶμα παρὰ αἷμα, τὸ «πούσι» προλαβαίνει νὰ ὑποβάλει τόνους βαθιὰ βιωμένης πικρίας καὶ ἓνα, φορὲς, τραγικὸ ἀνταρχίασμα φθορᾶς καὶ θανάτου.

Ὁ Καββαδίας ἀγαπήθηκε. Καὶ θὰ ἀγαπιέται γιὰ πολλὴ ἀκόμη, ἴσως, ὅσο, μέσα στὰ μίξερα χρόνια μας, θὰ ἐπιζεῖ αὐτὸ πὺ μάθαμε νὰ λέμε «φιλοπεριέργον τοῦ Ἑλλήνος», ὁ προαιώνιος πόθος γιὰ τοὺς πλόες, ὁ μέσα μας ταλαίπωρος Ὀδυσσεύς πὺ, ἀμετανόητος, κυνηγᾷ τὰ φορτωμένα χασίς πειρατικά τοῦ captain Jimmy, κλείνοντας, ἔνδεος, τὰ αὐτὰ στὴν προειδοποίησιν τοῦ νεκροῦ ποιητῆ:

Μπουκαπόρτες ἀδειες σκοτεινὲς
πὺ νὰ ξεδευτῆσαν τόννοι χίλιοι;
μᾶς προσμένουν πίπες ἀδειανὲς
καὶ τελωνοφύλακες στὸ Τσίλι

Δημήτρα Χ. Χριστοδούλου

N. ΚΑΒΒΑΔΙΑ

ΒΑΡΔΙΑ

ἔχμα, ὅλα ἔτα, πρὶν αὖτ με τὸ ἴδιον
ἴσῃ, ἀπομείνῃς τὰ καὶ μετὰ τὴν
ἄνοιξοι μετὰ τὴν. Πὰ τὰ καὶ μετὰ
ἐν μὲν...

ἡμεῖς δὲ σὺν ὅσῃ.

1954

Ἐκδόσεις Ἀ. Καραβία. Ἀκαδημία: 58, Ἀθήναι

Ἰδιόχειρο ἀφιέρωμα τοῦ ποιητῆ

Γυναικα

Χόρευε πάνω στὸ φτερό τοῦ καρχαρία.
Παῖξε στὸν ἄνεμο τὴ γλώσσα σου καὶ πέρνα.
Ἄλλου σὲ λέγανε Γιουνθή, ἐδῶ Μαρία.
Τὸ φίδι σχίζεται στὸ βράχο μὲ τὴ σμέρνα.

Ἀπὸ παιδὶ βιαζόμουν, μὰ τώρα πάω καλιὰ μου.
Μιὰ τομινιέρα μὲ ὄρισε στὸν κόσμο καὶ σφυρίζει.
Τὸ χέρι σου πὺ χάιδεψε τὰ λιγοστὰ μαλλιά μου,
Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἂν μὲ λύγισε, σήμερα δὲ μὲ ὀρίζει.

Τὸ μετξαρόλι ῥάγισε καὶ τὸ τεσσαροχάλι.
Τὴν τάβλα πάρε, τζόβενο, νὰ ξαναπᾶμε ἄροδο.
Ποὺς σκύλας γιὸς μᾶς μούτζωσε κι ἔχουμε τέτοιο χάλι
Ποὺ ῥέροι καὶ μικρὰ παιδιὰ μᾶς πῆραν στὸ κορδίδο;

Βαμμένη: Νὰ σὲ φέγγει κόκκινο φανάρι.
Γιομάτη φύκια καὶ ροδάνθη, ἀμφίβια Μοίρα.
Καβάλαγες ἀσέλωτο μὲ δίχως χαλινάρι,
πρῶτη φορὰ, σὲ μιὰ σπηλιά στὴν Ἀλταμίρα.

Σαλτάρει ὁ γλᾶρος τὸ δελφίνι νὰ στραβώσει.
Τί μὲ κοιτᾷ; θὰ σοῦ θυμίσω ἐγὼ πὺ μ' εἶδες.
Στὴν ἄμμο πάνω σ' εἶχα ἀνάστροφα ζαβώσει,
τὴ νύχτα πὺ θεμέλιωναν τίς πυραμίδες.

Τὸ τεῖχος περπατήσαμε μαζί τὸ Σινικό.
Κοντὰ σου ναῦτες ἀπ' τὴν Οὐρ πρωτόσκαρο ἐβιδῶναν.
Ἀνάμεσα σὲ ὀλόγνυμα σπαθιά στὸ Γρανικό
ἔχυνες λάδι σ' ἐς βαθιὲς πληγὲς τοῦ Μακεδόνα.

Πράσινο. Ἀφρός, θαλασσινὸ βαθὺ καὶ βυσσινί.
Γυμνή. Μονάχα ἓνα χρυσὸ στὴ μέση σου ζωστήρι.
Τὰ μάτια σου τὰ χῶριζαν ἐφτὰ ἰσημερινοὶ
μὲς τοῦ GIORGIONE τὸ ἀργαστήρι.

Πέτρα θὰ τοῦριξα καὶ δὲ μὲ θέλει τὸ ποτάμι.
Τί σοῦφταιξα καὶ μὲ ξυπνᾷς προτοῦ νὰ φέξει.
Στερεὴ νυχτιὰ τοῦ λιμανιοῦ δὲν πάει χαράμι.
Ἀμαρτωλὸς πὺ δὲ χαρεῖ καὶ πὺ δὲ φταίξει.

Βαμμένη. Νὰ σὲ φέγγει φῶς ἀρρωστημένο.
Διψᾷ χρυσάφι. Πάρε, ψάξε, μέτρα.
Ἐδῶ κοντὰ σου χρόνια ἀσάλευτος νὰ μένω
ὡς νὰ μοῦ γίνεις Μοίρα, θάνατος καὶ Πέτρα.

•θέατρο•

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Της "Αννυς Θ.
Κολτσιδοπούλου

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΚΟ
ΠΑΡΑΠΟΝΟ

Δεν γνωρίζω γιατί ένιστε τους Έλληνες θεατροκριτικούς, άλλου τους οδηγούν το «πιστεύω», ή κρίση τους κι ή γραφομηχανή τους, κι άλλου... τα πόδια τους. Πώς αλλιώς κατόρθωσαν φέτος ν' αγνοήσουν όμαδικά (πλην ενός) την ελεύθερη, θεατρική πρωτοπορία στη συμπρωτεύουσα και νά μην πατήσουν στο μοναδικό θέατρο που την εκπροσωπεί (και τόσο άξια); Και μάλιστα, όταν σ' αυτή την δεινοπαθούσα πρωτοπορία, έναποθέτουν οι περισσότεροι την πίστη για το μέλλον του νεοελληνικού θεάτρου;

Το «Θεατρικό Έργαστήρι» της Θεσσαλονίκης, τέλειωσε την χειμερινή του σαιζόν (και πήρε το δρόμο για τις επαρχίες), με μία θανμάσια παράσταση (Μπίντε-

μαν και οι έμπρηστές), ένα άξιόλογο παθητικό στα οικονομικά του κι ένα μεγάλο παράπονο: Αυτό το παράπονο, άφορά τους Αθηναίους κριτικούς του ήμερήσιου τύπου (δεξιού, κεντρώου και άριστερου), που ενώ έτίμησαν τα περί των Λευκών Πύργων κρατικά θεατροπύργια, δέν βρήκαν το δρόμο και για το μικρό θέατρο «Αμαλία». Είναι πικρό για ένα θίασο, που άπ' το 1970 μέχρι σήμερα έδωσε μοναδικά δείγματα θεατρικής μελέτης και σκηνικής πραγμάτωσης, νά έπισημαίνει στην πόλη του «καθοδηγητές και προβολείς» της δεύτερης (ή τέταρτης) σελίδας νά περνούν σε άπόσταση βολής άπ' το υπόγειό του και ούτε νά το εύλογούν ούτε και νά το βομβαρδίζουν.

Έπίσημες προσκλήσεις και έξοδα μετάβασης - διαμονής, δέν μπορεί κανείς νά περιμένει άπό έναν θίασο με καθημερινό τó άγχο της επιβίωσης. Σε όλους όμως τους θεατροκριτικούς, που για μία «άπογευματινή» λοξοδρομηση στο «Έργαστήρι», θά έκμεταλλεύονταν την galante πρόσκληση μετ' έξόδων των κρατικών σκηνών, ό ... θεός Διόνυσος θά έδινε σίγουρα άφεση άμαρτιών...

Ο ΜΠΙΝΤΕΡΜΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΜ-
ΠΡΗΣΤΕΣ

Στο τεύχος 16 είχαμε αναφέρει με λίγα λόγια το ανέβασμα του έργου αυτού άπό το «Θεατρικό Έργαστήρι», χωρίς νά έχουμε

"Ο Μπίντερμαν και οι Έμπρηστές" του Μάξ Φρίς άπ' το «εατρικό Έργαστήρι» Θεσσαλονίκης

πρωσωπική αντίληψη της συγκεκριμένης παράστασης. Μετά άπό σύντομη έπίσκεψη στη Θεσσαλονίκη, βρίσκουμε πώς το πληροφοριακό εκείνο σημείωμα ζητάει κάποια επέκταση:

Δέν ήταν καθόλου τυχαίο, πώς ή διδαχτική σάτιρα του Μπρέχτ «Αντρας γι' άντρα», έγινε σταθμός για το «Θεατρικό Έργαστήρι» και πέρασμα άπό τόν «ερασιτεχνισμό» στον «επαγγελματισμό». (Στην περίπτωση αυτή, είναι όροι που ιδανικά άλληλοσυμπληρώνονται και ρευστοποιούνται ίσως σ' έναν «ρεαλιστικά ρομαντικό» επαγγελματισμό). Μπρέχτ λοιπόν και έπιστημονική, κριτικό-διδαχτική σάτιρα είναι ή θεατρική φόρμα που εκφράζει το θίασο, δίχως όμως και νά έγκαταλείπει αυτός, την προσπάθεια μίας ήπιας και μελετημένης μετάβασης άπ' το καθιερωμένο ρεαλιστικό, «συναισθηματικό» θέατρο στη νέα θεώρηση. Είναι ίσως ή πιό σοφή και ή πιό θεατρική μέθοδος τόσο για τόν έρμηνευτή όσο και για τó θεατή. Σκοπός δέν είναι νά έπιβληθεί και νά «κατέβει άμάσητη» μία νέα θεατρική φόρμα, σκοπός είναι νά γίνει ανάγκη.

Η έκλογη του «Μπίντερμαν», δέν μοιάζει έτσι καθόλου τυχαία. Ο Έλβετος Φρίς, έχει σαφείς σχέσεις με τόν κόσμο του Μπρέχτ και τó «διδαχτικό του έργο δίχως δίδαγμα», άγγίζει πίσω άπό κυνικά κωμικοφλαρίσματα, άπροκάλυπτες προκλήσεις και «άφελεις» παραδοχές, τó έρώτημα για τή δυνατότητα μίας ζωής με την έννοια της ολοκληρωμένης ανθρωπίνης ύπόστασης. Στίς «ήπιερους της ψυχής» και στη μεγάλη «περίπτεια της ελκίρυνειας» βρίσκει τούς μύθους του ό Φρίς. Άκόμα και φορμαλιστικά ιδωμένο τó έργο του, παρουσιάζει συγγένεια στοιχείων με τó έργο του δασκάλου του Μπρέχτ. Έπικοι πρόλογοι, όμιλητές, έναλλαγές στίχου και πρόζας, άποξενωτικά στοιχεία, πλατυασμοί δίπλα σε ποίηση, ένσυνείδητοι άναχρονισμοί... Στόν Μπίντερμαν, που σημαίνει γεγραμμένα άγαθός ανθρωπος και παίρνει τή θέση του μεσαιωνικού JEDERMANN (Καθένα), στη σύγ-

χρονη αυτή ήθολογία, χρησιμοποιεί ό συγγραφέας τó χορό των πυροσβεστών, δομημένο πάνω στο χορό της άρχαίας τραγωδίας αλλά έμπλουτισμένο με στοιχεία κωμικά, σατιρικά και παράδοξα. Αυτός ό χορός των πυροσβεστών, που φαινομενικά αντιπροσωπεύει «τόν νόμο και τήν τάξη», αρχίζει κάποια στιγμή νά ξεσπολύει, μαζί με τó νερό, αλήθειες, και γίνεται, έκτός άπό σχολιαστής των συμβάντων, τó σύμβολο «της μάταιης άμυνας του κόσμου μας κατά των έμπρηστών».

Μελέτη έπίμονη πάνω στη μπρεχτική θεατρική φόρμα, έπιλογή έλικών στοιχείων, στυλιζαρισμένο παίξιμο και έλεγχόμενη υπερβολή, έδωσαν στην παράσταση του «Έργαστηρίου», έκτός άπό σαφήνεια και ένδιαφέρον, άξια θεατρικής σπουδής.

Ο χορός, θανμάσιος, λειτούργησε, χάρη στα σκηνοθετικά εύρηματα, άνάμεσα σε παρωδία συμβατικών παραστάσεων τραγωδίας και σε όμολογία καθημερινής, κοινωνικής λιποθυμίας.

Η προσπάθεια του θίασου νά γεμίσει τó καθιερωμένο δίωρο της παράστασης με ένα - ουσιαστικά - μεγάλο μονόπρακτο, ίσως έπιβράδυνε τόν ρυθμό του έργου σε βάρος του. Πολλά στοιχεία της παράστασης με... άξιόλογο βελήνεκές δέν μπόρεσαν δυστυχώς νά περάσουν τή ράμπα και νά φτάσουν στην πλατεία, άπό φταιξιμο του κοινού ή των άδειων καθισμάτων. Σκηνοθεσία, έρμηνεία και σκηνικό, είχαν τις προϋποθέσεις νά γεμίσουν τήν πλατεία με... παραταγμένους Μπίντερμαν, προσκολλημένους στην κλισαρισμένη ήθικη και στην άπαίδευτη άντιμετώπιση της πραγματικότητας, μικρούς ταχτοποιημένους άγαθο-αστούς, που, γνωρίζοντας και άγνωώντας ταυτόχρονα τήν πράξη τους, επωάζουν με τήν έθελουφλία κι «άκνησία» τους τó τέρας του άφανισμού τους. Δίπλα-δίπλα όί θεατές, είναι τó ζωντανό σύμβολο του έργου και της παράστασης: Τό άτομο, τó σύνολο κι ή σχέση εύθύνης άνάμεσα τους.

"Αννυ Θ. Κολτσιδοπούλου

κυκλοφόρησε

ΟΥΪΛΙΑΜ ΦΟΣΤΕΡ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ

ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΑΠΟ ΤΟ 1948 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΤΟΜΟΙ Α' και Β'

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΙΣ

«ΔΩΡΙΚΟΣ»
Ζωοδ. Πηγής 2 - 4
Τηλ. 629.754

«ΤΥΜΦΗ»
Χαρ. Τρικούπη 23
Τηλ. 626.223

•μουσική•

με άφορμή τὰ δεινὰ τῆς 7ετίας

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κοινωνική άνατομία

τοῦ μουσικοῦ μαρασμοῦ μας

μιλᾷ ὁ Γιώργος Λεωτσάκος
στο Χάρη Ξανθουδάκη

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΩΤΣΑΚΟΣ: Γεννήθηκε στὶς 9.8.1935 στὴν Ἀθήνα. Μετὰ τὶς γυμνασιακές του σπουδὲς δούλεψε σὰ δημοσιογράφος καὶ παράλληλα σπούδασε θεωρητικά μετὰ τὸ συνθέτη Γιάννη Ἀνδρ. Παπαϊωάννου, παίρνοντας διπλωμα ἀντίστιξης καὶ φρούγκας ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ὡδεῖο. Μουσικοκριτικός τῆς «Καθημερινῆς» (ἀρχικὰ ἀντικαταστάτης τοῦ Μ. Δούνια), τῆς «Ἐκλογῆς» καὶ τῆς «Μεσημβρινῆς», ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο 1959 ὡς τὸν Ἀπρίλιο 1965. Μουσικοκριτικὸς τῶν «Νέων» ἀπὸ τὸ Μάη 1965 ὡς τὰ τέλη Μαρτίου 1975 καὶ ἤδη μουσικοκριτικὸς τοῦ «Βήματος». Ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς μουσικοὺς πολιτισμοὺς τῆς Ἀσίας ἀλλὰ ἔχει ἐγκύψει ξεχωριστὰ στὴν Ἑντεχνη Νεοελληνικὴ Μουσικὴ καὶ στὴν Ἱστορία τῆς. Τὸ θέμα αὐτὸ κάλυψε γιὰ τὸ «Λεξικὸ Σύγχρονης Μουσικῆς» τοῦ Τζὼν Βίντον (ἐκδ. Ἐ. Π. Ντάπτον & Σία, Ν. Ὑόρκη 1974) καὶ γιὰ τὴν 6η ἔκδοσιν (ἑτοιμάζεται) τῆς μεγάλης, πολὺτομης ἀγγλικῆς μουσικῆς ἐγκυκλοπαίδειας «Grove's Dictionary of Music and Musicians». Ἀπὸ τὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων ἔχει ἐπανειλημμένα ἐκστρατεύσει ἐνάντια στὶς σκοταδιστικὲς δυνάμεις τῆς μουσικῆς μας ζωῆς. Μελέτες του ἔχουν δημοσιευτεῖ στο Ἑλτίο Κριτικῆς Δισκογραφίας (Ἐκδ. «Λέσχης τοῦ Δίσκου») καθὼς καὶ στὴ Γαλλία, Ἰαπωνία κ.τ.λ.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ἡ ἔρευνά σας («ΝΕΑ», 9, 10, 11 καὶ 15.1.75) γιὰ τὰ διοικητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἄτοπα τῆς 7ετίας στὴν Κρατικὴ Ὁρχήστρα Ἀθηνῶν ἔφερε, ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ, ἕναν ἑλληνικὸ συμφωνικὸ σχηματισμὸ στὸ προσκήνιο μιᾶς πλατύτητος δημοσιότητας. Μήπως αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ Κ.Ο.Α. (ἡ ὁποιοδήποτε ἑλληνικὴ συμφωνικὴ ὀρχήστρα) μπορεῖ νὰ διαδραματίσει καὶ μορφωτικὸ ρόλο πρὸς τὸν ἀπ' ἐκεῖνο στὸν ὁποῖο περιοριζόταν ὡς τώρα; Καὶ πὼς φαντάζεστε τὸ ρόλο αὐτό;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πιστεύω βαθύτατα ὅτι ἡ Κ.Ο.Α., ὅπως κάθε ἄλλη ἑλληνικὴ ὀρχήστρα, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ διαδραματίσει τέτοιο ρόλο. Γι' αὐτὸ ὅμως χρειάζεται αὐτὴν ἡ ἀνανέωση τοῦ ὅλου τρόπου λειτουργίας της καὶ τῆς νοοτροπίας ποὺ τὸν ἐμπνέει. Στὴ φάση αὕτη κατὰ τέτοιο εἶναι δυσκολότατο. Ὅχι ἐπειδὴ λείπουν οἱ μουσικοὶ ποὺ πραγματικὰ ποιοῦν τὴν ὀρχήστρα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἀνανέωση ἐξαρτᾶται ἅμεσα ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῆς μουσικῆς μας ζωῆς, ποὺ εἶναι ἕνα πελῶριο λάθος. Ἰδιαίτερα συνδέεται μετὰ τὸ θεμελιακὸ πρόβλημα τῆς ὠδειακῆς παιδείας, ποὺ εἶναι ὁ πυρήνας αὐτοῦ τοῦ λάθους. Πρὶν λοιπὸν μιλήσουμε γιὰ τὴν Κ.Ο.Α. πρέπει ν' ἀναφερθοῦμε στὴν ὠδειακὴ μας παιδεία...

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τόσο ἄμεση εἶναι λοιπὸν ἡ σχέση ἀνάμεσα στὰ δύο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δραματικὴ, θὰ ἴλεγα. Μ' ἐξαίρεση μόνον τὸ Κρατικὸ Ὡδεῖο Θεσσαλονίκης (τὸ Ὡδεῖο Ἀθηνῶν εἶναι ἡμικρατικὸ) ὅλα τὰ μουσικὰ εκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς χώρας καὶ τὰ παραρτήματά τους εἶναι ἰδιωτικά – ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἐπαρχιακά ὠδεῖα ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ δήμους. Καὶ δὲν προσφέρουν μουσικὴ παιδεία μετὰ τὴν πλατύτητος ἔννοια τῆς λέξης. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὸ πιάνο, ὅπου τὰ πρᾶματα φαίνονται κάπως καλύτερα, καὶ τὶς ἐξαίρεσεις μερικῶν φωτισμένων καθηγητῶν ἄλλων ὀργάνων ἢ μαθημάτων, τὶς περισσότερες φορὲς δὲν προσφέρουν παρὰ στοιχεῖα μιᾶς τεχνικῆς ποὺ εἶτε εἶναι ξεπερασμένη, εἶτε διδάσκεται στραβὰ καὶ ποὺ σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις ἀγνοεῖ σχεδὸν τί ἔγινε στὴ μουσικὴ μετὰ τὸ 1900 ἢ τὸ 1920. Ἐπαρχιωτικότητας, σύμφωνα μετὰ τὰ τρέχοντα διεθνή κριτήρια, νοοτροπίας, βγάζουν ἕνα εἶδος ἐκτελεστὴ δίχως βαθύτερη μουσικὴ «κουλούρα» καὶ, συνηθέστατα, μετὰ ἑλλειμματικὴ τεχνικὴ ποὺ, δίχως ἐπιμόρφωση σὲ ξένα μουσικὰ ἰδρύματα, θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ σταδιοδρομήσει ἐπαγγελματικὰ σὲ κάθε ἄλλη χώρα, εὐρωπαϊκὴ, ἀμερικανικὴ ἢ ἀκόμη καὶ ἀσιατικὴ (Ἰαπωνία λ.χ.). Ἀνάμεσα στοὺς ἡμεροσήμες ἀπόφοιτους τῶν ὠδεῶν μας ὑπάρχουν, φυσικά, ἄπειροι προικισμένοι νέοι. Κι αὐτοὶ συναποτελοῦν ἕνα μεταναστευτικὸ ρεῦμα ὅλο μεγαλύτερο: στὴν ἀρχὴ ξεκινοῦν γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν παιδεία τους μετὰ κάποια ὑποτροφία, κρατικὴ, ἰδιωτικὴ ἢ ξένη. Στὸ ἐξωτερικὸ βρίσκουν καλύτερες συνθήκες – ἐπαγγελματικές, ἀσφαλιστικές, ἕνα κλίμα πνευματικότερο καὶ, τὰ τελευταῖα χρόνια, ἕναν ἄερα πολιτικῆς ἐλευθερίας. Τί φυσικότερο λοιπὸν ἀπὸ τὸ νὰ ριζώσουν καὶ νὰ σταδιοδρομήσουν ἐκεῖ, ὅπου, μάλιστα, εἶναι περιζήτητοι; Σὲ σημείο μάλιστα ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια, μερικοὶ ἀπὸ μᾶς νὰ ἀντιμετωπι-

ζουμε μ' εὐλογία καχυποψία, τουλάχιστον στὴν ἀρχή, ἐκείνους ποὺ γυρίζουν πίσω. Ἀναρωτιόμαστε: «Μήπως δὲν τοὺς σήκωσε τὸ ξένο ἐπίπεδο;»

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τόσο ἐλαστικά λοιπὸν εἶναι τὰ κριτήρια μετὰ τὰ ὁποῖα ἀπονέμονται τὰ μουσικὰ διπλώματα στὸν τόπο μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Σὲ πολλὲς περιπτώσεις περισσότερο ἀπ' ὅτι φαντάζεστε. Ὅσο λοιπὸν καὶ ἂν εἶναι πικρὴ ἡ ἀλήθεια, πρέπει πᾶν νὰ λέμε ἀνοιχτὰ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ποὺ συναποτελοῦν τὴ μουσικὴ μας ζωὴ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ, γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους, δὲ μπόρεσαν νὰ μεταναστεύουν. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι ἀνάμεσά τους δὲν ὑπάρχουν οἱ ἄξιοι καὶ προικισμένοι. Κι ἐκεῖνοι ὅμως φθείρονται ἀπὸ τὸ μαρασμὸ καὶ τὸ μέτρο τῆς ὑπανάπτυξης ποὺ, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐπιβάλλεται στὴ μουσικὴ μας ζωὴ. Τὸ μαρασμὸ αὐτὸ συντηροῦν ἕμμεσα ἡ ἄμεσα ἐδῶ καὶ δεκαετίες οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες οἱ ὑπεύθυνες γιὰ τὰ μουσικὰ μας πρᾶγματα (διαδοχικὰ ὑπουργεῖο Παιδείας, ὑπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ, τελευταῖα, ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ). Μετὰ τὰ χρόνια ἔγινε κατὰ τὸ ἐξωφρενικὸ, μοναδικὸ ἴσως στὰ παγκόσμια μουσικὰ χρονικά: τὸ κράτος, ὡς πρὸς τὴ μουσικὴ, νὰ εἶναι (ἔστω μετὰ κάποια σχηματοποίηση ἢ ὑπερβολή) τὸ πρυτανεῖο ποὺ, μέσω τῶν διαφόρων κρατικῶν μουσικῶν θεσμῶν, σπίρξει τὸν παραγόμενον ἀπὸ τὰ ὠδεῖα μας ἑρασιτεχνισμό! Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν ἀκούστηκε ἡ ὠδειακὴ παιδεία νὰ εἶναι ἰδιωτικὴ (καὶ ἀνεξέλεγκτη!) καὶ τὸ κράτος νὰ ἔρχεται νὰ καλύπτει τὰ στραβὰ τῆς, θεσμοποιώντας τα σὲ βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ τοῦ φορολογούμενου ποῦ, φυσικά, ποτὲ δὲν τοῦ ἄνοιξαν τὰ μάτια γιὰ νὰ δεῖ τί ποιότητας μουσικὴ πρέπει ν' ἀπαιτῆσει!

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θὰ μπορούσατε νὰ δώσετε ἕνα παράδειγμα τοῦ πὼς συντηρεῖται, πὼς θεσμοποιεῖται ὁ μαρασμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὸ κράτος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Καὶ βέβαια. Ἄς

ΑΓΟΡΑ Ὑφαντὰ – νυφικά – φορέματα.

- Δουλεμένα μετὰ τὸ χέρι,
- Δουλεμένα μετὰ παλιὰ αὐθεντικὰ κεντήματα,
- χειροποίητες δαντέλλες.

- Νυφικά ποὺ μετὰ τὴν ἀπλὴ γραμμὴ τους τονίζουν τὴν προσωπικότητά σας.
- Στὴν «ΑΓΟΡΑ», Κυδαθηναίων καὶ Κόδρου 15 στὴν Πλάκα (τηλ. 32.47.610) θὰ βρῆτε κάθε τι γιὰ νὰ φτιάξετε μιὰ ξεστῆ γωνιά στὸ σπίτι σας ἀπὸ νερα-

- μικὰ στὸ χέρι, χάλκινα, ἀντίκες, εἰκόνες καὶ κοσμήματα ἀντίγραφα τοῦ λαϊκοῦ μας μουσεῖου, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀσήμι σὲ πλούσια συλλογὴ.
- Γιὰ τὶς ἀναγνώστριες – ἀναγνώστες τοῦ «ΑΝΤΙ» εἰδικὲς προσφορές.

πάρουμε λ. χ. τὸν περιβόητο κα-
τοικὶδ νόμο 2010/1942, τὸν ἰδρυ-
τικὸ νόμο τῆς Κ. Ο. Α., πού, ὅπως
καὶ ἄλλοτε ἔγραφα, τὸ ἄρθρο 14
τοῦ, νομοθέτησε τὴν ἀσφυξία στὴ
μουσικὴ μας ζωὴ:

«Πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς ἐξυπη-
ρέτησως ἐκτὸς τοῦ κυρίου
ἔργου τῆς Σ. Ο. Α. (δηλ. τῆς
Συμφωνικῆς (τοῦ Ὁδείου)
Ἀθηνῶν, πού ὁ νόμος κρατι-
κοποιῖσε) καὶ ἐτέρων καλλι-
τεχνικῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου,
ἐπιτρέπεται εἰς τὰ μέλη τοῦ
μονίμου καὶ τοῦ ἐκτάκτου
καλλιτεχνικοῦ προσωπικοῦ
τῆς Σ. Ο. Α. ὅπως μετέχῃσι
τῆς ὁρχήστρας τοῦ Ἑθνικοῦ
Θεάτρου (δηλ. τῆς Λυρικῆς
Σκηνῆς) ἢ τῆς μονίμου ὁρχή-
στρας τῆς Ἀνωνύμου Ἑλλη-
νικῆς Ραδιοφωνικῆς Ἑται-
ρείας (δηλ. τὸν μετέπειτ'
Ε. Ι. Ρ. Τ.). Οἱ ὁργανισμοὶ οὗ-
τοι ὑποχρεοῦνται νὰ προσ-
λαμβάνωσι τὰ μέλη τῶν ὑπ'
αὐτῶν καταρτιζομένων ὁρχή-
στρῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Σ. Ο.
Α. (ὑπογράμμισι δική μας)
μόνον δὲ ἐφ' ὅσον ἐν τῇ πλή-
ρως συγκεκριμένῃ Σ. Ο. Α.
δὲν ὑπάρχουσιν ἑταίρισμα
πρὸς συγκεκριμένους αὐτῶν ὁρ-
γανα ἐπιτρέπεται ἡ πρόσληψις
μουσικῶν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς».

Νά πῶς δημιουργήθησαν «πόστοι»
ἐπὶ δεκαετίες ἀπόρθητα ἀπὸ τοι-
νότερους! Ἡ παράγραφος αὕτη
θέσπισε τὴν περίφημη πολυθεσία
τῶν μουσικῶν ὁρχήστρας (ἐξά-
λουθι ὡς σήμερα) ἐπειδὴ τὸ κρα-
τος δὲν θέλησε ποτὲ ν' ἀμείψει το
μουσικὴ, πού ὡς «μονοθεστί»
δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐργάζεται
παρὰ μόνο στὴν Κ. Ο. Α., στὴ Λυ-
ρικὴ ἢ στὸ Ε. Ι. Ρ. Τ., μὲ τόσα χρή-
ματα ὅστε νὰ ζεῖ ἀξιοπρεπῶς. Κι
ἀφοῦ τὸ κράτος ἦταν ὁ μόνος, οὐ-
σιαστικὰ, ἐργοδότης τοῦ «σοφί-
στου» μουσικοῦ, νὰ πῶς οἱ νι-
μας, ἰδίως οἱ προικισμένοι, βρι-
σκοτάς ὅλες τῆς θέσεως κλειστές,
πῆραν τοὺς δρόμους τῆς ξενιτιάς.
Ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ, ἡ πολυθεσία
τῶν μουσικῶν σήμαινε, μοιραία,
λίγες δοκιμὲς γιὰ κάθε ὁρχήστρα.
Πράγμα πού, παράλληλα μὲ τὴν
τεχνικὴ ἀνεπάρκεια πολλῶν στε-
λεχῶν, ἀνάγκασε (ἢ βόλεψε...) τὶς
οὐσιαστικὰ ἀνεξέλεγκτες, ἐπὶ δε-
καετίες, στὸν προγραμματισμὸ
τοῦς, γενικὲς διευθύνσεις τῆς Κ.
Ο. Α. νὰ παίζουσιν τὰ ἴδια καὶ τὰ
ἴδια ἔργα (Μπράμς, Μπετόβεν,
Τσαϊκόφσκι...) ὅλο καὶ χειρότε-
ρα... Γενικά, τὰ μορφωτικά μας
Ἰνστιτούτα δὲν ἦταν παρὰ νομο-
παρασκευαστικὲς ὑπηρεσίαι πού
ἔγραφαν στὰ παλιά τοὺς παπού-
τσια τὸ μακροπρόθεσμο μουσικὸ
καλὸ τοῦ τόπου καὶ κοιτοῦσαν
«νὰ μπαλώσουν» τὰ διαθέσιμα
(ἀκατάλληλα συνήθως) πρόσωπα
καὶ νὰ διαγωνίσουν τὰ κακῶς κεί-
μενα. Παράδειγμα τὸ Β. Δ. τῆς
26.4.1951 (Φ. Ε. Κ. 130, Τεύχος
Α' τῆς 4.5.1951, σελ. 899) πού
καθορίζει τὰ προσόντα τοῦ γενι-
κοῦ διευθυντῆ καὶ τῶν ἀρχιμου-
σικῶν τῆς Κ. Ο. Α. Τὰ ἄρθρα καὶ οἱ
παράγραφοι τοὺς ἀναφέρονται
σέ... συγκεκριμένα πρόσωπα καὶ
εἶναι γνωστὰ στοὺς μουσικοὺς
κύκλους σὰν «φωτογραφίες»!

Ἀνάλογες τάσεις ἐξυπηρέτησις
συγκεκριμένων προσώπων δια-
φάνηκαν εὐκόλα καὶ στὸ νέο ὁρ-
γανισμὸ τῆς Κ. Ο. Α. πού ἐπεξε-
ργάζεται τὴ στιγμή αὕτη τὸ
Ἰνστιτούτο Πολιτισμοῦ – μὲ τὴ
συνεργασία ἑγκυρῶν μουσικῶν
παράγοντων. Ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ
τὸ σχέδιο πού προτάθηκε γιὰ συ-
ζήτηση (εὐτυχῶς εἶναι βέβαιο ὅτι
θ' ἀλλάξει!) διαγράφεται μ' ἐνά-
ργεια ἡ διάθεση τοῦ γραφειοκρατι-
κοῦ συντηρητισμοῦ πού τόσο
ἐβλάψε τὴ μουσικὴ μας!

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μ' ἔνα τέτοιο παρὸν
καὶ παρελθὸν πῶς θὰ προχωρήσει
ἡ Κ. Ο. Α. στὸ μέλλον πού τῆς
ἀξίζει;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πρῶτα-πρῶτα μ'
ἔνα «ὁργανισμὸ» πού νὰ μὴν ἔχει
σὰ γνώμονα τὰ συμφέροντα ὀρι-
σμένου προσώπου ἢ ὀρισμένης
κατηγορίας προσώπων (δηλαδὴ
τὰ στενὰ συμφέροντα τῶν μουσι-
κῶν) ἀλλὰ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο
τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ λιγό-
τεροι τῶν 200 μουσικοῦ ποῦ αὕτη
τὴ στιγμή σκοτώνονται μεταξὺ τῆς
Κ. Ο. Α., Λυρικῆς καὶ Ε. Ι. Ρ. Τ.
πρέπει ἀπ' ἐδῶ καὶ μπροστὴ νὰ
ἔχουν μὴ μόνον θέσι σὲ μὴ ἀπ'
ὅλες αὐτὲς τῆς ὁρχήστρας καὶ μὲ
μεγάλον μισθὸ, τιμαριθμικὰ ἀνα-
προσαρμοζόμενο, πού νὰ καλύ-
πτει πλήρως τὶς ἀνάγκες τοὺς σὰν
ἀνθρώπων καὶ καλλιτεχνῶν.
Ὅπου ὑπάρχουν κενὰ πού δὲν
μποροῦν νὰ συμπληρωθοῦν σ' α-
σὶά, διαφορετικὰ, νὰ καλυ-
φθοῦν μὲ ἄλλους ξένους πού
νὰ διδάξουν, παράλληλα, ὅχι πιά
στὰ Ὁδεῖα μας, ἀλλὰ σ' ἔνα ἀνώ-
τατο μουσικὸ ἐκπαιδευτικὸ
ἴδρυμα – τὴ Μουσικὴ Ἀκαδημία,
πού ὁραματίζομαι τελείως ξεκομ-
μένη ἀπὸ τὶς ὡς τώρα ὀδειακὲς
παραδόσεις μας – μὲ τὴ συνδρομὴ
Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν πού δια-
πρέπουν στὸ ἐξωτερικόν. Νὰ ἐπι-
κρατήσῃ γιὰ ἔνα εὐλόγον χρονικὸ
διάστημα ἔνα ἐλαστικὸ σύστημα
πλουσίων συνταξιοδοτήσεων πού
νὰ ἐπιτρέπει τὴν ἐξοδὸ τῶν μου-
σικῶν ἐκείνων πού κρίνονται
ἀνεπαρκεῖς. (Σὲ ἔξενες, μουσικὰ
προοδευμένες, χώρες, ὁ νέος,
ἀκόμη, ἐκτελεστής πού θὰ κριθῇ
ἀκατάλληλος, λ.χ. γιὰ τὴ Φύλαρ-
μονικὴ τοῦ Βερολίνου, εἶναι περι-
ζήτητος σὲ ὁρχήστρες μικρότερων
πόλεων. Ἐμεῖς ὅμως σ' Ἀθήνα
καὶ Θεσσαλονίκῃ διαθέτουμε
καμὶ 300 ῥιά μουσικοὺς ὅλους
κι ὅλους καὶ τὸ ἐπίπεδο εἶναι ἡδὴ
ἀπὸ τὰ χαμηλότερα τοῦ κόσμου.
Τὸ σύστημα λοιπὸν τῶν καλῶν
συνταξιοδοτήσεων εἶναι ὁ μόνος
ἀνθρωπιστικὸς τρόπος λύσεως τοῦ
προβλήματος). Πῶς θὰ κρίνονται;
Ὅπως σ' ὅλες τῆς ὁρχήστρες τοῦ
κόσμου – μὲ αὐστηρότατες ἐξετά-
σεις, κάθε δύο χρόνια, ὅχι μόνο
γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση ἐκείνων
πού δὲν ἀποδίδουν ἀλλὰ γιὰ ἀνα-
κατάταξη τῶν ἀναλογίων – νὰ
μπορεῖ ὁ ἄξιος βιολιστὴς ἢ βι-
ολοντσελίστας πού παίζει στὸ τε-
λευταῖον ἀναλόγιον καὶ πού, χάρι
στὴ νέα μισθολογικὴ μεταχείριση,
θὰ ἔχει χρόνον μελέτης, νὰ καθήσῃ
στὸ πρῶτον. Ξέρω πῶς κατὰ τέτοιον
δὲν ἔγινε ποτὲ ὡς τώρα στὴν Ἑλ-
λάδα καὶ πῶς θὰ θίξῃ βαθιὰ τὴν
κακῶς ἐννοούμενη εὐαίσθησι

τῶν μουσικῶν μας, ἀλλὰ δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ γίνῃ διαφορετικὰ. Για-
τί ἡ «εὐαίσθησις» αὕτη (μήπως
ἔτσι δὲν ἔτρεμαν καὶ τρέμουν τὴ
μονοθεσία;) δὲν εἶναι παρὰ ἔνα
ἀκόμη ἀποτελεσματὸς τῆς φοιτη-
τικῆς ἀλλοτριώσεώς τοὺς ἀπὸ τὴν τέχνη
τοῦς – ἀπεργασμένης ἐπὶ γενεῖς
ἀπὸ ἔνα κράτος-προστάτῃ ἰδιωτι-
κῶν μικροσυμφερόντων ἢ τῶν
συμπλεόντων μὲ τοὺς ἰσχυροὺς
τῆς στιγμῆς. Φυσικά, κάτω ἀπὸ
τὶς νέες συνθήκες, ἡ Κ. Ο. Α. (ἢ
ὅποια ἄλλη ὁρχήστρα) θὰ κάνει
πολὺ περισσότερες δοκιμὲς καὶ τὰ
προγράμματα θ' ἀνανεωθοῦν.

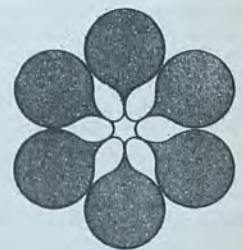
ΕΡΩΤΗΣΗ: Κι ὁ ρόλος τοῦ γενι-
κοῦ διευθυντῆ ποὺς θὰ εἶναι;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ἄς ποῦμε μάλλον
ποῖος... δὲν πρέπει νὰ εἶναι! Δὲν
πρέπει νὰ εἶναι δικτάτορας! Ὁ
καλλιτεχνικὸς προγραμματισμὸς
πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ κύριον
λόγον ἀπὸ μὴ καλλιτεχνικὴ ἐπι-
τροπὴ ὅχι μόνον ἀποτελούμενη
ἀπὸ προσωπικότητες ἀδιάβλητου
κύρους (πού δὲν θὰ θελήσουν, με-
ταξὺ ἄλλων, νὰ εὐλογήσουν τὰ γέ-
νια τοὺς) ἀλλὰ καὶ ἐνήμερη στὴ δι-
εθνῇ μουσικῇ ἐπικαιρότητα καὶ
εὐαίσθητῃ σ' αὐτήν, πού νὰ φρονι-
τίζει γιὰ τὴν ἰσομερὴ καὶ ὁρτια
προβολὴ ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ
τάσεων τῆς μουσικῆς, τὴ συ-
στηματικὴ καὶ σωστὴ παρουσίαση
τῆς Ἑντεχνης Νεοελληνικῆς
Μουσικῆς μας καὶ γιὰ τὴν ἐπιλογὴ
σὰν «κεκλημένων» ἀρχιμουσικῶν
καὶ σολίστ ὅχι ἐκείνων πού πρέπει
νὰ «βολέψουμε», ὅσο ἐκείνων πού
θὰ ἀποδοῦσαν ἀρτίοντα τὰ ἔργα
πού πρέπει νὰ γνωρίσει τὸ κοινόν.
Οἱ ἄλλοι... Νά ὅμως γιατί θὰ
ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν πολλὲς ὁρ-
χήστρες (πόσο θὰ ὠφελοῦσε ὁ
συναγωνισμός!), νὰ γιατί στὰ
ὀδεῖα μας πρέπει νὰ ξαναζωντανέ-
νῃσι (ἀν ὑποσθεθῇ ὅτι ἔζησε
ποτέ...) ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν
ὁρχηστρῶν. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι
γυρίσαμε ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκινή-
σαμε – στὰ ὀδεῖα!

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αὕτη τὴ στιγμή πῶς
ἔχουν τὰ πράγματα μὲ τὴν Κρα-
τικὴ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
τῶν κ. κ. Τότσου καὶ Βασιλείου
στὸ Ἰνστιτούτο Πολιτισμοῦ ἔγινε
ἓνα βῆμα πού δὲν μπορούμε ν'
ἀγνοήσουμε. Ἀνατέθηκε προ-
σωρινὰ («μέχρι νομοθετικῆς ρυθμί-
σεως») τοῦ θέματος τῆς ὁρχή-
στρας) ὁ καλλιτεχνικὸς προγραμ-
ματισμὸς σὲ μὴ 5μελὴ ἀρχικά,
3μελὴ σήμερα (μεσολάβησε μὴ
σύντομη ἐπιστροφή τοῦ τόσο καλ-
λιτεχνικὰ καὶ διοικητικὰ διαβλη-
τοῦ γεν. διευθυντῆ Α. Παρίδη)
ἐπιτροπὴ μουσικῶν τῆς ὁρχή-
στρας. Μ' ὅλο πού εἶχε ἐλάχιστα
χρονικά περιθώρια γιὰ νὰ πρα-
γματοποιήσῃ τὶς προθέσεις τῆς
στὸ δῆμιον κατὰ τὸ ὁποῖον ἄσκησε
οὐσιαστικὰ τὰ καθήκοντά της (ὡς
τὸ Δεκέμβριον τοῦ '74), ἡ ἀνανέ-
ωση προγραμμάτων, μαέστρον
καὶ σολίστ στάθηκε κατὰ πού ξε-
χωρήει μέσα σ' ὅλη τὴ μελαγχό-
λική ἱστορία τῆς Κ. Ο. Α. Δημι-
ουργεῖ ἓνα προηγούμενον – ἓνα
ἐλάχιστον, ἔστω, προηγούμενον.
Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα, σ' ἀρκετὰ
προγράμματα ἔβαλε καὶ πάλι τὸ
ἀτσάλον χέρι τοῦ ὁ Παρίδης. Ἀλλὰ
καὶ πάλι, ἐπειδὴ δὲ διηθύνει ἐκεῖ-
νος, δόθηκε ἡ εὐκαιρία σ' ὅλους
τοὺς νέους μας νὰ περάσουν ἀπὸ
τὸ «πόντιον» τῆς Κρατικῆς καὶ
νὰ δώσουν γιὰ μὴ ἀκόμη φορὰ τὸ
μέτρο τῆς ἀξίας τοὺς. Αὕτη τὴν
«παρέλαση τῶν κεκλημένων» κα-
λύπτουν καὶ τὰ κριτικὰ σημει-
ώματα μας τοῦ α' τριμήνου τοῦ
1975 πού δημοσιεύονται σ' ἄλλες
σελίδες.

Χάρης Ξανθουδάκης

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

τοῦ Α. Γ. Ξύδη

Σύγχρονοι Κύπριοι
Ζωγράφοι καὶ Γλύπτες

Μιὰ ἐκθεση πού πρέπει νὰ τὴ δοῦν ὅλοι, στὴν Πινακο-
θήκη (17.4 - 12.5.75). Οὔτε γιὰ τὴν ἀριστουργηματικὴ
«Πράσινη γραμμὴ τῆς Λευκωσίας» τοῦ ἀσπούδαχτου
μαρτυρικοῦ Μιχάλη Κιάσιαλον, οὔτε γιὰ τὰ τρία ἔργα
τοῦ Διαμαντῆ, τοῦ σπουδαγμένου πού ξαναβοῶν κατὰ
στὸ λαὸ μὴ γνήσια ἀγνότητα, οὔτε γιὰ νὰ διαπι-
στώσουμε πῶς ἡ μέση στάθμη τῆς ἐκθεσεως τούτης 42
καλλιτεχνῶν μὲ 72 ἔργα, ὁργανωμένης «ἐκ τῶν ἐνόν-

των», στέκεται μάλλον ψηλότερα από το Ζάππειο. 'Αλλά για τὰ ἀπίστευτα ἔργα τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὰ Δημοτικά καὶ τὰ Γυμνάσια τοῦ νησιοῦ.

Αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔχουνε λύσει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωγραφικῆς, ἀγνοώντας ἀπλῶς τὴν ὑπαρξή τους. Σκηνὲς πολέμου, φωτιάς, βομβαρδισμοῦ, ρηματοῦ, ὅπως δέκα χρόνια πρὶν ἔβλεπα κατὰπληκτος σκηνὲς παιχνιδίου καὶ καθημερινῆς ζωῆς, καταγραμμένες μ' ἓνα μάτι ψυχραῖο καὶ καθαρό, μ' ἓνα χέρι σταθερό, μὲ τὸ ὕψος τοὺς τὸ ἐξπρεσιονιστικό, τὸ ἀφηγηματικό, ἡ

τὸ περιγραφικὸ ὁλότελα διαμορφωμένο, μὲ τὴ σιγουριά δασκάλων τῆς τέχνης στὴν ὁποία δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ μαθητὲς, καὶ τὴν ἀμεσότητα αὐτὴν ἀκριβῶς ποὺ ζήλευε ὁ Πικάσο.

Κυπριόπουλα, Κκάσιαλος, Διαμαντῆς, τρία διαφορετικὰ μαθήματα μιᾶς ἰδίας ἀγνότητος μέσα στὴν πυρὰ ποὺ κατακαίει τὸ νησί.

«Πανελλήνια» Πρῶτες ἐντυπώσεις

Στὴν πρώτη τούτη θεώρηση τῆς 13ης Πανελληνίας Ἐκθεσῆς ποὺ ἀνοίξε πρὶν 10 μέρες (Ζάππειο 7.4-20.5.) θὰ προσπαθῶ νὰ ἐπισημάνω συνοπτικὰ τὰ γενικά της χαρακτηριστικά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα θετικά στοιχεία:

— Περισσότερη ἀνέση στὴν ἐκθεση τῶν 978 ἔργων - ἄραγε ἦταν περισσότερος χώρος διαθέσιμος;

— Μέση ποιότητα κάπως ψηλότερη ἀπὸ τὶς τρεῖς προηγούμενες Πανελλήνιες, κυρίως ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ 287 καινούριων καλλιτεχνῶν, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 43% τοῦ συνόλου τῶν ἐκθετῶν.

— Ἡ πλειονότητα τῶν καινούριων ἀνήκει στὸ πλῆθος ἐκείνων ποὺ ἀπέχον ἀπὸ τὶς Πανελλήνιες τῆς δικτατορίας. Τὸ ὅτι σήμερα μετέχουν, ἔστω καὶ συμβολικά, θ' ἀποδειχθεῖ βῆμα θετικὸ πρὸς τὴν ἐξάλειψη μερικῶν ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς δικτατορίας, ποὺ ὑπῆρξαν καὶ στὸ καλλιτεχνικὸ πεδίο ὁλέθριες, ἀν ὁδηγήσει σὲ μιὰ γνήσια συνεργασία ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ ἐπιδιώκουν τὴν προαγωγὴ τεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ ἐπίκριση τῶν πολλῶν ἄξιων καλλιτεχνῶν ποὺ δὲ μετέχουν στὴν Πανελλήνια γιατί πίστεψαν, κ' ἐγὼ μαζί τους, πὼς τὸ βῆμα αὐτὸ δὲν προετοιμάστηκε σωστά, πὼς δὲν ὑπῆρξε ἀρκετὰ τολμηρὸ καὶ ἀποφασιστικό, ὥστε ν' ἀποτελέσει πραγματικὴ πρόοδο, πὼς ἴσως νὰ μὴ χρειάζονταν κἀν ἡ Πανελλήνια. Τὸ ὅτι τελικὰ πραγματοποιήθηκε ἴσως νὰ μὴ ὀφείλεται τόσο στὴν ἑλλειψη τόλμης, ὅσο σὲ μιὰ ράθυμη κλίση τῶν ὀργανωτικῶν φορέων πρὸς τὴν «πεπατημένη» ὅλων τῶν Πανελληνίων, συνδυασμένη μὲ συναισθηματὰ ἐνοχλῆς γιὰ τὰ «κακῶς κείμενα», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ παραμεριστεῖ ἡ ἀχλὺ πὸν θολώνει καὶ συγχέει ἄξιες καὶ ἀναξιοτήτες. Μιλᾶω τώρα γιὰ ἓνα φαινόμενο τῆς μετα-δικτατορίας ποὺ ἐκτείνεται πολὺ πέρα ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικὰ πράγματα τοῦ τόπου — ἀκόμα μιὰ ἀπόδειξη τοῦ πόσο σήμερα μπλέκονται τέχνη καὶ κοινωνία. Ἡ συντήρηση τῆς σύγχυσης, συνδυασμένη μάλιστα μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, παρακωλύει τὴν ἀναζήτηση αἰτίων, τὴν ἀπό-

τιστικά, ἀλλὰ προσπαθώντας νὰ ἐτάσει πὼς λειτουργοῦν τὰ εἰκαστικά-πλαστικά ἀνακλαστικά τοῦ κάθε καλλιτέχνη ἀτομικά, μὲς ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο ἔργο ποὺ ἀποφάσισε καὶ ἔστειλε στὴν Πανελλήνια, ποὺ ἐγινε δεκτὸ ἀπὸ μιὰν ἐπιτροπὴ καλλιτεχνῶν, καὶ ποὺ ἐμφανίζεται σήμερα στὸ Ζάππειο.

Μὲ τέτοιο περίπου ὑπόστροφωμα σκέψεων καὶ θέσεων, καὶ δίχως νὰ μ' ἐπηρεάζουν οἱ παλιότερα καὶ πρόσφατα δημόσια διατυπωμένες ἔντονες ἀμφιβολίες μου γιὰ τὴ χρησιμότητα γενικά τοῦ θεσμοῦ, θὰ περάσω τώρα στὴ θεώρηση τῶν ἀρνητικῶν, κατὰ τὴ γνώμη μου, στοιχείων τῆς σημερινῆς 13ης Πανελληνίας.

Εἶναι σχεδὸν ὅλα τὰ μόνιμα μειονεχτήματα τοῦ θεσμοῦ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὡς φαίνεται ἦταν καταδικασμένη νὰ μὴ ἀπαλλαγεῖ ἡ σημερινή. Ἰσως θὰ πρεπε νὰ χαιρετίσω τὸ γεγονός πὼς δὲ μοῦ προκύπτει κανένα χτυπητὸ καινούριο.

— Μέγα πλῆθος ἔργων. Ἄν τούτα ἀποτελοῦν τὰ καλύτερα ἀπὸ τὰ 4032 ποὺ ὑποβλήθηκαν, πρέπει νὰ προβληματίσουν ἰδιαίτερα τὸ πληροφορημένο κοινὸ γιὰ τὴ στάθμη τῆς σημερινῆς μας τέχνης. Σὰν κριτικὸς γνωρίζω πὼς οἱ κορυφές τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν μὲς σηκώνουν τὴν στάθμη αὐτὴ πολὺ ψηλότερα ἀπὸ τὴ μέση στάθμη τῆς ἐκθεσῆς τούτης, ἀκόμα καὶ μὲ τὶς συνέπειες τῆς ἐφταετίας. Ἀνησυχῶ ὅμως γιὰ τὸ

πλῆθος τοῦ ἀπληροφόρητου κοινοῦ ποὺ ἐπισκέπτεται τὸ Ζάππειο σὰν ἐκκλησία (μιλώντας χαμηλῶς καὶ ντυμένο τὰ καλά του) ὄχι μόνον ἀπὸ περιέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐφροση νὰ ἐνημερωθεῖ καὶ νὰ ἐμπλουτίσει τὴν παιδεία του. Τὴ ἐντύπωση θ' ἀποκομίσει ὁλος αὐτὸς ὁ κόσμος γιὰ τὶς εἰκαστικὲς τέχνες τοῦ τόπου μας, ποὺ, καθὼς πιστεύει, ἐκπροσωποῦνται ἐδῶ στὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο τμήμα τους. (Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ἐδῶ πὼς φοβάμαι περισσότερο τὴν καλὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν κακὴ). Τὸ πρόβλημα βέβαια δὲν εἶναι καινούριο. Μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει καὶ τὸ 1957 μ' εὐκαιρία μιᾶς δημοσιογραφικῆς ἐρευνας γιὰ τὴν 5ῃ Πανελλήνια, καὶ τὸ 1965, ὅταν, στὴν 8ῃ Πανελλήνια, ὁργανώθηκε σὲς αἶθουσες τοῦ Ζάππειο μιὰ σειρά ἀπὸ κατατοπιστικὲς ὁμιλίες τεχνοκριτῶν καὶ αἰσθητικῶν γύρω ἀπὸ τὰ ἐκθετόμενα ἔργα. Τὸ καινούριο εἶναι πὼς πέρασε ἀπὸ τότε μιὰ δεκαετία — καὶ τί δεκαετία — κ' ἐνὸς ἡ στάθμη τῶν ἔργων ποὺ παρουσιάζονται ἐμφανίζεται νὰ παραμένει περίπου ἴδια, ἡ συνειδητοποίηση καὶ ἡ εὐαισθητοποίηση τοῦ κοινοῦ τὸ ἔχει κάνει πιὸ ἀπαιτητικό, δίχως νὰ τὸ ἔχει ἐνημερώσει.

— Φαινομενικὰ ἀσυνάρτητη παρουσίαση τῶν ἔργων. Σκόρπισμα τῶν ἔργων ἐνὸς καλλιτέχνη σὲ διαφορετικοὺς τοίχους ἢ καὶ αἶθουσες, μὲ συνέπεια νὰ δυσκολεύεται ἡ συνολικὴ ἐντύπωση ποὺ χρειάζεται τὸ κοινὸ. Συμβαίνει ν'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΕΡΓΟΣ

Σόλωνος 128 - Τηλ. 606.207

Ἔντουαρντ Λούττβακ

ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ἡ τεχνικὴ τοῦ Πραξικοπήματος γιὰ νὰ καταληφθεῖ ἡ ἐξουσία σ' ἓνα κράτος

Ρισάρ Γκομπέν

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΡΙΣΜΟΥ

ἡ Θεωρία τοῦ Ἀριστερισμοῦ γιὰ τὴ σύγχρονη καὶ τὴν μελλοντικὴ κοινωνία

άδικούνται έτσι ιδιαίτερα δυο-
τρείς καλλιτέχνες που μετέχουν
για πρώτη φορά. Οί περισσότεροι
έχουν δίπλα-δίπλα αρραδιασμένες
δλως τους τις δυνατότητες.

— Προτίμηση των πρώτων (κον-
τύτερα προς την είσοδο) αΐθου-
σών για τους διάσημους νεκρούς,
γ' έπειτα για τους ζωντανούς
γνωστούς, καθιερωμένους και
ήλικιωμένους καλλιτέχνες, με πα-
ραμερισμό των άγνωστων νεότε-
ρων στις μακρινότερες αίθουσες,
όπου είναι δύσκολο να τους
προσέξουν όσοι φτάσουν ως εκεί.
"Αν π.χ. ο Θωμόπουλος, ο Γεωρ-
γιάδης, ο Τεΰγος Μαλάμου, ο Σι-
κελιώτης, ο Δανιήλ Δανιήλ αναρ-
τούνταν σε μιάν από τις πιό
μέσα αίθουσες, όπως έγινε π.χ. με
το Στάμο ή την Κατράκη, το έργο
τους δε θα ζημιωνόνταν, θα το
πρόσεχαν γιατί θα το αναζητού-
σαν εκείνοι που το εκτιμούν, και
θα έμεναν οι μπροστινές αίθουσες
για την παρουσίαση νεότερων,
άγνωστων, που θα έκρινε η Κρι-
τική Έπιτροπή πώς άξιζε να προ-
βληθούν. Τώρα ενώ «αριστινδην»
δεν υπάρχουν από τον κανονισμό
(αλήθεια, έχει δημοσιευθεί που-
θενά ο κανονισμός;), δημιουργο-
γούνται μερικοί από το σύστημα
ανάρτησης.

— Ορισμένοι κανόνες ή έθιμα
που τηρούνταν πριν απ' τη δικτα-
τορία, καθιερωμένοι από έλλη-
νική και διεθνή πρακτική, δεν τη-
ρούνται τώρα:

α) ότι θα εκθέτονται το πολύ
τρία έργα κάθε καλλιτέχνη. Έδώ
έμφανίζονται πολλοί με 4, μερικοί
μάλιστα με 5.

β) ότι θα πρέπει τα έργα να εΐ-
ναι πρόσφατα, φτιαγμένα δηλαδή
στο μεσοδιάστημα ως την προ-
ηγούμενη Πανελλήνια. Έδώ εκ-
θέτονται έργα που ζωγραφήθη-
καν από το 1953 ως το 1971, με-
ρικά μάλιστα από εκθέτες που με-
τείχαν και στις προηγούμενες Πα-
νελλήνιες.

γ) ότι οι καλλιτέχνες-μέλη της
Κριτικής και της Οργανωτικής
Έπιτροπής δε μετέχουν στις εκ-
θέσεις των οποίων την κρίση και
την οργάνωση έχουν αναλάβει.
Έδώ τα 12 μέλη των δυο έπιτρο-
πών μετέχουν με 25 έργα.

— Καλή ή ιδέα να τιμηθούν νε-
κροί καλλιτέχνες. Όμως λειψή
και προχειρολόγια ή πραγματώσις
της. Ευνύχως διορθώθηκε η απα-
ράδεκτη παρουσίαση των δυο
γλυπτών του Άράρη δίχως βά-
θρα. Το κοινό θ' αναρωτιέται με
ποιο κριτήριο έγινε ή έπιλογή
καλλιτεχνών και έργων. "Αν πρό-
κειται για τους νεκρούς της έφτα-
ντίας, τί κάνουν εδώ καλλιτέχνες
που πέθαναν πριν το 1967 (Πα-
παλουκάς 1957, Μπουζιάνης
1959, Τσίγκος 1965) και γιατί
λείπουν άρκετοί που πέθαναν από
το 1967 κ' έπειτα, π.χ. Άργυρός,
Βασιλικιώτης, Βυζάντιος, Κορογι-
αννάκης, Κοσμαδόπουλος, Λεφά-
κης, Οίκοινομίδου, Παπανούτσου,
Πλακοθάρης, Τόμπρος; Και ποιά
γνώμη θ' αποκομίσει το κοινό από
το πρωτόλειο του Σκλάβου — που
οί νεότεροι δεν έχουνε δει ποτέ
έργα του — ή από τα μέτρια έργα
του Τσίγκου; Μόνον ο Παπαλου-

κάς στέκεται, με τους τρεις πίνα-
κές του, επιβεβαιώνοντας όλη την
ευαίσθητη φυσικότητά του. Προ-
χειρότητα διακρίνει επίσης και το
ξεχωριστό φυλλάδιο που θα χρη-
σιμεύει για κατάλογος αυτής της
τιμητικής προσφοράς, αν πληρο-
φορούσε το κοινό για τα εκτιθέ-
μενα έργα αντί ν' αναπαράγει σε
κακές φωτογραφίες έργα που δεν
εκθέτονται.

— Χαμηλότατη πάντα στάθμη
της γλυπτικής.

— Αναφέρω, όσο είναι καιρός
να επανορθωθούν, και δυο άτο-
πήματα που άφορούν την παρου-
σίαση συγκεκριμένων καλλιτε-
χνών:

— Του Δημ. Κοντού τα δυο
«Λατρευτικά» (άρ. 369,370) μόνο
με τις άγιογραφίες δε μπορούσαν
ν' αναρτηθούν.

— Στου Πατσόγλου το έργο
«Σκοτωμένος Άδελφός» (άρ.
690) ο νεκρός πρέπει να κείται
πεσμένος πάνω σε μιά πόρτα, οά
σε φορείο, κι από πάνω του, όρ-
θια, να στέκεται ή αδελφή του —
όχι όρθιος, άκουμπισμένος σε μιά
πόρτα (έτσι τουλάχιστο είχε εκτε-
θεί στο Παρίσι). Αυτό και το άλλο
έργο (άρ. 691) του νέου τούτου
καλλιτέχνη είναι από τα πιό άξι-
ολογα γλυπτά της έκθεσης.

Την περιδιάβαση των αΐθου-
σών, και την ένδεχόμενη έπιση-
μανση άξιοπρόσεχτων έργων θα
την άφήσουμε για το επόμενο τεύ-
χος με τη διαβεβαίωση ότι πλησι-
άσαμε το καθένα από τα χίλια
περίπου έργα με τη διάθεση μιάς
όσο γίνεται πιό αντικειμενικής
κρίσης, με το συνυπολογισμό
όλων των στοιχείων και συνθηκών
που ιδιάζουν στην Πανελλήνια
τούτη, με ιδιαίτερη προσοχή σ'
αυτούς που τους δοιμάζω και-
νούριους και με σεβασμό για κάθε
έργο όχι μικρότερο από εκείνον
που έχει επενδύσει ο ίδιος ο καλ-
λίτεχνος στο έργο αυτό.

Χρονικό των Έκθέσεων

Στο περασμένο είκοσαήμερο
είδαμε τις ακόλουθες ατομικές
εκθέσεις: Του Άλέξη Κυριτσό-
πουλου (Στροφή από 31.3). Ήταν
στις διαστάσεις του ταλέντου του,
λίγη σε ποσότητα, περιεκτική σε
ποιότητα. Τα σχέδιά του τα σατι-
ρικά — δυσκολεύομαι να τα πώ
στίσα ή γελοιογραφίες — μετέ-
χουν πολύ στη ζωγραφική. Σπά-
νια αναφέρονται στην πολιτική
έπικαιρότητα ή σε άλλα καθημε-
ρινα περιστατικά. Καταγράφουν
με τα πιό λιτά μέσα — τρεις τέσσε-
ρεις φτενές, αλλά πόσο έκφραστι-
κές γραμμές — τις περιπέτειες, σε
μια ή πολλές εικόνες, ανθρώπων
και αντικειμένων καθώς περνούν
από διάφορες άπρόοπτες κατα-
στάσεις, που όλες καταλήγουν στο
λευκό του χαρτιού, ζωγραφισμένα
χαϊ-κού που το παιχνίδι τους σε
μετεωρίζει ανάμεσα στο χαμόγελο
και στο δάκρυ.

Του Χάρη Βογιατζή ("Ωρα
9.4-5.5) που παρουσιάζεται ξανά,
έπειτ' από 11 χρόνια, με μιά πα-

Του Άλέξη Κυριτσόπουλου

ραλλαγή «παραστατικών» δουλε-
μένη σχεδόν «χειρονομιακά» (ges-
tuellement) των φανταστικών το-
πίων που άλλοτε διαλύονταν σε
άφηρημένα ίμπρεσιονιστικά σύν-
νεφα.

Του Κηληδόνη (KET 20-
26.4) που άναζητεί μιάν (δρι-
στικά χαμένη;) απλότητα μ' ένα
δίχως βάθος χρωματιστό περι-
γραμμά και μερικές χρωματιστές
κουκίδες και παύλες, που στερεί-
ται ήθελημένα την έκφραση και
την ευαίσθησία παλιότερης δου-
λειάς του.

Του Τουζένη (Δεσμός 3-23.4)
που εισάγει δαιμόνια «καινά»
ίσως για την Άθήνα, παμπάλαια
σε «έτη τέχνης» για το Παρίσι,
όπου τα παρουσίασε πρώτος ο
Μαρσέλ Ντυσάν γύρω από το
1914, και τα προωθήσαν άργό-
τερα οί Ντανταϊστές. Άλλά το
κλίμα του Παρισιού και της Ζυρί-
χης τα χρόνια εκείνα του πρώτου
παγκόσμιου πολέμου και έπειτα
ήταν όλότελα διαφορετικό από το
σημερινό της Άθήνας. Γι' αυτό τα
«πράγματα», όπως λέει τα έργα
του ο νέος τούτος άστέρας, θα μάς
άπασχολήσουν σ' επόμενο хро-
νικό.

Είδαμε ακόμα τις εκθέσεις
Τσιρογιάννη (Νέες Μορφές 4-
17.4), Δριζού (Ροτόνα 2-23.4),
Άλεξίου ("Ωρα 9.4-5.5).

18.4.75

A. Γ. Ξύδης

ΑΠΑΝΤΗΣΗ
ΣΤΟΝ
κ. ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟ

Στον φίλο κ. Ζογγολόπουλο
(τώρα μόλις βλέπω το γράμμα
του) θα ήθελα να πώ μόνο πώς αν
είχα μεγαλύτερη ευχέρεια χρό-
νου και χώρου, και προπαντός
γνωριμία με όλες τις φάσεις του
έργου του Παύλου, θα μπορούσα
ν' αναπτύξω διεξοδικά, σε ειδικό
άρθρο, τη γνώμη μου γι' αυτό. Το
έκτιμω ιδιαίτερα, όπως έχω γρά-
ψει (Θέματα Χώρου και Τεχνών
άρ. 4 1973) για άλλη φάση του
που τη βρώσκω πιό σημαντική,
εκείνη που έδειξε το Ίνστιτούτο
Γκαίτε το 1971. Τα χρόνια εκείνα
μου άπαγορεύονταν να ταξίδια
στο εξωτερικό. Έλπίζω τώρα να
μυρρέσω να συμπληρώσω τα κενά
της ενημέρωσής μου. Θέλοντας να
καλύψω όχι απλώς χρονογρα-
φικά, σε μιά παράγραφο γενικό-
τερας έπισκόπησης, μιάν έκθεση
σάν του Παύλου, και μόνο αυτή,
όχι όλόκληρο το έργο του, είναι
φυσικό να καταφύγω σε συμπι-
κνώσεις και έπιλογές στις όποιες,
από δική μου άσφαιρα κάποτε,
δεν είναι πάντα προφανής ή λο-
γική άλληλουχία που τις θεμελι-
ώνει. Τη δεξιοτεχνία πάντως δεν
τη θεωρώ κακή σε όλες τις περι-
πτώσεις. Όσο για τα χωρατά στην
τέχνη, ο Πικάσο κι ο Μαρσέλ
Ντυσάν δεν τ' άπόφευγαν, άκρι-
βώς για να δώσουν διέξοδο σ' ένα
υπερχείλισμα δεξιοτεχνίας. "Αν έξ
άλλου έργα όπως του Παύλου
(και του Τάκη) προσορίζονται για
την τέρψη και τη διασκέδαση των
«όλιγων», δεν είναι από δική τους
πρόθεση, άλλ' από την ίδια τη
φύση των έργων κι από την
όδυσή τους, άφ' ότου γεννηθούν,
μέσα στα κοινωνικά κυκλώματα
της εποχής μας (ένα το αναφέρει ο
κ. Ζ.). Πρώτος εγώ θα ήθελα να
βλέπα το μαγικό δάσος του Παύ-
λου σημμένο καταιμειός στην Πλα-
τεία Κολωνακίου, ή τα «σήματα»
του Τάκη ν' αντικαθιστούν τους
πίδακες της Όμόνοιας και να όρ-
και άγνώνοντας ταυτόχρονα την
νινγκ» στο Σύνταγμα, αντί στον
περιορισμένο χώρο μιάς από τις
πιό «παριζιάνικες» γκαλερί της
Άθήνας - μη προς κακοφανισμό
της - μπρός σε μιά μικρή ομάδα
έπιλεκτων και έπιλεγμένων θε-
ατών.

Φιλικά

19.4.75

A. Γ. Ξύδης

γύρω από την «Πανελλήνια»

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑΝ ΑΡΝΗΣΗ

Της Σάρρας Σκουρτέλλη

Παίρνοντας σάν άφορμή την
Πανελλήνια, το παρακάτω κεί-
μενο προσπαθεί να δώσει μερικές
θέσεις για μιά άλλη αντίληψη λει-
τουργίας των καλλιτεχνικών έκ-

δηλώσεων στον κοινωνικό χώρο.
"Η λειτουργία μιάς «Πανελλή-
νιας Έκθεσης» - κατεστημένο γε-
γονός, όπως έχει καταστήσει - εκ-
τός από τις άμαρτίες που φέρνει

μαζί της, είναι εξωπραγματική, μυστικιστική και δεν εκπληρώνει το σκοπό που αναλαμβάνει.

Και αυτό:

1. Γιατί ενώ προφασίζεται πως παρουσιάζει στο κοινό προβλήματα, δηλαδή συμβάλλει σε κάποιο προβληματισμό, αυτά, όπως παρουσιάζονται, μένουν ανεξήγητα και έτσι καταντούν ακαταγύητα.

2. Γιατί οι ανάγκες του τόπου δημιουργούν απαιτήσεις για μία ουσιαστική παιδεία και για συμμετοχή του κοινού στον προβληματισμό, αντί για επίδειξη εμπορευμάτων σ' ένα πληροφόρητο και απαίδευτο κοινό που περιορίζεται στον παθητικό ρόλο του «θεατή».

3. Γιατί τα έργα που εκτίθενται στο συγκεκριμένο χώρο έχουν έξω από την έτικετα του εμπορεύματος (τιμή, τρόπος παρουσίασης κ.λπ.), πού, θελημένα ή όχι, αντικαθιστά το ρόλο της πληροφόρησης μ' ένα πολιτιστικό πατεντάρισμα του κάθε συγκεκριμένου προϊόντος-έργου τέχνης.

Κανένα νόημα, λοιπόν, δεν έχει να παραμένει μία «Πανελλήνιος» μ' ένα τέτοιο περιεχόμενο και έτσι, αναγκαστικά, σ' αυτή τη μορφή.

Αυτά τα δυο προβλήματα (περιεχόμενο-μορφή) είναι και οι λόγοι που οδήγησαν σε μία πόλωση τους καλλιτέχνες. Παραθέτοντας τις παρακάτω απόψεις με πνεύμα εποικοδομητικής κριτικής, πιστεύω ότι ο διάλογος εμπλουτίζεται, πράγμα που ευνόει την καλύτερη αξιοποίηση του δημιουργικού υλικού που διαθέτει ο τόπος μας.

Έπειδη η πνευματική και πολιτιστική ζωή στηρίζεται βασικά σε απαρχαιωμένα ιδρύματα (μουσεία σχολεία, ανώτατα εκπαιδευτικά, ιδρύματα κ.λπ.), κάθε ανάπτυξη της πνευματικής και πολιτιστικής ζωής συνδέεται άμεσα με την ανάγκη μιας ριζικά διαφορετικής λειτουργίας αυτών των ιδρυμάτων. Γι' αυτό βασικοί μακροπρόθεσμοι στόχοι είναι η ίδρυση μουσείων μοντέρνας τέχνης και η εκπαίδευση πάνω στα ζητήματα της τέχνης. Για τη φύλαξη των διαφορετικών μαρτυριών πρέπει να δημιουργηθεί το Μ.Μ.Τ., που θα παίζει ρόλο ιστορικού μουσείου. Το Μ.Μ.Τ. να μην είναι τίποτα άλλο παρά ένα όσο το δυνατόν πιο πλήρες αρχείο, με ρόλο να φυλάει όλο το υλικό. Αυτό το υλικό θα διαλέγεται και θα εκτίθεται σε συνεχείς εκθέσεις με διδακτικό τρόπο στο κοινό. Για την πληροφόρηση γύρω από τα σύγχρονα ρεύματα, θα πρέπει να γίνονται απ' το Μ.Μ.Τ. σεμινάρια με συμμετοχή του κοινού.

Φυσικά, πρωταρχικός είναι ο ρόλος της παιδείας (ανύπαρκτης μέχρι τώρα) σ' όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Αυτό, όμως, το αφήνω προς το παρόν και πρέπει ν' αποτελέσει αντικείμενο ειδικής μελέτης. Πάντως, η βασική άρχη που πρέπει να χαρακτηρίζει την εκπαίδευση πάνω στα ζητήματα της τέχνης, είναι η συζήτηση και

έξηγηση του καλλιτεχνικού γεγονότος μέσα στη διαδικασία της πραγμάτωσής του. Έτσι, δεν θα μπορεί τόσο εύκολα να γίνεται εμπορεύσιμο απ' τον καθένα. Έπειδη σήμερα βραχυπρόθεσμα καμιά απ' αυτές τις σκέψεις δεν είναι πραγματοποιήσιμη (είτε για την εκπαίδευση είτε για το Μ.Μ.Τ.) μία «Πανελλήνιος» ή άλλες τέτοιου είδους εκδηλώσεις μπορούν να επιζητήσουν, μόνο όταν γίνει η επεξεργασία μίας στρατηγικής που θα οδηγεί στην κατάκτηση των στόχων (εκπαίδευση, Μ.Μ.Τ.).

Στοιχείο μίας τέτοιας στρατηγικής νομίζω πως πρέπει να είναι η δοκιμή μοντέλων και τρόπων οργάνωσης με τη συμμετοχή του κοινού σε συλλογικές συζητήσεις. Έτσι, το κοινό θα μπορεί να πληροφορείται για τον αναχρονιστικό χαρακτήρα τόσο των κατεστημένων εκδηλώσεων όσο και των ιδρυμάτων, και μ' αυτό τον τρόπο γίνεται πολιτικά δραστήριο.

Για να δοκιμαστούν αυτά τα

μοντέλα, είναι αναγκαίο να αποκαλυφθούν όσο γίνεται περισσότεροι οι διάφοροι μυστικισμοί γύρω από την καλλιτεχνική δημιουργία. Και αυτό δεν θα γίνει, φυσικά, με την επιλογή και προβολή συγκεκριμένων τάσεων, αλλά με την όσο γίνεται πιο πλήρη και ολοκληρωμένη πληροφόρηση για όλες τις τάσεις που υπάρχουν και θα δημιουργηθούν, χωρίς «επιστημονικά» αιτιολογημένες προλήψεις. Από τα διαφορετικά μοντέλα θέλω να σκιαγραφήσω ένα μόνο, που αυτή τη στιγμή ίσως μπορεί να δοκιμαστεί. Προτείνω να χωριστεί, σ' αυτή τη φάση, σε τρία εμφανή μέρη που θα περιλαμβάνουν:

Α. Όλα τα είδη ζωγραφικής και γλυπτικής.

Β. Όλα τα «άλλα» που αντιμετωπίζονται με μία αισθητική θέση (HAPPENING, ARS POVERA, φωτοκινητική τέχνη κ.λπ.).

Γ. Όλα όσα έχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή ενός τέτοιου μοντέλου είναι:

– Οικονομική υποστήριξη.

– Χώροι έκθεσης.

– Κριτική επεξεργασία του μοντέλου από καλλιτέχνες και κοινό.

Παράλληλα, θα πρέπει περιοδικά ν' ανακινούνται στο ευρύτερο κοινό ή εξέλιξη της δουλειάς. Ταυτόχρονα να συζητιέται σε κατανοητές άνοιχτες συζητήσεις, ή εξέλιξη του κάθε ρεύματος. Νομίζω ότι οι παραπάνω προϋποθέσεις είναι απαραίτητες, γιατί αλλιώς η συσσώρευση τόσο μεγάλων και διαφορετικών προβλημάτων δημιουργεί τεράστιες συγχύσεις και στο κοινό και στους καλλιτέχνες.

Αυτές οι σκέψεις και απόψεις δεν αποτελούν παρά μόνο μία προσπάθεια συμβολής στη συζήτηση για τη λύση των προβλημάτων που έχουν συσσωρευτεί. Και η λύση αυτή δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα μόνο του διαλόγου, αλλά και της συγκεκριμένης πρακτικής.

Σάρρα Σκουρτέλλη

ΜΑΡΚΟΣ ΖΑΡΙΚΟΣ: ένας φιγουρογράφος του Καραγκιόζη

Ο Μάρκος Ζαρίκος γεννήθηκε το 1925. Ζει και εργάζεται στο Γκύζη. Βιοποριστικό του επάγγελμα: τζαμτζής. Η επαφή του με το θέατρο σκιών αρχίζει από τα παιδικά του χρόνια, συμπύπτει και καθορίζεται από την παρουσία του μεγάλου Μόλα, στη γειτονιά του μάστορο-Μάρκου. Παίζοντας και ζωγραφίζοντας καραγκιόζη, ο Μ. Ζ. ανάπτυξε την τέχνη του και της έδωσε μιαν άλλη, προσωπική διάσταση, χωρίς όμως να ξεκόψει από την παράδοση.

Η μεγάλη λαϊκή τέχνη του Θεάτρου Σκιών, αυτό το «σπουδαίο φροντιστήριο θεατρικής, καλλιτεχνικής και κοινωνικής αγωγής» (Γ. Ιωάννου) στις μέρες μας ασφυκτιά και σβήνει. Τα αίτια της παραχάραξης και του ψευδισμού του λαϊκού μας πολιτισμού, γενικότερα, είναι πολλά και εν

πολλοί συγγνωστά, αλλά αποτελούν ένα ιδιαίτερο θέμα διερεύνησης.

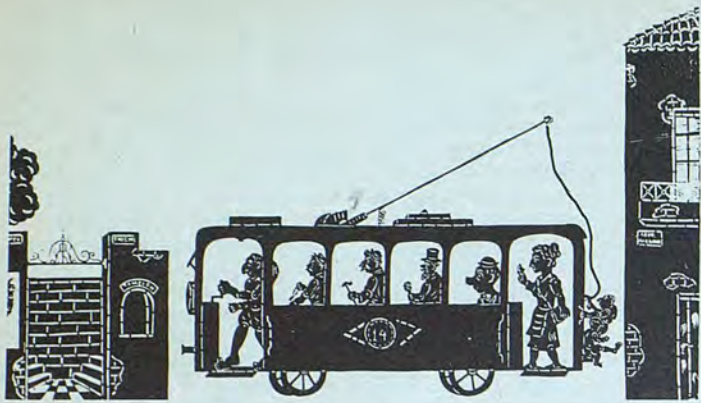
Μέσα στις προσπάθειες συντήρησης του μνημύματος του Θεάτρου Σκιών είναι και αυτή του Μάρκου Ζαρίκου. Διαπερασμένη από μιαν αυθεντική αγάπη και μιαν γόνιμη φαντασία, έρχεται να ξαναζωντα-

νέψει με φιγουρογραφίες όλο τον πλούτο αυτής της τέχνης, που με το λυτρωτικό, καυστικό χιούμορ και την κριτική της διάθεση, εξέθρεψε σε δύσκολους καιρούς τους τοιταρισμένους και βασανισμένους νεοέλληνες πρωτεύουσας και επαρχίας. Ο ίδιος λέει: «Στην χαρακτηριστική καμπούρα του Καραγκιόζη συσσωρεύεται όλος ο πόνος και οι καημοί, αλλά και όλο το θάρρος και η αντοχή του κατατρεγμένου λαού μας. Το μακρύ του χέρι είναι φτιαγμένο έτσι ώστε να μπορεί να κινείται εκφραστικά και να φτάνει εκεί που άδικα του απαγορεύεται».

Η γνώση του Μάρκου Ζαρίκου πάνω στη μακραίωνη παράδοση του καραγκιόζη είναι γερά τεκμηριωμένη. Έτσι από το στόμα του μπορεί κανένας να μάθει ένα σωρό λεπτομέρειες για την ιστορία, την περιπέτεια της έκφρασης αυτής της τέχνης.

Οι επιδράσεις όλων των κατά καιρούς και κατά τόπους παραδόσεων ενσωματώνονται στο έργο του. Για παράδειγμα, σ' ένα πίνακα του έπηρεασμένο από την εφτανισωτική αντίληψη, είναι εμφανές το πάντρεμα του δυτικού με το ανατολικό.

Ο Μ. Ζ. μέσα από τους πίνακες-φιγουρογραφίες του αναφέρεται στον καραγκιόζη με μία πολυδιάστατη έννοια. Γι' αυτόν, το Θέατρο Σκιών έχει και πρέπει να διατηρήσει τον κοινωνικό παιδαγωγικό του προσορισμό χωρίς να παύει να 'ναι ψυχαγωγικό. Λέει: «Το γέλιο που προκαλεί ο καραγκιόζης δεν πρέπει να 'ναι χαμόγελο. Ο πρωταγωνιστής του Θεάτρου Σκιών, ευστροφος, θυμόσοφος, πνευματώδης ορθώνει το ανάστημά του απέναντι στο άδικο. Η καμπούρα του μεγάλωσε, γιατί κοιβάλα τα βάρος και τους κατατρεγμούς της ρωμιοσύνης. Με την καμπούρα αυτή ξεπέ-

ρασε τόσα πολλά, όπως ή γκαμήλα με τη βοήθεια της καμπούρας της περνάει την ξρημο».

Σ' ένα πίνακά του για την έκτέλεση από τους κατακτητές των ξυλάδων της 'Αθήνας, στο Πικέρμι, στις 24.7.44, ο Μ. Ζ. βάζει τον καραγκιόζη πληρεξούσιο των εκτελεσμένων πατριωτών να κουβαλάει με μίσος και οδύνη μία καρότσα ξύλα, τη γυναίκα του και τη κολητήρια, προς το Γολγοθά της 'Αντίστασης.

Οι φιγουρογραφίες του Μ. Ζ. δεν λειτουργούν αποκλειστικά σαν ζωγραφικοί πίνακες. «Φροντίζω να αναπτύσω στο χαρτόνι τα χειροκροτημένα σημεία των παιγμένων έργων, αυτά που θα 'θελα να έχουν παιχτεί και αυτά που θέλω να παιχτούν». Τα υλικά του καλλιτέχνη είναι χαρτόνι και μαυρο χρώμα. Μ' αυτά τα λιτά μέσα μονιμοποιεί το αθηντικό μ' και φευγαλέο του παιξίματος στη σκηνή, όχι φωτογραφικά, μ' με μια δικιά του κίνηση και προέκταση.

Οι μνήμες του χτες συνταιριάζονται με το άλλοτε κομικό άλλοτε έφιαλτικό σήμερα, μ' α' ο καραγκιόζης του Ζαζίκου με την πληβεία του στάση, δ' ο σκύβει μπροστά στο βεζύρη, δ' λυγίζει τη σπονδυλική του στήλη, παρ' όλο που ελίσσεται πολλές φορές όχι μόνο για την επιβίωση του ίδιου και της οικογένειάς του, αλλά για να υποσκάψει στο τέλος, τότε άμεσα τότε υπαινικτικά, τη σοβαρότητα και το κύρος του βεζύρη.

Ο ίδιος λέει: «Ο καραγκιοζοπαίχτης, συνεπαρμένος απ' τη ζωή με το γερό του ένστικτο, πιάνει το σφυγμό της εποχής του. Με τον αυθορμητισμό και τη φαντασία του ο λαϊκός καλλιτέχνης του Θεάτρου Σκιών συνεχίζει την παραδόση πλουτίζοντάς την με σύγχρονα στοιχεία και αξίες».

Διατρέχοντας τον κόσμο του Ζαζίκου, αναρωτιέσαι με τί έχεις να κάμεις; με έναν καραγκιοζοπαίχτη (έτσι καθώς, ταυτισμένος με τα θέματα του, φλέγεται στη σκηνή ή ξαναγώντας σε στους πίνακές του), με ένα λαϊκό ζωγράφο, ή με αυτόν καθαυτό τον καμπουρομακρυχέρη, όπως βάπτισε ο ίδιος τον καραγκιόζη;

Ο Μάρκος Ζαζίκος έχει εκθέ-

σει σε 'Αθήνα και 'Ηράκλειο. Φέτος συμμετέχει στην Πανελλήνια έκθεση του Ζαζίκου με έργα του.

Γ. Σ.

•βιβλίο•

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Και ή ιστορική μνήμη

Της
Τατιάνας Γκρίτση -
Μιλλιέξ

Στο τεύχος 9 του «'Αντί» γράφτηκε από την Β. 'Αγγελοπούλου ένα πολύ κατατοπιστικό άρθρο για το εξωσχολικό παιδικό βιβλίο. Πολλ' σωστά ή άροθρογράφος παρατηρεί πως «ή κριτική πολύ σπάνια ασχολείται μαζί του. Το θεωρεί σαν τον φτωχό συγγενή της λογοτεχνίας, ένα είδος παραφιλολογίας».

Νομίζω πως είναι βασικό σφάλμα να παραγνωρίζουμε το βιβλίο που γράφεται ειδικά για το παιδί, ίσως μάλιστα θα έπρεπε να είμαστε πολύ πιο αυστηροί προς τους συγγραφείς των παιδικών βιβλίων, γιατί, λίγο πολύ, αφήνουμε στα χέρια τους μιά άπλαστη μάζα έτοιμη να ρουφήξει το πιο τέλειο μ' και το πιο άθλιο κατασκευάσμα, να δημιουργήσει τον πρώτο αισθητικό ή μνημικό πυρήνα στον τελείως καθαρό ακόμα παιδικό συναισθηματισμό.

Δεν θα κάνω εδώ τον απολογισμό ή δεν θα καταδικάσω το ξένο παιδικό βιβλίο που κατακλύζει την αγορά μας - όπως τ' α φοβερά παραμύθια του Περγώ ή της Σεγκύρ, τ' α σαδιστικά αυτά παραμύθια που θρέψανε γενιές με δράκους, λύκους, άδικοσκοτωμένα ζωάκια κι άλλα τέτοια - αλλά θα σταθώ λίγο στην κορυφαία ελληνίδα παραμυθού, την Πηνελόπη Δέλτα, που αν μ' ας έδωσε ένα «Μάγκα» ή έναν «Τρελλαντώνη», μ' ας προίκισε και με μιά μνήμη ανεξίτηλη έναντι των Βουλγάρων και των Τούρκων, βγάζοντας φουνιές βουλγαροκτόνων που δεν είχαν ξαπεράσει τ' α δέκα τους χρόνια. 'Εκείνο που με ενδιαφέρει στην Π. Δέλτα είναι ή καταπληκτική της ικανότητα να μιλάει στα παιδιά, να χτίζει έτσι το παραμύθι της, που είκοσι και τριάντα χρόνια αργότερα, να θυμάσαι με την ίδια συγκίνηση το πάρομο της Πόλης και να γίνεσαι άθελ' α σύμμαχος της συγγραφέας. 'Η Δέλτα είχε το χάρισμα να φορτίζει με ιστορική μνήμη (δεν ξετάζω καλή ή κακή) την παιδική φαντασία. 'Η ίδια αντιπροσώπευε μιά γενιά που είχε ζήσει πολέμους και εθνικές συμφορές και μέσα από τα βιβλία της προσπαθούσε, από τη δική της οπτική γωνία και θέση, να επηρεάσει, για να μην πω φανατίσει, τους μικρούς άναγνώστες της. Και το κατόρθωσε.

Η μεγάλη της τέχνη ήταν να μην κάνει διδαχή αλλά να μπάξει κατ' ευθείαν μέσα στις καταστάσεις τον άναγνώστη, να τον κάνει συνένοχο και συμπάσχοντα, να του επιτρέψει να «ζει» την ιστορία που του διηγόταν.

Νομίζω πως από τότε κυκλοφορήσανε πολλά παιδικά βιβλία, κανένα όμως δεν γίνηκε «μνήμη», δεν άφομοιώθηκε από τ' α παιδιά.

Κι όμως εδώ και λίγα χρόνια παρουσιάστηκαν μερικοί άξιόλογοι παραμυθάδες. 'Η Πιπίνα Τσιμιάλη, ο Καλιότσος, ή Ζέη, ή Σαορή, για να άναφέρω μερικούς μονάχα, και απ' αυτούς να ξεχωρίσω τους δύο τελευταίους ή μάλλον δύο βιβλία τους, «Τον μεγάλο περιπάτο του Πέτρου» της 'Αλκης Ζέη και το «Όταν ο ήλιος...» της Ζωρζ Σαορή, αντιπαραθέτοντάς τα στα βιβλία της Π. Δέλτα.

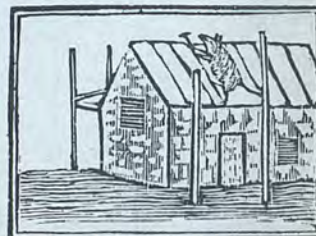
Και στις δύο περιπτώσεις τ' α γεγονότα τ' α ζουν παιδιά και το κατόρθωμα των δύο συγγραφέων είναι πως πέτυχαν γράφοντας τ' α βιβλία τους να ξαναβρούν τον παιδικό έαυτό τους, να μιλήσουν δηλαδή σαν παιδιά, ή σαν έφηβοι, να αισθανθούν, όχι να θυμηθούν, μ' α να ξαναζητήσουν σαν παιδιά τ' α καταστάσεις. Δεν θα κάνω έπί μερους κριτική των δυο βιβλίων ούτε καί τ' α ξεχωρίσω, εκείνο που μ' ας ενδιαφέρει προς τ' α παρόν είναι το άποτέλεσμα που βγαίνει από τ' α βιβλία τους, δηλαδή ή φόρτιση με μνήμη ιστορική.

Όστερα από τη Δέλτα είναι ή πρώτη φορά που μέσα από το παιδικό βιβλίο ξαναζει μιά ιστορική περίοδος, με τη διαφορά πως

τώρα πιά ή εθνική συνείδηση έχει και πολιτικοποιηθεί. 'Ετσι τ' α παιδι που διαβάσει και μαθαίνει τις περιπέτειες του τόπου του και τ' α θυσίες αυτών που δεν γνώρισε - έστω και αν ήταν κάποτε πολύ στενός συγγενής - δεν μπορεί να φτιάξει όνειρα χιμαιρικά ούτε να πιστέψει σε κατακτητικούς πολέμους. 'Η λέξη «κατακτητής» και στα δύο βιβλία του μαθαίνει την αληθινή του έννοια και δεν τ' α άφηνει να θαυμάσει ή να ζηλέψει κάτι τέτοιο.

Οι μικροί ήρωες, ο Πέτρος στο ένα βιβλίο, ή Ζωή στο άλλο - έφηβος πιά - είναι αυτόπτες μάρτυρες των όσων συμβαίνουν γύρω τους, θέλουν δ' έθελουν παίρνουν μέρος στα γεγονότα, γιατί κάθε γεγονός τ' α έμπεριέχει και κάθε κατάσταση γίνεται δική τους εκ

τών πραγμάτων. 'Εδώ δεν υπάρχουν εξαιρέσεις. Ένας δολοφονημένος πολεμάει, νικάει, νικείται, πεθαίνει, πεθαίνει, πρέπει να αντισταθεί στην πείνα - δηλαδή στο θάνατο - καθέννας μόνος του είναι καταδικασμένος, κατ' ανάγκη λοιπόν πρέπει να ένωθούν να αντισταθούν όλοι μαζί. 'Ετσι λοιπόν χέρι χέρι από το συσσίτιο στη διαδήλωση, από τη διαδήλωση στην παρανομία, από το γράψιμο στους τοίχους στο Σκοπευτήριο ή στο κλαρί, μιά μάζα συμπαγής που αντιστέκεται, και μέσα σ' αυτή και τ' α παιδιά. Δεν υπάρχουν μικροί και μεγάλοι, δεν υπάρχουν πλούσιοι και φτωχοί, υπάρχουν οί άγονάτιστοι και οί δοσίλογοι, οί πατριώτες και οί προδότες, υπάρχει πριν απ' όλα ένας χώρος κοινός, ή 'Ελλάδα, μιά κοινή συνείδηση, ή άπελευθέρωσή της, καμία θυσία δεν είναι άσκοπη. Καμιά.

Διαβάσεις έσ' ο μεγάλος και σε μπουχτίζουν οι μνήμες, μνήμες παράλληλες, θ' α μπορούσες λες σίγουρα και έσ' να τ' α γράφεις όλα αυτά, είναι και δική σου ζωή αυτά τα βιβλία. Τ' α διαβάσανε και τ' α παιδιά, τότε άγένητα, και γίνεται τούτο το θάμα. Σαφανικά χίλιες δυο κουβέντες των μεγάλων, ψιθυρίσματα και φόβοι, έξάρσεις και τραγούδια μουρμουριστά, λίγο λίγο ξεκαθαρίσανε, γίνανε

βιβλίο – παρουσίαση

Του Ν. Γιανναδάκη

γεγονότα, θυμηθήκανε μέσα από τον Περίπατο του μεγάλου Πέτρου ή τη μνήμη της Ζωής όσα ακούγανε ή όσα άποσιωπούσαν οι γονείς τους, τὰ συνδέσανε και άποχτήσανε, ίσως για πρώτη φορά, μια δική τους ιστορική μνήμη.

Στις έρωτήσεις των παιδιών, όταν ή έρώτηση προέρχεται από κάποιαν άνάγνωση, όλοι άπαντάνε ή ύποχρεώνονται να άπαντήσουν. Αύτός ό έξαναγκασμός ή ή προθυμία που προέρχεται από άνθρωπους που ζήσανε αυτό που τους ρωτάς, πλουτίζει καθημερινά τις γνώσεις των παιδιών και λίγο λίγο πια μόνο τους ξαναφτιάχνουν την ιστορική περίοδο και συγκεκριμενοποιούν την ύπαρξική τους ένταξη μέσα σ' αυτήν. Η 28η Οκτωβρίου ξα-

φνικά δέν είναι πια τόσο μακριά όσο τó 1821, ό Άνδρουτσός και ό Άθανάσιος Διάκος είχαν άπογόνους που σκοτώθηκαν λίγο πριν εκείνα γεννηθούν. Οι κλέφτες και οι άρματολοι ζούσαν ακόμα στα βουνά – πριν δυό τρεις μήνες κατεβήκανε – ύστερα από 30 χρόνια – από τή Κρητικά βουνά, δυό τέτοιοι.

Νάτην ή ιστορία μέσα στα χρόνια τους. Πολύ πιδ εύκολα θά καταλάβουν τί συμβαίνει σήμερα γύρω τους, ποιά σημάδια έχει άφήσει ή ιστορία και τó μεγάλο έρωτηματικό της οιωπής των μεγάλων θά τ' αναλύσει κι αυτό. Όταν φωτίσεις ένα μέρος της Ιστορίας αντικειμενικά και τή μετατρέψεις σε μνήμη, άνοίγεις τó δρόμο στους άλλους και τους ύποχρεώνεις να προβληματιστούν. Η Ζέη και ή Σαροή δέ δάσανε δύο ύποδειγματικά βιβλία γραμμένα για παιδιά, παράλληλα τους προσέφεραν μια βιωμένη ιστορική μνήμη.

Τό παιδικό βιβλίο δέν είναι «παρραφιολογία», θά 'λεγα πώς είναι με μεγάλο Φ σωστή φιλολογία και άμποτες πολλοί από τους προικισμένους μας συγγραφείς να άσχοιόντουσαν έστω και με ένα βιβλίο τους μαζί της.

Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ

ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ. Ποιήματα.
Έξώφυλλο: Χρήστος Άντωνόπουλος. Ίωάννινα, 1975.

Εικοσιτρία ποιήματα άφιερωμένα «Σε κείνους που δέν λύγισαν». Άναφέρονται στα σκοτεινά χρόνια της δικτατορίας, κι άς τά «καλύπτει» μια κάποια ήθελιμένη άσάφεια. Χαρακτηριστικό ποίημα της συλλογής τó «ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ», που ώστόσο δέν έξαντλει ούτε την εύρηματικότητα, ούτε την τόλμη του ποιητή.

Ήταν άνω κάτω. /Κάπνιζε κι έβριζε./ Είχε δυό έβδομάδες/ να δει ποδόσφαιρο/.

Α. ΣΠΗΛΙΟΥ
ΣΦΥΡΙΕΣ. Χρονογραφήματα.
Πρόλογος: Τάσος Βουρνάς.
ΗΡΙΑΔΑΝΟΣ 1975.

Ό Α. Σπήλιος, παλιός χρονογράφος του «παλιού Ριζοσπάστη», κλείνοντας την άναδρομή των γραφών του και άναφερόμενος με «πόνο καρδιάς» γιατί δέν ξαναγύρισε εκεί που άρχισε τις διάσπιες «σφυριές» του μάς έξομολογείται: «Τεκτονικές άλλαγές έγιναν στην ύφήλιο. Στόν κόσμο του Σοσιαλισμού, δίπλα στις κομμοίστορικές κατακτήσεις του, άποκαλύφθηκαν λάθη και κενά. Σεισμός συγκλόνισε τις συνειδήσεις. Τό νυστέρι του Χρυστούφ στο 20ο συνέδριο έπεσήμανε τόν κακοήθη δγκο του Σταλινισμού. «Προσωπολατρεία» τόν είπαν. Δογματισμός, νέτος-σκέτος ήτανε. Και μισαλλοδοξία. Τώρα στέλνω τις γραμμές αυτές στην «Αιγή». Στα Ρούσικα τή λένε «Άβροόρα». Τά κανόνια του θωρηκτού εκείνου στα 1917, χτυπώντας τά τσαρικά χειμερινά άνάκτορα, άνοιγαν τó δρόμο του Σοσιαλισμού... Στο Σοσιαλισμό του Βλαντίμηρ Ίλιτς Λένιν. Της Ρόζας Λούξεμπουργκ, της «Θαμμένης», της άπαγορευμένης στα χρόνια του Σταλινισμού. Του Σάλβαντορ Άλιέντε του Χιλιανού. Του Δημήτρη Γληνού, του δικού μας. Στο Σοσιαλισμό «με τó ανθρώπινο πρόσωπο».

Α. ΣΠΗΛΙΟΥ
ΣΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΤΗ ΣΤΡΟΦΗ.
Μυθιστόρημα.
Έκδόσεις ΟΔΕΒ 1974.

«Τό βιβλίο που παίρνεις στα χέρια σου άναγνώστη, δέν γράφτηκε τώρα. Έχει ήλικία 20 χρονώ. Καφτό ώστόσο τó θέμα του, άντιστασιακό. Τυπώθηκε στις σοσιαλιστικές χώρες τó 1955. Στην Ελλάδα τώρα πρωτοκυκλοφορεί. Μπορεί να θεωρηθεί σαν τó πρώτο μυθιστόρημα του κατοχικού άγώνα. Η αντίσταση της Γε-

νιάς του Πολυτεχνείου δέν μάς κάνει να ξεχνάμε την αντίσταση κατά τή Χιτλερική Κατοχή. Η γενιά εκείνη έκανε και έζησε τó έπος του 1940-1944. Σε πόλεις, χωριά, κάμπους, βουνά. Πλήθος από τους άντιστασιακούς εκείνους δέν ζούνε πια. Σκοτώθηκαν στη στροφή του δρόμου».

ΚΩΣΤΑ ΤΟΠΟΥΖΗ
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ.
Ποιήματα. ΤΥΜΦΗ 1974.

Η τρίτη ποιητική συλλογή του ποιητή διατεμένη σε τρεις ενότητες. ΕΞΗ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ, ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ, ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ. Ποιήματα που «προωθούν» ένα και μόνο θέμα. Τόν άνθρωπο. Και πάνω εκεί πλέκεται ό ίστος του μαρτυρίου του. Ντυμένος την πανοπλία των καιρών σβρίζα στο μαχαίρι και στόν άνεμο μέχρι τή γκρίζα πέτρα φτάνοντας. Μόνος έπιμένοντας μόνος ύπάρχοντας. Κάθε στιγμή πρωτογνωρίζοντας τόν κόσμο και τόν ξρωτα».

ΕΡΗΣ ΛΑΓΚΕ
ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ. Διηγήματα.
Άθήνα 1974.

Όκτώ διηγήματα που προσπαθούν να «πιάσουν» τó σφυγμό του κόσμου σε καθημερινές ιστορίες και με μια προχωρημένη, σχεδόν «άφηρημένη» γραφή που συχνά άποκαλύπτει ένα έξαιρετικό ταλέντο.

«Άπό τις γρίλιες χαρακιές τó φως και να μην έχει ούτε λάμπα, ούτε φεγγάρι. Δέν είναι εικόνες, δέν είναι τίποτε γνωστό που με συνδέει. Τό ξέρω ότι άρχισαν οι στιγμές της άνάποδης μέτρησής».

ΑΝΤΩΝΗ ΓΚΑΝΤΖΗ
Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ. Ποιήματα.
Άθήνα 1975. Πρώτη δοκιμαστική έκδοση σε OFFSET 100 αντίτιπων.

Ποιήματα «άφιερωμένα» σ' όλους όσους δίνοντας την πιότερη άξία στο αίμα τους, πότισαν μ' αυτό την Έλληνική γή» για τή μαύρη νύχτα της 21ης Απριλίου, για τόν ήρωα Γιάννη Χαλκίδη και γενικά «στούς μαύρους καιρούς». Παρόλο τόν «ηρωικό» τόνο τους τά ποιήματα κρατάνε αυτούσια μιαν άπλότητα και μια εύαισθησία. Και τó προτέρημά τους είναι που σε μια λίγο πολύ πολυχρησιμοποιημένη τεχνική, ακούγονται ήχοι σπάνιοι για νέο ποιητή. Χαρακτηριστικό δείγμα της γραφής του τó ποίημα «ΟΙ ΕΠΙ ΞΥΛΟΥ ΚΡΕΜΑΜΕΝΟΙ».

«Σήμερα κρεμάται επί ξύλου ή μικρή μας γειτονία με τά κόκκινα γαρύφαλλα και τά άσπρα γιασεμιά».

ΔΩΡΟΥ ΛΟΪΖΟΥ
ΨΩΜΙ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.
ΚΕΛΡΟΣ 1974.

Τό βιβλίο περιλαμβάνει ποιήματα του δολοφονημένου Κύπριου ποιητή και άγωνιστή

(Γραμματέα της νεολαίας του Σοσιαλιστικού κόμματος ΕΔΕΚ), μεταφράσεις 15 ξένων ποιητών καθώς και τις σημειώσεις του της περιόδου 1965-1966. Προλογίζουν οι: Βάσος Λυσσαρίδης και Κ. Νικολαΐδης.

Άντιγράφουμε τó πρώτο ποίημα της συλλογής, χωρίς να κρατάμε τή στίξη του πρωτοτύπου, που πριν άπ' όλα είναι και ή «ταυτότητα» τρόπον τινά του ποιητή-άγωνιστή, έτσι όπως θά έλεγε τούς ποιητές ό Σικελιανός και ό Καζαντζάκης.
«Έγώ συντρόφια μου
Δέν κατέχω πολλά πράγματα
Είμαι σχεδόν άγράμματος
Άνοίγω τήν καρδιά μου
και περνά
ό Ήλιος
ό Κόσμος
ό Θεός
και μεθυσμένος από πολλή άγάπη
και φως
τραγουδώ
τραγουδώ
για να κρατήσω άσπιλο κι άκέραιο
τόν προορισμό του ανθρώπου».

ΟΧΑΝΕΣ - ΣΑΡΚΙΣ ΑΓΑΜΠΑΤΙΑΝ.
Η ΑΡΜΕΝΙΑ ΚΑΙ Τ' ΑΡΜΕΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.

Κυκλοφόρησε τó πολύ ένδιαφέρον και επίκαιρο βιβλίο του Όχάνες Σαρκίς Άγαμπατιαν «Η Άρμενία και τ' Άρμενικό Ζήτημα» (Οι Τούρκοι, δάσκαλοι της γενοκτονίας...).

Τό βιβλίο περιέχει μια περίληψη της πολυτάραχης ιστορίας μιας από τις άρχαιότερες και πιό βασανισμένες φυλές του κόσμου και έξιστορεί, στη συνέχεια, τó «Άρμενικό ζήτημα», που οι Τούρκοι θέλησαν να «λύσουν» με την έξόντωση 1.500.000 Άρμενίων.

Τά ντοκουμέντα που χρησιμοποίη ό συγγραφέας είναι συνταρακτικά και άποκαλύπτουν σε όλη της την έκταση μια από τις μεγαλύτερες γενοκτονίες στην ανθρώπινη ιστορία. Άκόμα, στα τρία τελευταία κεφάλαια, περιγράφεται ή κατάσταση στην οποία βρίσκεται τó άρμενικό ζήτημα σήμερα και οι συνθήκες στις όποιες ζουν οι Άρμένιοι της «διασποράς». Τέλος, παρτίθεται τó άρμενικό άλφάβητο με τούς 38 χαρακτήρες του, όπως τó ανακάλυψε τó 412 μ.Χ. ό μοναχός Μεσρόπ Μαστότς.

ΣΑΝΤΙΑΓΚΟ ΚΑΡΛΙΟ
ΑΥΡΙΟ Η ΙΣΠΑΝΙΑ. Μετάφραση Φ. Ήλιού.

Έκδόσεις: ΘΕΜΕΛΙΟ.
Πρόκειται για μια σειρά συζητήσεων του Σ. Καρλίο με τó Ρεζίς Ντεμτρέ και τó Μάξ Γκαλλό, που καλύπτουν τρεις μεγάλες ενότητες θεμάτων. Στην πρώτη ενότητα τίγονται και αναλύονται προβλήματα όπως ό Ίσπανικός εμφύλιος πόλεμος, ή πείρα και ό άπολογισμός της Κομμουνιστικής Διεθνούς και ή έννοια πάλι έναντίον του Φρανκισμού (1944-1949). Στη δεύτερη ενότητα έξε-

τάζονται προβλήματα του σημερινού σοσιαλιστικού και κομμουνιστικού κινήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στον προσδιορισμό και την κριτική αντιμετώπιση του «σοβιετικού προτύπου». Η τελευταία ένότητα περιλαμβάνει συζητήσεις γύρω από τα προβλήματα τακτικής και στρατηγικής του κομμουνιστικού κόμματος Ισπανίας και τις διαγραφόμενες προοπτικές μετά την κατάργηση του φρανκικού καθεστώτος.

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ. Μύρνα Γούντ - Κάθν Μακάφν - Μάργκαρετ Μένοντον - Μέρνιθ Τάξ - Τζούλιετ Μίσελ - "Εβελν Ρήντ.
Έκδόσεις: ΚΥΤΤΑΡΟ.

Το βιβλίο προορίζεται για μια πρώτη βασική γνωριμία του αναγνώστη με το σύγχρονο γυναικείο κίνημα, όπως αυτό εκφράζεται στις αναπτυσσόμενες κεφαλαιουκρατικές χώρες. Τα πέντε άρθρα που περιέχει αντιμετωπίζουν τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία από διάφορες σκοπιές: την οικονομική, την ιστορική, την πολιτιστική, την ψυχολογική, την πολιτική.

ΧΡΥΣΑΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟ ΚΚΕ ΚΑΙ ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΖΗΤΗΜΑ. Από τη σειρά: «Ντοκουμέντα του Έλληνικού Προοδευτικού Κινήματος».

Πρόκειται για ανατύπωση του γνωστού στους «παλαιούς» βιβλίου της Χρ. Χατζηβασιλείου, που είχε πρωτοκυκλοφορήσει το 1946 από τις εκδόσεις της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Σ' αυτό εξετάζεται ο ελληνικός φεμινισμός, το εργατικό κίνημα στη σχέση του με το γυναικείο, οι θέσεις του Κ.Κ.Ε. για τη θέση της γυναίκας στο σύγχρονο κόσμο.

MAURICE CORNFORTH ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ. Μετάφραση Π. Πεντελικού.

Έκδόσεις: ΜΝΗΜΗ.
Το βιβλίο περιотрφεται, χωρίς όμως να ξεφεύγει από τις γνωστές και κάπως τυποποιημένες απαντήσεις, γύρω από το πρόβλημα άνθρωπος. Η όλη πραγματευση του θέματος γίνεται από τη σκοπιά του «σοβιετικού» μαρξισμού, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι το βιβλίο στερείται αξίας. Αναλύονται ζητήματα κείρια για την εποχή μας, όπως π.χ. η αλλοτρίωση, η θρησκεία, ελευθερία και αναγκαιότητα και η σχέση ανάμεσα στην ήθική και την πολιτική.

ΖΗΣΗ ΣΚΑΡΟΥ ΟΙ ΚΛΟΥΒΕΣ.

Έκδόσεις: ΔΩΡΙΚΟΣ
Πρόκειται για μια προσωπική μαρτυρία από τα ύπονομευμένα με δυνάμει βαγόνια, όπου οι Ναζί έκλειναν Έλληνες πατριώτες και τα τοποθετούσαν μπροστά από τις μηχανές των πολεμικών τραίνων, για να προφυλάσσονται από τις επιθέσεις των ανταρτών.

ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

ΤΟ ΧΡΕΟΣ. Ημερολόγιο 1967-1970. Τόμοι 2.

Έκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ 1974-1975.
Το έργο του Μ. Θεοδωράκη κυκλοφορεί τώρα δεμένο σε τόμους. Είναι μια επιμελημένη έκδοση εμπλουτισμένη με φωτογραφικό υλικό - ντοκουμέντο μιας εποχής. Τα κείμενα του Μ.Θ. είναι δυνατό να χωριστούν σε δυο βασικές ενότητες: 1. Τα πολιτικά κείμενα, τις δηλώσεις του και προσωπικές του εκμυστηρεύσεις για πρόσωπα και πράγματα του τόπου μας και 2. Τα βασικά μυσικολογικά κείμενα και μελέτες του. Στα τελευταία έχει διεξοδικότερα αναφερθεί ο συνεργάτης μας Χ. Ξανθοδάκης (τεύχος 15, σελ. 45-46).

AMALIA FLEMING A PIECE OF TRUTH.
Έκδοση του αμερικανικού οίκου HOUGHTON MIFFLIN 1973.

Γραμμένο στα αγγλικά και ειδικά απευθυνόμενο στο αμερικανικό και ευρωπαϊκό κοινό, το βιβλίο αυτό της Αμαλίας Φλέμινγκ βοήθησε στη διαφώτιση της κοινής γνώμης του εξωτερικού για το ελληνικό δράμα της εφταετίας. Ένδιαφέρουσες είναι οι αναλύσεις της στάσης, όχι μόνο των θυμάτων, αλλά και των βασανιστών. Το πάθος, δεν ανέστειλε την ικανότητα της γιάτρισσας-παρηγορητή, στην περιγραφή των καταστάσεων και τις σχέσεις θύματος-θύτη. Η πειστικότητα του βιβλίου ενισχύεται από την παράθεση ντοκουμέντων, κειμένων και βεβαιωμένων περιστατικών.

ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΚΟΥΠΕΡ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

Έκδόσεις: ΡΑΠΠΑ
Στο βιβλίο αυτό ο Κούπερ εξετάζει το δρόμο προς την κοινωνική «άπαξίωση», που θαμναια ακολουθεί ένα άτομο όσπου να καταλήξει «σχιζοφρενικό» και, τελικά, να χαρακτηριστεί και να επιβεβαιωθεί και ιατρικά ή σχιζοφρενική του ταυτότητα. Υποστηρίζει όμως ότι η παραδοσιακή ψυχιατρική, έμποτισμένη με τις έννοιες και τις μεθόδους των φυσικών επιστημών, έχει περιπλεχθεί σε δρόμους άσχετους με τα πραγματικά ανθρώπινα προβλήματα - προτείνει τελικά μια ριζική κοινωνική επανεκτίμηση της «παράφροσύνης» και μια έντελως ριζοσπαστική μεθοδολογία θεραπείας της.

ΑΝΤΩΝΗ ΔΩΡΙΑΔΗ ΕΝΑ ΠΑΡΑΞΕΝΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ
Έκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Το βιβλίο εντάσσεται στη σειρά Σύγχρονο Ελληνικό Θέατρο. Μνήμες επιφυλακτικές, μνήμες φρίκης, μνήμες που χάραξε βαθιά το φασιστικό χέρι, ζωντανεύουν και μεταφέρονται από ένα διάλογο μεστό και δυνατό.

ΚΩΣΤΑ ΜΠΙΡΚΑ ΓΙΑΤΙ ΠΟΛΕΜΗΣΑΜΕ
Έκδόσεις: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Το βιβλίο αυτό του Κ. Μπίρκα

υπήρξε το πρώτο θαρραλέο έντυπο υπέρ της διωκόμενης Έθνικης 'Αντίστασης (πρωτοεκδόθηκε το 1956). Αναλύονται σ' αυτό οι ιστορικές συνθήκες της υποδούλωσης της χώρας από τους φασίστες κατακτητές και εικονίζονται παραστατικά όλο το έπος του αντάρτικου και της αντίστασης.

ΖΩΡΖ ΜΑΡΣΑΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Μετάφραση Β. Σταυροπούλου, Α. Κύρκου
Έκδόσεις: ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ.

Το βιβλίο πραγματεύεται το πρόβλημα της «κρίσης» στο σύγχρονο κόσμο και ζητήματα προοπτικής από την επίσημη σκοπιά του Γαλλικού Κ.Κ. Έχει σαν στόχο του να αντικρούσει τα επιχειρήματα και τις διαβολές του αντιπάλου στρατοπέδου και να επεξηγήσει τους στόχους του «Μετώπου Σοσιαλιστών - Κομμουνιστών» στη Γαλλία. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί μια σοβαρή προσπάθεια για δικαιολόγηση και υπεράσπιση της «γραμμής» των Γάλλων κομμουνιστών από τον ίδιο το Γενικό Γραμματέα του Κ.Κ.Γ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Επιμέλεια Γ. Δ. Κατσούλη, Α. Σ. Μαρκάκη

Είναι ένα χρήσιμο βιβλίο στο οποίο παρουσιάζονται επιλεγμένα κείμενα από το Ρήγα Φεραίο ως το Γεώργιο Παπανδρέου. Μέσα από μια προσεκτική παράθεση ο αναγνώστης γίνεται ικανός να διακρίνει την εξέλιξη της δημοκρατικής πολιτικής σκέψης κατά τη διάρκεια της νεοελληνικής ιστορίας. Στο βιβλίο περιλαμβάνονται κείμενα του Ρήγα Φεραίου, του 'Αδ. Κοραή, του 'Οδ. Ανδρούτσου και από την Ελληνική Νομαρχία, την προκήρυξη του 1821 κ.τ.λ.

Επιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης: Ν. Γιανναδάκης

•ΔΙΣΚΟΣ•

ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης.
Στίχοι: Μιχάλης Κακογιάννης (έπιλογή από τον κύκλο τραγουδιών του ΤΑ ΠΑΤΡΟΠΑΡΑΔΟΤΑ), Μίκης Θεοδωράκης, Γ. Καλαμίτσης, Κ. Στυλιανός. Έρμηνεία: Στέλιος Καζαντζίδης (με συνοδεία την Χάρι 'Αλεξίου). Έξωφυλλά και γραφική επιμέλεια: Ξανθήκη Μίχα-Μπαν. Φωτογραφία: Νίκη Τυπάλδου. (ΜΙΝΟΣ)

Η έπιμονή του συνθέτη στην εύκολη παραγωγή, να μοιάσει με δυο λόγια με την «εργατρία Ντιούμποβα που παρήγαγε δεκαπέντε χιλιάδες ποτήρια», την ημέρα έννοείται, όπως γράφει ο πάλαι ποτέ «όμοψυχος» του Θεοδωράκη Μιχάλης Κατσάρος, είχε σαν αποτέλεσμα να γεμίσει η στέρνα και τα τοιχώματά της να ραγίσουν επικίνδυνα. Και το πείσμα του να τελειώσει ακόμη ένα δίσκο, τον οδήγησε λίγο - πολύ στις πιο πρόχειρες λύσεις. Φυσικά «πάλι έδωσε δράμα» (πάλι ο Κατσάρος της ίδιας περιόδου), αλλά, διάβoλε, όταν μπορείς να δώσεις το μέγιστο, γιατί να καταγίνεσαι με το ελάχιστο; 'Ο ίδιος δεν είναι η πρώτη φορά που γράφει στίχους. Τριάντα χρόνια πάνω-κάτω και σε ανύποπτες

τετραδιο

μηνιαία επιθεώρηση
γραμμάτων και τεχνών

- έρευνες
- αποκαλύψεις
- ρεπορτάζ
- αποκλειστικότητες
- συνεντεύξεις
- μαχητικά σχόλια

τετραδιο

για όσους απαιτούν
μια ζωντανή ενημέρωση

περιόδους, πριν γίνει δηλαδή μόδα και γράφουν και οι συνθέτες στίχους (φυσικά για τα ποσοστά που πληθύνονται αυτόματα), πολλές φορές και με τρομαχτική (κάποτε με έμπορικη κυρίως) επιτυχία, άσχολεται με τον κάλαμον. Δεν είναι επομένως δόκιμος στο είδος. Στη νέα του δουλειά απέτυχε. Ή προσπάθειά του να ξαναπιαστεί από τα παλιά ξεκομμένα δίχτυα του, ξεκομμένος από τις ρίζες του, που έμπραχτα το άποδιδε και σε κάθε περίπτωση πώς έχει ανάγκη, είχε σαν αποτέλεσμα ένα άδοξο τέλος. Και ο Καζαντζίδης, το άλλο παγώνι, κάνει ό,τι μπορεί. Άλλα και ο ήλιος κάποτε γέρνει. (Φυσικά δεν είναι τυχαίο γιατί διάλεξε αυτόν κι όχι κάποιον άλλο). Οι «πιστοί» και φανατικοί θαυμαστές του μυθικού τραγουδιστή, που μετριούνται γύρω στις 30 με 50 χιλιάδες, είναι σίγουρο πως θα συνδράμουν. Άλλα φτάνει αυτό; Και πάλι καλά που παρέλαβε και άλλους τρεις συντρόφους στο μακρύ του ταξίδι της ποίησης. Όσο για τον επόμενο δίσκο του, που τον έγραψε στην Ελλάδα, μετά την επιστροφή του, τον «ΠΡΟΔΟΜΕΝΟ ΛΑΟ», όποιος έχει κέφι από τους αναγνώστες μας, ως τον ακούσει κι ως μās γράψει.

Ο ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

Άλμπουμ τριών δίσκων. Μουσική: Κώστας Χατζής. Στίχοι: Ν. Ζακόπουλος, Η. Λυμπερόπουλος,

Ο. Γιόρντης, Ξ. Φιλέρης, Γι. Θάνασσα, Σ. Τάσος, Κ. Χατζής, Σ. Καμπάνης, Κ. Άθανασούλης, Ε. Θαλασσινός, Γ. Παπανικολάου, Σ. Μανέττα, Άργ. Καλλιγιά, Σ. Μάγρε, Ο. Άθηναιος. Έμφωνία: Κώστας Χατζής, Λουκάς Μιχαλόπουλος, Ζοσιάν Γαβριηλίδου, Νάγια Χατζή. (ΦΙΛΙΠΣ)

Δίσκος-μαραθώνιος. Μάλλον κάποια επέτειο πρέπει να γιορτάζει ο συνθέτης. Ο Χατζής παλεύει χρόνια τώρα δημιουργώντας ένα μύθο που ταιριάζει περισσότερο στην προσωπικότητα των θαυμαστών του, αλλά φαίνεται πως ο ίδιος βάσει άρκετο λίπασμα για να κρατήσει στη ζωή το φυτό με το παράξενο άνθος, ένα άνθος που «είδε το φως» σ' ένα υπόγειο της Πλάκας, πριν από δεκαπέντε χρόνια.

Έμπνευσα: Μ. Ταξίδης

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΩΝ

Φιλοδοξώ να δώσω ορισμένες μόνον έμμεσες απαντήσεις στον κ. Φύλιν για τις γνωστές επικρίσεις του στο θέμα της προεκλογικής εκστρατείας του ΠΑΣΟΚ. Επίσης, θα απαντήσω – άμεσα τούτη τη φορά – στα σχόλια του τελευταίου τεύχους. Συγκεκριμένα: στις σελίδες 4,5 στο γενικότατο πλαίσιο της «ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ» υπάρχει σαν υπότιτλος «Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ κ. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ». Το δλο κείμενο υπογράφεται σχεδόν ανυπόγραφα μ' ένα πρωτότυπο συνδυασμό των γραμμάτων «Σ.Λ.». Φοβάμαι όμως πως, όπως ή υπογραφή δεν είναι, ούτε διασαφηνιστική, ούτε αναλυτική, το ίδιο συμβαίνει και με το άρθρο. Άρθρο που αναφέρει ότι «πολιτικοί παρατηρητές σημείωσαν το γεγονός ότι η στάση του κ. Α. Παπανδρέου ήταν πολύ πιο φιλική προς την κυβέρνηση από εκείνη του κ. Μαύρου... στη συνωμοσία ο άρχηγος της Ε.Κ.Ν.Δ. κάλεσε την κυβέρνηση, αν δεν αισθάνεται ότι έχει την ικανότητα να προχωρήσει στην κάθαρση στο στρατό, να φύγει». Ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έστρεψε τα πυρά του κατά του κ. Αβέρωφ, αλλά υπογράμμισε ιδι-

αίτερα την ανεξαρτησία του κ. Καραμανλή, τον οποίο απέναντι στους Άμερικανούς παρομοίασε με τον Γ. Παπανδρέου του 1964 - '65... στις δηλώσεις τους για την αναβολή της διώξεως της Κύπρου ο κ. Γ. Μαύρος ήταν επιφυλακτικός, ενώ ο κ. Α. Παπανδρέου υποστήριξε ανεπιφύλακτα την κυβερνητική απόφαση...

Αναγνωρίζω την μιά κάποια επιφυλακτικότητα του γράφοντος. Δεν αναγνωρίζω όμως με κανένα τρόπο την έμμεση εμφάνιση του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ σαν «διαλακτικώτερου» και ότι μεταβάλλει την πολιτική γραμμή πλεύσεώς του. Και αυτό γιατί το θέμα δεν έγκειται στο αν ο κ. Παπανδρέου γίνεται «ηπιώτερος» ή «σκληρότερος». Σ' ένα σοσιαλιστικό κίνημα δεν υπάρχει, προφανώς, η δυνατότητα προσανατολιστικών παραλλαγών. Η γραμμή του ξετηδαίει μέσα από τις άρχες του και από τις δημοκρατικές διαδικασίες που έγκολώνονται στο ίδιο το κόμμα, με παράλληλη αδιαφορία για τις τυχόν έπικαιρικές προσωπικές διαθέσεις της ηγεσίας.

Επειδή όμως, απ' ενός ο κ. Φύλινς προστρέπει στην προεκλογική εκστρατεία του ΠΑΣΟΚ για να προσάψει λάθη και απ' έτερου

ο άρθρογράφος σας χρησιμοποιεί σαν μέτρο σύγκρισης την προεκλογική στάση του άρχηγού του ΠΑΣΟΚ με την μετεκλογική (στα πλαίσια των κοινοβουλευτικών άγορεύσεων), για να ξάγει το συμπέρασμα της «ηπιώτερας γραμμής», άπαντώ διττά: στην προεκλογική δραστηριότητα ορθότατα ο σημερινός πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έπενδυσε (και μάλιστα οξύτατα) την τότε κυβέρνηση Καραμανλή: Και αυτό, γιατί ένας ήγέτης ενός σοσιαλιστικού, πραγματικά, κόμματος δεν έχει την ίδια όπτική γωνία που θα είχε ένας αντίστοιχος εκπρόσωπος ενός άστικού ή σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (ή τελευταία διάξεψη δεν χρειάζονταν). Ο πρώτος σκοπεύει τόσο σε μεγάλες όσο σε συγκεκριμένες αλλαγές, με στόχο το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της Έλληνικής κοινωνίας. Οι διαφορές του, λοιπόν, δεν περιόριζονται στο αν ο άρχηγός της Νέας Δημοκρατίας – ή οιοδήποτε άλλον άστικού κόμματος – άποστρέφονταν πέντε ή δέκα αξιωματικούς, ή αν έδωσε 15% ή 20% αύξησης, άλλα στην έν γένει κοινωνική δομή που στηρίζεται ή δεξιά από το '45 και ή οικονομική όλιγαρχία στον τόπο μας. Και το έλληνικό κατεστημένο, πλούσιο σε καταπάτηση και βιασμό της λαϊκής κυριαρχίας, άδίστακτο για το μόχθο του άπλου Έλληνα, ξενόκνητο στην προέλευσή του, δεν νομίζω ότι θα μπορούσε να άποφύγει εύκολα δορυμνικές κριτικές ακόμη και από αντικειμενικούς παρατηρητές. Βέβαια, ύπάρχουν έννοιες και πραγματικότητες στον Δυτικοευρωπαϊκό χώρο που σπνρίζουν σηματολογικά και πραγματιστικά τον όρο «έκμετάλλευση». Μόνο που ή Ελλάδα με μία περίεργη ευσυνειδησία θέλησε και θέλει να διενδίδει την πρώτη θέση. Και πράγματι «πουθενά ίσως δεν ύπάρχει τόσο έκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο».

Με τέτοιες συνθήκες τα περιθώρια για αντιδικτατορική ένότητα βρέθηκαν μηδαμικά. Και μόνο το ΚΚΕσσ. με άπθανους έλιτιστικούς μηχανισμούς ανάκλυψε ύπδαφος για κοινά σημεία και αντιδικτατορικές συμμαχίες σε στιγμές που βροντερές φωνές έπρεπε να συγκλονίζουν τους εργαζόμενους και ή 21 Άπριλίου 1967 έπρεπε να είχε δώσει την άπαρχή για το «μέγιστον μάθημα» (όπως τουλάχιστον διαπιστώνει ο Μάριος Πλωρίτης).

Άλλα μίπως ο σημερινός άρχηγός του ΠΑΣΟΚ ήταν έξαλλος; Βέβαια. Γιατί ή δολοφονία του Γ. Λαμπράκη, ή σκευωρία του Γοργοποτάμου στις 26 του Νοέμβρη του '64 (που κατέληξε σε διετή φυλάκιση του στρατηγού Αύγουστου από το Ποινικό Έφετείο Άθηνών -έπί στάση !!!), ή ύπόθεση ΑΣΠΙΔΑ, ή βασιλική έκτροπή από τον κοινοβουλευτισμό του Ιούλη του '65, οι τρεις κυβερνήσεις άποστατών και το τελικό έπιασφράγισμα, ή 21 Άπριλίου, ήσαν άνευ σημασίας. Και όλα τα κομμοκρατικά πολιτικά ντοκουμέντα μόνον ο Α. Παπαν-

δρέου όρθωνε το άνάστημά του με άποτέλεσμα ο J. MAYNAU (στο Β' μέρος του έργου του ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, σελ. 50) να όμολογεί: «στην πραγματικότητα, ή πολιτική που εισηγήειτο ο Ά. Παπανδρέου δεν είχε άλλο στόχο άπό την ύπεράσπιση των ένθνικών συμφερόντων της Έλλάδος στην Κυπριακή έμπλοκή και στην προώθηση του κοινωνικο - οικονομικού έκσυγχρονισμού της πατρίδος του».

Και όμως... χαρακτηρίστηκε «έξαλλος» ο κ. Α. Παπανδρέου. Γιατί; Άπλουστάτα. Οι Έλληνες συνήθισαν να μνν καθρεφτίζεται ή άλήθεια στα νερά της πολιτικής ζωής και πολύ λιγώτερο στους λόγους των πολιτικών ήγετων. Επί πλέον ΟΛΑ τα κόμματα στην προδικτατορική Έλλάδα (έκτός της παραδοσιακής άριστερας) ύπήρξαν καθαρά προσωποπαγή, με φυσική άπόρροια την προσωπολατρεία. (Θέλετε τα διαβόητα δείγματα αυτής της πολιτικής συμπεριφοράς; Βενιζελικοί, άντιβενιζελικοί, Καραμανλικόι, Παπανδρεϊκοί κ.ο.κ.). Και όταν ήρθε ένα συνεπές σοσιαλιστικό κίνημα να κατακρίνει την καθ' όλα καπιταλιστική, όλιγαρχική και μονοπωλιακή διάρθωση της κοινωνικής μας δομής, θεωρήθηκε σαν ένας προσωπικός λίβελος ενάντιον του σημερινού πρωθυπουργού. Η έλλειψη «καλλιέργημένου παρελθόντος» έδωσε και πάλι τις συνέπειές της.

Το ΚΚΕσσ. έπαυσε, βέβαια, όρισμένες σωστές θέσεις. Το έρώτημα όμως είναι: ώφέλησαν αυτές οι ύψηλης ποιότητας και πλήρεις στοχασμού σκεδόν «φιλοφροσύνες» με το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας; (Γιατί σε πολλές περιπτώσεις ύπερέβησαν και τους προεκλογικούς χαρακτηρισμούς του Σ. L. SULZBERGER, γνωστού για τις έκλεκτικές του άνακτορικές συγγένειες).

Δεν νομίζω να ώφέλησαν τελικά. Ότι θα ώφέλοιαν, ναί. Το 1974 ο λαός δεν ήταν ούτε τόσο πολιτικά συνειδητοποιημένος, ούτε τόσο εαλιόθητος. Και το 1974 δεν ώφέλησαν, ούτε πέρασαν (με τον σωστό άπολογισμό τους) οι θέσεις του ΚΚΕσσ. Στην πολιτική «ύπάρχουν πράγματα που λέγονται και δεν γίνονται, που γίνονται και δεν λέγονται». Και ή ιστορία δεν γνωρίζει κίνητρα. Γνωρίζει άποτέλεσματα.

Στο θέμα όμως της Φεβρουαριανής συνωμοσίας ο κ. Παπανδρέου έκανε πράγματι άύστηρη κριτική. Άλλο που ο κ. Σ.Λ. δεν το διαπίστωσε. Ο άρχηγός της Ε.Κ.Ν.Δ. (μια και γίνεται άμεσος συχετισμός...) έθιξε έπιφανειακά το πρόβλημα και σε μιά άποστοφή του άναρωτήθηκε για την άποτελεσματικότητα της κυβερνητικής έκτελεστικής έξουσίας, ενώ κάγχασε γιατί έπιβλήθηκε στον Ιωαννίδη «έπίπληξις». Άλλα κανείς δεν έξενα ότι ο σημερινός πρωθυπουργός στις 23 Ιουλίου άνελάμβανε την κυβέρνηση (και όχι την έξουσία) έχοντας μόνο το στυλό του.

Ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ κι-

νήθηκε σε πολύ σωστά πλαίσια. Ούτε η αντιδικτατορική ύστερία του ΚΚΕεσ. (γιατί άλλο να υπάρχουν ορισμένοι χουντοπαλικαράδες στο στρατό - που δεν αποδεικνύονται καθόλου «παλικαράδες» αν δεν έχουν τις κατάλληλες πλάτες - και άλλο να καταβαίνουν τα τάνκ), ούτε η πρόχειρη εξέταση της Ε.Κ.Ν.Δ. έθιξε το θέμα στη ρίζα του, δηλαδή στην αναπόδραστη και οριστική αναγκαιότητα της ύποταξης του στρατού (του όποιουδήποτε στρατού) στην πολιτική εξουσία. Και για να καταδείξει την χρονία αυτή ασθένεια της Έλληνικής πολιτικής ζωής και της ξενοκρατίας, αναφέρθηκαν παραδείγματα όπως εκείνο του Γεωργίου Παπανδρέου το '64 - '65.

Το θέμα της ύποταξης της στρατιωτικής εξουσίας στην πολιτική αρχίζει από τον Ίουλιο Καίσαρα, συνεχίζει τον επεκίνδυνο προβληματισμό του σε βυζαντινά πλαίσια (με την περιφημη θεομοποίηση των «θεμάτων»), εφορμά στην νεώτερη πολιτική ιστορία από τον Α' έμφυλο του 1824 (διαχωρισμός πολιτικών, με τους Μαυροκορδάτο, Νέγη, Κωλέτη, από τους στρατιωτικούς, με τους

Όδ. Άνδρουτσο, Κολοκοτρώνη) και από τότε βασανίζει το έθνος με 14 ξενοκίνητα πραξικοπήματα. Στοιχεία που πείθουν ότι μάλλον το θέμα δεν έγκειται στην Ίωαννινική επικαιρότητα, αλλά στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των σειρήνων του Πενταγώνου που φροντίζουν να προωθούν την προαναφερμένη θαυμασία συγκομδή.

Όσο για την ανακοίνωση για την εθνική προδοσία, που ήταν 34-40 λέξεις, δεν νομίζω να αποτελεί ιδιαίτερο δείγμα πολιτικής μεταστροφής. Και νομίζω πάλι, ότι η Κυβέρνηση είχε και έχει την ευθύνη όχι μόνο αυτής της ανακοίνωσης, αλλά και της διακυβέρνησης της χώρας: Έπομένως η προσθήκη του κ. Γ. Μαύρου μάλλον ήταν ευνόητη.

Σαν τελικό συμπέρασμα μπορεί να πω πως οι θέσεις του κ. Α. Παπανδρέου είναι θέσεις ΠΑΣΟΚ. Κατ' αρχήν θέσεις ΠΑΣΟΚ. Ο χαρακτήρισμός τους: Συνέπεια. Ο Α. Παπανδρέου παρουσιάζει απλώς απόψεις ενός ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος, απόψεις που βασίζονται σε στεγνές ορθολογιστικές σοσιαλιστικές βάσεις με την (δυστυχώς) πλούσια

έμπειρία της τίμιας κριτικής τοποθέτησης στον προοδευτικό ελλαδικό πολιτικό χώρο.

Δεν θα χρειαζόταν ίσως ιδιαίτερη πολιτική ευαισθησία για να διαπιστώσει κανείς τις μεγάλες δυνατότητες για μία κάποια αποκλειστική κυριαρχία του ΚΚΕεσ. στο χώρο της παραδοσιακής αριστεράς. Αλλά σ' αυτή τη φάση δεν νομίζω ότι γίνονται ή ενδεικνύμενες ενέργειες. Θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει την πολιτική του ΚΚΕεσ. σαν μια πολιτική που μπορούν να αμφισβητούνται πολλά και να προβάλλονται λίγα. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο των αμφισβητήσεων (σχετικά με την τακτική της κομμουνιστικής αριστεράς σε θέματα σχέσεων με Δεξιές, Φιλελεύθερες, και Προοδευτικές παρατάξεις) υπάρχουν πάρα-πάρα πολλά σωστά. Όμως δεν σημαίνει ότι το κατ' εξοχήν σωστό είναι πάντοτε ωφέλιμο. Γιατί όταν δεν προβάλλεται στον κατάλληλο πολιτικό χρόνο - που συχνά είναι στιγμιαίος - γίνεται ανεπίκαιρο. Και το ανεπίκαιρο φέρνει πολύ μεγαλύτερη καταστροφή απ' ό,τι το λανθασμένο.

Μία τελευταία ελικρινά δυσάρεστη διαπίστωση: Ήρθε η πόλωση στον χώρο της Άριστεράς. Θά ήταν εθνικό ευεργέτημα ή συνένωση όλων των προοδευτικών δυνάμεων (όπως άλλωστε αποδείχτηκε στις δημοτικές εκλογές) για μία μεγάλη σοσιαλιστική συμπαχία μεγάλου ύποταγμένη στα συμφέροντα του εργαζομένου λαού. Αλλά αυτό, λένε οι Γάλλοι, «θά ήταν πολύ μορφο για να είναι αληθινό». Παρ' όλα αυτά όμως οι Γάλλοι το κατάφεραν. Και δεν έχω ιδιαίτερους λόγους για να μην πιστεύω σε παρόμοιες ελληνικές δυνατότητες.

Φ. Χατζής

ΠΑΚ - ΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ

Σε απάντηση του εισαγωγικού σημειώματος, σ' ένα γράμμα που έστειλε το ΚΕΣ, που δημοσιεύτηκε στο «ΑΝΤΙ», τεύχος 13, 22.2.75, που αναφέρεται στην προέλευση αυτής της ολιγάριθμης ομάδας, έχω να παρατηρήσω ότι γίνεται έσκαμμένη και προκλητική διαστρέβλωση της αλήθειας.

Αναφέρεται συγκεκριμένα, «μια ομάδα που αποσπάστηκε από το ΠΑΚ, όταν αυτό το τελευταίο βρισκόταν στον κεντρικό χώρο, και που ανέπτυξε δράση τόσο στην Ίταλία, όταν δημιουργήθηκε κ. λ. π. ...»

Η ομάδα αυτή, που είχε καταντήσει το κατεστημένο της Ε. Κ., εναντιώθηκε με κάθε μέσο στη δημιουργία και στην ανάπτυξη του ΠΑΚ και των φίλων του ΠΑΚ στην Ίταλία, υποστηρίζοντας ότι η Ε. Κ. ήταν σε θέση να καθοδηγήσει την αντίσταση του Έλληνικού λαού, θέσει την οποία υπέγραψε η βάση της Ε. Κ. Ίταλίας στο Συνέδριο που έγινε στην Πίζα το 1970, αποφασίζοντας να προσχωρήσει, στο σύνολό της, στα οργανωτικά πλαίσια του Πανελλη-

νίου Απελευθερωτικού Κινήματος (ΠΑΚ) αποδεχόμενη τις αρχές του, την στρατηγική του και την τακτική του, υπογραμμίζοντας ότι η Ε. Κ., σαν αστικό κόμμα, δεν είχε καμιά δυνατότητα να καθοδηγήσει τον Απελευθερωτικό Αγώνα του Λαού μας. Σαν φυσική συνέπεια της απόφασης του συνεδρίου, ήταν η απομάκρυνση και διαγραφή αυτής της ολιγάριθμης όπορουνιστικής ομάδας, οι οποίοι, άνεργοι πολιτικά όντες, ... δημιουργήσαν το ΚΕΣ.

Ποτέ, λοιπόν, αυτή η ομάδα δεν ανήκε σε καμιά οργανωτική δομή του ΠΑΚ, αυτό μπορεί να το βεβαιώσω σαν γραμματέας της τότε Πολιτικής Έκπαιδευτικής του ΠΑΚ στην Ίταλία. Τέλος θάθελα να σημειώσω ότι είναι γνωστές, και ιδιαίτερα στον διευθυντή σύνταξης του «ΑΝΤΙ», οι θέσεις του ΠΑΚ, από την περίοδο της ίδρυσής του, θέσεις καθαρά μαρξιστικές σοσιαλιστικές, προέκταση του οποίου σήμερα είναι το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ).

Διερωτώμαι λοιπόν ποιός είναι ο σκοπός αυτών των ανακρίβειών. Αυτά όχι για τη δημιουργία έντυπων, αλλά για την αποκατάσταση της αλήθειας. Έχω επίσης στη διάθεση του όποιουδήποτε ενδιαφερόμενου έγγραφα στοιχεία που επικυρώνουν τα προαναφερθέντα.

Χρήστος Στρεμμένος

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Μπολόνιας - Ίταλίας

(Σ. σ. Για κείνο το εισαγωγικό σημείωμα παραπονήθηκε και το ΚΕΣ - γιατί το είπαμε «κεντρογενές». Ένώ ήταν το ΚΕΣ κεντρογενές, ανεξάρτητα από τους μετέπειτα προσανατολισμούς του. Παραπονιέται τώρα και ο κ. Στρεμμένος για λογαριασμό του ΠΑΚ, και μάλιστα με οξύτατες εκφράσεις. Κι έχει τυπικά δίκιο. Αλλά μόνο τυπικά. Γιατί εκείνη την εποχή, όσο και αν του κατοφθαίνεται το έπιστολογράφου μας, τα όρια του ΠΑΚ και της ΕΚ ήταν συγκεκριμένα, μία και έπι κεφαλής και των δυο εξακολουθούσε να είναι, στο εξωτερικό τουλάχιστον, ο κ. Α. Παπανδρέου. Αλλά υποστηρίζει ο έπιστολογράφος μας και ότι ο διευθυντής σύνταξης του ΑΝΤΙ, ιδιαίτερα αυτός, γνωρίζει ότι «οι θέσεις του ΠΑΚ, από την περίοδο της ίδρυσης του», ήταν «θέσεις καθαρά μαρξιστικές σοσιαλιστικές». Προφανώς δεν θυμάται καλά. Το ΠΑΚ καμιά σχέση δεν είχε με το μαρξισμό και το σοσιαλισμό όταν ιδρύθηκε. Ήταν κίνημα αστικό-κεντροαριστερό. Κι έμενε τέτοιο μέχρι το καλοκαίρι του 1971. Όπως αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, και από τις πολύ γνωστές θέσεις του Άρχηγού του, που διατυπώθηκαν εγγράφα στην περιφημη θεωρία των χώρων. Στο όνομα της οποίας ζητιόταν και η ύποταξη της ΔΑ στο ΠΑΚ. Και μόνον όταν η ΔΑ απέρριψε με αποφασιστικότητα εκείνη την απαράδεκτη θεωρία, το ΠΑΚ μεταπήδησε απότομα στο σοσιαλισμό - και αργότερα στο μαρξισμό. Αυτή είναι η αλήθεια. Και πιστεύουμε ότι όποιος θέλει να είναι σοσιαλιστής και μαρξιστής δεν πρέπει να φοβάται την ιστορική αλήθεια. Και πολύ λιγότερο πρέπει να προσπαθεί να ξαναγράψει αυτή την ιστορία εκ των υστέρων.

ΑΝΑΒΟΛΗ: Το τελευταίο μέρος της μελέτης του Δ. Χατζή για τη διγλωσσία, λόγω πληθώρας ύλης, αναβάλλεται για το επόμενο τεύχος του ΑΝΤΙ.

«ΤΟ '75»

βδομαδιατική πολιτική επιθεώρηση

- Άμεσος και πολύπλευρος σχολιασμός των πολιτικών γεγονότων.
- Άρθρογραφία - Έρευνες πολιτικές, οικονομικές, ιστορικές.

Παρακολουθήσετε την έρευνα για το πρόβλημα της ελληνικής αριστεράς.

Ός τώρα πήραν μέρος στην πρώτη φάση: Σπύρος Λιναρδάτος, Βασίλης Τσουκαλίδης, Σταύρος Ήλιόπουλος, Ανδρέας Λεντάκης, Θόδωρος Βασιλόπουλος, Δημήτρης Γκούτας, Περικλής Ροδάκης, Χρίστος Ρουμελιωτάκης, Αιμίλιος Ζαχαρέας, Έλλη Παππά, Κυριάκος Τσακίρης, Άννα Τσιβάκου, Νίνα Πασαλίδου - Νισυρίου, Γεώργιος Σπηλιόπουλος, Γεώργιος Πανάγος, Γεώργιος Σπανός, Σπύρος Μονδάνος, Χρίστος Χριστακάκης, Τάσος Τσέλλος, Μάνος Ούμζουλόγλου.

Στη δεύτερη φάση: Μανώλης Γλέζος, Κώστας Σοφιδιώτης, Βασίλης Βούλγαρης, Χρίστος Χριστακάκης.

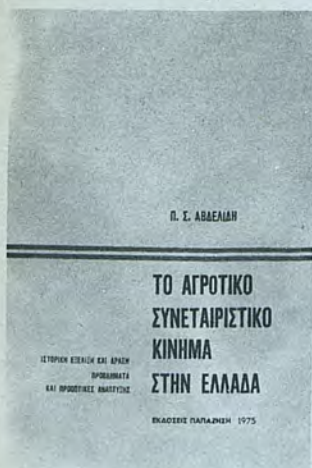
Στο σημερινό τεύχος: Θεόδωρος Πανδής, Όρέστης Σκαλτσάς.

Σήμερα Σάββατο και κάθε Σάββατο

«ΤΟ '75»

Διευθυντής: ΜΑΝΩΛΗΣ ΓΛΕΖΟΣ

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

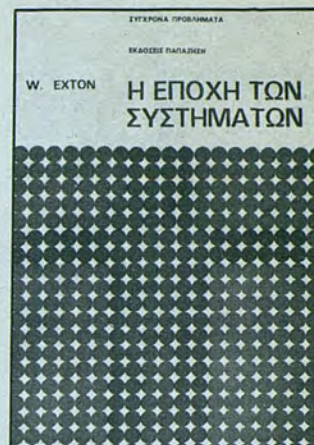
Π. Σ. ΑΒΔΕΛΙΔΗΣ: «Τὸ Ἀγροτικὸ Συνεταιριστικὸ Κίνημα στὴν Ἑλλάδα» — γιὰ πρώτη φορά μιὰ ολοκληρωμένη μελέτη γιὰ τὴν ἱστορικὴ εξέλιξη καὶ δράση, γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὶς προοπτικὲς ἀνάπτυξης τοῦ ἀγροτικοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος, στὰ πλαίσια τοῦ ἀγώνα γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ Δημοκρατία γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ὁμαλότητα καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: «Ἡ διαφορά γιὰ τὴν Ὑφαλοκρηπίδα τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ Κυπριακὸ Πρόβλημα» — μιὰ μελέτη ποὺ φωτίζει ὑπεύθυνα ἓνα ἐπίκαιρο καὶ ἐπίμαχο πρόβλημα, ποὺ ἡ διαδικασία καὶ ὁ τρόπος ἐπίλυσής του μπορεῖ νὰ ἀποβοῦν ἀποφασιστικὰ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας.

ΠΑΝΤΑΖΗ ΤΕΡΛΕΞΗ: «Ὁ Αὐταρχικὸς Ἄνθρωπος» — μιὰ μελέτη ὅπου ἀναλύονται οἱ ψυχολογικοὶ παράγοντες ποὺ συνθέτουν τὴν αὐταρχικὴ προσωπικότητα (μικροανάλυση), καὶ οἱ κοινωνικοὶ παράγοντες αὐτῆς τῆς προσωπικότητας (μακροανάλυση).

W. EXTON: «Ἡ Ἐποχὴ τῶν Συστημάτων» — ἓνα βιβλίο ποὺ μᾶς δείχνει συνοπτικὰ καὶ ὑπεύθυνα τὴν εξέλιξη, τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, τὴν προοπτικὴ καὶ τὸ μέλλον τῶν συστημάτων, τῶν συστημάτων ποὺ ἐκφράζουν καὶ συμβάλλουν στὴν πρόοδο, στὴν οἰκονομία, στὴν ἀποτελεσματικότητα, στὴ βελτίωση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΦΕΙΔΙΟΥ 16

ΑΘΗΝΑΙ: ΤΗΛ. 622-496

Ἐπίσης ξανακυκλοφόρησε
τὸ βιβλίο τοῦ ΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΤΡΗ ποὺ ξεπέρασε κάθε
προηγούμενο ἐκδοτικῆς
ἐπιτυχίας.

ΤΟΝ ΜΑΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

● Ν. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ: Ἡ κρίση τῶν Δικτατοριῶν. Πορτογαλία — Ἑλλάς — Ἰσπανία

● ΟΤΤΙΣ — GLOGG: Ἡ Βρετανικὴ πολιτικὴ σὲ σχέση μὲ τὴν Ἑλληνικὴ καὶ Γιουγκοσλαβικὴ ἀντίσταση κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. ΑΠΟ ΤΑ ΝΕΟΑΠΟΚΑΛΥΦΘΕΝΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΪΝ ΟΦΦΙΣ. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο κυκλοφορεῖ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀγγλία ταυτόχρονα — μέρη του ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ στὸ ΒΗΜΑ.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΡΠΟΥ

Ἀπάνθισμα Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος (Ἀνέκδοτα Κείμενα)

Μιὰ ἱστορία τοῦ «21» θαμμένη 116 χρόνια

Τὰ χειρόγραφα τοῦ περίφημου Ἀρχείου τοῦ Κάρπου ἓνα ἀνεκτίμητο κείμενο τοῦ 1858 ποὺ ἀνακαλύφθηκε τὸ 1974

Τὸ βιβλίο ποὺ συμπληρώνει τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Ἐνα ἔργο ἰσάξιο μὲ τ' ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ τοῦ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ. Κυκλοφορεῖ ὁλόκληρο. Μέρη του ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ στὸν ΤΑΧΥΔΡΟΜΟ.

